

supra dixi, exstatque etiam in bibliotheca Mori-  
mundi, ejusdem ordinis Cisterciensis, in episcopatu  
Lingonensi, quem etiam anonymum vidi in Regia  
Galliarum Bibliotheca.

Suavissime cantabat Helinandus, unde eum rex  
Galliarum sæpius mensæ suæ accumbere jubebat,  
uti discimus ex quibusdam versibus Gallicis, quos  
refert Sæculum IV *Universitatis Parisiensis*, p. 746,  
in catalogo illustrium Academicorum. Charissimus  
itaque Philippo Augusto, scripsit etiam illo instante  
tractatum seu librum *De regimine regum*, ms. in  
nonnullis bibliothecis Belgicis, ut refert Carolus  
Vischius. Exstat autem anonymus in Bibliotheca  
Galliarum Regia, codice 6608, cujus initio pauca  
carmina ita incipiunt :

*Omne ministerium tritido quod præminet orbe  
Arte gubernandum; sunt artis plurima dona, etc.*

Opusculum autem : *Postquam regale sceptrum  
regniq̄ue gubernacula rector Christianus suscep-  
rit, etc.* (3), De hoc opusculo *Chronicon* Guillelmi  
de Nangis, ad an. 1210 : *Helinandus.... scripsit....  
librum De regimine principum.*

(3) Opusculum *De instituendo rege* quod in co-  
dice regio 6608 continetur, aliud omnino esse ab  
eo quod nobis partim seu integre transmisit Vin-  
centius Bellovacensis, testatur D. Brial (*Hist. litt.  
de la France*, t. XVIII, p. 99), qui ait ad frontem  
codicis hæc legi manu recenti dubitanter scripta :

A Obiit Helinandus uti vixit, sanctissime, anno  
1227 (4). De eo loquuntur Bellarminus et Labbeus  
in libro uterque suo *De scriptoribus ecclesiasticis*;  
Antonius Possevinus in *Apparatu sacro*, tomo I,  
fol. 721; Carolus Vischius in *Bibliotheca scriptorum  
ordinis Cisterciensis*, pag. 140 et 142. Advertendum  
autem est Gerardum Joannem Vossium ex uno  
Helinando duos fecisse, atque incidisse in eundem  
ferme errorem in quem Carolus Vischius in sua  
*Bibliotheca*. Itaque Vossius lib. II *De historicis La-  
tinis*, cap. 54, pag. 441, unum appellat *Elimandum*  
Frigidi Montis in agro Bellovacensi monachum,  
cui attribuit *Chronicon* libris XLVIII contextum,  
post Vincentium Bellovacensem. Et cap. 55, p. 445,  
alterum appellat *Helinardum* Frigidi Montis mona-  
chum, cui, immemor sui, attribuit *Historiarum  
opus* lib. XLVIII, quos ab orbe condito orditur. Nul-  
lus qui illic hallucinationem non agnoscat, quod  
homini plurimis attendenti, frequens esse potest.  
Cæsar Egassius Bullæus Sæculo IV *Historiæ Uni-  
versitatis Parisiensis*, fol. 746, et alii, ejusdem  
mentionem faciunt.

B Forte Helinandi Frigidi Montis monachi.

(4) De Helinandi anno emortuali nihil certi de-  
finiri potest. Oudinum sequitur Fabricius; sed qua  
auctoritate, silet. Bulæus annum 1212 affert, Tis-  
sier 1204. Anno 1229 in vivis adhuc egisse con-  
jicit D. Brial in *Hist. litt. de la France* (XVIII, 92).

## HELINANDI

### FRIGIDI MONTIS MONACHI

#### SERMONES.

(D. TISSIER, *Bibliotheca Patrum Cisterciensium*, tom. VII, p. 206; Bonofonte 1664, in-fol.)

##### SERMO PRIMUS

IN ADVENTU DOMINI.

*Quasi diluculum præparatus est egressus ejus; et  
veniet quasi imber nobis temporaneus et serotinus  
terræ (Ose. vi).* Quatuor adventus Salvatoris ad ho-  
mines, qui per istas Dominicas hujus temporis de-  
signantur, fides catholica in his sanctis diebus  
annua devotione celebrare et recolere consue-  
vit. In carne specialiter ad Judæos, in monte  
ad electos, in morte ad singulos, in fine ad univer-  
sos. Primo ad redimendum, secundo ad justifican-  
dum, tertio ad retribuendum, quarto ad sæculum  
per ignem judicandum. De primo habes : *Si non  
venissem, et locutus eis fuisset, peccatum non habe-  
rent (Joan. xv)*, subaudi, tantum, quantum habent. De secundo : *Venimus, et mansionem apud eum  
faciemus (Joan. xiv)*. De tertio : *Vigilate quia ne-  
scitis, qua hora Dominus vester venturus sit (Matth.)*

C xxvii). De quarto : *Veniet Dominus, et illuminabit  
abscondita tenebrarum (I Cor. iv)*. De omnibus pa-  
riter est illud, quod apposuimus : *Quasi diluculum  
præparatus est egressus ejus, etc.* Horum namque  
quatuor adventuum duo extremi corporales sunt,  
atque visibiles, id est primus et ultimus; duo me-  
dii spirituales et invisibiles, id est secundus et  
tertius. Ideoque duo extremi non inconvenienter  
egressus appellantur, duo medii imber. Quasi  
enim de secreto ad publicum egredi est, vel in  
carne passibili apparere passibilem, mansuetum,  
et humilem : vel in carne immortalis visibiliter  
exhibere se judicem. Primus tamen duorum isto-  
rum dicitur occultus, propter humilitatis man-  
suetudinem, in qua divinitas incarnata latuit ;  
D alter vero manifestus, propter ejusdem carnis ju-  
diciariam potestatem, quam Filius hominis visibiliter  
exercebit. De occultatione primi adventus habes : *Et*

homo est, et quis cognoscat eum? id est quis cognoscat in homine Deum? De manifestatione postremi scriptum est: *Deus manifeste veniet; Deus noster, et non silebit* (Psal. XLIX); iterum: *Videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt* (Apoc. 1). Ideo sicut dixi, uterque adventus egressus appellatur. De primo: *Egressus es in salutem populi tui; in salutem cum Christo tuo* (Habac. III); iterum: *Exiit qui seminat seminare semen suum* (Luc. VIII). De altero scriptum est: *Egredietur Dominus de loco sancto suo* (Isai. XXVI). Locus Dei misericordia est, locus pax est, juxta illud: *Factus est in pace locus ejus* (Psal. LXXV). De hoc loco egredietur Dominus in iudicio, quoniam *obliviscetur misereri Deus, et nemini parcat, quando excitabitur tanquam dormiens Dominus; tanquam potens crapulatus a vino, percutere inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternum dare illis* (Psal. LXXVI); veniet in furore et in ira; *ignis in conspectu ejus exardescet, et in circuitu ejus tempestas valida* (Psal. XLIX). De utroque egressu intelligi potest, quod hic dicitur. *Quasi diluculum præparatus est. Diluculum, quare? quia diluculum tenebras noctis solet effugare. Quæ sunt tenebræ noctis? Nox in sacra Scriptura tripliciter accipitur: pro ignorantia, pro culpa, pro miseria. Prima nox habet tenebras erroris, secunda tenebras iniquitatis, tertia tenebras calamitatis. De prima: Nox præcessit dies autem appropinquavit* (Rom. XIII). De secunda: *Qui dormiunt, nocte dormiunt* (I Thess. V). De tertia: *Per diem sol non uret te, neque luna per noctem* (Psal. CXX). De omnibus pariter est illud: *In noctibus extollite manus vestras in sancta, et benedicite Dominum* (Psal. CXXXIII); quod est dicere in nocte ignorantie contra tenebras erroris, querite lumen sapientie; in nocte culpæ contra tenebras iniquitatis, querite lumen justitiæ; in nocte miseriæ contra tenebras calamitatis querite lumen pacis, et lætitiæ spiritualis: quod totum est Christus, qui est virtus et sapientia Dei Patris. Quoniam namque sapientia est, potest illuminare vestram ignorantiam: quia vero virtus est, potest sanare infirmitatem vestram, id est relaxare culpam, et conferre gratiam; quoniam Christus est, id est unctus et suavis, potest vos ungere oleo lætitiæ cum participibus suis et auferre ab oculis vestris omnem omnino lacrymam. Primas tenebras harum trium noctium fugavit Christus, in primo Adventu verbo, prædicando veritatem; secundas, infundendo cordibus fidelium charitatem; tertias, afferendo omnibus pacem. De primo: *Tempus requirendi Dominum, cum venerit, qui docebit nos justa* (Ose. X). De secundo et tertio: *Orietur in diebus ejus justitia, et abundantia pacis* (Psal. CXXI). De omnibus pertinet: *Ego sum lux mundi; qui sequitur me non ambulat in tenebris* (Joan. VIII). Et bene lux ista di-

luculo comparatur; quia sicut diluculum paulatim crescit, donec proficiet in splendorem, et perveniat ad fervorem; sic fides incarnationis Dominicæ primo paucis admodum innotuit; deinde per mundum latius se diffudit; postremo usque ad martyrii ardorem incalevit. Diluculum tres habet gradus: ortum surgentis auroræ, qui est ortus Luciferi; splendorem matutini; meridiei fervorem. De primo:

*Jam lucis orto sidere.*

De secundo et tertio:

*Splendore mane instruis,  
Et ignibus meridiem (5).*

Sic fides Incarnationis Dominicæ cum suis omnibus sacramentis, primo annuntiata est, deinde probata, tertio defensa. Primo annuntiata est per simplicem prædicationem, deinde probata per rationem, tertio defensa etiam per sanguinem. Nuntiata est per pisces, probata est per philosophos conversos et rhetores, defensa est per utriusque sexus et ætatis martyres. Nuntiata est contra errantes ex ignorantia, probata est contra resistentes de industria, defensa est contra persequentes ex invidia. In primo gradu fuit quasi ortus surgentis auroræ, in secundo quasi splendor matutinus, in tertio quasi fervor meridianus. Ultimus etiam Christi adventus tres istas noctes illustraturus est, et earum tenebras expulsurus. Veniens namque Christus ad iudicium, noctem fugabit ignorantie, quando liber aperietur, id est secreta cordium: noctem culpæ, quando omnes operarii iniquitatis mittentur in stagnum ignis ardentis et sulphuris (Apoc. XX): noctem miseriæ, quando *absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum* (Apoc. XXI). Crescet autem etiam istud diluculum per gradus suos. Erit enim quasi ortus surgentis auroræ, quando corpora de pulvere suscitabuntur; erit quasi splendor matutinus, quando boni et mali ad dexteram et ad sinistram segregabuntur; erit quasi fervens meridianus, quando isti assumentur, et illi relinquentur. Ait ergo: *Quasi diluculum præparatus est egressus ejus; ac si aperte dicat: Sicut impossibile est in hoc temporum cursu naturali et legitimo post noctem non lucescere; sic impossibile, in divinæ dispositionis ordine nostro incarnandum Dei Filium, ad redemptionem humani generis, et ad iudicium non venire. Sequitur: Et veniet quasi imber nobis temporaneus et serotinus terræ (ibid.). Sicut illud, quod præmissum est de comparatione diluculi, duos corporales adventus significat: sic illud quod sub junctum est de comparatione imbris temporanei et serotini, duos spirituales designat. Christus namque quasi imber temporaneus est, quando justificat impium; quasi imber serotinus, quando remunerat justum. Nam, ut ait Hieronymus, quantum ad litteram, imber temporaneus est, qui jacta*

semina coalescere facit : imber serotinus, qui fructus ad maturitatem perducit. Fides per dilectionem operans quasi jacta semina facit coalescere ; justitia justum remunerans quasi fructum facit ad maturitatem venire ; fructum justitiæ in vita æterna ; fructum corruptionis in morte perpetua. Si autem præparatus est egressus Salvatoris ad salvandum nos venturi, quanto magis nos præparare debemus ad occurrendum ei ! sicut scriptum est : *Paratus esto Israel in occursum Domini, quoniam venit (Amos iv)*. Paremus ergo, sicut ait Joannes, *viam Domini ; rectas faciamus semitas Dei nostri (Matth. iii)*. Idem namque et prorsus idem, paratum esse in occursum Domini, et jam parasse viam Domino venienti. Non est tamen scriptum : *Parate viam Domino, sed viam Domini*. Omnis enim via, per quam venit Deus ad hominem, Dei est, non hominis. Et quæ sunt viæ Domini ? *Universæ viæ Domini misericordia et veritas (Psal. xxiv)*. Duo primi adventus, qui sunt in carne, et mente, sunt in via misericordiæ : duo secundi, qui sunt in morte, et in fine facientes, sunt in via veritatis. Redimere namque animas sub diabolo captivas, justificare a peccato impias, opus est immensæ misericordiæ, et non nisi divinæ. Retribuere autem unicuique secundum merita sua, et judicare sæculum per materialis ignis incendium, opus est veritatis et judicii, soliusque omnipotentis Dei. Parandæ sunt istæ duæ viæ. Ipse tibi vis parare viam misericordiæ ? Esto tu ipse misericors. *Beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur (Matth. v)*. Vis parare viam judicio ? Juste judica de teipso. Nam si nosmet dijudicaremus, non utique judicaremur. *In quo, inquit, judicio judicaveritis, judicabimini (Luc. vi)*, apud summum judicem. Nunquam est misericordia sine veritate, sicque veritas sine misericordia. Ut ergo illius misericordia et veritas te salvum faciant, misericordia et veritas non te deserant ; misericordia in proximum tuum, veritas in teipsum. Misericordia, ut proximo parcas ; veritas, ut teipsum punias ; si enim temetipsum punieris, tui ipsius misereberis : sicut scriptum est *Miserere animæ tuæ placens Deo (Eccli. xxx)*. Quatuor impedimenta sunt, quæ reddunt vias difficiles ; lutum, et lapides, colles, et foveæ ; lutum polluit, lapis kedit, collis lassat, fovea præcipitat. Per lapides et lutum, facinus et flagitium ; per colles et foveam, elatio et simulatio designatur. Contra prima duo scriptum est : *Via illius, viæ pulchræ, et omnes semitæ ejus pacificæ (Prov. iii)*. Pulchræ, sine contagio ; pacificæ, sine scandalo. Pulchræ, ne polluantur ; pacificæ, ne lædantur. Non dat sapientia sancta sua canibus, nec margaritas porcis. Odit eam, quæ maculata est, corporis tunicam ; et in malevolam animam non intrat. Ideo vasa ministerii nostri jubet beatus Benedictus nos resignare cellerario munda et sana ; munda a flagitio, sana a facinore. De duobus ultimis ait Veritas in Evangelio : *Vulpes foveas habent*

*A et volucres cæli nidos (Luc. ix)*. Vulpes sunt dolosi, simulatores, et callidi ; volucres, leves, elati. Nisi ab his quatuor corda et corpora nostra emundaverimus, Filius hominis non inveniet in nobis ubi vel pedem ponat, vel caput reclinet.

## SERMO II.

## I IN NATALI DOMINI.

*Veritas de terra orta est, et justitia de cælo prospexit (Psal. lxxxiv)*. Beata vere terra, de qua Veritas orta est ; cæloque beatior ipso, de quo olim falsitas orta est ; scilicet quando de cælo descendit falsus ille Lucifer ; qui mane oriebatur, et jam ruinam minabatur, quia superbiam meditabatur, dicens in corde suo. *In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum : sedebo in monte Testamenti, in lateribus Aquilonis : similis ero Altissimo (Isai. xiv)*. Vere falsus Lucifer, quando sic mentita est iniquitas sibi, falsum sibi promittens et impossibile. *Quis enim in nubibus æquabitur Domino : similis erit Deo in filiis Dei ? (Psal. lxxxviii)* Deus, quis similis erit tibi ? ne taceas, neque conpescaris Deus, quin Luciferum istum dejicias, qui ante faciem majestatis tuæ tot et tales projicit ampullas, et sesquipedalia verba ; qui non fortunam Priami sed gloriam ipsius principii sibi cantat, et nobile bellum tibi indicit. *Similis, inquit, ero Altissimo*. Similitudinem Divinitatis in honore et gloria, non in bonitate atque justitia male cupidus ambiebat. Infelicissime, cur non dicis, similis ero justissimo, sive sanctissimo, sicut et altissimo ? Illam similitudinem non injuste usurpares, sed juste et feliciter affectares. Siquidem illam omni rationali spiritui imperat Altissimus dicens : *Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. In cælum, inquit, ascendam (Lev. ii)*. Et in cælo eras, quando hoc dicebas. Quare cæli illius fastidiebas fastigium, fastigatus appetebas ? Quoniam vera est sententia dicentis : « Hoc habet proprium omnis ambitio, non respicit in finem. Nemo agit de tribunatu gratias : sed queritur, quod ad præfecturam usque non est perductus (Seneca). » Tu autem miserrime in præfectura creatus eras, et de illa gratias non agebas ; sed ipsius creatoris tui monarchiam inferne insatiabilis appetebas. *In cælum, inquit, conscendam super astra cæli exaltabo solium meum : sedebo in monte Testamenti, in lateribus Aquilonis ; similis ero Altissimo*. Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu ? Parturient montes, nascetur ridiculus, non mus, sed draco, formandus ad illudendum ei. Vere falsus Lucifer, qui mendax est, et pater mendacii. Ab initio peccat, et in veritate non stetit : qui cum totus sit tenebrosus, tamen per antiphrasin dictus est Lucifer ; sicut lucus a lucendo quia minime lucet. Aut certe, ut ex re nomen habeat, Lucifer dicitur, quasi luci vim inferens, lucem auferens, luci semper infestus. Luci quippe vim intulit, id est inferre conatus est, quando comparare se voluit Auctori. Lucem abstulit, seu potius furatus est, quando invidendo nocuit homini. Luci semper infestus est ;

quia percussit fœdus cum morte, et pactum cum inferno : ut ad lucem non redeat ; sed quia semel cecidit, non amplius resurgat ; excæcatus quippe fumo ambitionis in altum consurgente, sed in ipsum recidente, tanquam locum non inveniēte, quo ascenderet ultra, ipsam ruinam suam prævidere non valuit ; sed repente comprehēderunt eum iniquitates suæ, et non potuit, ut videret : in ipso ortu suo experiri coactus illud Davidicum *Dejecisti eos, dum allevarentur*. Justissima plane præsumptoris dejectio, qui dignitatis Angelicæ privilegium parvipendens, et divinæ subjectionis impatiens, noluit subesse omni creato spiritui, nisi et par esset ipsi Creatori. Novus in Deum Cæsar, in Angelum Pompeius ; juxta illud :

*Nec quemquam jam ferre potest Cæsarve priorem, Pompeiusve parem.*

Idcirco præsumptionis suæ nimio sub pondere lapsus, de cœlo corruit ad instar fulguris, dicente Veritate : *Videbam Satanam, sicut fulgur de cœlo cadentem* (Luc. x). Quod ait, *videbam et cadentem* præsens tempus jungens cum præterito imperfecto, innuit diabolum nondum totum excidisse, sed semper adhuc cadere usque ad diem judicii : et tunc molē suorum criminum prægravante submergendum, quasi plumbum in aquis vehementibus gehennalis abyssi. Unde et dictus est cecidisse tanquam fulgur, id est inopinate et celeriter, impetuose, graviter, cum ardore nimio, et fetore, et fumo : quæ tria manifesta sunt indicia fulguris, et notissima vestigia draconis. Draco enim flammivomus afflatus suo respirat ignem, vitiat aerem, obscurat lucem. Sicut ille serpens fumifer, de quo dicit poeta :

*Oraque discindens avida, fumantia præstat.*

Similiter diabolus priusquam de cœlo dejectus est, ut fulgur ; dejectus est ut draco. Triplice pestilentia totum afflavit mundum : inspirando scilicet ore vipereo primis parentibus concupiscentiam mali, tanquam ardorem et fetorem nimium ; et ignorantiam boni, tanquam spargens pulverem, et nebulam, et fumum : qui fumus, et quæ nebula tantum creverunt postea, ut in ortu Salvatoris totam terram tegerent, sicut ait propheta : *Aspiciens a longe ecce video potentiam Dei venientem, et nebulam totam terram tegentem* (6). Et vere nebula totam terram texerat in ortu veritatis, cum totus fere mundus adhuc verum et vivum Deum ignoraret, falsosque et mortuos deos adoraret, idola surda et muta coleret : vera et æterna nec bona quæreret, nec mala fugeret ; mundum providentia regi non crederet ; omnes actus humanos etiam voluntarios aut fato aut fortunæ falsis allegationibus imputaret. Hinc est error ille Platonis et Pythagoræ de revolutione animarum ; Trismegisti et Mimæ, Socratis et Porphyrii, de societate dæmonum ; Zenonis et Chrisippi, de morte voluntaria ; Aristotelis de curta providentia, id est usque ad lunarem regionem

(6) Verba Ecclesiæ.

A non infra ; Epicuri de nulla ; et de summo corpore voluptatis bono ; Ptolomæi de fato ; omnium fere simul, et maxime Ciceronis et Senecæ, de animarum supplicio post mortem non timendo. Isti sunt, qui dicunt apud Ezechielem, *Dereliquit Dominus terram, et Dominus non videt* (Ezech. viii). Et apud Sophoniam : *Non faciet Dominus bene, et non faciet Dominus male* (Soph. i). Et apud Isaiam : *Comedamus et bibamus, cras enim moriemur* (Isai. xlii). Hinc est illa querimonia Boetii lib. *De consolatione philosophiæ* :

*Omnia certo sine gubernans,  
Solos hominum respuis actus.  
Nam cur tantas lubrica versat  
Fortuna vices ?*

B Propter hoc exclamat Osee dicens : *Non est misericordia, non est veritas, non est scientia Dei in terra* (Ose. iv). Et Psalmista quasi vim patiens : *Salvum me fac, Domine, quoniam defecit sanctus ; quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum* (Psal. ii). Igitur ad tollendum de terra nebulas, errores, et fumos ignorantie, ardores irarum, et ignes avaritiæ ; fetores libidinum, et sordes idolatriæ, *hodie veritas de terra orta est, et justitia de cœlo prospexit*. In cuius rei signum, omnia simulacra Ægypti ad pueri Jesu fugientis adventum pariter corruerunt : sicut olim prophetaverat Isaias dicens : *Ecce Dominus ascendet super nubem levem, et ingredietur Ægyptum, et movebuntur omnia simulacra Ægypti* (Isai. xix). Quæ ruina hodie incœpit Romæ a palatio Romuli, et a simulacro urbis Romæ, et a templo pacis ; quæ tria hodie Romæ corruerunt. Ruina palatii Romulei signum fuit mundanæ gloriæ per Christum ruituræ. Ruina simulacri urbis Romæ, quod erat in effigie maximæ cujusdam mulieris, et corpulentissimæ, signum fuit avaritiæ per Christum destruendæ. Hujus enim ærei simulacri corpulentia significabat jamdiu regnantem avaritiam Romanorum, quæ velut quoddam inexplebile barathrum et vorago insatiabilis totius mundi opes absorbuerat, nec impleri poterat universo orbe sub uno censu descripto. Nec mirum Romanos lacte lupino alitos tantæ rapacitatis vel olim fuisse, vel adhuc existere. Nam sicut vulgo dicitur, *vulpes pilos mutant, non mores*. Et :

*Naturam expellas furca, tamen usque recurret.*

Hæc autem avaritia per Christum cœpit destrui ; quando per illum cœperunt pauperes evangelizari. Hoc autem significaverat illud idem simulacrum, quando primo fuit erectum. Nam cum quidam causarentur, tibias illius tanquam nimis graciles et minus habiles ad tantum pondus molis æræ sustinendum, respondisse fertur per artem magicam. « Non corruam donec virgo pariat ; » quod similiter fertur dixisse Romulus de suo palatio, quando primum factum est, qui et ipse magus fuit. Propter quæ duo responsa dæmonum, tanquam decorum,

vocabatur antiquitus æterna Roma. Porro ruina templi Pacis significavit voluptatem carnis, in qua sola pax mundi est, per illum ruituram qui dicit: *Non veni pacem mittere in terra, sed gladium* (Matth. x). In ejusdem rei signum hodie virgo juvencula in sole sedens apparuit, tenens infantem in gremio, significans solos cælibes in cælo regnatos; et ortum esse hodie ex utero Virginis magistrum cælibatus, qui doceat homines semelipsos castrare ferro timoris Domini, propter regnum cælorum. Igitur ruina templi, et simulacri palatii, per quæ et propter quæ falsi dii colebantur, significavit quod *hodie veritas de terra orta est*; virgo autem sedens in sole significavit, quod *hodie justitia de cælo prospexit*. Quid enim justius, quam ut unusquisque possideat suum vas in sanctificatione et honore, non in passione desiderii; sicut gentes quæ ignorant Deum? *Veritas*, inquit, *de terra orta est*. Quid est veritas? hæc fuit olim Pilati quæstio (Joan. xix), qui solutionem suæ quæstionis audire non meruit; quia responsionem non exspectavit; sed quæstione proposita, et responsione non exspectata, continuo foras ad Judæos exiit. Et nos ergo fratres, si volumus discere ab ipsa Veritate, quid sit veritas, non exeamus foras, id est, non quæramus bona forinseca et transitoria; sed remaneamus intus in prætorio cordis, audientes quid loquatur in nobis Dominus Deus. Prope est enim verbum in corde, et in ore nostro: *Nè te quæsieris extra* (7). Navibus atque quadrigis petimus bene vivere; quod petis hoc est.

Non egrediamur foras, sicut Satan, qui egressus est a facie Domini (Job 1); et Cain primus agricola, et postea fratricida (Gen. iv); et Ismael fuit vir ferus et sagittarius; exors et exsul ab hæreditate paterna; et Esau venator, fratris simplicis persecutor: sed remaneamus intus, id est cor nostrum omni custodia servemus: primum quærentes regnum Dei, et justitiam ejus, et omnia extrinsecus necessaria satis superque adjicientur nobis (Matth. vi). Væ fatuis virginibus, quæ foris relinquendæ sunt: nec ob aliud, nisi quia cordis custodiam reliquerunt (Matth. xxv). Quid est veritas? Veritas dicitur quasi verbum rei existentis ita subaudi, sicut dicitur. Nam veritas cujuslibet rei nihil aliud est quam æqualitas existentiae ejus, quam comprehendens animus intelligit rem, sicut est; nec infra subsistens, nec ultra effluens. Quisquis enim verum dicit, id solum, et totum dicit, quod in re est; nec plus, nec minus. Nam si plus vel minus diceret, non diceret verum, sed falsum: hoc enim diceret, quod non esset de rei existentia, et ideo non de rei veritate. Igitur veritas est æqualitas existentiae rerum, id est modus, infra vel ultra quem nihil omnino potest subsistere. Hæc autem æqualitas existentiae rerum nil aliud est quam æqualitas unitatis. Est enim æqualitas, sicut et unitas, singulis

rebus forma essendi, et causa, per quam unumquodque subsistit.

Sicut enim quidquid est, ideo vero est, quia unum est (nam si non esset unum, aliquid non esset, et si aliquid non esset, nihil esset); ita quidquid est, ideo vero est, quia æquale uni est. Nam si æquale uni non esset, unum non esset. Ergo veritas, id est æqualitas, est singulis rebus forma essendi: et causa, per quam unumquodque subsistit. Si autem veritas est causa existentiae rerum, et omnis causa est prior eo, cujus est causa, ergo veritas est prior omni creatura, ergo est ab æterno, ergo est principium rerum, ergo est Deus. Unitas ergo, et ejus æqualitas sunt una causa omnium, et unum principium rerum, et unus Deus creator omnium; ejusdem prorsus potentiae, et sapientiae: ergo ejusdem substantiae. Sed unitas Patris est Filius, qui et Verbum, et veritas, et splendor, et figura substantiae Dei. Non immerito nuncupatur Verbum, quia decernit esse, quidquid verum est esse: veritas, quia quidquid semel dicit, confirmat et stabilit, sicut scriptum est: *Semel loquitur Deus, et secundo idipsum non repetit* (Job xxxiii). Splendor, quia per ipsum manifestatur nomen Patris, id est notitia Patris habetur, sicut ait Psalmista: *In lumine tuo videbimus lumen* (Psal. xxxv). Unde et ipse dicit: *Pater, manifestavi nomen tuum hominibus quos dedisti mihi* (Joan. xvii). Figura vero et imago Patris dicitur, quia Patris pulchritudinem perfecte repræsentat. Ipse enim est facies Patris, in quam semper desiderant angeli prospicere (I Petr. 1), id est de procul inspicere: nam de prope non possent, præ claritatis immensitate. Ideo et lucem dicitur inhabitare. Filius autem dicitur, quia revera generatur. Sed si quæris, quomodo? utique eo modo, quo æqualitas ab unitate, splendor a luce, veritas Verbi a Patre, ab æqualitate existentiae, verbum cordis a corde. Unitas quippe ex seipsa, et ex sua substantia nil aliud generat quam æqualitatem; in æqualitatem vero per alios numeros. Nam semel unum nihil aliud est quam unum. Hæc autem omnia coæva sunt, et coæqualia suis gignentibus; nec substantiis, sed proprietatibus differunt. Ergo Filius per omnia Patri æqualis est, et coæternus. Ubi est ergo infelicis Aarii stulta disputatio, Filium Patre minorem assereus, et rationum consequentias non attendens? Porro hæc ipsa veritas cum sit æqualitas existentiae rerum, et modus, infra vel ultra quem nihil potest subsistere, ergo justitia est. Nam justitia nil aliud est, nisi modi tenor, et æqualitas inter plus et minus constituta, nullum omnino defectum patiens, vel faciens excessum. Et hæc ipsa justitia quid aliud est quam summa beatitudo, vel summum bonum?

Summam quippe beatitudinem definit Boetius, esse statum quemdam omnium bonorum aggregatione perfectum. Hic autem status extra limites

(7) Persius.

justitiæ contineri non potest. Idem vero Boetius A probat, duo summa bona diversa esse non posse. Nam si unum ab altero minus habebit, summum non erit. Igitur alterum duorum aut erit imperfectum, aut superfluum. Potest igitur summa beatitudo hoc modo aliter definiri: Bonorum universitas sub uno comprehensa, cujus sola visio semel acquisita omnem sufficientiam voluptatis, et gaudii plenitudinem generat in vidente, omne desiderium sine diminutione superans, sine fastidio satians, sine anxietate innovans et inflammans. Veritas igitur est summum bonum, similiter et justitia. Summum ergo bonum de terra ortum est, quando Veritas de terra orta est: et summum bonum de cœlo venit, quando justitia de cœlo prospexit. Quod autem Christus se in Evangelio veritatem appellat B (*Joan. xiv*), et non justitiam; hoc ideo fecit, ut arbitror, quia nomen justitiæ aliquid innuit rigoris et vindictæ: et quia Christus judicari venerat, non judicare; non ministrari, sed ministrare (*Matth. xx*); non ferire, sed parcere; misereri, non vindicare; blandiri, non terrere; ideo nil sibi attribuere voluit, quod austeritatem sonaret, sed quod totum esset pacis et indulgentiæ, suavitatis, mansuetudinis et pietatis: ideo se non justitiam appellavit, sed viam et vitam. Apostolus tamen dicit eum factum nobis a Deo sapientiam, justitiam, sanctificationem, et redemptionem (*I Cor. i*): quod sic exponit: Sapientia in prædicatione, justitia in conversatione, sanctificatio in peccatorum remissione, redemptio C in morte. Psalmista vero sciens proprium esse justitiæ et mereri et reddere, et a solo Christo nostrum esse meritum vel præmium, ipsum justitiam appellavit. Christus autem pro hoc solo nomine hæc duo posuit, viam et vitam, dicens: *Ego sum via, et veritas, et vita* (*Joan. xiv*). Via propter meritum, vita propter præmium, veritas propter utriusque complexum; via justitiæ, veritas doctrinæ, vita lætitiæ; via virtutis, veritas sermonis, vita beatitudinis; via sine offendiculo, veritas sine nubilo, vita sine tædio; via, quæ nec impeditur nec polluitur; veritas, quæ nec mentitur nec fallitur; vita, quæ nec læditur nec finitur. Via quæ dirigit, veritas quæ corrigit, vita quæ regit. Dirigit actus, corrigit excessus, regit affectus. Via justis per D exemplum, veritas impiis per judicium, vita angelis per semetipsum. *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio vitam habere in semetipso: et potestatem dedit ei judicium facere quia Filius hominis est* (*Joan. v*). Igitur Christus via in hoc sæculo, vita in futuro, veritas in utroque; hic promittens, illic dans; hic minans, illic feriens. Et hæc dicta sint pro veritate quæ de terra orta est: nunc de terra videamus de qua ipsa orta est. *Veritas*, inquit, *de terra orta est*. O quam verum est, quod vulgo dici solet, de terra venit bonum! Sed quænam est hæc terra? Duo namque terrarum genera in Scripturis legimus. Est enim terra maledicta, deserta et sterilis: et est terra benedicta,

A fructifera, et pinguis. De prima est illud: *Maledicta terra in opere tuo* (*Gen. iii*); de secunda: *Benedixisti, Domine, terram tuam* (*Psal. lxxxviii*).

Primum genus triplex est: nam maledictarum terrarum alia est terra quam formidamus, alia quam calcamus, alia quam portamus. Prima est infernus, qui a propheta dicitur *terra novissima* (*Ezech. xxvi*), id est ultra quam nulla est. Terra vere maledicta, plena peccatis et tormentis, reatibus et cruciatibus: cujus omnis culpa irremissibilis, omnis poena interminabilis, omnis fletus inconsolabilis, omnis fetor intolerabilis, omnis stridor implacabilis, omnis ardor inexstinguibilis, omnis vermis immortalis. Hæc est terra mortuorum, in qua quidquid est, contrarium est vitæ. Secunda B terra est illa communis, quam terimus; maledicta in opere Adæ; cujus omnis fructus naturaliter est maledictus, sicut testatur Veritas in parabola de seminante, ubi ait: *Quod autem cecidit inter spinas, hi sunt qui audiunt: et a divitiis et voluptatibus hujus vitæ euntes suffocantur, et non referunt fructum* (*Luc. viii*). Constat autem, omnes terrenas divitias de fructibus terræ esse, ut est frumentum, vinum et oleum, aurum et argentum, et lapides pretiosi; et cætera hujusmodi. Si ergo bona terrena spinæ sunt, ipsa mala qualia sunt? Quomodo autem spinæ non sunt: quæ adveniando, vehementer; manendo, vehementius; abeundo, vehementissime pungunt? Nam cum multa sollicitudine et labore plurimo acquiruntur, cum timore custodiuntur, cum dolore amittuntur.

Et quoniam cunctis terrenis fructibus maledictio originaliter inest, propter peccatum Adæ, idcirco sancta et catholica instituit Ecclesia, quam institutionem ab ipso Domino habet, ut quoties ad mensam accedimus de terrenis fructibus reficiendi, prius Deo agamus gratias, et nomen ejus sanctum super eos invocantes, et signum vivificæ crucis, quasi ligni vitæ contra lignum vetitum facientes, maledictionem benedictione pellamus, et secure jam deinceps jam mundatos et sanctificatos sumamus eos cum timore Domini, post de perceptis divinis muneribus ipsi largitori gratias acturi. Nam qui sine benedictione et oratione præmissa, tanquam D jumenta vel pecudes terrenis fructibus devorandis incumbunt, sæpe mortem corporis et animæ occasionaliter in eis accipiunt; sicut illa sanctimonialis, quæ mordendo lactucam diabolus momordit sedentem super eam, ex quo morsu mox in furorem versa est, ut testatur beatus Gregorius in libro *Dialog.*; sic et Tarquinius ille, qui beatum Silvestrum incarcerari jusserat, de osse piscis faucibus hærente strangulatus est; sic et ille dives qui sedebat ad mensam regis Angliæ, quem rex suspectum habebat de morte fratris sui, cum teneret offam in manu, et diceret ad regem: *Domine mi rex, si ego reus sum vel conscius de nece fratris tui, nunquam offam istam possim transglutire, quin suffocer ab ea*. Quo dicto misit offam in os suum:

quæ cum ad guttur veniret hæsit, mox oculos ille A invertens cecidit mortuus super mensam. Idcirco beatus Benedictus præcipit in *Regula* (8), ne quis ante horam statutam aliquid præsumat cibi vel potus. Quod non bene observavit infelix ille monachus, qui, cum frixuras quasdam deferret in refectorium, abstractus et illectus a propria gulæ concupiscentia, unam earum tanquam canis rabidus cursim devoravit; et mox tantam libidinis in carne sua sensit pruriginem, ut quoniam aliter desiderium sordidum implere non poterat, quod dictu quoque nefas est, manuali actu genitalium semen effunderet; quod antea nunquam illi contigerat. Vere huic misero convenienter aptatur illud Judæ infelicis elogium: *Et post buccellam introivit in eum Satanas* (*Joan.* xii). Nec mirum si enim protoplasti B in fructu paradisi, qui utique non erat maledictus, sed tantummodo interdictus, propter inobedientiam mortem corporis et animæ occasionaliter acceperunt: quanto magis timendum est, ne fructus terræ maledictæ, qui omnes originaliter maledicti sunt, nobis male utentibus utriusque mortis occasio fiant? Porro tertia terra, videlicet quam portamus, caro nostra est, et ipsa utique originaliter maledicta, propter illud: *Maledicta terra in opere tuo* (*Gen.* iii). Hæc enim maledictio non solum de terra quam calcamus, sed etiam de illa quam portamus; intelligenda est allegorice, sic: *Maledicta*, inquit, *terra in opere tuo*, id est maledicta terra, in qua et de qua operaturus es, quærendo in ea vel alimentum vitæ, vel hæredem mortis tuæ. Terra in qua operaturus erat Adam quærendo hæredem, caro erat uxoris propriæ; terra de qua operaturus erat in ea, caro erat ipsius propria. Utraque ergo caro et masculi et feminæ uno maledictionis jaculo lethaliter vulnerata est, quando ad Adam dictum est: *Maledicta terra in opere tuo*. Opus istud quid intelligendum est, quam coitus? qui etiam in conjugali copula maledictionem non effugit, istam videlicet, quæ sequitur: *Cum operatus fueris terram, non dabit tibi fructus suos* (*ibid.*), id est tales quales datura erat, si etiam obediens permansisses? Omnis enim caro quæ ex te nasceretur, sancta nasceretur, non repugnans spiritui, nec concupiscens adversus eum; sed potius prorsus eum sequens ad omnia D quæcunque sancta, quæcunque laudabilia, quæcunque bonæ famæ. Nunc autem spinas et tribulos germinabit tibi; quia cum stimulo carnis et ardore libidinis, et prologo pudoris, et jactura virginitatis irreparabili, germinabis tu et posteri tui; et in sudore vultus tui, id est in repugnantia fortis spiritus tui concupiscentis adversus carnem tuam, vesceris pane tuo, id est mandata mea custodies, justitiam perficiens, voluntatem meam implebis, pane lacrymarum cibaberis, panem angelorum in cælo manducabis. Sic igitur terra quam portamus ex necessitate maledictio subjacet, iuxta illud Apo-

stoli: *Non enim habitat in me, hoc est in carne mea, bonum* (*Rom.* vii). Et iterum: *Prudentia carnis mors est* (*Rom.* viii). Et: *Sapientia carnis inimica est Deo, legi enim Dei non est subjecta, neque enim potest* (*ibid.*). De nulla igitur istarum trium terrarum potest intelligi, quod dictum est: *Veritas de terra orta est*; id est nec de terra mortuorum, quæ est infernus, nec de terra morientium, quæ dicitur terra, vel tellus, solum, vel humus, nec de terra mortalium, quæ est mortale corpus; sed de terra benedicta, de qua scriptum est: *Benedixisti, Domine, terram, tuam* (*Psal.* xcvi.); quæ et ipsa tripliciter intelligenda est: id est aut de terra desiderabili, aut de terra exorabili, aut de terra adorabili. Terra desiderabilis cælum illud est, quidquid illud est, ad quod Apostolus raptus est: ubi audiuntur vera ineffabilia, et gaudia inenarrabilia absconduntur. Ista vere terra terra benedicta est, carens omni maledicto, id est peccato et peccato, terra viventium, in quam quicumque semel introeunt semper vivunt. Terra fructifera de qua multiplex fructus usque ad nos descendit; id est angelorum visibiliter apparentium dulcia solatia, divinæ legis mandata saluberrima, Christi visitatio, Patris testificatio, Spiritus sancti unctio. Angeli apparuerunt ut lex ordinaretur, sicut scriptum est: *Lex ordinata est per angelos in manu mediatoris* (*Galat.* v). Lex scripta est, ut peccatum mortificaretur. Per legem enim notitia peccati: Christus visitavit nos ut peccatum tolleretur, sicut scriptum est: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (*Joan.* i). Pater testificatus est, ut in Filium crederetur, sicut scriptum est: *Ego autem habeo testimonium majus Joanne* (*Joan.* v). Spiritus sanctus missus est, ut pro corporali absentia Domini alius Paracletus credentibus daretur, qui cum eis maneret in æternum, sicut scriptum est: *Rogabo Patrem meum et alium Paracletum dabit vobis* (*Joan.* xiv). Væ illis, qui pro nihilo habent terram istam desiderabilem. Qui sunt autem isti, nisi qui terram istam sterilem quam calcamus, vel quam portamus, pro magno habent? Si autem hujus terræ desiderabilis vilipendium et contemptus pro maximo peccato Judæis imputatur, quibus specialiter terrena ista bona caduca et transitoria promissa fuerant, quid de nobis fiet, quibus terrena contemni jussa sunt; cœlestia desiderari? Desideremus ergo, desideremus, obsecro, terram desiderabilem, quæ omne desiderium superat, omne votum transcendit, omne præcellit meritum, omne pretium ad comparationem sui nihil esse ostendit. Porro terra exorabilis, id est orari digna, et exorari facilis. Maria virgo est; terra benedicta, sanctificata ab utero, imprægnata a Spiritu sancto, omni maledictione carens, salvo pudore concipiens, sine dolore pariens, sine timore moriens, sine peccato vivens. Hæc est terra promissionis lacte et melle manans, id est promissum

nobis Salvatorem generans, humanitate lacteum, et vita coelestem, innocentia candidum, indulgentia dulcem, misericordia copiosum, justitia insignem, humilitate parvulum, potestate sublimem; parvum in præsepio infantulum, et amabilem nimis; magnum in cœlo, et laudabilem nimis. Hæc ergo terra venientem super se bibens imbrem sancti Spiritus, pluviam voluntariam, quam segregavit Deus hæreditati suæ (*Psal. LXVII*), omni benedictione spirituali repleta est in cælestibus in Christo, et irrigata tanquam paradisus Dei, de quo produxit nobis Deus omne lignum pulchrum visu, et ad vescendum suave; et nostræ redemptionis pretium in statera crucis appensum, et fructum triplicem, id est formam omnis justitiæ et perfectionis exemplum, tanquam lignum vitæ, quod est in medio paradisi; et valde necessarium potentissimæ intercessionis auxilium, tanquam fontem qui dividitur in quatuor loca vel tempora: primo in lapsu culpæ, ut statim resurgamus per pœnitentiam; secundo in statu innocentiae, ne denuo corruamus per culpam; tertio in egressu animæ, ut eruamur a rugientibus præparatis ad escam; quarto in prolatione sententiæ, ut minus longam vel asperam, quam meruimus, pœnam purgatorii sentiamus. O vere terram fertilem, quæ tantos et tales fructus affert! Hæc est terra viventium, id est pœnitentium. Sicut enim peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem, sic pœnitentia cum consummata fuerit, vitam restituit. Nam in quacunque die peccator ingemuerit, salvus erit. Et sicut anima quæ peccaverit, ipsa morietur; sic *Cum aversus fuerit impius ab impietate sua quam operatus est, et fecerit judicium et justiam, vita vivet, et non morietur. Nolo, inquit, mortem peccatoris; sed ut convertatur, et vivat (Ezech. VIII)*. Beati viventes, qui in hac terra plantati sunt, famem et inopiam deinceps non passuri; beatiore autem, qui de hac terra fecundati sunt, et in ejus possessionem jam missi, nullas deinceps calumnias vel hominum vel dæmonum audienturi.

In hac terra plantantur Cistercienses, qui magnæ huic dominæ faciunt homagium, et ejus servitum perpetuam profitentur. Hanc enim solam ordo noster in advocatam elegit, quæ omnes suas ecclesias in illius nomine intitulatas decrevit. Hanc autem terram in feodum accipiunt, et in ejus possessionem mittuntur, qui in nostro ordine cum bona conscientia defunguntur. Sicut autem huic reginæ securitatem facimus de suo servitio in professione nostra, sic et ipsa nobis securitatem facit de feodo nostro in charta sua, id est in brevibus quæ fiunt pro defunctis: ubi dulce nomen Mariæ, et ejusdem inviolabilis sigilli confirmatio hoc modo recitatur: Eo die obiit frater ille monachus vel conversus sanctæ Mariæ de Fremont. Hujus solius instrumenti recitatio omnem calumniantis improbitatem reprimat, omne os loquentium iniquitatem obstruit,

A omnem litem dirimit, omnem possessionem evincit.

Et sciendum, quod hæc terra de qua veritas orta est, etiam cœlum illud potest intelligi de quo justitia nos prospexit. Cœlum per sublimitatem vitæ, per munditiam et puritatem corporis et animæ, per serenitatem conscientiae, per duo magna luminaria, id est magna exempla utriusque vitæ, activæ scilicet et contemplativæ. Solium excelsum per arduam novitatem virginitatis propositi, elevatum per singularitatem spiritualis doni, id est fecunditatem uteri; stellatum tot sideribus quot illustratum virtutibus, quot gratiarum dotibus picturatum. Sed jam de terra adorabili videamus. Hæc est humanitas Christi, quam adorabilem appello, propter illud **B** Psalmistæ: *Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est (Psal. XCVIII)*. Hæc est terra ab omni maledictione peccati libera, *quia peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus (Isai. LIII)*. Hæc est terra omni benedictione plena, *de cujus plenitudine omnes accipimus (Joan. I)*. Cui datus est Spiritus, non ad mensuram, sicut adoptatis; sed ad cumulum, tanquam unigenito. Tota paternæ unctionis pyxide super eum effusa, juxta illud: *Unguentum effusum nomen tuum (Cant. I)*. O nomen odoriferum tota plenitudine cœlestis balsami delibutum! o nares fetidissimas, et mortali polipo obturatas, quæ suavitatem hujus odoris tam large diffusi non sentiunt quam plane quisquis sensit, post eum, vel potius in ea currit, sicut ille quæ dicunt: *Trahe nos post te, curremus in odorem unguentorum tuorum (ibid.)*. Hoc est terra promissionis nobis ab initio mundi repromissa.

Hæc est terra viventium id est justorum, in qua triplex fructus permaximus et pernecessarius ab iis percipitur, quos nulla unquam terra, nisi ista sola potuit offerre. Id est abolitio culpæ, collatio justitiæ, pignus et arrha felicitatis æternæ. Primum nobis contulit effusio sanguinis Christi, secundum infusio Spiritus sancti, tertium confert nobis participatio corporis et sanguinis Domini. De primo habes: *Qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (Apoc. I)*. De secundo: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis (Rom. V)*. Charitas enim ipsa est justitia, quæ reddit unicuique quod suum est; non quærens quod sibi utile est, sed quod alteri; non sua quærens, sed quæ Jesu Christi. Unde: *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis (Rom. XIII)*. Et: *Qui diligit proximum, legem implevit (ibid.)*. Si autem legem, ergo justitiam. De tertio est illud: *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam (Joan. VI)*. Omnia tamen inveniuntur in singulis, et singula in omnibus; quia nec sanguis sine corpore, nec corpus, sine sanguine, nec unctio Christi sine utroque, nec alterutrum sine unctione. Hæc ergo triplex veritas de vera humanitate Christi tanquam de terra orta est, veritas scilicet remissionis pec-



catorum, veritas justificationis impiorum, veritas glorificationis miserorum : lex enim per Moysen data est, sed gratia et veritas per Jesum Christum facta est (*Joan. i*). Lex hæc omnia præmonstrabat, præfigurabat, prædicabat ; sed nihil horum præstabat. Nam impossibile erat peccata dimitti vel deleri per sanguinem hircorum aut vitulorum ; impossibile quoque erat justitiam per opera legis impleri, qui nihil ad perfectum adduxit lex (*Hebr. vii*). Constat etiam claritatem legis Mosaicæ in comparatione claritatis evangelicæ prorsus evacuari. Nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam. At quod per sanguinem Christi mundatur, perfecte abluatur. Quas enim veterosissimas maculas non emundet, qui et petras scidit, et monumenta aperuit, et terram concussit, et solem obscuravit? Et quod unctione Spiritus linitur perfecte sanctificatur. Nam *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur (Rom. vi)* : ex qua resurrectione *facies ejus resplendet ut sol, cum lucet in virtute sua : et vestimenta ejus facta sunt alba sicut nix (Matth. xvii)*, qualia fullo non potest facere super terram. Nulla ergo major arrha claritatis æternæ, nullum pignus pretiosius nobis dare potuit beatæ immortalitatis in carne nostra complendæ, quam quotidie sumpta in immortalitatis alimentum, a nobis mortalibus caro immortalis. Quod omnino verum esse confessus est in Apulia ipse diabolus, coactus invisibiliter ab ipsa veritate, per os mulieris obsessæ, meritis et precibus sancti Bernardi a dæmonio liberatæ. Quis est autem dives ille tam felix et beatus, qui de hac terra tres istos fructus veritatis colligit, nisi cujus terra veritatem parit, ut fiat quod scriptum est : *Veritas de terra orta est?*

Fratres, benedixit Dominus terram nostram. Jam ergo etiam de terra nostra potest oriri veritas, quæ ab ipsa veritate personaliter potuit assumi. Oriatur igitur de terra cordis nostri vera compunctio, de terra oris nostri vera confessio, de terra corporis nostri vera satisfactio : cui triplici veritati contrarium est triplex mendacium, id est voluntaria consensus perversitas, locutionis falsitas, simulationis calliditas. Quodlibet autem istorum mendaciorum dupliciter perpetratur. Nam consensus perversitatis est, quoties aut bonum alienum non placet, aut malum alienum non displicet ; istud autem placere debet usque ad adjutorium totis viribus conferendum ; istud displicere usque ad resistendum similiter pro viribus. Similiter duplex est locutionis falsitas, videlicet cum aut falsum dicitur, aut verum quod dicendum est tacetur : error enim cui non resistitur approbatur ; quod subtiliter intellexit etiam gentilis ille comicus, cum dixit : *Pejerat sæpe qui tacet* ; tantum est enim tacere verum, quam et falsum dicere. Similiter du-

plex est simulatio, cum videlicet aut mentis sanitas, aut carnis infirmitas simulatur : pessima est utraque fictio, nullum enim majus mendacium, quam quod non solum ore, sed et toto corpore confirmatur. Primum genus hypocrisis abundat in claustralibus, secundum in sæcularibus ; quamvis et apud illos spirituales nonnullos hypocritas, et apud istos carnales plurimos perfacile sit invenire. In utroque genere *mentitur iniquitas sibi (Psal. xxvi)* : sibi, inquam, non alii ; quia si sapiens fueris, tibi metipsi erit ; si autem illusor, solus portabis malum. Veritas perdet omnes qui loquuntur mendacium, magis autem eos qui etiam operantur iniquitatem : qui contra conscientiam aut simulant, quod non sunt, aut quod sunt, dissimulant. Simulatores et callidi provocant iram Dei. Porro istam triplicem veritatem de terra triplex justitia de cælo prospiciet : veram enim satisfactionem respiciet et accipiet æterna corporis glorificatio ; veram confessionem æternum canticum, id est æterna mentis in divinam laudem prorumpens exultatio ; veram expectationem beata et æterna Trinitatis cognitio. De prima habes : *Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ (Philip. iii)*. De secunda : *Beati qui habitant in domo tua in sæcula sæculorum laudabunt te (Psal. lxxxiii)*. De tertia : *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. v)*. Ad quam visionem nos perducere dignetur veritas hodie orta de terra, meritis et precibus genitricis suæ Mariæ. Amen.

## SERMO III.

IN NATALI DOMINI II.

Ad clericos.

*Et pluit illis manna ad manducandum (Psal. lxxvii)*. Opportune satis post tam longum jejunium pluit nobis Dominus manna ad manducandum. Pluit ad copiam, manna, id est cœlestem gratiam incarnati Verbi, dulcem et salutarem presentiam ad manducandum, id est ad justitiam faciendam. Hæc est enim mannæ absconditi, id est incarnati Verbi vera comestio, justitiæ videlicet delectabilis et dulcis operatio, juxta illud Augustini (9) : *Crede et manducasti*. Quod est dicere : Habe fidem quæ per dilectionem operatur ; et sic sacramenti virtus a te manducabitur. Beati igitur, qui Verbum carnem factum et tanquam verbum audiunt, et tanquam carnem comedunt. Ad hoc enim verbum est, ut salubriter audiatur, ad hoc caro factum, ut suaviter comedatur, sicut ipsum Verbum dicit : *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus (Joan. vi)*. Nimirum caro cibus est delectabilis : et ideo per carnem delectatio significatur operis. Sicut enim caro manducata cum quadam voluptate trajicitur in corpus, et incorporatur carni et sanguini ; sic opus justitiæ voluntarie et perseveranter

adiugetum, quodammodo incorporatur Spiritui, A  
ia tantum ut ab eo nec post mortem possit sepa-  
rari : sicut scriptum est : *Opera enim illorum se-  
quuntur illos (Apoc. xiv)*. Hinc est quod incarnata  
Dei Sapiencia cum in peregrino carnis hospicio  
novam pateretur esuriem, et tentaretur a diabolo  
de lapide convertendo in panem respondit : *Non in  
solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod pro-  
cedit de ore Dei (Matth. iv)*. Dicens autem non  
simpliciter in verbo, sed addens in omni, significat  
plura ferculorum genera sub uno verbi pabulo con-  
tineri. Est enim verbum, ut panis confortans ; et  
est verbum, ut caro roborans ; et est verbum, ut  
vinum cor lætificans, et mentem inebrians audien-  
tis. In præceptis panis est, in consiliis caro, in pro-  
missis vinum. In primis est necessitas, in secundis  
voluntas, voluptas in tertiis. Sine pane omnis  
mensa inops est, sine præceptorum observatione  
non constat salus. Sine carne autem potest quidem  
cœna duci, quamvis ex illa multo sit splendidior.  
Similiter sine consiliorum susceptione potest qui-  
dem salus acquiri, sed est illa multo copiosior ac-  
quiritur.

Solis enim consiliorum susceptoribus promittitur  
centuplum, præter vitam æternam ; quod est quasi  
quædam carnis pinguedo. Porro vinum promisso-  
rum illud est, de quo dicitur in vulgari proverbio :  
« Omnis religio sentit cum bono vino ; » quia om-  
nis vere religiosus illud vinum optimum concupiscit.  
De quo dicit architriclinus ad sponsum : *Tu autem  
servasti bonum vinum usque adhuc (Joan. ii)*. Et de  
quo dicit Psalmista : *Inebriabuntur ab ubertate do-  
mesticae ; et torrente voluptatis tuæ potabis eos  
(Psal. xxxv)*. Cum igitur verbum Dei verus ille ci-  
bus sit, quo nutritur anima, vegetatur et vivit, pro-  
fecto constat quod ex solo auditu verbi nemo vitam  
consequitur, sed omnino necesse est ut verbum  
manducetur, sicut ipsa Veritas incarnata dicit : *Nisi  
manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis  
ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis (Joan.  
vi)*. Hoc est enim illud manna, quod nobis hodie  
datur ad manducandum. Ad manducandum, in-  
quam, non ad perdendum, non ad spectandum, non  
ad portandum, non ad vendendum, non ad reservan-  
dum. Perdit auditor obliviosus, spectat lector cu-  
riosus, portat factor nimiosus, vendit relator ambi-  
tiosus, piger et fastidiosus operator reservat. Quid-  
quid autem de manna reservatur in crastinum, ver-  
mes creat ex seipso ; quia quidquid de mandatis  
Domini in præsentem per negligentiam relinquitur  
imperfectum, conscientiam torquebit in futuro.  
Unde scriptum est, quod nec unum iota, nec unus  
apex præteribit ex lege, quin omnia impleantur  
(Matth. v) : subaudi, vel conferendo vitam factor-  
ibus, vel pœnam contemptoribus inferendo. Hinc  
est, quod Dominus mittens discipulos suos ad præ-  
dicandum, et dicens : *Ite, docete omnes gentes, bap-  
tizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti,*  
adunxit : *Docentes eos servare omnia, quæ mandavi*

*vobis (Matth. xxviii)*. Omnia, inquit, non autem par-  
tem, vel medietatem. Cum igitur quidquid de man-  
na fiat nihil prosit facienti, nisi illud comedat ; vae  
omnibus qui colligunt magna nec comedunt ; vae qui  
considerant vultum nativitatis suæ in speculo, et  
abeuntes mox obliviscuntur quales se viderint. Vae  
qui hodie accedunt sicci ad unctum, et sicci rece-  
dunt : remanentes ad pluviam aridi, ad solem cæci,  
ad rorem asperi, ad mensam jejuni : et inter ange-  
licas, quas hodie cœlum mellifluum, imo manni-  
fluum roravit escas, miseri fame pereunt, et inedia  
consumuntur. Beati autem, qui sic cœleste manna  
colligunt, ut comedant ; beati qui panem angelorum  
manducant ; *beati qui audiunt verbum Dei, et custo-  
diunt illud (Luc. xi)*.

**B** Custodiunt videlicet tanquam panem, qui nun-  
quam melius custoditur, quam cum comeditur ;  
multis enim subjacet periculis antequam comeda-  
tur ; at postquam in ventrem comedentis receptus  
est, mox ab omni periculo securus est ; nec est jam  
quod ei timendum sit a fure vel a mure, a cane vel  
a vetustate ; a fure ne subripiatur, a mure ne cor-  
rodatur, a cane ne diripiatur, a vetustate ne murco  
corrumpatur. Fur est tentatoris calliditas, mus est  
concupiscentiæ carnalis improbitas, canis adversitas  
molestans et affligens, superbia et invidia vetustas  
est consumens. Nec immerito ista duo vitia sub no-  
mine vetustatis expressi, quibus inter cætera mala  
nullum vel ad ortum antiquius, vel perniciosius ad  
corrumpendum. Hæc sunt enim primogenita Ægy-  
pti, id est prima vitia diaboli tenebrarum principis :  
quorum primum ortum est in cœlo contra ipsum  
Creatorem, secundum in paradiso contra primum  
hominem. De quorum primo eleganter ait philoso-  
phus : « Superbia nihil a te accipere libet ; quidquid  
das corrumpis (SENECA). » Et poeta :

*Inquinat egregios adjuncta superbia mores.*

(CLAUD.)

De secundo Salomon : *Vita carniū suavitas cor-  
dis : putredo ossium invidia (Prov. xiv)*. Ad hoc er-  
go, ut hodiernum manna totum comedatur, per sin-  
gula gomor, id est verbum Domini bene custodiatur  
ab auditoribus, necessarium est quadripertitum re-  
medium contra prædicta quatuor pericula, id est  
contra furem prudentia vigilans, contra murem  
temperantia refrenans, contra canem fortis patien-  
tia, vel patiens fortitudo ; contra duplicem vetusta-  
tem charitatis perfectio, quæ nec inflatur contra su-  
perbiam, nec æmulatur contra invidiam ; sed beni-  
gna et humilis occidit hanc et illam. Sed jam quod  
de hoc manna dante Deo collegimus, in panes lai-  
cos transformemus. Vulgo dicitur, jejunus stoma-  
chus non est fastidiosus ; quod poeta sic dicit :

*Jejunus stomachus raro vulgaria temnit.*

(HORAT., Sat., II, 2, 58.)

Ut enim ait Cicero, « Omnes cibi et potus deside-  
riis condiuntur. » Ptolomeo peragranti Ægyptum  
comitibus non consecutis, cum esurienti panis ciba-  
rius in capsâ oblatuſ esset, nil visum est illo pane

jucundius. Darius in fuga cum aquam turbidam et cadaveribus inquinatam bibisset, negavit se unquam bibisse jucundius. Lacedæmonii fame et labore cibos suos condire solebant. Hæc sunt condimenta ordinis nostri.

Idcirco sancta et universalis Ecclesia a Spiritu sancto edocta, salubriter et sapienter instituit, ut ante Natale Domini per totum Adventum jejunia celebrentur, volens nos afferre ventres vacuos ad mensam epularum cœlestium nobis hodie præparatam. Nam si ventres plenos ad eam afferremus, aut easdem respueremus delicias, aut illas sumentes cum fastidio, saporem quem afferunt perderemus; quia, ut solet dici, tertia mica pastam sapit. Fratres, Deus cum fecisset angelum et hominem, tantum dilexit hominem, ut eum exponeret dapibus angelicis educare; sed quia sapientia sapienter agit, noluit ei a principio cibum dare tam solidum; quia humanæ novitatis infirmitas adhuc pene edentula exercitatos sensus nondum acceperat ad eum masticandum. Quod et ipse Deus probare per experientiam non distulit; nam cum dedisset homini mandatum ad portandum facillimum, ille novitate suæ felicitatis ebrius, portare illud non potuit; sed divinæ voluntati, cui obtemperare eibus angelorum est, voluntatem uxoris præposuit; nec mortis intentatæ minis terribilibus a tanta stultitia revocatus. Justo ergo judicio Dominus hominem privavit paradisi deliciis, quibus quamvis magnæ sint, altiores præposuerat, id est divinam facere voluntatem. Expulsum autem a monte deliciarum in hanc vallem miseriæ, permisit, ut misericors, ad miseriarum solatium mundanis uti voluptatibus; quas tamen interdum multo calamitatum salē misericorditer aspergebat. Unde homo redimendus tandem fatigatus suis iniquitatibus cœpit desiderare justitiam, vicatim eam per ora prophetarum infatigabilibus desideriis inclamando. Quod pueri nostri significant, cum nocturnis vociferationibus natale Domini tripudiantes inclamant. Horum tandem clamoribus excitatus Pater misericordiarum opportuno tempore panem misit angelicum: tunc scilicet cum jam mundus cœperat fastidire terrenum. Nam et olim in deserto filii Israel non ante suscipere meruerunt rorulentam pluviam panis angelici, donec illis cibi Ægyptii quos D secum tulerant defecerunt (Exod. xvi). Sed et postquam pervenerunt ad terram promissionis, mox ut cœperunt vesci de fructibus terræ, panis cœli eis defecit.

Beatus, cui deficit panis terrenus, ne panis angelicus deficiat. Beati, qui terrenis evacuatur dapibus, ut repleti cœlestibus mereantur. Nihil enim sic meretur repletionem cœlestium, ut voluntarie suscepta propter hanc evacuatio terrenorum. *Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur* (Matth. v); e contrario autem: *Væ vobis divitibus qui habetis consolationem vestram* (Luc. vi). Hoc ipsum et ecclesiastica de-

A monstrat institutio, quæ neminem nisi jejunum ad sacramentum altaris permittit accedere, nisi forte repentino alienjus infirmitatis periculo prægravetur. Nam et Eliseus noster non nisi vasa vacua spiritualis olei largitate perfundit: et Psalmista saturitatem panis angelici non nisi pauperibus reponit, dicens: *Edent pauperes et saturabuntur* (Psal. xxi). Pauperes enim, id est sæculi contemptores, ait glossa interlinearis. Quisquis ergo per hoc Adventuale jejunium a carnalibus desideriis se evacuavit, securus ad delicias panis angelici nobis hodie apulentis accedat. Hoc est enim manna illud hactenus absconditum, sed hodie in carne manifestatum, sermo scilicet divinus, cujus comestione admodum delectabili, id est operatione prædulci, illi beati B spiritus et vitam, et beatitudinem consequuntur. Ex tali nimirum edulio confirmati ne cadant, roborati ne langueant, animati ne tepescant, et ne ultra esuriant satiati.

Hujus tamen manna duplex est pluvia, una sub specie verbi puri corporaliter ab hominis prolato, altera sub regia carnis humanæ trabea. Qualiter ad nos hodie de virginalis aulae pluvia mannae secretiore thalamo processit. Pulchre autem sermo divinus manna nuncupatur, nomen interrogativum vel potius admirativum loco proprii vel appellativi sortitus, ex repentinæ scilicet admirationis eventu: quia cum primum filii Israel rorulentam pruvinam, vel rorem pruinosum vidissent, dixerunt: *Manhu?* quod interpretatur *quid est hoc?* (Exod. xvi.) Quod nomen divino sermoni tam prolato ab homine, quam nato de Virgine, satis convenienter aptatur, quia nunquam sic locutus est homo, sicut uterque loquitur, Galilæus est enim, unde et utrumque loquela sua manifestum facit, et ideo bene appellatum est manna, propter admirationem singularis efficaciam et novitatis inauditæ. Audi potentiam singularem: *Omnipotens sermo tuus, Domine, a regalibus sedibus venit* (Sap. xviii). Et illud: *Dixit et facta sunt, mandavit et creata sunt* (Psal. cxlviii). Et illud: *Nonne verba mea sunt quasi ignis, et quasi malleus conterens petram?* (Jer. xxiii.) Audi novitatem inauditam: *Beati pauperes, beati qui lugent, beati qui esuriunt, beati qui persecutionem patiuntur* (Matth. v). *Manhu?* quod est hoc? (Exod. xvi.) Quis unquam audivit talia? Speciebus miseriarum imponit nomina beatitudinum. Vere nunquam locutus est homo, sicut hic loquitur (Joan. vii). Mundus dicit pauperem ubique cadere; ille vero dicit pauperem regem esse, et regem cœli. Mundus dicit mites terram suam perdituros, iste vero possessuros. Mundus dicit luctum contrarium consolationi: iste vero meritum esse sempiterni solatii. Mundus dicit esuriam nunquam convenire cum saturitate: iste vero solos esurientes saturandos esse. Mundus dicit persecutionem pati etiam propter justitiam summam esse miseriam; ille vero per talem patientiam perveniendum esse ad beatitudinem sempiternam. *Manhu?* quod est hoc? nunquam sic locutus est homo, sicut hic loquitur.

Hominibus tres tantum loquelæ notæ sunt : lo-  
 quela mundi, carnis, diaboli. Prima suggerit subli-  
 mia, secunda suavia, tertia maligna. At sermo Dei  
 contra primam loquelam dicit : *Omnis qui se exal-  
 tat humiliabitur ; et qui se humiliat exaltabitur* (Luc.  
 xiv). Contra secundam : *Agite pœnitentiam : appro-  
 pinquabit enim regnum cœlorum* (Matth. iii). Contra  
 tertiam : *Diligite inimicos vestros* (Matth. v). Contra  
 omnes simul : *Nolite diligere mundum, neque ea quæ  
 in mundo sunt* (I Joan. ii). *Manhu? quid est hoc?*  
 vox mundi quasi vox Pythonis de humo sonantis.  
 Vox autem istius est quasi vere vox Dei de cœlo  
 tonantis. Qui enim de terra est, de terra loquitur :  
 qui autem de cœlo venit, super omnes est : et quod  
 vidit et audivit hoc testatur. Bene igitur appellatur  
 manna divinus sermo, contraria loquens carni, et  
 mundo. Dicatur ergo : *Et pluit illis manna ad man-  
 ducandum*. Fratres, non vos terreat nomen istud ad-  
 miratione plenum. Est enim manna istud ad man-  
 ducandum suavius, quam facilius ad intelligendum.  
 Et revera antequam caro fieret Verbum Dei, audi-  
 bile quidem erat, sed non manducabile, nisi forte  
 quibusdam paucissimis, quia perfectissimis, qui  
 exercitatos sensus habebant ad percipiendum soli-  
 dum cibum, nec jam tanquam mammotreti succis  
 lacteis indigebant : qualis erat Jeremias ætate puer,  
 sed sensu presbyter, qui dicebat : *Inventi sunt mi-  
 hi sermones tui, et comedi illos* (Jer. xv). Et Ezechiel  
 ad quem sermo factus est dicens : *Fili hominis,  
 venter tuus comedet, et viscera tua replebuntur volu-  
 mine isto, quod ego do tibi. Et aperui, inquit, os  
 meum, et cibavit me volumine illo : et factum est in ore  
 meo sicut mel dulce* (Ezech. iii). Potest tamen ista  
 Ezechielis comestio, salvis aliis intelligentiis mysti-  
 cis Judæorum significare duritiam, qui solum corti-  
 cem rodentes litteræ, ad medullam spiritus nun-  
 quam perlingere meruerunt ; verbum semper in  
 membrana scripta sed cruda, tanquam testam sine  
 nucleo, paleam sine grano, pellem sine carne man-  
 dentes. Isti comedunt verbum corticeum, non car-  
 neum verbum inflans, non Verbum infans. Ver-  
 bum verberans, non Verbum sanans, sicut scriptum  
 est : *Misit Verbum suum, et sanavit eos* (Psal. cvi).

Quid ergo mirum, si semper exsanguis et pallidi  
 sunt, tam arido cibo relecti? Talis cibus erat lex  
 sine gratia, culpam tantum describere sciens, delere  
 nesciens; potens ad puniendum, impotens ad justi-  
 ficandum et indulgendum. At postquam parvulus Dei  
 Filius natus est nobis, sciens indulgere, et placari  
 facilis, nesciens percutere, et irasci difficilis, velox  
 ad dandam gratiam, tardus ad sumendam vindictam.  
 Gratia et veritas per Jesum facta est, et *Verbum  
 caro factum est* (Joan. i). Vere manducabile factum  
 est, quia per carnem dulce et suave, mite et pla-  
 cabile, nec solum manducabile jam adultis, sed  
 etiam potabile; velut, ut ita dicam, sugibile infan-  
 tibus recens natis liberando eos a culpa, quam non  
 sponte contraxerunt: per gratiam, quam non sponte  
 suscipiunt. Manducemus igitur, fratres charissimi,

manna verbi Domini, quod nobis pluit Dominus ad  
 manducandum, et manducemus cum aviditate,  
 tanquam famelici, cum suavitate, tanquam panem  
 cœli, nihil inde reservantes vermi et putredini, sed  
 totum comedentes, vel absumentes igni, sicut et de  
 agno paschali præcipitur, ut nihil ex eo usque mane  
 relinquatur, sed vel totum vicinus assumptus com-  
 edat, vel residuum ignis absumat (Exod. xii). Bea-  
 tus, qui panem angelorum sic totum manducaverit,  
 ut nihil inde furetur inimicus per ejus impruden-  
 tiam, nihil inde rodat per intemperantiam, nihil  
 inde mordeat per impatientiam, nihil inde putrefa-  
 ciat venenum invidiæ, fermentumque superbiæ ni-  
 hil corrumpat. Beatæ januæ cœli, quarum aper-  
 tio tam pretiosam effundit pluviam! Quam gloriosæ  
 nubes illæ, quibus divina mandat indignatio, ne  
 pluant super indignos hunc imbrem.

Ipsæ sunt januæ, quæ et nubes, doctores scilicet  
 Ecclesiæ, et sancti quilibet prædicatores, qui januæ  
 dicuntur, ab exemplo vitæ laudabili; nubes, ab  
 humore suspenso verbi. Istæ januæ aperiuntur,  
 quando eis docendi gratia copiosa confertur, sicut  
 de ipso fonte gratiarum Scriptura protestatur, di-  
 cens : *Et aperiens os suum, docebat eos, dicens :  
 Beati pauperes spiritu, etc.* (Matth. v). Clauduntur  
 autem, quando non reseratis primo portis justitiæ,  
 aut contemptibiliter aliunde profluit, aut omnino  
 non effluit imber doctrinæ; nam cujus vitæ despici-  
 tur, restat, ut prædicatio contemnatur. Sed hæc  
 dicta sunt de prima pluvia cœlestis mannae, se-  
 cundum quod significat rorem vivificum divini  
 Verbi humano subministratum obsequio. Nunc de  
 secunda videamus, per quam designatur incarnati  
 Verbi desiderata præsentia de virginali utero ho-  
 die adveniens, tanquam roris pluvia de cœlo ca-  
 dens, sicut scriptum est : *Mane jacuit ros per cir-  
 cuitum castrorum; cumque operuisset superficiem  
 terræ, apparuit in solitudine album, in similitudine  
 pruinae minutum, sicut semen coriandri, et quasi  
 pilo tusum* (Exod. xvi). Et vide, quam merito ap-  
 pellatum sit manna Verbum incarnatum; quippe  
 positum in signum, cui fere ab omnibus erat con-  
 tradicendum. Nam conceptus est Jesus Christus de  
 Spiritu sancto. Cum ergo desponsata esset mater  
 Jesus Maria Joseph, et inventa esset ab eodem lia-  
 bens in utero de Spiritu sancto, dixit idem Jo-  
 seph : *Quid est hoc? Ego conscius sum virginitatis  
 hujus : unde ergo habet in utero? Natus est idem  
 Jesus de Virgine Maria, et dixit omnis mundus :  
 Quid est hoc? Quando ista virgo et mater est, ge-  
 nationem istam quis enarrabit? Unde et Ecclesia  
 canit : Quando natus es ineffabiliter ex Virgine  
 (Offic. Eccl.). Annuntiatus est natus idem Salvator  
 pastoribus ab angelo, cum tali signo : *Invenietis  
 infantem pannis involutum, et positum in præsepio.  
 Et omnes qui audierunt mirati sunt de his, quæ di-  
 cta erant a pastoribus ad ipsos* (Luc. ii); et dixe-  
 runt : *Quid est hoc? quomodo potest iste jacens in  
 præsepio Salvator esse mundi? Indicatus est a**

stella Rex esse Judæorum, et inquisitus a magis tanquam Rex eorum, et dixit Herodes : *Quid est hoc?* nonne ego sum rex Judæorum? Circumcisus est octavo die, tanquam e ventre matris aliquid attulisset superfluum, et dixit diabolus : *Quid est hoc?* quid pertinet circumcisionis remedium ad Filium virginis, ne dicam ad Dei Filium? Redemptus est quadragesima die oblatione avium, tanquam ipse in Adam cum cæteris esset venditus sub peccato, et dixit iterum diabolus : *Quid est hoc?* quomodo iste Redemptor est, sicut ait Simeon, qui ut alii infantes oblatione redemptus est?

In hac autem sententia diligenter notanda est multiplex mannae commendatio, ab opportunitate temporis, a largitate muneris, a suavitate roris, ab utilitate comestionis : *Mane, inquit, jacuit ros* (Exod. xvi). Mane, id est in initio novæ lucis, post tenebras veteris ignorantiae et iniquitatis, nondum tamen in plena luce, Judæorum adhuc populo claudicante. Hinc est illud : *Quasi diluculum præparatus est egressus ejus* (Ose. vi). In diluculo est quasi quædam commistio tenebrarum et lucis; ideo Salvatoris adventus pulchre diluculo comparatur; quia etsi novam lucem fidelibus attulit, nox tamen ab infidelibus non recessit; juxta illud Isaïæ : *Venit mane et nox* (Isai. xxi). Quasi enim mane et nox simul venerunt, quando et gentes accesserunt ad lumen fidei, et Judæi increduli in suis tenebris remanserunt. Nam lux in tenebris lucet, sed tenebræ eam non comprehenderunt. In hoc ergo mane jacuit, id est pauper et despectus advenit; pauper enim ubique jacet. Vere jacuit, qui ad nascendum virginem pauperulam in matrem elegit, non reginam, vel principissam; rigorem frigoris, et hiemis horrorem; non vernam temperiem, vel æstatis calorem; medium nocturnæ quietis silentium, non publicum diurnæ actionis tumultum; Bethleem parvulam in millibus Juda, non urbem regiam in tribu Juda. Vere jacuit, pannis involutus, non sericis; in præsepio reclinatus, non in palatio; terra contentus pro culcitra, feno pro pluma, stabulo pro zula, cælo pro aulea. *Jacuit, inquit, ros, id est contemptibiliter natus Jesus Dei Filius, mitis et suavis, benignus et dulcis, mansuetus et patiens, misericors et clemens. Ros, id est tota sancti Spiritus unctione delibutus, unctus præ participibus oleo lætitiæ.*

Unde et se inter christos Christum autonomastice vocari demonstravit, dicens : *Spiritum Domini super me, eo quod unxerit me* (Isai. lxi), subaudi, præ cæteris excellenter, ros. In rore tria consideranda sunt, frigiditas, claritas, suavitas. Frigiditas in sensu, claritas in aspectu, suavitas in gustu et tactu : ad ardorem exstinguendum, repellendum tenebras, ad dolorem mitigandum, et tollendum fastidium, vel appetitum provocandum. Ros iste de primo habuit pruinae similitudinem; de secundo albedinem, de tertio similia cum melle, sive panis oleati saporem. De primo est illud : *Omnem*

*ardorem refrigerabit ros* (Eccli. xviii). De secundo est illud : *Ros lucis ros tuus* (Isai. xxvi). De tertio : *Ero quasi ros, Israel germinabit ut liliium* (Ose. xiv). Ros nocte descendit : Christus nocte natus est. Nox humani generis peccata significat, quæ magis merebantur iram Judicis, quam clementiam Salvatoris. Per hoc igitur quod Christus natus est, significatur, quod gratia vocationis divinæ non ex meritis, sed gratis datur, et indignis confertur, juxta illud : *Non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis* (Psal. cii). Item descendit ros quiete et sine strepitu. Similiter omnipotens sermo Dei a regalibus sedibus venit, cum medium silentium tenerent omnia : per quod significatur, quod gratia Dei nullam contradictionem patitur, nullum sustinet impedimentum, nullo repelli repagulo, nullo valet obice retardari. Item ros sparsim descendit. Similiter natiuitas Christi quasi per mundum sparsa est, quando Christus in Judæa natus est per carnem; sed non in ea natus per fidem. In oriente vero magis annuntiatus per stellam; quasi ibidem fide natus, et ignotus carne. Unde scriptum est de roris hujus pluvia sparsim decidente : *Plui super unam civitatem, et super aliam non plui; pars una compluta est, et pars super quam non pluit, aruit* (Amos. iv). Cui simile est illud : *Jacob dilexi, Esau autem odio habui* (Malac. i). Et illud : *Ergo cujus vult miseretur, et quem vult indurat* (Rom. ix).

Ita ros minutatim cadit; quia redemptionis nostræ salutare mysterium nec ipsis patriarchis et prophetis totum simul et semel, sed particulatim revelatum est. Unde et Joannes præcursor et Baptista, qui plusquam propheta ab ipsa Veritate appellatus est, postquam digito eum demonstraverat dicens : *Ecce Agnus Dei* (Joan. i), tamen postea de ejusdem redemptionis fine quasi dubitans interrogat et dicit : *Tu es, qui veturus es, an alium expectamus?* (Matth. xi.) Gratia quoque Redemptoris nunquam se totam simul et semel alicui contulit; sed per augmenta quædam quotidianorum profectuum in electos descendere consuevit, sicut scriptum est : *Iustorum semita quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectum diem* (Prov. iv). Nemo enim repente fit summus : per numeros veniunt ista gradusque suos, unde et Paulus : *Qui autem administrat semen seminanti; et panem ad manducandum præstabit; et augebit incrementa frugum justitiæ vestræ* (II Cor. ix). Pulchre autem ros iste ab Isaia ros lucis appellatur; ros ut refrigeret; lucis, ut illuminet; refrigeret concupiscentiam mali, illuminet ignorantiam boni. Ros lucis irrigans et irradians, impinguans et illustrans. Irrigans siccitatem, irradians cæcitatem; impinguans affectum, illuminans intellectum. Sequitur : *Per circuitum castrorum* (Exod. xvi), id est caste et sobrie et pie viventium. Nam castrum dicitur a castrando; quod autem dicitur, *Per circuitum*, illud innuit, quod alibi dicitur : *Suavis Dominus univer-*

sis (Psal. cXLIV). Et iterum : *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum* (ibid.). Et illud : *Montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui* (Psal. cXXIV). Non est enim personarum acceptio apud Deum (Rom. II); sed in omni gente qui timet Deum acceptus est illi. Igitur in mane festinatio auxilii, in jacuit perutilis, sed contempta facilitas exempli. In rore suavitas remedii, in castrorum circuitu dantis liberalitas, et accepturi dignitas demonstratur.

De primo habes : *Medicina omnium in festinatione nebulae* (Eccli. XLIII). De secundo : *Lampas contempta apud cogitationes divitum* (Job XII). De tertio : *Jugum meum suave est, et onus meum leve* (Matth. XI). De quarto : *Si quis vestrum indiget sapientia postulet a Deo; qui dat omnibus affluenter, et non improperat* (Jac. I). Item : *Hoc erit pactum inter me et te, et semen tuum post te. Circumcidetur ex vobis omne masculinum, etc.* (Gen. XVII). Ad primum invitatur, cum dicitur : *Ne dicas amico tuo : Vade et revertere, et cras dabo tibi, cum statim possis dare* (Prov. III). Ne tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem. Qui non est hodie, cras minus aptus erit. *Qui non renuntiaverit omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus* (Luc. XIV). At hodie secunda virtutum paupertas fugitur, hoc est manna jacens super faciem terrae. Ad tertium cum dicitur : *Estote misericordes, sicut Pater vester misericors est* (Luc. VI). Item : *Beati mites; quoniam ipsi possidebunt terram* (Matth. V). Item : *Habete pacem inter vos* (Marc. IX). Ab hac unctionis suavitate omnes dicuntur Christiani. Porro ad quartum invitat nos qui dicit : *Qui parce seminat, parce et metet; qui autem seminat in benedictionibus de benedictionibus et metet* (II Cor. IX). Item : *Non ex tristitia aut ex necessitate. Hilariter enim datorem diligit Deus* (ibid.). Fratres, Pater misericordiarum dando nobis Filium unigenitum, in hoc dono quasi valde prodigius exstitit, cum de illo pluviam fecit, effundens illam non in Bethleem, sed in circuitu castrorum, id est Ecclesiae militantis. Christus enim secundum quod homo, cum in Bethleem natus est, secundum quod Deus ubique nasci incipit, ubi incipit adorari, sicut superius de magis diximus.

Denique per hujus mannae pluviam fides catholica, quae est de sacramento altaris, maxime commendatur. Idem enim Agnus, qui immolatur in hoc loco, sacrificatur in toto mundo. Idem panis, qui hic comestus est a populo, ipse qui hodie nihilominus ab eo comeditur, et qui cras similiter comeditur. Ipse enim dixit : *Ego sum panis vivus, qui de caelo descendi* (Joan. VI). Quia panis est, comedi potest, atque comedentem reficere; sed quia panis vivus est, nec reficiendo potest deficere; nec comestus consumi. Unde beatus Andreas de hoc Agno dicit, quod postquam a populo comestus est, integer tamen perseverat et vivus. Et beatus Ambrosius in oratione quae inter cantandum missam a

sacerdote sedente dicitur : « Panis pulcher, panis munde, panis vive, panis sancte, panis candidissime, habens omne delectamentum, et omnem suavitatis saporem : qui nos reficis semper, et in te nunquam deficis : comedat te cor meum. (Orat. Ambros. ante miss.). » Haec enim oratio falso intitulatur in quibusdam missalibus sub nomine beati Augustini. Nam in exemplari domini papae intitulata est sub nomine beati Ambrosii, cujus et florentem stylum optime redolet. De hoc pane in altari oblatio intelligenda est illa oblatio, de qua dicitur in propheta : *A solis ortu usque ad occasum magnum nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda* (Malac. I).

Quae oblatio et agnus dicitur, a summa innocentia, ab immolatione Deo acceptissima, ab expiatione peccatorum perfecta; et panis appellatur a refectione peregrini in via, civis in patria. Caro autem non solum a veritate carnis humanae, sed etiam ab ineffabili humani generis charitate. In hoc igitur pane Verbum, tanquam mica interior, continetur, et latet; caro autem animata, tanquam crusta exterior, circumdat, et continet. Panis vero species vera sine substantia, tanquam flos quidam similis, sed sparsus apparet, non qui extinguendus sit, tanquam gustum impediens; sed magis appetendus, tanquam appetitum refovens, et desiderium reaccendens, figuris discedentibus; non a vilitate, sed a nimia claritate secretum. Beatus omnis qui ab isto rore lucis et illuminatur, ut ita credat; et impinguatur, ut quod credit, diligit, reveretur, et timeat; et per dilectionem operando comedat, et comedendo vivat. Nam daemones credunt, nec diligunt : nemo autem diligit qui non credit. Quisquis autem tantae unionis Verbi divini ad humanam carnem luce clariorem potentiam non credit, quisquis tantae charitatis Dei ad hominem benevolentiam non diligit, et caecus et siccus est; sine luce et sine rore; nec caecitatis perpetuas exiturus tenebras, nec caecitatis et famis aeternas miseras evasurus.

Quis enim vel tenuiter rationis capax non videat, quod Verbum omnipotens humanae carni inseparabiliter unitum, sicut in seipso et illocalet est, et impassibile : ubique non solum potentialiter, sed etiam substantialiter existens : sic etiam carni suae, quam induit, hoc conferre potuit, ut illa et sacramentaliter in pluribus locis simul possit existere, et comedentes reficere, tamen comesta non deficiat, sed viva perseveret et incorrupta permaneat? sicut dicitur in canone missae : *Supplices te rogamus omnipotens Deus, jube haec perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum, in conspectu divinae majestatis tuae, ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum Filii tui corpus et sanguinem sumpserimus, omni benedictione caelesti et gratia repleamur. Ecce carnem Verbi omnipotentia et in caelum deferri petimus, et tamen nos ca-*

dem reficiendos esse nequaquam dubitamus. Non enim, ut quidam male intelligunt, hoc de sola supplicantium devotione intelligendum est; sed etiam de carne illius, qui dicit: *Hoc vos scandalizat, scilicet quod dixi: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius? (Joan. vi).* Subaudi, tum poteritis non scandalizari ex hoc sermone meo, sed potius ædificari, et rogare Patrem meum, ut caro mea per viaticum, et Verbi omnipotentiam et deferatur ab angelo in cœlum, et vobis nihilominus in sacramento convertatur in cibum. Cibum dico non corporis, sed animæ; non mortalis, sed immortalis vitæ. Hæc autem pluvia, fratres mei charissimi, de Unigenito facta, quid aliud nobis innuit, quam ut nemo avarus sit in dando, parcus in seminando; quando potest facere imbrem copiosum etiam de obolo, vel de quadrante uno? Nulli enim parvus est census, cujus magnus est animus, ait Leo papa: nec de rei familiaris modo pendet mensura pietatis (10). Non enim respicit Deus quantum, sed ex quanto detur. Ideo vidua pauper duo minuta mittens in gazophylacium (*Marc. xii*), prælata est divitibus, qui ex eo quod abundabat mittebant, mittentes sed plura retinentes; illa vero dum totum misit, nihil sibi retinuit. Væ, qui in via Cain abierunt, id est post avaritiam; recte quidem offerentes, sed non recte dividentes, dum pauca sua et pejora Deo dant; sibi vero meliora et plura, imo se totos mammonæ reservant. Idcirco non respicit Deus ad eos, nec ad eorum munera; sed eosdem cum suis muneribus maledicit. *Maledictus, inquit, qui opus Domini facit fraudulenter (Jerem. XLVIII).* Item, *Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculinum; et volum faciens, immolat Domino debile (Malach. i).* Fratres omnis largitas prævaluit, omnis avaritia siccitatem et famem facit. Dico vobis, quod si non esset avaritia, non esset fames in terra. *Deserte, inquit, omnem decimam in horreum meum, et sit cibus in domo meo, et probate me (Malach. ii):* sed hoc, si non aperuero vobis cataractas cœli, et effudero vobis benedictionem usque ad abundantiam. Quid hic dicent filii Cain, pseudochristiani nostri, qui decimas quas debent, non solum rogati reddere nolunt, sed etiam excommunicati retinere præsumunt? quando putant miseri, quod Deus acceptet munera eorum gratuita, qui violenter rapiunt illi sua dum non reddunt debita? Prima namque pars justitiæ est reddere quod debes, secunda vero tribuere largiter ex eo quod habes. Quod si rapina quæ fit in res humanas execrabilis est, quanto magis illa quæ fit in divinas! Illa simplex rapina est, hæc autem sacrilegium. Beatus ergo qui cum vidua Sareptana de pugillo farinæ facit panes pluere per largam actionem et de lechyto olei

A unctionem fluere per largam voluntatem (*III Reg. xvii*). Hæc autem dicta sint, pro eo quod manna pluuisse dicitur per castrorum circuitum.

Castorum dico, non scortorum. Casti spiritualiter, sicut castrati naturaliter, frigidi sunt. Ideo ros iste pruinae assimilatur; quia per factum ejus malus ardor exstinguitur, qui duplex est, carnale desiderium et odium. Primum incendium restringit ros iste, cum dicit: *Audistis quia dictum est antiquis: Non mœchaberis; ego autem dico vobis, omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo (Matth. v).* Unde Hieron.: *Væ nobis, qui quoties concupiscimus toties fornicamur.* Secundum, cum dicit: *Audistis quia dictum est: Non occides; qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio (ibid.).* Poterat et hic dicere Hieronymus: *Væ nobis, qui quoties irascimur, ira, dico, inveterata, toties homicidium perpetramus: Omnis qui odit fratrem suum homicida est (I Joan. iii).* Sane omnis ardor mundanus exstingui potest, infernalis non potest. Quisquis ergo per hujusmodi comminationes incarnati Verbi ab amore vel odio carnali non restringitur, jam gehennæ incendiis inflammatur. Sed jam reliqua de hoc rore lucido percurramus. Sequitur: *Minutum quasi semen coriandri, ei quasi pilo tunsum apparuit in solitudine (Exod. xvi).* Minutum dicitur, quasi diminutum, hoc est de magno minus factum, juxta illud: *Minuisti eum paulo minus ab angelis (Psal. viii).* Et iterum: *Parvulus natus est nobis (Isai. ix).* Et iterum: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens (Philip. ii).* Coriandrum est genus oleris, olus autem cibus infirmi, juxta illud: *Qui infirmus est, olus manducet (Rom. xiv).* Idcirco per semen coriandri humanæ carnis infirmitas accipitur, et flos cito mareescens, sicut scriptum est: *Noli æmulari in malignantibus, quoniam ut olera herbarum cito decident (Psal. xxxvi).* Igitur in diminutione majestatis exinanitio, in coriandri semine infirmitatis nostræ susceptio, in pili tunsione, crucis passio designatur. Hoc autem tam excellentissimum cunctis proponitur exemplum, ut qui magnus est dignitate, vel genere, vita, vel scientia; per humanitatem se muniat. Qui fortis viribus, vel potens opibus, per compassionem infirmis condescendat: qui justus vel innocens, persecutionem propter justitiam, licet ab inferioribus, pati non renuat. Talis ros et taliter apparuit in solitudine. Apparuit, qui primo latebat; benignus, qui terrebat: humanus et homo, qui Deus erat. Apparuit, non in civitate, sed in solitudine; non in oppido, sed in deserto. Hoc est in deserto, Judæa videlicet, quæ ore tantum appropinquans ad Dominum et labiis solis eum honorans, ab ipsius cultura longe

(10) Leo. serm. in Quadrag.

debat, corde et opere. Vel in solitudine, hoc est A  
Ecclesia gentium moribus inculta, ut multi essent  
filii desertæ, magis quam ejus quæ habebat virum,  
id est quæ legis portabat jugum. Mulier enim vi-  
vente viro alligata est legi (I Cor. vii). Apparuit  
itaque cultor animarum in solitudine, ut doceret  
pigrum agrum suum colere, et stultum vineam suam  
desertam non relinquere, sed quæque noxia inde  
extirpare, ne terra sæpe supervenientem bibens  
imbrem et generans spinas et tribulos, maledi-  
ctioni fiat proxima et ejus consummatio combustio  
sit.

## SERMO IV.

## IN EPIPHANIA DOMINI I.

Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri  
Dei (Tit. iii). Ut testatur Isidorus, duæ sunt Epi- B  
phaniae, id est apparitiones sive manifestationes  
Domini. Prima facta est pastoribus Judæis per an-  
gelum, secunda gentibus magis per stellam. Unde  
antiquitus dicebantur dies Epiphaniarum omnes  
dies qui sunt a Natali Domini usque ad octavas  
Epiphaniæ. Sed jam antiquatum est nomen prioris  
Epiphaniæ, tum propter honorabile magis vocabu-  
lum Nativitatis Dominicæ, tum propter excellentiam  
apparitionis hodiernæ. Expressius enim significatur  
et humanæ carnis assumptio per nomen Nativitatis  
et divinæ majestatis demonstrata hodie personalis  
unio per nomen apparitionis, sive Epiphaniæ. In  
die quippe Nativitatis Christi de Maria virgine ap-  
paruit assumpta carnis infirmitas, sed non tamen  
apparuit tam manifeste ut hodie assumentis Verbi C  
majestas. Nuntiat siquidem Salvatoris nativitatem  
multo evidentius angelus pastoribus, quam stella  
magis: ille dulci eloquio, ista in silentio. Verum-  
tamen multo devotius et perfectius crediderunt  
magi minori nuntio, quam pastores majori. Vene-  
runt quippe pastores de proximo prius ad regem  
natum, quam magi de longinquo. Sed contra legis  
præceptum apparuerunt vacui in conspectu Domini  
sui, nihil omnino ei offerentes; non munus a manu,  
non munus a lingua, non munus ad obsequia. Quid  
ergo profuit eis, quod venerunt festinantes et quod  
prius invenerunt infantem pannis involutum et  
positum in præsepio; qui recesserunt infecto ne-  
gotio, Salvatore non adorato? Quam urbanus est D  
sermo proverbialis quo dicitur: Quid quærit ru-  
sticus ad curiam? quid quæsierunt rustici isti ad  
curiam novi regis? *Transeamus*, inquit, *usque*  
*Bethlehem* (Luc. ii), id est cursim et in transitu  
eamus et redeamus, non ibi moram faciamus; sed  
curramus videre novum infantem, et recurramus  
ad nostrum gregem. *Transeamus* et videamus, id  
est nihil aliud faciamus, nisi tantummodo videre  
et statim revertamur. O infelices, hodie totum est  
transire et videre infantem! sed nonne visuri et  
Salvatore? si autem visuri, cur non et adoraturi?  
cur non munera oblaturi? Sed pauperes inquit,  
sumus. Nihil habemus in marsupio quod offeramus  
ei. At Salvator argentum non quærit, nec auro

indiget, vos, non vestra desiderat. Nemo adeo pau-  
per est et tenuis, ut non possit offerre fidem ex  
corde, laudem ex ore, obsequium ex prostrato in  
terram corpore.

Hæc munera mendicat a nostra miseria Salvator  
dives in misericordia. Si igitur Salvatorem quæ-  
sistis, cur inventum non adoratis? si non quæsi-  
stis, cur ad hunc puerum, quasi ad eum, qui ab  
aliis nihil distet, tam alacriter cucurrissetis? Quid  
enim magnum est, videre puerum pannis involu-  
tum, et positum in præsepio? et insignia hæc vo-  
bis data sunt in signum Salvatoris, non in solum  
fructum rationis. Sic enim vobis dictum est: *In-*  
*venietis infantem pannis involutum, et positum in*  
*præsepio* (ibid.). Certe, vel ex hoc solo cognoscere  
debueratis, infantem illum aliquid habere supra  
hominem, quod nuntii nativitatis ejus supra homi-  
nes erant. Ex iis manifeste colligitur, pastores illos  
Salvatoris ortum eis ab angelo nuntiatum, aut non  
credisse, aut plene non intellexisse. Nam si plene in-  
tellexissent, procul dubio adorassent, sicut magi fece-  
runt; et quidquid illum tanquam verum Salvatorem  
in Evangelio suscepisse legitur, quod evangelista bre-  
viter intimavit, cum dixit: *Et videntes cognoverunt de*  
*Verbo, quod dictum erat ad illos de puero hoc* (ibid.).  
Cognoverunt, inquit, de Verbo: non sit Verbum,  
sed de Verbo, id est partem Verbi, non Verbum  
totum; hanc scilicet partem: *Invenietis infantem*  
*pannis involutum, et positum in præsepio*: non au-  
tem illam partem verbi, quam angelus præmiserat,  
dicens: *Natus est vobis hodie Salvator; qui est*  
*Christus Dominus* (Isai. ix). Aut certe, si illum  
Creatorem esse crediderunt, non crediderunt illum  
esse auctorem salutis æternæ, sed tantummodo  
temporalis et terrenæ. Sicut Pharisei responderunt  
ad Dominum interrogantem illos, et dicentem:  
*Quid vobis videtur de Christo? cujus filius est? Di-*  
*cunt ei: David.* Ait illis: *Quomodo ergo David in*  
*spiritu vocal eum Dominum dicens: Dixit Dominus*  
*Domino meo: Sede a dextris meis?* (Matth. xxii.)  
Ex quibus colligitur, quod Judæi moderni. Messiam  
illum, quem adhuc exspectant, non credunt fu-  
turum Deum, sed hominem purum, et ideo sic nec  
Salvatore: aut si Salvatore, corporum tantum,  
non animarum; et ad tempus, non in æternum.  
Quia tamen de iisdem potest excusari rationabi-  
liter, hieme namque ista apparitio Salvatoris facta  
est ad pastores et frigidissima illorum devotio, qui  
apparente solummodo pastoribus, dictum est, quod  
reversi sunt: *Glorificantes et laudantes Deum in*  
*omnibus quæ audierant et viderant, sicut dictum est*  
*ad illos* (Luc. ii). Potest excusari hæc illorum tepi-  
ditas, quod non procedentes adoraverunt eum, ad  
quem videntum cucurrerant, ex ætatis simplicitate  
et vitæ rusticitate; quia adhuc pueri erant et rure  
semper nutriti fuerant et ideo necdum verbum  
adorandi, vel reverentiam deferendi habebant.

Mystice tamen credendum est, ad significandam  
de Christo cognitionem extrinsecam, quæ nihil



supra hominem in eo potuit aestimare, nec etiam adoraverunt, significabat futuram incredulitatem et duritiam Judæorum, quæ non dico infantem pannis involutum et positum in præsepio, sed juvenem dæmoniis imperantem et mortuos suscitantem de sepulcro visuri erant, nec tamen credituri. Adhuc enim Judæi inveniunt puerum Jesum pannis involutum, et positum in præsepio, id est legunt eum in Testamento Veteri verbis simplicibus et rusticanis prophetatum et pannosis figurarum mysteriis involutum: sub quibus nihil aliud credunt latere, quam infirmæ carnis infantiam, ignorantes incarnati Verbi virtutem et sapientiam, sub ejusmodi mysteriorum panniculis obvolvi. Idcirco illum primi inveniunt in præsepio, tanquam jumenta irrationalia fenum vel hordeum; nos autem cum centurione et latrone illum cognoscimus in cruce, tanquam mundi pretium; cum duobus discipulis in mensa tanquam panem vivum et cibum rationalium; cum apostolis in urbe bajula tanquam Deum verum. Melius ergo eruditi sunt magi per stellam tacentem, quam pastores per angelum loquentem. Sicut scriptum est: *Magi viderunt stellam et dixerunt ad invicem: Hoc signum magni regis est (Matth. ii):* quod utique sola unctione magistra, non arte astrologica cognoverunt, quod breviter sic probamus. Omnes stellæ, quarum cursus sub regula redactus est, simul ab initio quarta die factæ sunt: hæc autem stella tunc noviter creata est. Non ergo ejus significatio sub regulis aliarum colligi potuit. Item si per artem astrologicam potuit agnosci nova et inusitata Salvatoris nativitas, ergo ad hanc demonstrandam non oportebat novam stellam creari. Sed propter hoc nova stella creata est; ergo aut ejus creatio superflua fuit; aut omnino impossibile erat nativitatem ejus per jam factos canones comprehendere. Sicut ergo illa solis eclipsis anomala, quæ facta est in passione Domini, rationem turbavit omnium canonum, nec inveniri potuit in omnibus regulis Ptolomæi vel Alcandri, vel cæterorum astrologorum, quomodo hoc posset contingere, quod tamen contingebat: sic nec illud inveniri, quomodo nova stella Deum natum ex Virgine demonstraret, quem tamen demonstrabat. Et sicut Apollonius Dionysii Areopagitæ condiscipulus et conscholaris apud Ægyptum, cum inter se confabularentur et secum quærerent de eclipsi quæ acciderat, non astrologice, sed quasi prophetice protulit, illud verbum: « Aut Deus naturæ patitur, aut elementa mentiuntur; » sic magi non quasi mathematici, sed quasi prophætæ, id est non humana ratione, sed divina inspiratione dixerunt: « Hoc signum magni Regis est. » Verumtamen et conjecturis artis astrologiæ hoc scire potuerunt, id est vehementer opinari; quia sicut stella illa nova creata erat, sic et puer cujus erat, novo modo natus erat. Et sicut illa stella omnibus aliis naturaliter erat excellentior, sic ille puer omnes alios mortales excellibat.

Erant autem in illa stella quinque notabilia, tempus, locus, motus, claritas, et magnitudo. Tempus, quia de die lucebat, non de nocte; prout utile erat itinerantibus. Locus, quia non in firmamento fixa erat cum cæteris stellis, nec prope firmamentum errabat cum planetis, sed in sublunari regione propè terram iter sibi injunctum peragebat. Motus, quia non movebatur cum firmamento ab oriente in occidentem, nec cum planetis motu contrario ab occidente in orientem; sed motu singulari et proprio ab oriente in meridiem, secundum situm Persidis ad Hierosolimam. Claritas, quia non impediatur lux ejus diurna a lumine solis, sed sola cum sole lucebat. Magnitudo, quia altior erat, et altior apparebat omnibus aliis, præter solem et lunam. Igitur in claritate ejus significabatur, quod ille puer clarior, id est famosior futurus erat omnibus mortalibus. In tempore, quod aliunde, id est ex aliis causis et meritis famam sibi facturus erat, quam cæteri mortales. In magnitudine, quod altior non corpore sed virtute; non statura, sed potentia, futurus erat cunctis hominibus. In loco, quod humillimus hominum futurus erat. In motu, quod contrario modo cunctis peccatoribus victurus erat, et contrariam vitam docturus. Quod autem ille puer et de Virgine natus esset, et sine virili semine, quod Filius Dei et filius hominis esset, quod impassibilis, secundum Verbi naturam assumentem, et passibilis et mortalis esset, secundum naturam hominis assumptam, nisi docente, ut dixi, Spiritu sancto, omnino per illam stellam sciri non potuit, si stella illa locuta non est, sicut affirmare videtur sanctus Gregorius. Si autem locuta est, et formam pueri habuit, crucem in capite gestantis, ut videtur velle Chrysostomus, qui et ipse tamen non affirmat fuisse, manifestum est hoc singulare miraculum, non ad artem astrologicam, sed ad virtutem referendum divinam.

Sic ergo divinitus instructi magi veniunt ad inquirendum puerum, jam pro illo parati mori, quem necdum poterant intueri. Quid enim clamant per vias Jerusalem? *Ubi est, inquit, qui natus est Rex Judæorum? (Matth. ii.)* Pastores edocti ab angelo cum vidissent puerum, nihil dixerunt, nec eum adoraverunt; sed tantum in silentio aspexerunt: significantes Judæos in confessione laudis Christi autos elingues futuros. Isti autem adhuc Dominum inquirentes, jam fide invenerant, quem tam plena fide quærebant, et confessione publica honorabant; maxime in loco et tempore tam periculoso. Certe non latebat eos vel Herodis regis parricidæ crudelitas, vel Romanæ legis severitas; quæ capitali damnat sententia reum quemlibet majestatis. Et quis tam reus majestatis læsæ, quam qui in præsentia regis regem alium confitetur? O quam bene conservabant hi beati magi illud saluberrimum prophetæ consilium: *Si quæritis, quærite; convertemini et venite (Isai. xxi)*. Quærebant plane Salvatorem et quærentes quærebant, qui inter tot pericula

constituti, a querendi studio non cessabant. A

Idecirco post stellæ documentum, etiam Scripturarum sanctarum testimonio doceri meruerunt. Veniunt ergo, stella præeunte, usque ad locum ubi erat puer, et intrant domum. Non dicitur, quod pulsaverint ad ostium, quod ostiarium vocaverint, sed quod statim intraverint; unde conjicitur, aut nullum ibi fuisse ostium, tanquam in communi diversorio quod prius occupanti cedebat; aut certe si ibi erat ostium, semper de die, procurante Maria, apertum erat, ut quicumque vellent ad videndum Salvatorem intrarent. Aut forte tunc divinitus ita procurandum est, ut apertum esset, ne tam devoti nuntii clausum ostium offenderent; ad quod jam dominus domus intraverat. Et est valde credibile, quod etiam puer ipse vagitu suo eos adhuc foris B stantes ad se invitaverit; ut eorum desiderium velocius impleret. Intrantes ergo invenerunt puerum, et matrem ejus Mariam. De pastoribus scriptum est, quod invenerunt Mariam, et Joseph, et infantem positum in præsepio: in quibus verbis occulte innuitur, quod pastores illi vitio curiositatis humanæ prius circumspexerunt videre quis esset in domo cum puero, quam quis esset puer ipse, propter quem solum venerant. Sed quid necesse fuit, ut Joseph invenirent? Utique, ne illi tanquam Judæi et rustici, id est increduli et garruli, suspicarentur puerum de adulterio natum, et pudorem matris ejus blasphemando læderent, si sine marito solam cum puero reperissent; quippe quibus persuasum non fuerat, illum puerum Deum esse. A magis autem, quos plena fides adduxerat, sola Virgo cum puero invenienda erat: quippe qui de divinitate pueri nihil dubitabant.

Et vide, quam plena fides illos adduxit. Statim namque sequitur: *Et procidentes adoraverunt eum* (Matth. 11). Vere non tanquam rustici venerunt isti ad curiam Regis magni: sed tanquam nobiles viri, urbaneque liberaliter instructi, qui omne genus muneris afferebant; munus ab obsequio, in adoratione prostrati corporis; munus a lingua, in oratione devoti cordis; munus a manu in oblatione auri, myrrhæ, et thuris. Quibus mysticis muneribus adorantes honorant, et honorantes adorant in carne deitatem, in infirmitate virtutem, in pannis majestatem, in simplicitate sapientiam, in humilitate potentiam, in infante Dei Verbum, in homine Deum verum. Et apertis, inquit, thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, et myrrham (Matth. 11): confitentes in auro summum imperatorem, cui ab omni mortali tributum solvendum sit; in thure verum Deum, cui ab omni homine supplicandum sit; in myrrha verum Redemptorem, pro cuius amore usque ad mortem ab omni carne decertandum sit; quippe qui pro amicis suis mortem prior gustaverit. In auro significabatur, eum verum et justum mundi judicem futurum; in thure peccata pœnitentibus dimissurum; in myrrha mortem pro peccatoribus esse pasurum,

(11) Videntur quædam deesse.

et peccatorum pœnitentia simul et morte martyrum glorificandum. Ex his manifeste colligitur, quod benignitas et humanitas Salvatoris nostri excellentius apparuit magis, quam pastoribus: illos docens unctione intrinseca, istos tantum sermone angelico, et infantis extrinseca visione.

Sed jam verborum apostoli, quæ proposuimus, lacteam dulcedinem labellis concurrentibus in facie sugamus: solidiorem in eis cibum exercitatoribus et perfectioribus relinquentes. *Apparuit, inquit, benignitas et humanitas Salvatoris.* Apparere est subito et inopinate videri: et proprie convenit formis invisibilibus in forma visibili se demonstrantibus. Unde Ambrosius: « Angeli idcirco apparere dicuntur, quia repente videntur, et prævideri non possunt. »

Idecirco Salvatoris nativitas, et ejus hodierna manifestatio apparitio nuncupatur, quia in voluntate apparentis, non in cernentium potestate fuit, ubi, quando, vel quomodo, vel quibus appareret. Verbum ergo apparendi aperte significat, Christum ante fuisse, quam visibilis appareret. Neque enim angeli tunc esse incipiunt, cum incipiunt apparere: (11) et hoc significatur vulgari consuetudine, qua vulgus, ac etiam divites singulis annis in vigilia Natalis Domini magnum quemdam stipitem ab humo radicatus evulsum in loco ponunt ad consumendum; cujus reliquias toto anno conservant, quas in æstate ad terrorem tonitruum reaccendant. Hunc truncum transfocalem appellant: quia ex utraque parte foculare transcendit: et significat illum, qui de se C dicit: *Ego sum lux mundi; ego α et ω* (Joan. viii; Apoc. 1). Focale id est foci locus mundum designat, qui totus in maligno positus est: quia quidquid in eo est, concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ (I Joan. 11): quod totum nil est aliud, quam ille ignis triplex, quem Satanæ tanquam fulgur cadens de cœlo misit in terram.

Et hoc forte significat triplex radius fulguris; quod fetet, urit, et findit. Similiter luxuria fetet, urit avaritia, superbia findit, id est sciindit unitatem, et dirumpit vinculum charitatis. Reliquiæ hujus trunci accensæ contra fulgur valent; quia devota sanctorum fides, invicta spes credentium, et perfecta Christi charitas mundi triumphat principem, juxta illud Apostoli: *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere* (Ephes. vi). Hoc contra Paulianos, et Photinianos, sive Ebionitas, qui pauperiores sensu quam nomine, dicunt Christum a nativitate carnis habuisse initium. Quod si est, ergo non ab Apostolo apparuisse, nec a propheta veraciter et proprie dictus est appariturus fuisse, qui ait: *Apparebit in finem, et non mentietur* (Habac. 11). *Apparuit, inquit, benignitas.* Apparuit, ut videretur oculis; non tamen sonuit, ut audiretur auribus; ut amplius placeret, et vehementius afficeret visa, quam audita benignitas, quia

*Sequius irritant animum demissa per aurem,  
Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus.*

(HORAT., *De arte poet.* 180.)

Apparuit, inquam, ut videretur faciens; non sonuit tantum, ut audiretur jubens: ne jam posset illud ei obijci verbum mordacissimum, sed tamen verissimum: « Delicata doctrina est pugnanti ictus dictare de muro: et cum ipse unguentis delibutus sis, cruentum militem accusare formidinis. » Sane antequam Dei Filius in carne appareret; dum adhuc sola mundo præcepta, non exempla tribueret, quasi delicatus magister erat, quasi felicitatis otio contentus. Postquam vero factus homo manum suam misit ad fortia, inter esurientes esuriens, et sitiennes sitiens, et laborantes collaborans; tunc plane cœpit esse illis jussio tam persuasibilis, quam commendabilis conversatio; implens illud Davidicum: *Exsurge, Domine Deus meus, in præcepto quod mandasti: et Synagoga populorum circumdabit te* (*Psal.* VII). Quod est dicere: O Domine, imple tu prior humilitatis et patientiæ præceptum, quod mandasti: statim multos invenies, qui te sequantur. Sane hujus versiculi sententia nusquam melius exponitur, quam per illos versus poetæ dicentes:

*In commune jubes si quid, censesque tenendum,  
Primus jussa subi, tunc observantior æqui  
Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipsum  
Auctorem parere sibi; componitur orbis  
Regis ad exemplum; nec sic inflectere sensus  
Humanos edicta valent, ut vita regentis.  
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.*

(CLAUD., *IV cons. Honor.* 295.)

Apparuit benignitas. Hoc est, quod ait Lucanus de Catone,

... Monstrat tolerare labores,  
Non jubet.

Sane antequam Dei Filius nasceretur de Virgine, nil aliud faciebat quam jubere. Na us autem infans, et jacens, et vagiens mutus in præsepio, nil aliud fecit, quam monstrare. Apparuit benignitas. Apparere solent angeli hominibus, tam boni quam mali: illi ut doceant, isti ut fallant; illi ut prosint, isti ut noceant. Illorum apparitio consolationi est, istorum formidini.

Formator omnium, et reformator hominum; ut se non solum benignum, sed et ipsam benignitatem esse ostenderet, in forma omnium formatum benignissima apparuit; id est in forma pueri recens nati, ad nocendum invalidi, ad feriendum ignari. Et notandum, quod in tali forma nunquam ante vel postea angelus apparuisse legitur, nec bonus nec malus. Nec immerito. Nam in utroque talis apparitio otiosa esset; quia taliter apparens, nec bonus confortaret, nec malus deciperet: nec ille malitiæ votum perficeret, nec iste charitatis officium expleret. Angelus autem magni consilii, qui est Dei virtus, et Dei sapientia, etiam in tali forma virtutem confortandi potuit non perdere, et docendi scientiam retinere. Neque enim Verbum Dei propter carnis infantiam Verbum esse desiit, nec mi-

nus virtus fuit. Ideo apparuit olim benignitas seductoris diaboli in forma colubri stantis, ut everteret; loquentis, ut hominem supplantaret. Nam serpens ante maledictionem erectus incedebat: quod adhuc advertitur in parea, de qua poeta:

*Et contentus iter cauda sulcare parent.*

(LUC., *Phars.* IX, 721.)

Nunc autem apparuit benignitas in forma pueri jacentis, ut erigat, tacentis, ut doceat; patientis, ut vincat: jam clamans in silentio, quod postea clamabit et verbo: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (*Matth.* XI). Et in Isaia: *Nam cultus justitiæ silentium* (*Isai.* III). Et item: *In silentio et ipse fortitudo vestra* (*Isai.* XXX). Eva quippe mater omnium viventium quandiu silentium tenuit, tandiu innocentiam conservavit. Quod adhuc tota ejus posteritas ætatis beneficio naturaliter cogitur observare. Omnis enim infantia tandiu est innocens, quandiu fandi impotens. Postquam vero fari incipit, mox ejus innocentia obmutescit. Siquidem lingua membrum modicum in humano corpore constituta, sicut prima silentium solvit in facie, sic et prima meritum tollit innocentiae, ut omnes experimento discimus. Divina pietas valde misericorditer egit cum homine, quando ejus reatum punivit per silentium, et temeritatis audaciam per imbecillitatis impotentiam, quasi medicinali antidoto curavit: cujus misericordiae plenitudinem posteriore gratia cumulât, addens et ipse bibere C antidotum: qui venenum non biberat; ut eidem antidoto plus auctoritatis et efficaciae conferret in cæteros. Unde dicit: *Tollite jugum meum super vos: et invenietis requiem animabus vestris*; et addit: *Jugum meum suave est* (*Matth.* XI), etc. Quasi diceret: Nolite timere exemplo mei mites esse, vel humiles, quia antiquam amaritudinem hujus antidoti bibendo dulcem feci.

Et revera quis jam audiens Deum infantem fieri, non magis exhorrescat extolli fastu hominis, quam humiliari exemplo Dei? O intoleranda superbia, et contumacia non ferenda! ibi regnare velle discipulam, ubi magister servit; ibi servum quiescere, ubi laborat dominus; ibi honorari reum, ubi iudex injuriatur. Sic ergo apparuit benignitas. D Olim apparuit Judæis severitas et divinitas judicis, quando audiebantur voces et tonitrua, et sonitus buccinæ, et videbant lampades et fulgura, montemque fumantem, ut spiritum servitutis acciperent in timore. Sed nobis apparuit benignitas et humanitas Salvatoris, quando quicumque voluit, videre potuit Verbum infans, et Deum parvulum, ut spiritum adoptionis acciperemus in amore. Oh quam suavior fructus istius apparitionis, quam illius! Terrebat Deus, et minabatur, dicens: *Ego Dominus, leges meas custodite. Ego Dominus* (*Lev.* XIX). Et tamen inter ipsos terrores, et vindictas crebras et horribiles, leges ejus contemnebantur. At nunc silet, non terret; parcit, non punit, obsecrat, non increpat; patitur, non ulciscitur; et pro ejus

amore ad martyrium curritur. Audiant hæc, quicumque in praelatione sunt constituti, qui cum austeritate et potentia imperant in populo, cum fastu dominantur in clero; fastuosi in imperio, vultuosi in silentio, in negotio otiosi. Audiant, et cognoscant, quia quidquid superbe imperatur, per facile contemnitur, difficillime custoditur. Si præcepta ipsius Dei servari non potuerint, quando cum terrore data sunt, quantominus hominum! Hujus rei pulcherrimum nobis præbet exemplum moralis illa fabula de Borea et Sole, qui pignore inter se posito contendere cœperunt, uter eorum auferret pallium viatoris. In illo certamine violentia Borealis flatus solari cessit benevolentiae, significans, imperium mansuetudinis multo esse potentius imperio terroris. Noverat hoc imperator ille mansuetissimus Julius Cæsar, de quo legitur, quod nunquam milites suos nisi commilitones appellaverit; nec unquam illis dixerit: *Ite illuc, sed semper, huc venite, monstrans tolerare labores, non jubens.* Sciebat enim nil esse potentius ad persuadendam auditoribus obedientiam, quam humilitatem illius imperii, quæ magnitudine suffulcitur exempli. Unde Bernardus noster (12): *« Vivus sermo et efficax est exemplum boni operis, facile suadens quod dicitur, dum monstrat factibile quod docetur. »* Igitur quando sine humilitatis exemplo imperavit Dominus mortalibus, quasi flavit, ut Boreas: postquam vero primus humilitatis et patientiæ exemplum præbuit viatori, pallium, ut Laxias, tulit; et hoc est apparuisse benignitatem et humanitatem Dei. O benignitas! apparitio tam potens, quam mirabilis! in qua jacet potentia, tacet sapientia, silet justitia, eget abundantia, dolet felicitas, infirmitas viget, infantia persuadet, injustitia quasi obtinet, dum reus non patitur, sed reatus dimittitur; paupertas regnat, calamitas evultat. *Apparuit benignitas.* O benignitas potens! Quid enim hac infirmitate potentius, quid sapientius hoc infante: qui vagiens in cunis, vicens in cœlis, tacens in carne, loquens in sidere, mutus ad aures, clamorosus ad mentes, sapientiam Chaldæorum infatuat, superbiam regum humiliat, gentes humiles de longinquo attrahit, Judæos indignantes de proximo repellit, Herodis et Satanæ eludit dolum, elidit impetum, perstringit oculum, constringit animum, irritat arma, irridet odia, evadit iram, invadit patriam, convertit populum, regnum subvertit? Poterat in alia forma Salvator apparere, si vellet; sed in benigniore non poterat. Poterat ex quacunque, materia novum subito creare hominem perfectæ magnitudinis, vocis et virtutis; in qua etiam sine cibo vitam transigeret. Sed ad hoc ut posteritatem Adæ redimeret, oportebat, ut de ejus posteritate veniret. Denique si talis homo fieret, magis confirmaret errorem, quam fidem instrueret. Nam quis illum crederet veram habere carnem, in quo nullam videret carnis infirmitatem: cum etiam

(12) S. Bern, serm. 2 in Pascha.

A Joannes Baptista, pro incredibili abstinence, demonium habuisse creditus sit? « Sic ergo, ut ait Augustinus, dum omnia miraculose faceret, auferret quod misericorditer fecit. » Nullam ergo convenientiorem formam assumere potuit, quam humanæ infantiae, in qua Deitatis absconderet potentiam, et solita sublimare insolitis, et insolita solitis temperare. Secunda vero causa est hujus apparitionis illa, de qua jam diximus, videlicet divinæ benignitatis aperta demonstratio: quatenus nemo, quantumlibet reus, ad infantem mansuetissimum timeret accedere; nemo, quantumlibet ære alieno oppressus, vereretur expetere omnia possidentem, et nihil denegantem.

B Idcirco in infante apparere voluit benignitas Salvatoris, imo et infans esse. Siquidem benignitas est dandi liberalitas, et facilitas condonandi. Hæc virtus in infante tam naturalis est, ut nec poscentem possit confundere, nec nocenti velle nocere. Ideo jam adultus Salvator infans salvandis adultis sic prædicabat, dicens: *Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum (Matth. xviii).* Quod quasi exponebat, cum dicebat: *Dimittite, et dimittimini; date, et dabitur vobis (Luc. vi).* Dimittere est vindictam non desiderare; dare est, omni petenti se tribuere. Hæc duo naturaliter sunt propria infantum, voluntarie sanctorum. Ideo solis parvulorum similibus promittitur cœlum. Tertia ratio hujus apparitionis fuit, ut, sicut jam diximus, doceret Deus hominem, assumendo infantem, per silentium et inanfantiam, de hoste quolibet triumphare. Nam, ut ait orator egregius, duæ sunt partes injustitiæ, quibus nocent nobis quicumque nocent, fraus et truculentia. Sed fraus, inquit, nobis odio digna majore. De prima dicitur diabolus draco, de secundo leo. Sub fraude continentur omnes illecebrosi blanditiarum doli: sub truculentia omnes molesti adversitatum stimuli. Hæc est illa duplex acies, quam producit adversum nos mundus, blandiendo, ut decipiat; terrendo, ut frangat. Fraus autem silentium non decipit, truculentia patientiam non vincit. Silentium ego intelligo non tantum linguarum, sed etiam affectuum. Nam, ut ait philosophus: « Quid prodest totius regionis silentium, si affectus strepunt? » Silent autem affectus, cum nil extra necessitatem appetunt, nil extra rationem. In hoc silentio est pax hominibus bonæ voluntatis. In tali silentio conservatur innocentia, cum refrenatur lingua a maliloquio, cor a pravo desiderio. In patientia vero consummatur justitia, quando per illam, et pax cordis acquiritur, et anima possidetur. Et fortasse hæc sunt illa duo secreta; de quibus est in propheta: *Secretum meum mihi, secretum meum mihi (Isai. xxiv).* Unde quidam sanctus cum laboraret in extremis, et ab abbate suo interrogaretur: Quid tu vides, fili? Respondit: Nihil melius quam tacere, Pater.

Potest quarta causa reddi divinæ apparitionis in forma infantuli; quia justissimum prorsus erat, ut ætas illa, quæ per Dei justitiam prius portaverat peccatum alienum, per ejus misericordiam prius reportaret redemptionis gaudium, et eodem ordine restauraret secundus Adam salutem alienam, quo primus violarat. Porro quinta causa est illa, quam superius in primo loco posuimus, videlicet privilegium Novi Testamenti, cui Dominus ampliorem gratiam conferre volens quam Veteri, apparere voluit in forma parvuli, non ignis, aut tonitruï, aut nebulæ, vel fumi. Hæc ergo dicta sint pro his duobus verbis. *Apparuit benignitas*: et quoniam in linguam jam sermonem duximus, reliqua in tempus aliud relinquamus.

## SERMO V.

IN EPIPHANIA DOMINI II.

*Hodie cælesti Sponso juncta est Ecclesia* (13). Inter solemnes ferias Romanorum legibus institutas, solemnus cæteris agi solebat natalis imperatoris, et natalis imperii ejus, et natalis urbis ejus. Porro divina quadam providentia sub Augusto Cæsare tres istæ solemnitates in hanc diem, quasi in unum solemnitatis alveam confluxere, non secundum prima solemnitatum initia, sed secundum augmenta. Nam Cæsar Augustus hodie primum imperator appellatus est; et ita ipse quodammodo hodie natus est imperator. Nam cum reverteretur ab urbe Apollonia post cædem interfectorum avunculi sui Julii, eo intrante Romam, circulus aureus ad splendorem cælestis arcus orbem solis ambivit. De quo consulti augures et aruspices, responderunt, hodie nasci quoddam imperium, quod finem non esset habiturum; et imperatorem hujus imperii cælo et sideribus divinari. Quod responsum senatus populusque Romanus super Augustum interpretatus, ipsum imperatorem appellavit. Postea cum Antonium, Orienti cum Cleopatra dominantem, qui propter eandem Cleopatram sororem Augusti repudiaverat, navali et terrestri prælio vicisset, eosque ad mortem voluntariam coegisset: tantum terrorem universo intulit Orienti, ut nulla gens contra eum auderet arma movere. Hodie ergo, id est sexta die Januarii, ab Actiaca rediens victoria, victor in curru triumphali Romam intravit: viginti autem et quinque reges more captivorum manibus post terga revinctis currum ejus præibant; quindecim vero de amicis ejus regibus post et circa eum equitabant. Porro inter captivos pertrahabantur liberi Antonii et Cleopatras, Sol et Luna: ipse autem in cathedra aurea sedebat, quod ante eum facere nemo triumphantium præsumperat; sed in ipso curru triumphali ad repagulum ejus aureum omnes stabant. Claudii item jussit templum Jani, in quo reposita erant arma reipublicæ: significans, quod profundam pacem, et otium ab omnibus bellis populo Romano parasset: et constituit hunc diem

celebrari in universo orbe Romano religione perpetua: quod festum usque ad Constantinum duravit. Hodie ergo natum est imperium Romanorum, non secundum initium, sed secundum augmentum: ex quo augmento ipse Augustus appellatus est. Quod cognomen primus imperatorum Romanorum habuit. Ex hujus solemnitatis gaudio exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis (*Luc. 11*). Ex qua descriptione factum est, tantam esse Urbem, quantum et orbem. Nam quicumque censum Romanis solvebat, civis Romanus erat. Unde orbis universus in legibus appellatur orbis Romanus. Unde Virgilius in epitaphio Julii Cæsaris.

*Cæsar tantus eras quantus et orbis,*

*At nunc exigua clauderis urna.*

*Post hunc quisque sciat se ruiturum,*

*Et jam nulla mori gloria tollat* (14).

B

Sic igitur hodie nata est civitas Romana, non quantum ad ædificationem murorum; sed quantum ad universalem descriptionem civium per orbem universum: et ita factum est, ut istæ tres maximæ festivitates in unam et eandem diem convenirent, non secundum earum, ut diximus, initia; sed secundum augmenta. Apud nos quoque solemnitates istæ hodie quodammodo in eandem diem concurrunt. Natalis quippe imperatoris est natalis Christi; natalis imperii ejus est natalis fidei; natalis Urbis est natalis Ecclesiæ. Est autem triplex nativitas: prima æternalis est, secundum quam Deus de Deo natus est; secunda temporalis, secundum quam in fine temporis de Virgine natus est; tertia mysterialis, secundum quam in mysterio caput et corpus unus est Christus. In prima nascitur Lumen de lumine: et qualis Pater, talis Filius. In secunda homo de homine, et caro de carne; et qualis mater, talis filius. In terra nascitur homo, cum sit senex; et quod nascitur, de Spiritu sancto est. Tres sunt differentiæ naturaliter ad vitam temporalem nascentium. Aut enim præeuntibus pedibus, junctis ad latera brachiis similiter dispositis nascuntur: aut præeunte capite, brachiis similiter dispositis, aut certe brachiis super ipsum præcedens caput cancellatis. Sanctus autem Jacob, ut ejus singulari nativitate supra naturam auctor naturæ aliquid significaret, natus est extenso ante caput brachio, prioris fratris plantam manu complectens. Hinc Jacob significat Christum, secundum quod caput et corpus unus Christus est, non secundum singularem Christi personam. Brachium ante caput elatum priorem significat electorum populum ante temporalem Salvatoris nativitatem ipsa gratia præventum, quinque mundi ætatibus, tanquam quinque manus digitis Christum completentem; vel tanquam quinque libris Moysi eundem populum constringentem: reliquum autem corpus plenitudini gentium cum paucis ex Israele credentibus per utrumque latus compaginatur.

C

D

(13) Ex Antiphona Ecclesiæ.

(14) Hos versus apud Virgilium frustra quæras.

sunt enim Marbodi Redonensis episcopi († 1123).  
EDIT. PATR.

Caput vero medium nascitur, cui tamen jam nato brachium, quod ante egressum fuerat, suo cum reliquis membris subordinatur loco, ut ipse agnoscat totius Ecclesiae caput: cui data est omnis potestas in caelo, et in terra. Haec mysterialis Christi nativitas ab initio mundi usque ad finem celebratur: et sicut teste Paulo qui ea quae de passionibus Christi deerant supplebat in corpore suo, Christus nondum totus natus est. Toties enim nascitur Christus, quoties fit aliquis Christianus. Fiunt enim, ut ait Hieronymus, non nascuntur Christiani. Hodie autem primum nata est fides Christi in gentibus, quarum primitiae fuerunt Magi. Hodie etiam primum in Judaeis, quorum primitiae fuerunt apostoli, qui ad miraculum vini de aqua facti ad nuptias, hodie primum, ut testatur Evangelista (Joan. ii), crediderunt in Christum: quia hodie fides Christiana nata est in corde hominis, per quam Christus regnat in nobis. Hodie non incongrue dicitur esse natalis imperii Christi. Hodie namque primo Regem eum confessi sunt magi, dicentes: *Ubi est, qui natus est Rex Judaeorum?* (Matth. ii.) Porro civitas hujus magni Regis ipsa est Ecclesia ex Judaeis et gentibus congregata, et in ipso angulari lapide conjuncta. Hodie vero civitas haec aedificata est per fidem credentium in utroque pariete: et idcirco non incongrue dicitur esse hodie natalis Urbis orbis totius dominae: non illius urbis, de qua dictum est: « Fraterno primi maduerunt sanguine muri, » quamvis et hoc non inconvenienter Ecclesiae possit aptari, in qua Cain Abel fratrem suum interfecit, et Judaei Christum. Sane natalem hujus imperii significavit ille circulus aurei coloris, qui sub Augusto Romam intrante orbem solis ambierat. Fides enim Christi mundo coeva est, a principio mundi incipiens, et usque ad finem mundi duratura. Liberi autem Antonii et Cleopatrae, qui propter plenitudinem utriusque sexus Sol et Luna appellati sunt, rectius significant Christum quam Augustum caelo et sideribus dominantem. Orbis autem descriptio sub Cyrino praeside facta, verius designat Ecclesiam quam Romam, sine fine regnaturam. Deinde Cyrinus, qui haeres interpretatur, aperte Christum demonstrat, cui a Patre dicitur: *Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae* (Psal. ii). Viginti quinque reges, qui ante currum Augusti captivi ducti sunt vinculis post tergum manibus, significant regnum peccati, mundi, et sensuum carnis Christo subjugandum, et ab eo captivandum per resurrectionis victoriam, et ascensionis triumphum, sicut scriptum est: *Ascendens Christus in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus* (Ephes. iv). Numerus iste, id est viginti quinque, qui ex quinario quadrato surgit in superficiem, significat mundanorum circuitum, qui in seipsum revertitur, sicut scriptum est: *Quid est, quod fuit? Ipsum, quod futurum est* (Eccl. i). Significat et impiorum circuitum, de quo

A est illud: *In circuitu impii ambulat* (Psal. xi). Et illud: *Deus meus pone illos ut rotam* (Psal. lxxxii). Idcirco et numerus iste circularis appellatur, quia semper in quinarium revertitur, sive quadretur, sive cubicetur. Et fortassis hi sunt illi viginti quinque viri, de quibus scriptum est in Ezechiele, qui habebant dorsum ad templum, et adorabant ad ortum solis (Ezech. viii): quod quasi exponit Apostolus, cum dicit: *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem: haec enim sibi invicem adversantur ut non quaecunque vultis, illa faciatis* (Galat. v). Si autem viginti duo reges fuerunt, significant regnum vel potius tyrannidem superbiae transgredientis naturalem legem, et scriptam, et ideo per reges bis undecim designatae, destruendam per crucem Christi, sicut dicit Apostolus: *Chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, tulit de medio, affigens illud cruci* (Coloss. ii). Porro quindecim de amicis Augusti regibus illi triumphanti collateraliter obequitantes, significant utriusque Testamenti, id est totius legis adimpletores per solius charitatis praecipuum. Omnis enim lex in hoc verbi instauratur: *Diliges proximum tuum, sicut teipsum* (Rom. xiii). Haec autem charitas in membris quindecim ab Apostolo comprehensa, aperte demonstrat se Judaicae legis heptadem, et ogdoadem evangelicae continere; de quibus est illud: *Da partes septem nec non et octo*. (Eccl. xi). Ait philosophus Multos reges, si ratio te rexerit, et pueri ludentes, rex eris, aiunt, si recte facias. Quid autem rectius, aut rationi convenientius, quam, ut quod tibi malum fieri non vis, alii ne feceris: et quod tibi bonum vis fieri, alii facere ne cuncteris? In quibus duobus tota naturalis lex continetur. Lex autem scripta nihil est aliud, quam legis naturalis obliteratae in peccatoribus plena cum expositione recordatio. Igitur cum regem esse, sit vivere recte, et secundum fidei rationem se ipsum regere, merito per reges designantur, qui divinis imperiis obsequuntur. Hi sunt illi amici magni Augusti, de quibus scriptum est: *Nimis honorati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum* (Psal. cxxxviii). Augustus in curru sedens significat Christum, qui est pax nostra et requies sanctorum; currus aureus doctrinam evangelicam, caelestis sapientiae splendore refulgentem. Igitur circulus aureus orbem solis ambiens, natalem Christi secundum carnem, triumphus Augusti spirituales ejus nativitates significat secundum fidem. Orbis autem universi descriptio, urbis, id est Ecclesiae praefigurat natalem, cui dicitur: *Dilataberis ad orientem et occidentem, ad septentrionem et meridiem* (Isa. liv). Et de qua rursus dicitur: *Fundatur exultatione universae terrae mons Sion, latera Aquilonis, civitas Regis magni* (Psal. xlvii). Haec autem civitas etiam sponsa est: civitas a capacitate, sponsa a charitate. Civitas, quia collegitur; sponsa, quia diligitur. Civitas a numero, sponsa a merito. De hac ergo dicitur:

*Hodie cœlesti Sponso juncta est Ecclesia.* De longinquis utique finibus miseriæ, funibus attracta miseriæ cordiæ, ut impleretur illud Jeremiæ: *In charitate perpetua dilexi te miserans (Jerem. xxxi).* Cui simile est illud Isaïæ: *Apprehendi te ab extremis terræ; et a longinquis ejus vocavi te (Isa. xli).* Longinqua terræ, sunt minora crimina: extrema, majora. Longius a Deo sunt, qui in extremis terræ sunt, quam qui in longinquis. Isti vocantur, illi apprehenduntur. Plus est apprehendi, quam vocari; quia ubi abundavit peccatum, superabundavit et gratia. Vocati sunt apostoli, apprehensi publicani et meretrices. Vocamur per præcepta, apprehendimur per flagella. Ideo scriptum est: *Apprehendite disciplinam (Psal. ii).* Quasi: Apprehendite apprehendentem; amplectimini amplectentem. Nam apprehensio disciplinæ nil est aliud, quam sanctus et jucundus amplexus sapientiæ, et nexus charitatis. Et hinc est illud Oseæ: *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis (Ose. ii).* Funiculi Adam, id est hominum, intelligendi sunt secundum triplicem eorum usum. Utimur enim funiculis ad ligandum, ad trahendum, ad metiendum. Ligat necessitas, trahit cupiditas, mortalitas metitur. Necessitas triplex est, naturalis, voluntaria, casualis. Naturalis est, ut fames et sitis, somnus et vigilia, labor et quies. Hæc naturaliter omnino sunt involuntaria. Voluntaria peccatum est, sine quo mortalis vita transigi non potest. Omne enim peccatum voluntarium est, sed quia omnino vitari non potest, necessitas appellatur. Casualis necessitas est tribulatio a Deo vel a proximo nobis immissa, vel ab hoste antiquo. Duæ primæ intrinsecæ sunt, tertia vero extrinsecus accedit. De naturalibus est illud: *Unusquisque vestrum Sabbato non solvit bovem aut asinum a præsepio, et ducit ad aquam? (Luc. xiii.)* Similiter enim in diebus festis naturalibus necessitatibus satisfacimus, sicut et in profestis. De voluntariis est illud: *Funes peccatorum circumplexi sunt me (Psal. cxviii).* Item: *Funibus peccatorum suorum constringitur impius (Prov. v).* De casualibus est istud: *Hunc, quam alligavit Satanas jam decem et octo annis, non oportuit solvi die Sabbati? (Luc. xiii).* Molestius namque affligit casualis necessitas, quam naturalis; et ideo non minus licitum est illi quam isti remedium querere. De omnibus simul est illud: *Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me (Psal. xxiv).* Hæc de ligantibus funiculis. De trahentibus autem est illud: *Unusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus (Jac. i).* Et: *Nemo venit ad me, nisi Pater traxerit eum (Joan. v).* Trahit quippe Deus et diabolus: ille sursum, iste deorsum; ille ad cœlos, iste ad inferos, ille ad gloriam, iste ad pœnam. Trahit autem Deus solus; sed cum diabolo trahit caro, trahit mundus; caro per famem gulae et libidinis, mundus per sitim pecuniæ et honoris. Timor mundanus a bono retrahit, cupiditas temporalium ad malum trahit. Ili sunt duo funiculi, quibus cauda dracovis

A trahit ad se tertiam partem stellarum, et illam solam; nam duabus non prævalet, illis, qui vel conservant innocentiam, vel agunt pœnitentiam. Illis autem prævalet, qui nec timore frigidi, nec charitate fervidi, tepore languent mortifero; nec angelorum carmen considerant, nec væ reproborum formidant. Hæc de singulis trahentibus. Perro de metientibus est illud: *Et divisit eis terram in funiculo distributionis (Psal. lxxvii).* Et alibi: *Et mensus est duos funiculos, unum ad occidendum, alterum ad vivificandum (II Reg. viii).* Ili duo funiculi significant aut electionem Dei, et reprobationem; aut illam duplicem et diversam sententiam judicalem: *Venite, benedicti; discedite, maledicti (Matth. xxv).* Aut mortem et judicium; de quibus Apostolus: *Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem judicium (Hebr. ix).* Funiculus mortis vitam præsentem metitur, funiculus judicii vitam futuram. Quod enim mors sit, testatur Job (cap. xiv): *Constituisti, inquit, terminos ejus qui præteriri non poterunt.* Possunt autem hi duo funiculi mensorii significare illud bonum figuræ Pythagoricæ, quod humanæ discretionis arbitrium bifurcat; cujus dexter ramus funiculis vivificans appellari potest, sinister occidens. De quibus poeta:

*Et tibi quæ sanos deducit littera ramos,  
Surgentem dextro designat limite callem.*

Igitur Verbum caro factum funiculis Adam se ipsum ligavit, ut nos ligatos solveret; similem se nobis fecit, ut pro similitudine tantæ dignationis affectus ad se nostros vehementius raperet. Mortalitate nostra se mensuravit, ut nos suæ participes immortalitatis efficeret. Et in his omnibus similitudinis ejus ad nos dignatio commendatur. Quam similis enim nobis esse voluit, qui præter peccatum et ignorantiam naturam nostram assumpsit, passibilitatis funiculo ligatus et mensus, et hoc quare, nisi ut dignantissima similitudine nos ad sui dilectionem traheret, qui nolimus eum diligere, quandiu se nobis similem noluit facere? Scriptum est autem: *Omne animal diligit simile sibi: sic omnis homo proximo sibi sociatur; omnis caro ad similem sibi jungitur: sic omnis homo similis (Eccli. xiii).* Hinc illa est fortissima prophetæ consolatio ad animam suam. *Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, et Deus meus (Psal. xli).* Quod est dicere. O anima mea, ne timeas accedere ad Deum meum: qui similis mei vultum meum gerit, in quo et factus est salutare meum, id est Salvator meus, homo ipse sicut ego; passibilis sicut et ego; esuriens et sitiens sicut et ego; vigiliis et labore fatiscens, sicut ego, carnem suam non odiens, nec mortem diligens, sicut nec ego. O similitudo omni dilectione dignissima! quam divina miseratio charitatis induit, quam sola dignatio summæ dignitatis assumpsit. Et vide, quam dignanter Deo factus sit in similitudinem hominum, et habitu inventus ut homo (Philip. ii). Nec enim

dedignatus est, assumendo hominem, fenum se facere, et lutum, et cadaver. Hoc enim totum factum est Verbum, cum caro factum est. Nam omnis caro fenum et omnis caro lutum, et omnis caro cadaver; fenum a decore, lutum ab origine, cadaver a morte; fenum a transcursu, lutum ab introitu, cadaver a casu; fenum a forma, lutum a materia, cadaver a ruina. De primo est illud. *Omnis caro fenum* (Isa. xl), et illud: *Homo sicut fenum dies ejus, tanquam flos agri sic efflorescit* (Psal. cii). De secundo: *Memento, quæso, quod sicut lutum feceris me* (Job x). De tertio: *Ubicunque fuerit cadaver, illic congregabuntur et aquilæ* (Matth. xxiv). Sic enim transtulit Origenes super illud Matthæi, Hebræi sermonis scientissimus. Igitur cum Deus homo factus est, et fenum, et lutum, et cadaver. Sed fenum semper floridum, lutum nunquam sordidum, cadaver nunquam putridum. Fenum, ut foveat; lutum ut abluat; cadaver, ut pascat. Est enim quoddam genus luti aptum ad tollendas maculas de vestibus, et sordes abluendas. Fenum factus est Christus in flore, lutum in sanguine, cadaver in carne. Floruit et florebit in æternum ejus conversatio simul et sermo: lavit, et lavabit semper ejus passio: pavit, et pascit, et pascet semper in perpetuum illius caro. In hoc feno nidificaverunt sancti confessores; in hoc luto stolas suas candidas fecerunt gloriosi martyres; ad hoc cadaver congregatæ sunt aquilæ volantes, id est animæ sanctorum, jam de carceribus egressæ corporum; quæ de valle lacrymarum ascenderunt in montem Domini, et secure requiescunt sub altare Dei: inventes in hoc monte præparatum convivium pinguium, convivium vindemiæ; pinguium medullatorum, vindemiæ defæcata. Pingues medullati sunt ordines illi beatorum spirituum, qui de intima visione Dei assidue pascuntur, quia faciem Patris semper intuentur. Horum convivium est gloriosissima caro Filii Dei, sedens ad dextram paternæ majestatis, in quam desiderant angeli prospicere. Vindemia defæcata est beatissima et superexcellens ipsius anima in divinæ felicitatis bonis potioribus collocata. Quam veraciter ergo ait Apostolus: *Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei*. Benignitas Dei maxime in humanitate apparuit, id est in benignissima hominis assumptione. Nunquam enim melius ostendere potuit Deus, quam benignus esset erga hominem et quantum cum diligeret, quam assumendo carnem, sicut jam demonstravimus. Igitur necessitates nostræ, quas suscepit in se Christus, iniquitates nostræ, quas ut nubem delevit; passionēs innumeræ, quas pro nobis sustinuit, compassionēs immensæ, quas ex corde nobis exhibuit; sunt illi funiculi Adam, quibus ad se hodie Ecclesiam attraxit, tanquam sponsus sponsam, sed celestis terrestrem, nobilē ignobilem, dives pauperem, speciosus turpem. Plane non sic solent eligere viri uxores. Nam, ut ait Isidorus, in eligenda uxore

A quatuor inquiruntur genus, pulchritudo, mores et divitiæ. At sponsa Christi antequam illi conjungeretur, pro ignobilitate generis Chananæa dicta est, Æthiopissa pro turpitudine, pro paupertate nuda, pro sceditate sanguinolenta, id est facinoribus et flagitiis plena.

Porro in eligendo marito, juxta præfatum Isidorum, quatuor solent inquiri, virtus et genus, mores et sapientia. Et notandum, quod in utraque electione mores circa finem ponuntur; quia apud hujus sæculi amatores vix de moribus fit quæstio, et utinam vel ultima fieret! nam apud plerosque nulla est. Porro sponsus Ecclesiæ Christus tantæ virtutis est, ut ad ejus tactum convalescant languidi, ad ejus odorem reviviscant mortui, ad illius clamorem exsiliant sepulti. Generosus autem est, ut Filius Altissimi; sapiens, ut Angelus magni consilii; speciosus, ut Filius Dei; dives et opulentus, ut Creator mundi. O quam dives est, cujus est terra, et plenitudo ejus, orbis terrarum, et qui habitant in eo! Cujus civitatis plateæ sternuntur auro mundo. O quam pulcher, cujus pulchritudinem sol et luna mirantur! in quem desiderant angeli prospicere. O quam sapiens, qui comprehendit sapientes in astutia eorum, qui perdit sapientiam sapientum, et prudentiam prudentium reprobat! cujus sapientia fundavit terram, cujus prudentia stabilivit cœlos: cujus stultum sapientius est hominibus. Generositas autem ejus tam enarrari non potest, quam ipsa generatio. *Generationem, inquit, ejus quis enarrabit?* (Isa. li.) multo minus generositatem. O quantæ virtutis est, qui vivendo vicit peccatum, prædicando mundum, moriendo diabolium, resurgendo infernum! At suavitatem morum ejus quis explicet: quam certe nec ipse melius aut plenius explicare potuit, quam cum dixit: *Deliciæ meæ esse cum filiis hominum?* (Prov. viii.) Quid ad hoc dicis, o sponsa, non turpis, sed speciosa; non ignobilis, sed generosa; non exilis, sed opulenta; non infelix, sed beata? Ecce habes sponsum votis omnibus respondentem, quem cum amaveris, casta es; cum tetigeris munda es; cum acceperis virgo es; cum illi nupseris, felix es. Certe nec humilius uxorem ducere poterat, nec tu nubere gloriosius.

Curramus ergo, fratres, curramus obsecro, cum magis ad regales nuptias; sed curramus ut magi, id est ut sapientes, hoc est cum muneribus. Nam insipientis est manu vacua postulare. Currere est quærere, petere, pulsare. *Omnis, ait Scriptura, qui quærit invenit, et qui petit accipit, et pulsanti aperitur* (Luc. xi). Multi quærunt, sed non inveniunt, quia insipienter quærunt; multi petunt, sed non accipiunt, quia insipienter petunt; multi pulsan, sed non intrant, quia insipienter pulsan. Quærendum est, sed cum lumine; petendum, sed cum munere; pulsandum est, sed cum clamore. Lumen cum quo quærendum est, pœnitentia est, quæ per contritionem ardet, per confessionem lucet. Hæc est lucerna, quam mulier accendit, ut evertat domum, et drachmam perditam inveniat (Luc. xv). Everrere



domum est conversationem mutare : invenire drachmam est dignitatem divinæ similitudinis in conscientia restaurare. Quæ in decem præceptis continentur, tanquam in decem drachmis, quarum qui unam perdit, omnes perdit; qui in uno offendit, sit omnium reus : et qui unam invenit, omnes invenit : nam qui unam virtutem habet, omnes habet. Petendum est, sed cum munere; quia juxta vulgare proverbium, vacuæ manus cassa est petitio. Offeramus ergo Salvatori munera, quæ ipse prior nobis, tanquam servus, dominus obtulit. Aurum nobis obtulit in verbis gratiæ, thus in factis potentiæ, myrrham in amaritudine patientiæ. Aurum in præceptis, thus in miraculis, myrrham in pressuris. Et nos igitur offeramus ei aurum eleemosynæ, thus orationis, myrrham continentiam, quæ per jejunium solet designari. Vel aurum fidei, thus desiderii, myrrham martyrii. Pulsandum est cum clave, cum improbitate et perseverantia. Hæc sola intrat, quia sola salvat; sola impetrat, quia sola coronat. Labor improbus omnia vincit. Nihil adeo clausum est, ad quod non intrat pulsator importunus. Beati quibus sic currentibus et pulsantibus datum est intrare ad nuptias Agni, ut lætentur convivæ ex aqua vino facto, id est timore penitus in amorem converso, vel potius ab amore absorpto; quia timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem. Vel vinum ex aqua factum est requies post laborem, abundantia post pauperiem, satiety post esuriem, gaudium post mœrorem. Sicut scriptum est: *Mœror in corde viri humiliabit eum, et sermone boni lætificabitur (Prov. xii); illo scilicet: Beati qui nunc fletis, quia ridebitis (Luc. vi).* Hoc est vinum bonum, quod Sponsus Ecclesiæ, nobis servat adhuc, sicut scriptum est. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te! (Psal. xxx.)* Ad quam nos perducatur, qui sine fine vivit et regnat.

## SERMO VI.

## IN PURIFICATIONE B. MARIE I.

*Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui (Psal. xlvii).* Duplex est susceptio hujus misericordiæ; mentalis, ut ita dicam, in Verbo; sacramentalis in carne. Prima Simeoni, secunda Annæ convenit: id est Simeon primæ susceptionis in se gerit mysterium; Anna vero vidua secundæ susceptionis continet sacramentum; Simeon interpretatur *exauditio tristitiæ*. Duplicem tristitiam annuntiat nobis verbum Dei: æternalem gehennæ miseriam, et temporalem pœnitentiæ disciplina. *Omnis enim disciplina in præsentibus non videtur esse gaudii, sed mœroris (Hebr. xii).* Primam nobis nuntiat, qui dicit: *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante: aut quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? (Isa. xxxiii.)* Et Dominus in Evangelio: *Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam (Matth. x).* Est autem gehenna duplex, caloris et frigoris, juxta illud: *Iberit fletus et stridor dentium (Matth. viii).* Quam timenda vero et horrenda sit illa gehenna, ostendit Domi-

nus, cum tam crebro repetit sempiternitatem illius, dicens: *Bonum est tibi oculum habentem in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis (Matth. xviii).* Ubi *vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguetur (Isa. lxvi).* Repetitio confirmatio sermonis est, ut nos terreret ab æterna damnatione certissime secutura. Hanc tristitiam exaudit, qui futurum judicium certissime credit, et semper metuit. Quidquid de pœnis infernalibus fictum est a poetis, fabula creditur esse a philosophis. Sed nec fallere charitas, nec fingere veritas, nec solvi potest scriptura.

Et ideo quidquid in ea de inferno scriptum est, verum esse credendum est, quia sine dubio verum est. Non enim a Spiritu sancto hæc ad terrorem tantum dicta sunt, sicut a poetis ficta sunt, ut Origenistæ mentiuntur; sed potius ita est, ut scriptum est. Alioqui si non est æterna impiorum pœna, nec æterna credenda sunt justorum præmia. Sed verum est, quod scriptum est: *Ibunt justi in vitam æternam (Matth. xxv).* Ergo etiam verum est, quod præcedit, *et ibunt hi in supplicium æternum (ibid.).* Hieronymus autem tradit Zenonem Stoicorum principem credidisse inferos, et animas immortales. Juvenalis quoque satyricus contra generalem opinionem gentilium sic affirmat esse credendum, dicens:

*Ecce aliquos manes et subterranea regna,  
Et contum, et Stygio nigras in gurgite ranas,  
Atque una transire vadum tot millia cymba;  
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lavantur,  
Sed tu vera puta. (JUVEN., Sat. II, v. 45.)*

Igitur, ut diximus, exaudire gehennæ tristitiam, est firmiter credere, esse gehennam, et semper eam metuere. Audiunt hanc tristitiam, sed non exaudiunt, qui sic opinantur, non firmiter credunt. Nemo autem firmiter credit, efficaciter exaudit istam tristitiam; pro qua exauditione afficitur Simeonis nomine. Porro exauditio secundæ tristitiæ est susceptio pœnitentiæ, et perseverans exsecutio susceptæ. Per injustitiam dividit, sed non exaudit, qui injunctam suscepit, sed projicit susceptam. Igitur istarum duarum tristitiarum neutra sine altera potest exaudiri; quia nec gehenna salubriter timeri potest sine executione pœnitentiæ, nec pœnitentia perfici sine timore gehennæ. Hæc ergo duo conjuncta Simeonem faciunt, id est tristitiæ duplicis bonum exauditorem. Hic est senex, id est sapiens, quia in antiquis est sapientia. Scriptum est autem. *Ecce timor Domini, ipse est sapientia (Job xxviii).* Unde idem Simeon dicitur justus, et timoratus. Timoratus propter assiduam timorem Domini; justus propter justitiæ constantem fervorem. Nihil est justius, quam perenniter a nobis omnibus, et omnium judicem semper timere.

Hic Simeon semper habitat in Jerusalem, et consolationem Israel exspectat; quia justitia confederatur paci, et consolatio promittitur lugenti. *Justitia, inquit et pax osculatae sunt (Psal. lxxxiv).* Et: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Matth. v).* Hic responsum accepit a Spiritu sancto, id est a

sua conscientia bene sibi respondente spirituali testimonio, non visurum mortem, nisi prius videret Christum Domini, id est nisi prius dimissa fuerint peccata sua, et computruerit eorum jugum a facie olei, id est ab unctiosa misericordia Dei. Et ideo venit in spiritu in templum. In spiritu, id est in spirituali voluntate, in proposito audiendi verbum Dei, et retinendi memoriter, et fideliter conservandi, id est efficaciter adimplendi; tanquam sciens veraciter scriptum esse: *Beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt illud* (Luc. xi). Nemo potest in templo proficere, qui nescit in spiritu in templum venire. Nemo autem in spiritu venit, quem spiritualis voluntas non adducit. Sunt, quos in templum ducit petulantia; sunt quos perducit cupiditas; sunt, quos inducit ambitio; sunt, quos curiositas introducit. Fur non venit, nisi ut furetur; petulaus, nisi ut videatur, aut videat; tangatur, aut tangat; ambitiosus, ut honoretur; curiosus, ut rimetur. Templum est domus orationis; sed primi faciunt de ista domo speluncam latronum, secundi lupanar meretricium, tertii forum venale, quarti forum causarum. Nam etiam eorum qui audiunt verbum Dei, quidam audiunt tantum ut laudentur; alii ut vituperent; pauci, ut suscipiant; pauciores, ut conservent. At vituperare malum est, laudare parum, suscipere necessarium, conservare et custodire optimum et perfectum. Utinam quotiens in templum venimus, in spiritu veniamus: utinam ad audiendum verbum Dei nos adducat devotio, non libido detrahendi seducat!

Quo tamen quisque spiritu adveniat, susceptio demonstrat. Quam bene devotum Simeonis devotissimus ille demonstravit affectus, quo amplexatus est puerum oblatum. Denique impatientissimum illius desiderium non exspectavit quousque Maria portans in suis brachiis incarnatam Dei misericordiam pervenisset ad altare; sed cum adhuc inducerent puerum Jesum parentes ejus, occurrit eis in medio templi, et suscepit ibi puerum, imo quadam aviditate festinationis rapuit eum de ulnis Mariæ in alnas suas, et amplexatus est et osculatus. Plane sic custodiendum est verbum Dei, occurrendum est prædicatori ab auditore mente alacri, prompto animo, parato corde, ut possit dicere cum Propheta: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum* (Psal. cvii). Non exspectare debet, donec prædicator acutas proferat sententias, et verba penetrabilia, id est persuasibilia; sed mox ut Deo loqui incipit, debet ei cordis aperire ostium; et, ut ait Augustinus, verbo Domini facere nidum, ubi ponat pullos suos, et foveat. Sermonis quippe Domini proprium domicilium nil est aliud, quam cor humanum; hæc est ejus domus propria, hæc ejus mansio, hoc ejus hospitium, hic nidus. Hoc hospitium petit a nobis verbum Dei. Unde dicit: *Fili, præbe cor tuum mihi* (Prov. xxiii). Si quis puer parvulus foris staret ad ostium domus vestræ, et pro amore Dei peteret a nobis hospitium, nonne crudelis et inhumanus esset,

A qui illum hospitio non colligeret? At puerum istum, qui dicitur Jesus Christus, tanto crudelius et infelicius est hospitium petentem repellere, quanto ipse dignior est, et dulcior: et quanto illius major dignatio est, hospitium ab homine petere, sine quo non potest homini bene esse.

Et quid dulcius misericordia, quid sapientia dignius; quid salute dulcius, quid dignius Salvatore? At quid eo dignantius, apud indignitatis nostræ miseriam hospitare? Si quis, inquit, diligit me, sermonem meum servabit; et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus (Joan. xiv). Item: *Ecce ego sto ad ostium, et pulso. Si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum, et cænabo cum illo, et ipse mecum* (Apoc. iii). O felicem tanto hospite hominem! Pulsat autem Dominus ad ostium vestrum, quoties offert vobis a prædicatore salutis verbum. Suscipite ergo illud in medio templi, id est cordis vestri, sicut scriptum est: *Ut facerem voluntatem tuam, Deus, et legem tuam in medio cordis mei* (Psal. xxxix). Si enim juxta Apostolum corpora nostra templum sunt Spiritus sancti (I Cor. vi), quid aliud est hujus templi medium, quam cor nostrum? Cor enim animalis in medio ejus est. Porro puer iste non solum hospitio suscipiendus est, sed etiam in manibus gestandus. Quid est autem Jesum puerum in manibus gestare, nisi verbum salutis operibus adimplere? Pauciora vero possunt gestari in manibus, quam brachiis amplexari: ideo non solum gestandus, sed et amplexandus est, et pectori dulciter astringendus. Quod tantum gestare consuevimus, suos plerumque gestantes gravat.

Quod autem amplectimur, et nobis appectoramus, semper sine dubio nos delectat. Igitur puerum Jesum in manibus gestare, est facere quod jubetur; amplexari vero est, plusquam jubetur adimplere. Ad susceptionem prohibitiones pertinent, ad gestationem præcepta, consilia ad amplexum. Porro duo brachia quibus amplexandus est, sunt hilaris obedientia, et patientia fortis; vel temperantia in prosperis, et patientia in adversis. Isti sunt ambidextri, sic pugnantem sinistra ut dextera: quos nec prosperitas illudit, nec elidit adversitas. Væ illis, qui ad amplexandum hunc puerum utroque brachio manci existunt! in prosperitate luxuriosi, in adversitate murmurosi; intemperantes in voluptatibus, in calamitatibus impatientes; nescientes, imo non volentes, vel bona facere, vel mala tolerare. Amplexus autem et appectoratio hujus pueri devotionem significat in bono opere, et gloriationem in tribulatione. Non possumus oneratis brachiis diu incedere, nisi ipsa brachiorum onera nostris pectoribus astringi curemus. Onerata quippe brachia quam longius removeantur a pectore, tanto facilius labore lassantur. Similiter nemo potest diu esse vel strenuus ad obedientiam, vel longanimis ad patientiam, nisi spontaneus et devotus exstiterit ad utramque. Nam quod inviti facimus, cito intermittimus. Et quod inviti ferimus quam cito pos-

sumus, ferre cessamus. Sola ergo devotio est, quæ inceptum opus absolvit; sola acedia, quæ dissolvit. Illa graves etiam labores alleviat, ista leves aggravat, juxta illud Comici: «Nulla res adeo facilis est, quin difficilis sit, quam invitus facias.» Sed e contrario potest adjici, nulla res adeo difficilis est, quin facilis sit, quam libens et devotus facias. Hoc est libamen, quod semper sacrificium debet comitari, juxta illud propheticum: *Sacrificium et libamen Domino Deo nostro (Joel. II)*. Sacrificium sine libamine est opus vanum sine devotione. Deinde osculandus est puer, non in sui ipsius labiis, sed in solis plantarum vestigiis. Illud enim summum osculum singularis muneris est privilegio relinquendum. Nunquam legitur puer iste osculatus in ore suo, nisi vel a matre, vel a proditore. Summa præsumptio est, ad summi labia os inquinatum velle porrigere. At cui non contingit illud vix propheticum, ut se possit dicere labiis pollutum? *Omnis homo mendax (Rom. III)*. Suis ergo immundis labiis osculabitur labia ipsius veritatis? Sufficiat nobis peccatoribus plantarum ejus osculum; a quibus aliis osculari est, quod nec S. Simeon ille præsumpsit. Nunquid non magnum est hoc? Quis enim altior illo æstimabitur, qui pedes sedentis in cælo osculatur! O vere hominem giganteæ celsitudinis, cui datum est osculari vestigia tam excelsæ majestatis! Sed quid est osculari plantas Verbi Domini, nisi omnia bona nostra in conspectu nostro despiciere, et pro nihilo reputare, sicut scriptum est: *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus? (Luc. XVII)*. Ille revera pedes Domini osculatur, qui semper se minorem aliis existimat, et aliorum bene facta et dicta laudans, et magnificans, comparatione illorum se nihil fecisse reputat, se nihil esse putat.

Pedes Dei osculatur, qui omnia bona non suæ industriæ, sed Dei gratiæ attribuit; mala autem sua sibi soli imputat et ascribit. Pedes Domini osculatur, qui bona sua a conspectu suo projiciens, mala sua cum lacrymis semper recordatur. Ad hoc pulcherrima similitudine nos beatus invitat Bernardus, qui dicit nos sic facere debere, sicut pauperes et infirmos sedentes in semitis magnis, vel templorum porticibus, ut petant eleemosynam a viatoribus vel introeuntibus in templum. Nam quod in eis sanum et robustum est, occultant potius quam demonstrant; quod autem ulcerosum et putridum, et aspectu fetidum, et miserabile, hoc ostentare potius quam occultare laborant; ut inde magis ad compatiendum videntes provocent, et ad erogandum invitent. Sic et nos in conspectu Dei non nostra, si qua bona sunt, jactitare et magnificare debemus, sicut Pharisæus ille faciebat; sed nostra potius denudare vulnera, sicut humilis publicanus. Sola ergo humilitas est, quæ pedes Domini meretur osculari. Superbia vero summis semper astans arroganter et se ultra mensuram pro-

A priam turgidis inflationibus attollens et erigens, tanto magis scissioni et ruinæ approximat, quanto magis familiare osculum sibi prorsus indèbitum apud amatorem humilium usurpat. Osculari quoque plantas Domini, est incarnationi Dominicæ devotissimis affectionibus medullatas gratiarum actiones referre. Ecce qualiter suscipiendum est Verbum Dei. Sed revera ipsius est, ut bene suscipiatur Verbum quod offertur. Sicut autem a S. Simeone formam suscipiendi cognovimus, sic a B. Maria virgine formam offerendi cognoscere debemus: in cujus oblatione tria præcipue consideranda sunt, tempus, modus et locus. Tempus, quando; modus, quomodo; locus, ubi. Non enim Verbum istud mox ut natum de matre est continuo oblatum est; sed tunc primo, quando impleti sunt dies purgationis Mariæ. Oblatum est autem, non in majestate terribili, nec in nuditate contemptibili; sed indutum membris teneris, et pannis mundissimis involutum. Oblatum quoque est, non extra templum, non ad fores templi, sed in ipso medio. Similiter prædicator futurus, qui divini Verbi mater spiritualis est, non statim ut aliqua Scripturarum sanctarum mysteria summam leviter attigerit, publice in ecclesia prædicare debet; sed tunc primo, cum purgata fuerit ejus conscientia, et vetus conversatio plenissime mundata. Ab immundo enim quis mundabitur? Tunc autem offerat Verbum, non in majestate philosophica, sed nec in simplicitate rustica; sed affectuosissimis adornatum sententiis, et dulcissimis sermonibus involutum. Oportet enim, ut lingua ejus non tantum foris perstrepat ad aures populi, tanquam Jesum offerens ad fores templi; sed magis intus penetret autem lex duobus modis; vel cum fiunt, quæ ibi usque ad cordis intimum, tanquam Jesum offerens in templi medium, ut possint dicere auditores: *Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui (Psal. XLVII)*. Sic enim præcipitur prædicatoribus: *Loquimini ad cor Jerusalem (Isa. XL)*. Quasi diceret: Nolite loqui ad bursas, ad linguas, ad aures, sed potius ad corda populi. Sane hæc sunt quatuor genera prædicantium. Sunt enim prædicatores bursarum, sunt prædicatores linguarum, sunt prædicatores aurium, sunt et cordium; sed istorum magna valde paucitas, cæterorum vero noxia multitudo. Primi nihil quærunt, nisi pecuniam; secundi nihil expetunt nisi famam; tertii nihil sciunt quærere, quarti nihil volunt perdere. Primi ergo tribus reprobatis generibus, quartum assequi laboremus; laboremus dico, quia hoc opus, hic labor est. Nam ad tantam loquendi efficaciam, quæ cor hominis non solum pungat, sed etiam perforet, omnimodis necessaria est lingua eucharis; quæ non nisi in bono homine habet abundare. Revera enim verbi salutaris, et persuasorii sacrosancta eucharistia, sicut non nisi etiam in altari mundi cordis conficitur, sic non nisi per linguam eucharis ministratur. Sicut enim mulier quæ in pec-

cato concipit, naturali nativitate in peccato parit; A ita procul dubio qui divini Verbi conceptor immun-  
 dus est, necessario tam sancti seminis et indignus  
 sator est, et inutilis dispensator. Non sufficit autem  
 sola vitæ sanctitas, nisi adsit etiam fecunditas do-  
 ctrinæ. Quæ semper infecunda est, nisi eam fecun-  
 det linguæ facundia. Non est autem lingua eucha-  
 ris artificiose docens mendacium, et facile quod-  
 libet illicitum persuadens. Cum enim hoc nomen  
 eucharis idem Græce signet, quod Latine vel *bona*  
*gratia*, vel *bene gratiosa*, manifestum est nullam  
 linguam tam gratiosum promereri vocabulum, nisi  
 quam gratiosam constat esse ad bonum.

Quasi ergo a Maria virgine, et matre, et plena  
 gratiarum, de puero Jesu nova sit oblatio in medio  
 templi, pergrata occurrentibus, suscipientibus per- B  
 accepta, quando prædicator ecclesiasticus mundus  
 vita, secundus scientia, eloquentia, perfacundus,  
 persuadet hominibus incedere per viam salutis, et  
 ambulare in salvationem; utens ad eos verbo puro  
 et simplici, honesto et utili, sancto et salutari,  
 gratioso et dulci, sicut scriptum est de puero hoc:  
*Diffusa est gratia in labiis tuis (Psal. XLIV)*. Sane si  
 sit, qui illum sic offerat, erit qui oblatum bene  
 suscipiat. Ideo enim hodie ad suscipiendum puerum  
 Jesum nemo accedit, ut Simeon; quia ad illum of-  
 ferendum nemo procedit, ut Maria.

#### SERMO VII.

##### IN PURIFICATIONE B. MARIÆ II.

Quando venit plenitudo temporis, misit Deus Fi-  
 lium suum in terris factum ex muliere, factum sub C  
 lege, ut eos qui sub lege erant redimeret (*Galat. IV*).  
 Hæc sententiâ Pauli scribentis ad Galatas, sicut ad  
 Nativitatem Domini referri solet, propter illud:  
*Misit Deus Filium suum factum ex muliere*, sic ad  
 hodiernam solemnitatem, propter illud, quod sub-  
 dicitur: *Factum sub lege*. Hic enim sermo brevissime  
 quidem, sed tamen plenissime comprehendit, quid-  
 quid hodierna lectio sancti Evangelii de Purifica-  
 tione B. Mariæ loquitur, et de inductione pueri  
 Jesu apparentibus ejus in templum, ut facerent se-  
 cundum consuetudinem legis pro eo. Propter quod  
 et hodie ad sextam horam in ordine nostro capi-  
 tellum de hac sententiâ factum est. Et fortassis hac  
 eadem puer Jesus hodie in templo est præsentatus. D  
 Hujus ergo sermonis gratia, ex quo festivitas ho-  
 dierna tota pendet, et ideo quoque totam Pauli sen-  
 tentiam breviter et plane, prout Deus dederit, et  
 hora permiserit, vestræ charitati proposuimus  
 explanandam. In ejus explanatione quinque consi-  
 deranda sunt, scilicet tempus, auctor, opus, causa  
 et modus. Tempus plenitudinis, auctor universi-  
 tatis, opus divinæ Incarnationis, causa nostræ re-  
 demptionis, modus operis, id est formatio Redem-  
 ptoris ex muliere, et subjectio ejus sub lege. Sin-  
 gula per ordinem latius explicemus: *Ubi venit ple-  
 nitudo temporis, etc.*

Omne tempus ante Salvatoris adventum, quasi  
 vacuum et inane permansit, tanquam tempus ege-

statis, et tempus inopiæ; quippe in quo nunquam  
 et nusquam inveniri potuit, unde vel unus homo  
 redimere posset animam suam de manu inferi.  
 Redemptio autem animæ viri propriæ divitiæ. Illud  
 autem tempus vere fuit plenissimum, in quo Sal-  
 vator attulit plenum salutis donum, id est copiosæ  
 redemptionis pretium, sicut hodie canit per orbem  
 universum Ecclesia: *Secundum nomen tuum Deus,*  
*ita et laus tua in fines terræ (Psal. XLVII)*. Nomen  
 Domini Jesus Christus; Jesus a salute, Christus  
 ab unctione. Opus Jesu salus, et salus vera, qui  
 operatus est salutem in medio terræ. Opus Christi  
 redemptio, et redemptio copiosa, quæ mundum a  
 morte perpetua redemit. Quia ergo secundum no-  
 men ejus, ita et opus ejus; ideo secundum nomen  
 ejus, ita et laus ejus in fines terræ: ut ubique lau-  
 detur, sicut verus Salvator et Redemptor; Salvator  
 a peccatis, Redemptor a pœnis; restitutor innocen-  
 tiæ, justitiæ retributor. Unde sequitur: *Justitia*  
*plena est dextera tua (ibid.)*. Justitia tua, Jesu, qui  
 totum habes dextrum, nil sinistram; totum pro-  
 sperum, nil adversum; totum forte, nil infirmum.  
 Nam *quod infirmum est tuum, fortius est homini-*  
*bus (I Cor. I)*. Tu totus nil aliud es, nisi miseri-  
 cordia justificans impium, et justitia remunerans  
 justum, exaltans humilem, dejiciens superbum.  
 Opus tuum multitudo misericordiæ, et justitiæ ple-  
 nitudo. Sane non poterat venire, nisi cum pleni-  
 tudine et cumulo salutis ille, *in quo habitat pleni-*  
*tudo Divinitatis corporaliter; in quo sunt thesauri*  
*sapientiæ et scientiæ absconditi (Coloss. II)*: qui  
 fons bonitatis est, fons luminis, fons vitæ, flumen  
 pacis, et torrens gloriæ, sicut scriptum est: *Ecce*  
*ego declino in eos, ut flumen pacis, et torrens inun-*  
*dans gloriæ gentium (Isa. LXVI)*. Ideo dicebat olim  
 Judæis: *Meus est orbis, et plenitudo ejus (Psal.*  
*XLIX)*. *Quo mihi multitudinem victimarum vestra-*  
*rum? Plenus sum (Isa. I)*. O quam plenus est, qui  
 honorum nostrorum non eget! qui solus sibi suf-  
 ficit de cujus plenitudine omnes accepimus (*Joan. I*),  
 quicumque boni aliquid habemus, a quo bona cun-  
 cta procedunt, et ad quem cuncta redeunt, tan-  
 quam flumina ad locum unde exeunt, ut iterum  
 fluant. Unde Joannes dicit eum esse *plenum gratiæ*  
*et veritatis (ibid.)*: plenum gratiæ, ut per abundan-  
 tem gratiam mandata legis impleret, et ab aliis  
 impleri faceret; plenum veritatis, ut per veritatem  
 redditam quidquid lex prophetaverat, imp'eret.  
 Unde dicit: *Non veni solvere legem, sed adimplere*  
*(Matth. V)*. Super quem locum Augustinus contra  
 Faustum. Ille adimplet legem, qui sic vivit, ut præ-  
 cipit lex: *plenitudo enim legis est charitas (Rom.*  
*XIII)*. Impletur ut præcepta sunt; vel cum exhibentur,  
 quæ ibi prophetata sunt. Quæ cum im-  
 pleta est, gratia et veritas facta est. Gratia per-  
 tinet ad charitatis plenitudinem, veritas ad pro-  
 phetiarum impletionem: quorum utrumque sit  
 per Jesum. Unde: *Lex per Moysen data est,*  
*gratia et veritas per Jesum Christum facta es.*

(*Joan. 1*). Hæc est laus ejus in fines terræ. Augustinus ad Volusianum (15). In Christo Jesu eo tempore, quod oportunissimum noverat, et quod ante sæcula disposuerat, venit hominibus magisterium, et adjutorium ad capessendam sempiternam salutem. Nam magisterium nobis attulit charitatis, tanquam magni consilii Angelus, vel admirabilis consiliarius, tanquam Dei Sapia, et doctor justitiæ. Adjutorium tanquam Deus fortis, vel Dei virtus, et gratiæ largitor, remittendo peccata, et conferendo merita. Nam sapientia ejus nostram illuminat ignorantiam, virtus ejus adjuvat et roborat infirmitatem nostram. Hæc de causa appellavit Apostolus Salvatoris in carne præsentiam plenitudinem temporis, id est tempus plenitudinis, per hypallagen. Vel plenitudinem, id est adimpletionem temporis in lege re-

missi. Quando ergo venit hæc plenitudo temporis, misit Deus Filium suum.

Ecce auctor, ecce opus. Auctor excellentissimus, opus excellentissimum. Auctor Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis: opus Filius Dei missus ad salutem hominum, et consolationem miserorum, sicut ipse dicit: *Spiritus Domini super me, eo quod unxit me, ad evangelizandum pauperibus misit me, ut mederer contritis corde, et prædicarem captivis indulgentiam, et clausis apertionem (Isa. LXI)*. Misit, inquit, Filium suum. Misit, non ut esset, ubi ante non erat, sed ut appareret, ubi latebat. Misit tanquam legatum, et tanquam donum. Tanquam legatum ad inimicos, tanquam donum ad amicos. Ad illos reconciliandos, ad istos honorandos. De hac legatione Abdias: *Auditum audivimus a Domino, et legatum misit ad gentes (Abdias 1)*. Et apertius Paulus: *Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non imputans eis delicta eorum; et posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur; tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo reconciliamini Deo (II Cor. v)*. Quid hac prece dulcius, quid hac legatione sublimius, quid hac reconciliatione facilius? Facere debueramus hoc etiam non rogati; quanto magis tam dulciter a Deo rogati! Rogat nos, cum legatos mittit ad rogandum nos. De dono habemus in Isaia: *Parvulus natus est nobis, filius datus est nobis (Isa. xcv)*. Et in Evangelio: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret (Joan. III)*, scilicet mundo, in pretium et cibum: in pretium captivis, ut a morte redimerentur æterna; in cibum famelicis, ut ad vitam nutriantur æternam. Empti enim sumus pretio magno ab eo, qui dicit: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi (Joan. v)*. O pretium pretiosissimum quo totus mundus redemptus est. O cibum deliciosissimum, qui angelorum cibus est. Unde Ambrosius (16) in laudem crucis:

*Beata cujus brachiis,  
Sæcli pendit pretium,*

(15) Aug. epist. III.

(16) Imo Fortunatus, Pictaviensis episcopus,

*Prædamque tulit tartari.*

Et Psalmista: *Panem angelorum manducavit homo (Psal. LXXXVII)*. Quid hic dicis, o ingratitude humana, tanto donatori et muneri ingrata? Quis hoc munus magnificentissimum festinanter venit videre cum pastoribus, desideranter curat adorare cum Magis, inhiante expectat et expetit cum Simeone obviis illud excipere manibus, et lætis brachiis amplexari? Quis denique de tanti muneris susceptione felici lætus et alacer cum Anna vidua confitetur Domino, gratiarum actionis holocaustum offerens medullitus tanti datoris libertati gratiæ?

Decem leprosi a Domino mundantur, sed novem ingrati ab eo nesciuntur (*Luc. xvi*): qui quaternarium gratiæ ipsius, qui factus est nobis a Deo sapientia et justitia, sanctificatio et redemptio, male jungunt quinario sensuum; et drachmam decimam sapienter non possunt quærere nec feliciter invenire; nec per illud unum, quod necessarium est, ad æterni remunerationem denarii pervenire. Ideo gratus unus est, et alienigena, a sæculi actibus se faciens alienum; tanquam peregrinus et advena non habens hic civitatem manentem, sed futuram inquirens, ad unum tendens, et unum petens: non circa multa sollicitus, quia unum est necessarium, unitatem spiritus in vinculo pacis conservans. Sola est, quæ nos in defectu novenarii citra perfectionem denarii remanere facit ingratitude, conversionem nostram a profectu alacritatis et fervore spiritus impediens, quodam tepore et torpore mortifero nostræ fidei calorem primitivum exstinguens. Ideo uni leproso redeunti, et de mundatione sua mundatori gratias agenti, ab eodem mundatore dicitur: *Vade, quia fides tua te salvum fecit (Luc. xvii)*, id est fidei devotio. Patres nostri olim proficiebant de die in diem: hodie apud nos, qui eadem habuimus conversionis initia, magnus æstimaretur, si vel ipsa conversationis suæ primordia conservaret. Nunquid abbreviata est manus Domini, aut thesauri gratiæ defecerunt? Nunquid ejus voluntas salvandi nos immutata est, vel facultas imminuta est? Absi! Sed ingratitude nostra gratiæ ipsius augmentum a nobis tepidis, longavit. Quæ videlicet ingratitude gratiæ tempus opportunum reddit ingratissimum; quia non tantæ felicitatis est sub tempore gratiæ vivere, quantæ infelicitatis oblatam non suscipere gratiam, vel susceptam non servare. Sed et misericordiæ res est, ut B. Bernardus asserit (17), ingratissimum subtrahere gratiam, sicut e contrario indignationis et iræ misericordiam talibus exhibere, juxta illud. *Misereamur impio, et non discet facere justitiam (Joan. xxvi)*.

Sed jam cætera videamus. Misit, inquit, Deus Filium suum factum ex muliere. Ecce modus operandi. Missio enim Filii, ejus est Incarnatio, cujus Incarnationis modus est, quod ex muliere factus est.

EDIT. PATR.

(17) Serm. Contra vit. ingrat.

Sed dices : Nonne et alii homines ex muliere facti sunt? Non certe, imo principaliter ex virili semine. Sicut enim nullus homo constare dicitur ex anima vel carne tantum, sed ex carne et anima; sic nullus homo recte dici potest factus ex muliere tantum, sine additamento, cum sit factus ex viro et femina. Hoc igitur genus facturæ soli Christo appropriatum est; nec brevius, nec planius potuit Apostolus describere facturam huiusmodi hominis, qui factus est in iustitia et sanctitate veritatis, quam, ut diceret, factum ex muliere. Primus enim homo factus est de terra, prima mulier facta est de costa; omnes alii viri et mulieres de viro et femina, solus Christus ex matre sola. Hæc est illa factura nobilis, de qua dicit Psalmista : *Delectasti me, Domine, in factura tua (Psal. xci)*. Vere in hac sola factura delectari debemus. Nam prima et secunda factura hominis per peccatum ruerunt, in tertia de ruina peccati generamur ad ruinam mortis naturaliter destinati. In hac autem quarta factura de ruina peccati regeneramur ad iustitiam, et de ruina mortis suscitamur ad vitam. In hac igitur factura delectari debemus, cum Psalmista; et simul expavescere cum Habacuc dicente : *Consideravi opera tua et expavi (Habac. iii)*. Delectandum est de exhibitione tantæ mansuetudinis, expavescendum de exinanitione tantæ majestatis. Quantum enim pondus beatitudinis collatura est hæc gratia suis susceptoribus, tantum onus calamitatis hæc eadem majestas suis est contemptoribus illatura. Unde Augustinus homilia de Incarnatione Domini (18) : « Tantum te pressit humana superbia, ut te non posset, nisi humilitas sublevare divina. » Idem in alia de eodem : « Hinc intelligimus, quam graves æstimet apud se Deus noster humanorum criminum causas, propter quas non angelum, non archangelum, sed Deum misit ad terras. » Et addit : « Quam gravis sit peccati, et quam dura conditio, prodit remedii magnitudo; quanta malorum discussio erit, qua damnabuntur, sollicitudo indicat, qua redimuntur. » Quid hic dicit, ingratitude humana? Quomodo tantum beneficium benigne non accipis? quod potius tanto beneficio et benefactori ingrata contra consilium Salomonis stultam querimoniam moves de præsentis, dicens : *Quid causæ est, quod tempora præterita meliora fuisse, quam nunc sunt? Stulta est, inquit, talis interrogatio (Eccl. vii)*. Vere stulta, quia falsa talis locutio. Meliora namque sunt modo tempora sub levi Ecclesia et suavi jugo Christi, quam olim fuerunt sub gravissimo onere legis Moysi; quod ut ait Petrus, *nec patres nostri, nec nos portare potuimus (Act. xv)*. Vel etiam quam fuerunt olim ante legem temporibus patriarcharum, quando florebat mundus abundantia bonorum temporalium; quando erat vita longa, salus continua, opulentia in rebus, fecunditas in propagine, tranquillitas in diuturna

A pace. Hæc omnia tam non faciebant tempus bonum, quam nec hominem bonum. *Sabbatum*, ait Veritas in Evangelio, *propter hominem factum est, non homo propter Sabbatum (Matth. ii)*. Si autem Sabbatum, ergo et omnis alia dies. Nam alii dies facti sunt propter hominis operationem, Sabbatum propter illius requiem.

Si ergo tempus factum est propter hominem, ergo a malitia vel bonitate hominis æstimanda est bonitas vel malitia temporis. Non enim facit tempus hominis bonum, nisi quod facit hominem bonum. Unde Hieronymus super Ecclesiaste. « *Viventi virtutes dies bonos faciunt, vitia malos.* » Sic ergo, inquit, vivere debemus, ut semper præsentis dies, meliores sint præteritis : ne, cum decrescere cœperimus, dicatur nobis illud Apostoli : *Currebatis bene, qui vos impedivit veritati non obedire (Gal. i)*. Et illud : *Cum spiritu cœperitis, nunc carne consummimini (ibid.)*. Bonum ergo tempus hominis non facit abundantia bonorum temporalium, sed magis spiritualium; ut est plenitudo fidei, et honestas morum. Hanc bonitatem temporis attulit ad nos, ut supra dictum est Filius Dei missus ad nos factus ex muliere, factus sub lege. Quod factus est ex matre, divinæ virtutis fuit miraculum, juxta illud : « *Videte miraculum matris Domini (19)*. » Quod factus est sub lege, summæ humilitatis fuit magisterium, juxta illud : *Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde (Matth. ii)*. Sub lege Moysi fuit usque ad annum vitæ tricesimum; sub lege Domini usque ad vitæ terminum. Unde Chrysostomus (20). « *Post triginta annos Jesus venit ad baptismum, legem veterem soluturus.* » Et infra, « *Per triginta annos iustitiam legis impleverat; et tunc venit ad baptismum, Evangelium docturus, cumulum cunctis observationibus legis imponens.* » Sic ergo sub lege Moysi fuit usque ad annum trigesimum vitæ suæ; sub lege autem Domini tota vita sua. Sub illa inquam lege Domini, de qua dicit Psalmista : *Lex Domini immaculata, convertens animas (Psal. xviii)*.

De qua lege dicit sic beatus Bernardus in Epistola ad Carthusienses (21) : « *Est, qui confitetur Domino, quoniam potens est; et est, qui confitetur Domino, quoniam sibi bonus est; est vero qui confitetur Domino quoniam simpliciter bonus est.* Primus servus est, et timet sibi; secundus mercenarius, et cupit sibi; tertius filius, et defert Patri. Itaque et qui timet, et qui cupit, utique pro se agunt; sola, quæ in filio est, charitas non quærit quæ sua sunt. Hæc autem lex Domini immaculata convertens animas, quæ sola potest avertere animum ab amore mundi, et in Deum dirigere. Nam nec amor, nec timor privatus convertit animum; interdum mutant vultum vel actum, affectum nunquam. Facit servus nonnunquam opus Dei, sed non sponte; facit et mercenarius, sed non gratis. Ubi autem proprietatis,

(18) Aug. tom. X.

(19) Responsorium Ecclesiæ.

(20) Chrysost. hom. 10, in Nat.

(21) Bernard., epist. 11.

ibi singularitas; ubi singularitas, ibi angulus; ubi angulus, ibi sordes, sive rubigo. Itaque nec lex servi, id est timor; nec lex mercenarii, id est cupiditas, immaculata est, nec animas convertere potest. Charitas autem lex est immaculata, quia nil sibi de suo retinet; quippe cui de proprio nihil est, sed totum quod habet, Dei. Qui autem Dei est, immundus esse non potest. Lex ergo immaculata charitas; quia non querit quod sibi utile est, sed quod multis. Lex autem Domini, quia ipse ex ea vivit, vel quia eam nullus, nisi dono ipsius possidet. Charitas autem ipsam Trinitatem in unitate cohibet, et colligat in vinculo pacis. Charitas autem, non qualitas, vel accidens, sed substantia. Dicitur enim recte charitas, et Deus, et Dei donum. Itaque charitas dat charitatem, substantia accidentalem. Ubi dantem significat, nomen est substantiæ; ubi donum, qualitas.

Item idem in eadem epistola: « Servus et mercenarius habent legem, non a Domino, sed quam sibi ipsi fecerunt; ille Deum non amando, iste vero aliud amando. » Et post pauca: « Qui autem faciunt, quod ait Apostolus: *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis* (Rom. XIII), profecto sicut Deus est, et ipsi sunt in hoc mundo, nec servi aut mercenarii sunt, sed filii. » Et post pauca: « Istis non est lex posita, sed voluntariis eo liberaliter data, quod suaviter inspirata. Unde Dominus. *Tollite jugum meum super vos* (Matth. II). Ac si diceret: Non impono invitis; sed tollite, si vultis. Alioquin non requiem, sed laborem invenietis animabus vestris. Bona itaque lex charitas, et suavis; quæ non solum leniter suaviterque portatur; sed etiam servorum et mercenariorum lege portabiles ac leves reddit; quas utique non destruit, sed facit ut impleantur, dicente Domino: *Non veni solvere legem, sed adimplere* (Matth. V). Illam temperat, istam ordinat, utramque levigat, neutram annullat. Nunquam erit charitas sine timore, sed casto; nunquam sine cupiditate, sed ordinata. Implet ergo charitas legem servi, cum infundit devotionem; implet et mercenarii, cum ordinat cupiditatem. Timori autem permista devotio ipsum non annullat, sed castificat. Cupiditas autem tunc recte ordinatur, cum in la penitus respiciuntur, et bonis meliora præferuntur, nec bona nisi propter meliora appetuntur. Quod eum fit, et per Dei gratiam sic fieri assuescit, diligitur corpus et omnia corporis bona propter animam, anima propter Deum, Deus propter se ipsum. In primis ergo diligit homo se propter se, in secundo gradu Deum propter se, in tertio Deum propter Deum. In hoc gradu statur. Utrum autem in hac vita quartus perfecte possit apprehendi, scilicet, ut se diligit homo propter Deum, ignoro. Erit autem hoc, cum introductus fuerit bonus servus in gaudium domini sui. »

Hæc S. Bernardus de lege Dei immaculata, quæ

A est charitas. Charitas sibi ipsi lex est, et lex æterna; quia Deus charitas est, et Deus æternus est, et charitas æterna. Hæc lex fecit Christum facere quidquid fecit, et pati quidquid passus est. Hæc fecit eum hominem fieri, qui Deus erat; pauperem, qui dives erat; servum, qui Dominus erat: circumcidi, qui nil superfluum; oblatione redimi, qui nihil habebat sub peccato venundatum; baptizari qui nil habebat immundum; accusari, flagellari, et illudi sine culpa, sine causa damnari; et hoc totum ut eos qui sub lege erant, id est sub iugo et onere legis, redimeret. Christus itaque redemit nos ab onere legis Mosaicæ, quando ritum caeremoniarum legalium de medio tulit, et sacramenta novæ legis instituit, virtute, ut ait Augustinus (22), majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora; tanquam justitia fidei jam revelata. Deus bone, quam onerosa erant sacramenta illa legalia, in variis baptismatibus et justificationibus carnis, in circumcissione parvulorum, in mactatione pecudum, in excoriatione pellium, in dilaceratione membrorum! Carnificum opus est hoc, non sacerdotale. Sane omnes sacerdotes veteris legis lictores erant, carnifices, et coci. Gratias illi, qui nos redemit ab hoc maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Redemit nos ab onerosa lege Moysi, sacramenta novæ legis instituendo; ab onerosissima lege mortis et peccati, pro nobis moriendo, et a mortuis resurgendo. O quam bene mutatum est sacramentum circumcissionis in sacramentum baptismatis! Illud masculos valde lædebat, istud neminem lædit; utrumque sexum, omnem ætatem abluit, januam paradisi confestim aperit, et baptizatum, si statim moriatur, intromittit. Quam bene mutatum est sacramentum victimarum in immortalis Agni sacrificium sub specie panis et vini, facilitate honestissima, et nihilominus potentissima virtute constitutum.

Illud vetus sacrificium sacerdotes ipsos, qui alios mundare debebant, polluebat, et eruentabat, infumabat, incinerabat. Ubique occurrebat pollutio corporis, mundatio animæ nusquam. *Impossibile enim erat, teste Apostolo, sanguine hircorum et taurorum auferri peccata* (Hebr. X). In hoc autem sacrificio novo mundatio animarum est efficacissima, inquinatio corporum nulla, sed utriusque hominis, interioris et exterioris, refectio sancta et sobria. Sic redempti sumus ab importabili iugo legis Mosaicæ per sacramenta novæ legis, seu Veritatis evangelicæ, fidei Christianæ, et per eandem legem a lege peccati et mortis. Ipsa enim est lex spiritus vitæ, id est lex gratiæ spiritualis, et vivificantis, quæ est in Christo Jesu, fides scilicet incarnationis Christi cum sacramentis suis, quæ mortuum vivificat, dum justificat impium. Quisquis ergo vult redimi ab hac lege damnable peccati et mortis, necesse est ut fiat sub lege Redemptoris; sicut ipse sub lege factus est. Nam

(22) August. lib. XIX, cont. Faust., c. 13.

si ipse nos non redimeret, id est non sub lege fieret, A quomodo ab eo redimi potuimus, ut ejus fidem suscipiamus, præcepta servemus, promissa speremus? *Justus autem ex fide vivit (Gal. III)*. Sicut autem vita animæ fides, sic vita fidei dilectio operans. Nam *fides sine operibus mortua est (Isai. II)*. Vita autem dilectionis humilitas se nihil reputans. *Charitas enim non inflatur (I Cor. XIII)*. Porro vita humilitatis obedientia prompta et hilaris, non in rebus suavis, et carni placentibus; sed in laboriosis et difficilibus: et ideo vita obedientiæ patientia est, in qua anima possidetur: vita patientiæ perseverantia, cui soli salus æterna promittitur, et datur.

Totum ergo sacramentum festivitatis hodiernæ virtus humilitatis est. Nam ideo purgata est Maria, quæ purgatione non eguit; et oblatio pro Christo facta est secundum legem, qui legi nil debuit; ut celaretur diabolo redemptionis humanæ mysterium, et mundo dedicaretur in matre et filio humilitatis exemplum. Quæ humilitas, quantum in se est, bona sua abscondit; mala sua, si habet, per humilem confessionem detegit; si autem non habet, et habere putatur, purgationem legitimam subire non renuit. Hujus humilitatis duæ filix sunt obedientia et patientia; quæ sunt quasi duo brachia charitatis, quibus hodie suscipiendus est puer Jesus a virgine Maria. Sic suscepit eum hodie beatissimus senex ille Simeon, justus et timoratus, expectans consolationem Israel. Justus per obedientiam implens mandata; timoratus per humilitatem, ve- C rens omnia opera sua; expectans consolationem Israel per patientiam, mundanas et temporales consolationes respuens, ad æternas et cœlestes avidissima expectatione suspensus. Charitas enim Spiritus sanctus erat in eo: qui sic eum suspenderat per responsum, quod dederat supplicanti. Tota summa salutis humanæ in humilitate est. Facit enim hæc timoratum, id est in timore assiduum; et beatus homo, qui semper est pavidus (*Prov. XXVIII*). Qui enim timet, et Deum timet, nihil negligit; nec magna, nec minima. Utinam tantam humilitatem haberemus in peccatis nostris, quantam sancti et perfecti in recte factis! Augustinus ad Dioscorum (23). « Nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu superbia. Nam cæ- D tera vitia in peccatis, superbia recte factis timenda est. » Et postea ait, quemdam rhetorem nobilissimum interrogatum, quid ei primum videretur in præceptis eloquentiæ observandum, respondisse; Pronuntiationem; quid secundo, idem; quid tertio, idem. Sic, inquit, respondendum est de humilitate, in omnibus præceptis Christianæ religionis hæc in primis necessaria est, in secundis, in tertiis. Hæc est enim virtutum principium, profectus, et perfectio. Qui hanc habet, totum habet. Hanc nobis dare dignetur magister humilitatis et mansuetudi-

nis, puer Jesus; per intercessionem humillimæ matris suæ virginis Mariæ, et justî Simeonis: cujus hodie desiderium implevit ipse desideratus omnibus gentibus. Amen.

## SERMO VIII.

IN RAMIS PALMARUM I (24).

*Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me (Matth. XVI)*. Vulgo dicitur: « Qui bene est, non se moveat. » Sed quis bene est, quando in mundo est, qui totus in maliguo positus est, id est in potestate maligni, ut ab eo non possit tentari? Quomodo a tentando se abstinuit, qui nec a Salvatore abstinuit? Dies etiam mali sunt, et quotidie posterior dies fit deterior. Unde Dominus: *Nolite solliciti esse de crastino. Ipse enim crastinus sollicitus erit. Sufficit diei malitia sua (Matth. VI)*, id est afflictio sua. Hinc est illud filii Sirach: *Numerus dierum hominis, ut multum, centum anni: et quasi guttæ aquæ maris reputati sunt. Parvi et amaritudine pleni (Eccli. XVIII)*. Et Jacob ad Pharaonem: *Dies peregrinationis vitæ meæ super terram centum et triginta anni, parvi et mali (Gen. XLVII)*. Si ergo etiam locus in quo sumus, in maliguo positus est, et dies nostri mali, et tempus pessimum, quis bene hic est? Non ergo ad nos pertinet; « Qui bene stat, non se moveat. » Sed tunc plane, et tunc primo bene erimus, quando in gaudium Domini nostri introducti fuerimus; ut jam inde non moveamur. Interim movendum nobis est; quia migrandum a labore in requiem, a bello in pacem. Unde Michæas: *Surgite et ite, quia non habetis hic requiem (Mich. II)*. Quasi dicat: Non estis hic bene. *Timenti Dominum bene erit in extremis; et in die defunctionis suæ benedicetur (Eccli. I)*. Vita præsens via est. *In via hac quam ambulabam, posuerunt laqueum mihi (Psal. CXXI)*. Ex quo nascimur, inus: quis enim stat? Quis non, ex quo vitam intravit, cogitur ambulare? Infans natus est, crescendo ambulat. Via ista periculosa est; quia sunt viæ, quæ videntur hominibus rectæ, quarum finis usque ad profundum inferni demergit. *Imitatores mei, ait Apostolus, estote, et observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram (Philip. III)*. Quasi dicat: Habete prudentiam lupi, qui communiter sequitur hominum vestigia, non luporum; persuasit enim sibi, quod melius sibi cavere sciat in dubiis homo, quam lupo. Unde sequitur in Apostolo: *Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis, et nunc flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, etc. (ibid.)* Qui bene vivit, bene vadit, quia ad regnum cœlorum vadit: et nusquam alibi beatitudo est. Qui autem male vivit, male vadit; quia ad carcerem inferni vadit, ubi summa et æterna calamitas est.

Quid est bene vivere? Ut ait B. Bernardus (25), bene vivere est bona agere, et mala tolerare. Men-

(23) Aug., epist. 56, post med.

(24) Hic sermo totus Gallice pronuntiatus est, et

ultimus fuit auctoris, ut habet autographum.

(25) Bernar. ser. in festo Petri et Pauli.



tita est illorum iniquitas sibi qui dicunt eos bene vivere, qui se bene pascent, qui suis voluptatibus obsequuntur, juxta illud Terentianum in Hecyra.

*Quid reliquit Phania*

*Consobrinus noster?*

ait Laches. Cui respondet Pamphilus :

*Homo voluptati obsequens*

*Fuit dum vixit, et qui sic sunt, haud multum here-*

*[dem juvant;*

*Sibi vero hanc laudem relinquunt : Vixit, dum vixit,*

*[bene.*

(TERENT., *Hec.* act. III, sc. 5.)

Unde Sidonius de quodam parasito, quem non tam pascebat suis panis, quam panis alienus, laudabilem non de bene vivente, sed de bene pascente profert sententiam. Igitur qui bona agunt, et mala tolerant, ipsi bene vivunt, et bene vadunt, et recti ambulant. Duæ namque sunt tantum viæ : una quæ ducit ad cælum, altera quæ ad infernum. Qui in prima non est, in secunda est. Prima via recta est, quæ ducit hominem ad patriam suam, non in qua natus est, sed ad quam creatus est : propter quam in baptismo renatus. Nam, ut ait Hieronymus, præsentis sæculo nascimur, futuro renascimur. De hac via dicit Psalmista : *Et deduxit eos in viam rectam, ut irent in civitatem habitationis (Psal. cvi).* Via quæ ducit ad infernum, quamvis recte ducat ad eum, tamen recta dici non potest; quia facit hominem errare, et in latronum manus incidere, juxta illud Evangelicum : *Homo quidam descendebat a Jerusalem, in Jericho ; et incidit in latrones (Luc. x).* Utraque via ducem suum habet, et antesignanum. Viæ infernalis dux est diabolus, qui primus illam invenit; qui est rex super omnes filios superbiæ. Signum ejus superbia est; quæ facit contemnere Deum in flagellis, in præceptis sapientem, in beneficiis benignum et dulcem. Primus contemptus facit impavidum, et ideo infelicem. *Beatus enim homo, qui semper est pavidus (Prov. xxviii).* Qui vero mentis est duræ, id est impavidæ, corruet in malum. Secundus contemptus facit inobedientem, tertius ingratum. Et quis illo infelicius, qui impavidus est ad pericula, inobediens ad præcepta, ingratus ad beneficia? Sequitur enim, ut idem sit inverecundus ad turpia, inhumanus ad humana, et incredulus ad consilia, incredulus ad hortamenta. Unde legitur de diabolo : *Cor ejus indurabitur ut lapis ; quasi stipulam æstimabit malleum ; non fugabit eum vir sagittarius : in stipulam versi sunt ei lapides fundæ (Job xli.)* Et certe quando sanctus Job ista dicebat, jam cor diaboli induratum erat ut lapis, imo plus quam lapis. Cum hoc dixit, verbo futuri temporis usus est dicens : *indurabitur, et non, induratum est;* ut ostenderet se non de capite diabolo tantum, sed de membris ejus loqui.

Cor enim diaboli est, quicumque scienter facit et perficit ejus voluntatem. Voluntas diaboli mala, et male placens, et in malo posita, est; ut peccator a via sua mala nunquam convertatur, ut sic æternæ

damnationis hæres cum eo efficiatur. Cor lapideum est (quod a nobis auferat Deus per suam clementiam!) quod futuri judicii comminationem non timet: hunc autem non timere vel parvipendere, est malleum judicialis sententiæ quasi stipulam æstimare. Tripliciter punit Deus peccatores, virga, baculo, malleo. Virga in præsentis, baculo in pœnis purgatoriis, malleo in supplicio gehennali. Virga erudiuntur filii, baculo percutiuntur servi, malleo conteruntur inimici. Hunc malleum quasi stipulam æstimat, qui damnationem æternam aut nunquam futuram credit, aut levem futuram putat. Istum de loco suo nunquam fugabit vir sagittarius, id est prædicator ecclesiasticus. Locus enim hujus peccatoris recte situs est in ipso ictu petrariæ, id est comminationis divinæ mortem intentantis æternam. Hæc enim comminatio et de longe jacit, ac etiam horrende ferit, tanquam petraria, et tanquam malleus omnia conterens. Quisquis ergo exaudito sæpius sermone divino minime corrigitur, cor ejus sicut et cor diaboli, ut lapis induratur. Hic igitur triplex contemptus superbiæ character est bestiæ, de quo loquitur Apocalypsi : *Et factum est vulnus sævum ac pessimum, in homines qui habebant characterem bestiæ (Apoc. xvi).* Character bestiæ, id est Antichristi, sive diaboli, superbia est: vulnus sævum ac pessimum, inobedientia, et impœnitentia. Inobedientia est, quasi aurium præcisio; impœnitentia, quasi ferri candentis inustio: contemptus mandatorum Dei, est quasi oculorum effossio.

Hujusmodi signa solent fieri in latronibus prima vice deprehensis, quando eis parcitur a suspendio, ut si denuo deprehensi fuerint, justius suspendantur. Sic facit Dominus peccatoribus, qui admoniti pœnitere nolunt, et quos ipse longanimitè expectat, ut tandem aliquando convertantur. Justo quippe, sed terribili et occulto judicio permittit eos exauriculari per obedientiam, inuri per impudentiam, excæcari per contemptum. Cum enim dicat Augustinus : « Qui incipit credere, incipit judicium timere; » procul dubio qui non timet, non credit. Unde : *Quasi peccatum ariolandi est repugnare ; et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere (I Reg. 15).* Qui autem non credit, non videt. Sicut enim fides lux est; sic infidelitas nox. Unde Apostolus : *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino (Ephes. v).* Isti justissime suspendendi sunt : quando illi in judicio omnes fuerint deprehensi, tanquam in retiaculo Domini, juxta illud : *Cadent in retiaculo ejus peccatores (Psal. xl.)*. Dies enim Domini tanquam fur in nocte, ita veniet : et ideo sicut pisces capiuntur hamo, et aves laqueo, sic homines capientur in tempore malo, cum eis extemplo superveniet. Non est ergo sequendus antesignanus iste, nec character ejus sumendus. Magis sequamur Christum ad Patrem suum, qui in cœlis est, euntem, et signum crucis portantem, imo crucem ipsam bajulantem, et dicentem : *Si quis vult, etc. (Matth. xvi).* Hic est autem signifer noster,

qui tanquam pastor bonus cum oves suas emiserit, ante eas vadit. Signum ejus crux est. Quod signum ipse de caelo attulit, non in terra primum stumpsit. In cruce siquidem forma duplex ostenditur, hominis et Dei: hominis visibiliter, Dei invisibiliter. Forma hominis ibi apparet in binaria divisione longitudinis et latitudinis: propter geminam substantiam animæ et corporis, quæ sine mediatore ad Trinitatis conformationem occursura non erat, quando de limo terræ homo in forma crucis manu formabatur artificis longus et latus, ut semper viveret et feliciter tanquam Deus. Sic enim ipse mediator attestatus est qui ait: *Nemo venit ad Patrem, nisi per me* (Joan. xiv). Medius hic hominum stetit, quem Judæi nescierunt. Ideo in divisionis binario remanserunt; lati, in quibus multiplicata est ruina; longi, ut eorum miseria sit æterna. Ipsi sunt enim populus, cui iratus est Dominus in æternum. Forma Dei in illo quaternario intelligitur, de quo dixit Apostolus: *In charitate radicati et fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo et latitudo, sublimitas et profundum* (Ephes. iii). Radix naturæ Pater est, fundamentum Ecclesiæ Christus; charitas Patris et Filii et Spiritus sancti credere, id est firmissima dilectione tendere in Deum Patrem et Filium, et Spiritum sanctum. Sic enim comprehenditur quæ sit latitudo dilectionis divinæ, longitudo æternitatis, sublimitas potestatis, profundum sapientiæ. Quorum primum maxime apparuit in passione Domini, quando manus suas expandit in cruce, secundum in Resurrectione; tertium in Ascensione, quartum in missione Spiritus sancti. De primo: *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, et noluisti?* (Matth. xxiii.) De secundo: *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur* (Rom. vi). De tertio: *Deus cujus Filius in alta cælorum potenter captivitatem nostram sua duxit virtute captivam* (26). De quarto: *Paracletus Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnem veritatem* (Joan. xiv). Unde Leo papa; *O quam velox est sermo sapientiæ, et ubi Deus magister est, quam cito discitur, quod docetur* (27)! At Spiritus sanctus missus non fuisset, nisi Christus in cælum corporaliter ascendisset, juxta illud: *Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos* (Joan. xvi). Similiter nunquam in cælum cum glorificato corpore ascendisset, nisi prius mortuus surrexisset. Unde Joannes ipsam resurrectionem et ascensionem significans causam fuisse missionis Spiritus sancti, ait: *Spiritus sanctus nondum erat datus, quia Jesus nondum erat glorificatus* (Joan. vii). Porro nunquam surrexisset a mortuis, nisi prius mortuus fuisset. Sed nullo mortis genere melius suam poterat latitudinem dilectionis ostendere, quam brachiis extensis moriendo in cruce. Ideo Apostolus

A prius latitudinem nominavit. Hoc igitur signum felicitatis æternæ facius ante nos antesignanus noster, sic nos invitat ad bellum: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum; et tollat crucem suam, et sequatur me* (Matth. xvi). Neminem cogit, sed in voluntate cujuslibet dimittit, utrum se sequi velit. Deus enim coacta non admittit obsequia, tanta est libertas humani arbitrii, ut nemo invitus malus esse possit vel bonus. Denique nullus tunc temporis hoc perficere volebat. Nam ille qui prius dixerat: *Eamus et moriamur cum eo* (Joan. xi); et ille qui promiserat dicens: *Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo* (Matth. xxvi), cum ad rem ventum est, noluerunt. Sed nec necesse erat, ut quis cum eo moreretur. Mors enim ejus solius ad redemptionem omnium sufficiebat, unde: *Singulariter sum ego donec transeam* (Psal. cxl), et: *Torcular calcavi solus* (Isai. lxiii). Vir enim nullus cum eo mori paratus fuit, sed femina una mater ejus parata erat. Mors tamen ejus etsi tunc oblata est ex desiderio, suscepta non est in passionis conservo, tanquam non necessaria in redemptionis mysterio. Ideo autem non dixit: *Si quis venit post me, sed Si quis vult venire post me*, ut ostenderet bonæ voluntatis propositum Deo penitus persolvendum, nullaque minoris boni commutatione impendendum. Unde Gregorius: *Quisquis aliquod majus bonum proposuit, minus bonum, quod prius licuerat, illicitum sibi fecit.*

Cum prima nostri ordinis jacerentur fundamenta, erat in Ecclesia Lugdunensi clericus honestus et honorabilis Joannes, qui rumore bono et odorifero nostri ordinis compunctus, tacitus secum proposuit in nostro se collegio sociandum. Quod propositum post paucos dies subeunte alia cogitatione mutavit; et pro quadam recompensatione peregrinationem sancti Jacobi arripuit. Qua devote completa rediens gratulabunde susceptus a domesticis, et fatigatus ex itinere, in cubiculum se recepit. Quiescenti illi mox adfuit Deus et Dominus noster Jesus Christus cum duobus beatis apostolis Petro et Jacobo. Quorum Petrus librum manu tenebat, quem præcepit Dominus aperiri. Erat autem scriptus litteris aureis, continens nomina prædestinatorum. Jussus ergo apostolus cœpit legere; et cum ibi legeret nomen Joannis illius: *Tolle, ait Dominus, tolle; dele eum, dele qui meum se futurum promiserat, et resiliit a promisso.* Accedens autem propius sanctus Jacobus, et obsecrans, dicebat: *Domine, meus est peregrinus, ne deleas, obsecro nomen ejus.* Cui Dominus: *Meus, inquit, non peregrinus, sed civis esse debuerat. Nonne majus est, civem meum esse, quam tuum peregrinum?* Apostolus autem Jacobus persistens in supplicatione: *Ne deleas, inquit, Domine piissime, ne deleas eum, obsecro. Ego tibi pro eo fidejubeo, quod faciet quod promiserat.* Et Dominus ad eum: *Quando faciet?*

(26) Oratio Ecclesiæ.

(27) Leo, serm. in Pentecosten.

Apostolus autem : « Infra quindecim dies. » Excitatus ad hæc verba Joannes solo prosternitur, et fidejussori suo cum uberrima lacrymarum effusione gratias agit dicens : « Faciam prorsus, apostole sancte, faciam quod tam misericorditer pro me pollicitus es. » Non multo post fletum magnum iterum obdormivit ; iterumque Dominus cum prædictis apostolis adfuit, jussitque iterum librum aperiri ; in quo audivit idem Joannes beatum Petrum legentem : *Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento* (Cant. 1). Mox Joannes surgens, et præfixum diem præveniens, adimplevit votum. Hic fuit primus abbas cœnobii Bonævallis, et post Ecclesiæ Valentiniæ antistes : cujus vita et mors multis meritis et miraculis claruit. Plane merito Israelitis improperatur, quod corde redierint in Ægyptum ; quando iste Joannes, quia a Cistercio corde resiliabat, jussus est deleri de libro vitæ.

Simulque considerandum nobis est, quanta devotione sanctorum nobis sunt imploranda suffragia ; qui tam amicabiliter spondent pro nobis, et tam efficaciter intercedunt. Erubescant igitur canes Albigenses, qui contra veritatem latrando, mentiuntur, eorum orationem nihil nobis prodesse ; qui non solum tanquam canes improbi et importuni lapidibus et baculis abigendi sunt, sed etiam tanquam canes rabidi confodiendi gladiis, vel ignibus comburendi. Igitur velle venire post Jesum, est proponere vivere ad illius exemplum. Quod quicumque proponit, ad hoc ut solvat votum, oportet, ut abneget se, id est reputet se nil esse, nil posse, nil valere, nisi in quantum timet Deum, et mandata ejus observat ; hoc est enim omnis homo, id est in tantum est omnis homo aliquid, in quantum hoc agit ad quod creatus est. Alioqui qui se putat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit (Jac. 1). In baptisate abnegat homo diabolum, in conversatione abnegare debet semetipsum. Abnegat diabolum, qui firmissime credit eum nil posse, nil sapere, nil valere, id est nihil boni velle, quia nihil factus est, et non erit in perpetuum. Similiter abnegat semetipsum, qui quidquid habet potentiæ, quidquid sapientiæ et gratiæ, nihil esse reputat, quantum ad suum meritum, sed tantummodo quantum ad gratuitum Dei donum. *Quid enim habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* (I Cor. iv.) Sic se abnegabat, qui dicebat : *Gratia Dei sum id quod sum* (I Cor. xv). Istam abnegationem generat cognitio infirmitatis humanæ, quæ in quatuor gradibus consistit : duobus in consideratione mali ; et duobus in consideratione boni, ut sciamus nos nullum malum nostra virtute cavere posse, et a nullo malo post lapsum nostra virtute posse resurgere : ut cognoscamus nos ad nullum bonum nostra sola industria posse convalescere. Unde Abraham ad Dominum : *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis* (Genes. xviii). Pulvis ad omnem statum de suo loco excutitur, quocumque dejectus nunquam nisi alieno le-

A vatur. Ecce in his duobus est forma defectus humani, quantum pertinet ad considerationem boni. Cujus ex se nullum omnino granum producit, et aliunde susceptum nulla pinguedine nutrire sufficit : ecce forma defectus humani ; quantum pertinet ad considerationem boni. Facile semetipsum abnegat, qui defectum suum ira considerat. Nullum defectum in se habebat Dei Filius, qui tamen semetipsum quodammodo abnegavit, quando cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo ; sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens ; in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo (Philip. ii). Quanto magis debet semetipsum abnegare, qui in semetipso ex toto deficit, et ad nullum bonum ex seipso sufficit?

B Porro in tribus gradibus constat abnegatio sui ipsius. Prius est enim abnegare sua, deinde suos, deinde semetipsum. Abnegat sua, qui vendit omnia quæ habet, et dat pauperibus ; abnegat suos, qui relinquit omnia, domum, patrem, et matrem, fratres et sorores, et cæteros parentes, agros, et vineas, et cæteras possessiones, ut centuplum in spiritualibus recipiat, et vitam æternam in extremis possideat (Matth. xix). Multi infelices in religione sunt. Qui cum omnia bona sua in professione abnegaverint, parentes tamen suos abnegare non possunt ; sed propter eos furta perpetrant et sacrilegia ; dantes eis de rebus monasterii quidquid possunt. Abnegare se est corpus suum castigare, mundi hujus delicias non amplecti, sed potius respicere et subtrahere corpori suo omnes voluptates non necessarias. Abnegare semetipsum est voluntatem propriam odire. Abnegat sua charitas, quæ non quarit quæ sua sunt (I Cor. xiii) ; abnegat castitas, quæ castigat corpus suum, et in servitutem redigit (I Cor. ix). Abnegat semetipsam obediens humilitas, quæ non facit voluntatem suam, sed voluntatem ejus qui misit illam (Joan. vi), id est qui præest ei. Sic se abnegabat Apostolus dicens : *Vivo, jam non ego, vivit vero in me Christus* (Galat. ii). Et ille qui ad mulierem olim male sibi cognitam, et dicentem, « Ego sum, » respondebat : « Et si tu es tu, sed ego non sum ego. » Sic cum omnia vitia nostra vetera et per Dei gratiam jam a nobis expulsa, cum iterum ad nos improbe et importune pulsant, debemus respondere. « Ego jam non sum ego. »

Sequitur : *Et tollat crucem suam* (Matth. xvi). Superius dictum est, quod bene vivere est bona agere, et mala tolerare. Prima pars continetur in abnegatione sui ipsius, quæ facit largum, et paupertatis amatorem, castum et sobrium, obedientem et humilem. Secunda pars continetur in eo quod sequitur *Tollat crucem suam*. Crux eo tempore quo passus est Christus, contumeliosissimum genus erat supplicii, et acerbissimum, et maximo apud Judæos et Romanos habebatur in usu. Unde poeta :

*Non furtum feci, nec fugi, si mihi dicat  
Servus : habes pretium, loris non ureris, aio.*

*Non pasces cruce corvos.*

(HORAT., *Epist.* l. 1, ep. 16.)

Crucem ergo post Christum tollere, est omnes contumelias, injurias et molestias pro Christo tolerare. Non omnes qui cruciantur, crucem suam ferunt. Est qui crucem portat, sed non suam, ut Simon Cyrenæus: est qui crucem suam patitur, id est quam peccando invenit, sed tamen non eam tollit; quia cruciatum suum non æquanimiter accipit, nec pœnitet de malo facto suo, sed murmurat de justo judicio, et contra stimulum calcitrat, ut latro ille pessimus impœnitens et blasphemans. Est qui crucem suam tollit, quia cruciatum quem velut æquanimiter accipit, et seipsum accusando, et juste condemnatum confitendo leviolem reddit, ut beatus ille latro pœnitens, et continens qui et seipsum accusabat, et blasphemantem socium arguebat, et innocenti Christo compatiebatur, et eum metuebat; judicem reus deprecabatur, et regem servus dicens: *Nos quidem juste digna factis recipimus: hic autem quid fecit?* (*Luc.* xxiii.) Quare ergo neque tu miser times Deum, quoniam in eadem damnatione es qua et ego? Et conversus ad Dominum qui pendebat medius, tanquam in lance media pensans merita utriusque, dicebat: *Memento mei, Domine, dum veneris in regnum tuum* (*ibid.*).

Mira confessio hæc latronis, et mira petitio Jesus patibulo tenebatur affixus clavis, sicut et ipse latro, et alius pendens cum eo. Ibant tamen omnes, sed solus Jesus per supplicium ibat ad regnum. *Exultavit enim ut gigas ad currendam viam* (*Psal.* xviii). Et licet confixus clavis currebat ad gloriam: illi autem per supplicium ibant ad iudicium: sed blasphemus latro ad iudicium sine misericordia, qui nec sibi ipsi faciebat misericordiam, ut miseretur animæ suæ placens Deo, ut seipsum iudicans iudicaretur: latroni autem confitenti, qui se ipsum iudicabat, tanquam humili et exiguo concessa est misericordia, et ideo statim audivit ab ore misericordiae: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso* (*Luc.* xxiii). Est autem qui crucem suam tollit, suam dico, non quam ipse meruit, sed quam sibi imposuit, ut Christus, quæ non rapuerat pro aliis exsolvens. Similiter crucem suam tulerunt martyres, ut sequerentur Agnum quocumque vadit, innocentiam simul et patientiam conservando. Est item, qui crucem meretur, sed eam non patitur: ut Barrabas dimissus injusta petitione Judæorum, et injusto iudicio Pilati. Talis est omnis peccator impunitus, quo nihil infelicius. Nam, ut ait Augustinus, nihil est infelicius felicitate peccantium. Hæc prosperitas stultorum perdit illos. Isti sunt Barabbas, id est filii magistri, quia diabolum magistrum habent in scelere, Barabbas, id est filii patris, quia eundem diabolum patrem habent in hæreditate infelicissimi omnium, sive Simones Cyrenæi id est hypocrite, qui crucem alienam portant in angaria, bonum opus per studium vanitatis agentes, et rem

A justis sine fructu justitiæ operantes; qui videntur esse obediens, sed non sunt; et hæreditatem consecuturi, sed non consequentur, quia mercedem suam hic recipiunt. Tollamus ergo crucem nostram, aut cum Christo persecutionem patiendõ propter justitiam; aut cum beato latrone vindicando Deum de nobis per patientiam. Gregorius duobus modis dicit crucem tolli (28) « Cum aut per abstinentiam afficitur corpus, aut per compassionem affligitur animus. » Augustinus ad Lætum scribens inter cætera sic ait (29): « Crucem nostram quam ferre jubemur a Domino, quid aliud debemus intelligere, quam mortalitatem carnis hujus? Ipsa autem nos vexat donec absorbeatur mors a victoria. Crux ergo hæc ipsa crucifigenda, et transfigenda clavis timoris Domini, ne salvus et liberis membris reluctanter portare non possis. Sequi autem Dominum nisi eam portans omnino non vales. Nam quomodo eum sequeris, si non es ejus? Qui autem Christi sunt carnem suam crucifixerunt cum passionibus et desideriis (*Galat.* v), hæc Augustini. Tollat inquit crucem suam et sequatur me; id est in sequendo me perseveret. Sic sequatur ut consequatur. Non enim sequi dicitur aliquem qui modo vadit post eum, modo recedit ab eo. Sed dicit aliquis: difficile est sequi crucifixum. Quid enim est homo, ut possit sequi regem factorem suum? Fratres, Christus ad sequendum se non solum nos invitat, sed etiam adjuvat. Est enim pastor bonus, non mercenarius, non fugiens a lupis, sed lupos in fugam vertens, qui oves suas vocat nominatim, et emittit eas; et cum eas miserit, ante illas vadit, tanquam dux itineris; sed et post eas tanquam custos gregis, et circuit eas tanquam defensor earum, juxta illud: *Montes in circuitu ejus et Dominus in circuitu populi sui* (*Psal.* cxxiv), et in medio ipsarum deambulat tanquam adjutor omnium, juxta illud: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum* (*Matth.* xviii). Adjutor in opportunitatibus in tribulatione, voluntatem timentium se faciens, et deprecationem earum exaudiet, et salvos faciet eos; quis speravit in eum et confusus est? *Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum et terram* (*Psal.* cxxiii). Sine illo nil possumus facere, et omnia possumus in eo qui nos confortat.

In principio nostri ordinis erat quidam clericus de Vandopera studens in schola apud Lugdunum. Hic vidit in visione noctis quamdam vallis planitiem sub quodam monte, super quem montem civitas quædam sita erat, tantæ pulchritudinis, ut nemo aspectu illius posset satiari: et quisquis eam videbat, modis omnibus laborabat, quomodo ad eam pervenire posset. Interea vidit clericus ille fluvium quemdam circa pedem montis decurrentem, quem dum circuitet quærens artem quomodo illum transmeare posset, vidit super ripam fluminis duodecim, sive quatuordecim pauperes lavantes tunicas suas

(28) Greg., hom. 52 in *Evang.*

(29) August., epist. 38.

in flumine, inter quos erat quidam vir veste candidissima indutus, multum aliis dissimilis, et longe cunctos præcellens, qui adjuvabat illos ad suas tunicas abluendas. Et postquam adjuverat unum, ibat adjuvare alium, sic omnes per ordinem percurrrens. Tunc clericus qui hæc videbat, ivit ad illum qui cæteros adjuvabat, et dicit ei: Quæ gens estis vos? qui respondit: Isti pauperes, homines sunt pœnitentiam agentes, qui se lavant et purgant a peccatis suis: ego sum Jesus Christus Filius Dei; sine cujus auxilio nec isti nec alii possunt bene facere: qui auxilium meum nulli petenti denego, sed omnibus libenter impendo. Civitas hæc pulcherrima quam vides, paradus est ubi ego maneo; quæ multo pulchrior est intus quam foris appareat. Ibi manent mecum, qui jam tunicas suas laverunt, id est qui se ab omnibus peccatis jam penitus purgaverunt. Quilibet istorum quando tunicam suam laverit, id est quando pœnitentiam peregerit, in illam civitatem intrabit: nec est alia via quæ ducat ad illam, quam pœnitentia. Tu ipse satis diu quæsiisti viam, qua pervenire possis ad illam, sed aliam nunquam invenies, nec tu, nec alius, quam viam pœnitentiæ, id est tunicæ abluendæ. Ad hæc verba excitatus clericus a somno, congratulari cœpit visioni, et significationem ejus cum timore quodam mirari, cumque non multo post reversus esset a schola in patriam, narravit visionem episcopo Cabilonensi, cui familiaris erat. Qua audita, episcopus suavitati ei sæculum relinquere: dicens quod Dominus piissimus eum ad religionem vocaret: commendans ei super omnes ordines Cisterciensem, qui nuper incœperat. Venit ergo Cistercium, et invenit locum incultum et desertum, et fratres inter bestias conversantes. Ad portam monasterii quæ de vimine facta erat, pendebat malleus ferreus, cujus sonitu portarius vocabatur. Qui citatus hoc sonitu venit ad eum foras, et inclinans salutavit eum. Quem clericus intuens, statim recognovit eum se vidisse inter illos pauperes, qui tunicas suas in flumine lavabant. Clericus autem rogavit eum ut adduceret ad se abbatem. Portarius autem respondit: Jam exhibit cum aliis ad laborem, et poteritis omnes videre. Nec multo post egressus est abbas cum conventu. Clericus autem omnes intuens, recognovit esse illos pauperes, quos viderat tunicas suas in flumine lavare. Statimque cecidit ad pedes abbatis, rogans cum lacrymis, ut susciperent eum in suo collegio. Cumque abbas responderet ordinem difficillimum esse ad portandum, ait clericus: Bonum adjutorem habetis, et spero in Deum, quod me adjuvabit, sicut et cæteros; referensque visionem valde confortavit omnes, et ita susceptus est: qui et non multo post prior factus est. Nolite ergo, fratres, nolite, obsecro, pusillanimes fieri: nolite timere sequi Crucifixum antesignanum nostrum, et tollere crucem vestram post eum: quia revera eundem habemus adjutorem, quem et ducto-

A rem, Jesum Christum Dominum nostrum. Amen.

*Obiit Elinandus post sermonem istum.*

## SERMO IX.

IN RAMIS PALMARUM II.

*Equitatio tua salus (Habac. III).* Salvatoris adventum a monte Oliveti in civitatem David tam mirabilem, quam mirabiliter humilem, alacritate satis admirabili suscepit hodie officiosissima puerorum simplicitas, et obsequentissima turbarum multitudo. Quid mirabilius, quam quod ad adventum hujus pauperis in asino sedentis via certatim sternitur a pueris, et tam ramis arborum, quam vestibus ipsorum, etiam eidem pauperi, tanquam vero Salvatori, Hosanna Davidicam festivo et unanimi conclamatur applausu? O vere nova et insolita Regis equitatio, et talis Regis! cum, qui sedet super cherubim, consessor Patris, assessor æquitatis: possessor cœli, sessor aselli fieri dignatus est! O iterum nova et stupenda Regis salvatio ita equitantis! quando pauper sedens super asinum, tanquam vilis et abjectus, ac risui exponendus, honoratur ut imperator, adoratur ut Redemptor, suscipitur ut Salvator! Vere magna opera Domini: *exquisita in omnes voluntates ejus (Psal. cx).* Vere sapientia semper sapienter agit. Non poterat Rex gloriæ et humilitatis magister gloriosius suscipi, vel humiliter advenire. Jam tunc in illius exempli formula illa judicialis regula cœlestis sapientiæ formabatur. *Omnis qui se humiliat, exaltabitur (Luc. XIV).* Quanto magis humiliabatur Deus in seipso, tanto magis exaltabatur a populo: et contentione pulcherrima quanto promptior erat humilitas ad faciendam gloriam, tanto perniciosior erat gloria ad humilitatem persequendam. Legimus sane nonnullos gloriosos terræ olim a quibusdam regiis civitatibus ambitiosissime fuisse susceptos. Sed quid mirum, quando ipsi ad eos ambitiosius veniebant? Non enim sedebant in asinis, sed in equis et curribus, quadrigis et navibus pompaticè incedebant; multum præ se ferentes pulveris, virtutis minimum, salutis nihil; destructionis plurimum, vanitatis totum. Sic susceptus est olim a Syris Holofernes, Antiochus a Jasone, Cecilianus a templorum pontificibus. Sic susceptus est olim Alexander Philippus ab Hierosolymitanis, Plato philosophus a Syracusanis, Cæsar Julius a Romanis. Primus propter terrorem potentiæ, secundus propter honorem sapientiæ, tertius autem non solum propter favorem victoriæ, quam de Gallis habuerat; sed etiam propter amorem benignitatis et indulgentiæ, qua milites suos tractare consueverat, quos commilitones appellabat; quo nomine ipse primus omnium in concione usus est ad suos milites imperator. Sed ecce plusquam Alexander hic, quia potentior; ecce plusquam Plato hic, quia sapientior; ecce plusquam Cæsar hic, quia benignior. Si ergo illi miserrimi peccatores, et infernalis miseriæ perpetui hæredes in tanta gloria suscepti sunt, quam gloriose suscipiendus est a nobis hodie Jesus meus

Deus verus, et Dei Filius : sine peccato conceptus, A sine tædio portatus, sine dolore parientis natus ! qui, tanquam verus sol justitiæ, ortu suo mundum illuminavit, paupertate ditavit, verbo curavit, exemplo docuit, morte redemit. Quam merito ergo illi acclamatur a Propheta : *Equitatio tua salus*. Sic legitur in antiqua translatione, ubi nos habemus, *quadrigæ tuæ salvatio*. Salvis autem aliis intellectibus sanis et catholicis, hanc equitationem in hoc loco non inconvenienter accipere possumus hodiernam Domini super asinum sessionem. Equus enim speciale quidem vocabulum est : equitare vero generale verbum est, ad quemlibet similem modum vectitandi, juxta illud Flacci :

*Ludere par impar, equitare in arundine longa.* B

Ait ergo sub persona turbæ obviam Domino venientis. *Equitatio tua salus*. Et sciendum quod abundantiori honore circumdatus est hodie Dominus super terram, quam unquam fuerat. Quando enim annuntiatus est ab angelis, soli pastores hoc audierunt : quando requisitus a pastoribus, nulli alii cum eis perrexerunt ; quando nuntiatus a stella, soli tres magi hoc intellexerunt ; quando adoratus a magis, nulli cum eis adoraverunt ; quando oblatus est in templo a parentibus, nulli cum eis tunc perrexerunt ; quando susceptus a Simeone et Anna, ipsi soli devotionem fidei ei obtulerunt. Hodie vero turbæ magnæ quæ præcedebant, et quæ sequebantur, clamabant, dicentes : *Benedictus qui venit in nomine Domini* C (*Matth. xxi*). Quæritur ergo qua ratione tam humiliter adveniens, tam gloriose susceptus sit ; vel tam gloriose suscipiendus, tam humiliter advenerit. Primam quæstionem nobis absolvit, dicens : *Propterea exivit ei obviam turba, quia audivit eum hoc signum fecisse : scilicet, de quo dixerat Testimonium perhibebat turba, quæ fuerat cum eo, quando Lazarum vocavit a monumento, et suscitavit eum a mortuis* (*Joan. xii*). Maxime quidem Dominus quatuordecim annorum mortuum jam fetentem potentissimi verbi virtute ad vitam revocaverat de sepulchro. Hujus celeberrimi celeberrima fama miraculi, aures hominum novitate gaudentes novæ admirationis clarissimo tinnitu circumsonans, æmulos ad odium, humiles ad obsequium stimulabat. Hinc enim collegerunt pontifices et Pharisæi concilium, ut Jesum dolo tenerent et occiderent. Cogitaverunt quoque, ut et Lazarum interficerent ; quia multi propter ipsum abibant ex Judæis, et credebant in Jesum. Turbæ vero, quia audierant eum fecisse hoc signum, cum floribus et palmis Salvatori obviam occurrerunt. O infelicissimum genus morbi invidia ! quæ causam mortis habet odorem bonum, qui est aliis causa vitæ. O genus morbi, omni genere tormenti patientem excrucians ! cui ipsa est clavus in oculo, lancea in latere, phthisis in pulmone, cancer in corde, erisipela in hepate, icteritia in facie, noli me tangere in toto corpore ; juxta illud :

*Invidia Siculi non invenere tyranni  
Tormentum majus.*

(HORAT. *Epist.*, lib. I, ep. II, 48.)

Hæc est arbor universaliter mala, et æternaliter maledicta ; cujus radix superbia, truncus malevolentia, rami rancor et odium, folia detractio et mendacium, flores pallor et macies, fructus dolor et gaudium ; sed dolor, quem non extorquet, nisi gaudium alterius ; gaudium, quod non extorquet nisi dolor alterius juxta illud :

*Insultare malis, rebusque ægrescere latis.*

Et iterum :

*Risus abest, nisi quem visi movere dolores.*

(OVID., *Metamorph.* lib. II, 727.)

Quid est invidia ? Fraus illa potentissima ; quæ spoliavit cœlum, ditavit infernum, hæreditavit mundum, prostravit Satanam, substravit Evam, infecit Cain, interfecit Abel, vendidit Joseph, perdidit Saul, concussit Joab, percussit Abner, exclusit Hilarium, Danielelem inclusit, confixit Judæismum, Dei Filium crucifixit, juxta illud : *Sciebat enim quoa per invidiam tradidissent eum summi sacerdotes.* (*Marc. xv*). Quid est invidia ? Fera pessima et pestilentissima ; pestis feralissima, et ferocissima. Omne bonum alterius, quod audit odit, quod videt invidet, quod aspicit despicit, quod tangit extinguit, quod inficit interficit, quod corripit corrumpit. Quid est invidia ? Robur malitiæ, virtus nequitiae, vitiorum satio, virtutum rubigo, lues sæcularium, tabes claustralium, vita diaboli, mors Christiani, juxta illud : *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum* (*Sap.*, II). Quid est invidia ? Fortissimum et inexpugnabile iniquitatis præsidium omni artificio nocendi compositum, omni telo malignitatis armatum, dente minatur ut aper, lingua ut coluber, cornu ut taurus, fronte ut aries, pede ut equus, cauda ut scorpius, visu vocem tollit ut lupus, vitam ut regulus, juxta illud :

*. . . Lupi Mærin videre priora*

(VIRG., *Bucol.*, ecl. IX, 54.)

Et iterum :

*Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.*

(ID., *ibid.*, ecl. III, 105.)

O quam fascinatos habebat oculos, qui de Jesu nostro dicebat : *Gravis est nobis etiam ad videndum* (*Sap.* II). Sic nimirum solis justitiæ visus, et idem radius, in diversas materias dissimiliter operans, lutum invidiæ indurabat ad odium, et ceram pietatis ad devotionis obsequium mollebat. Nam cogitantibus Pharisæis de morte Christi, turbæ illi occurrentes ambitiosissima cum devotione suscipiunt ; ut qui in sordibus sunt, sordescant adhuc, et justi justificentur adhuc (*Apoc. xxii*). Sed rursus quæritur, quare tam gloriose suscipiendus, tam ingloriosus advenerit, super asinum videlicet equitando. Quid est enim hoc, quod hic ipse qui pridie suscitavit Lazarum tanquam Dei virtus, nunc sedet super asinum, tanquam quidam Lazarus ? Nam leprosi est sic equitare. Fortassis ideo dictum est : *Et nos*

putavimus eum quasi leprosum (Isa. LI). Ad hæc sic respondendum est : Duo sunt, quæ in hoc adventu suo probare volebat Dominus, videlicet se esse Regem gloriæ et humilitatis magistrum. Primum probat per testimonia puerorum mentiri nescientium, vel adulari. Nihil enim, ut ait orator egregius, puero teste certius, qui ad eos annos pervenit, quibus intelligat; nondum ad eos quibus fingat. Secundum probavit per modum equitandi personæ regiæ indecentissimum. Nullus enim genus procedendi in publicum minus Regi congruebat, quam sic equitare. Abjectius et contemptibilis sic procedit, quam si pedes incederet. Nam pedibus incedere tam nobilibus quam ignobilibus commune est; in asino vero equitare, secundum sæculi consuetudinem, non nisi ad ignobiles et despectos pertinet. Prævidens ergo Dominus turbam sibi honorifice occurruram, et se Regis nomine salutandum, noluit equum vel currum ascendere, quia non consueverat; sed nec eum decebat uti tali vehiculo, ne dignitatis fastum et extollentiam affectare videretur. Noluit ergo pedes ad eos procedere, sicut solitus fuerat, ne forte videretur eis occasionem dedisse rapiendi se, et ad honorem regium vel coactum sublimandi. Hoc enim prius facere voluerant. Sed dices : Poterat fugere, sicut prius fecerat. Utique, sed propositum habebat tunc temporis honorari ut Rex, sed non ut Rex apparere : sicut e contrario in passione sua voluit apparere ut Rex, sed non ut Rex honorari. Ut igitur abscinderet a se omnia signa elationis et superbiæ, humilium genus equitandi sponte sibi præripuit, ne forte alius ascendere cogereetur; ascenditque super asinum, ut ostenderet regnum suum non esse de hoc mundo. Neque enim regiæ majestatis est asina vehi, vel asino; sed aut equo feroci, aut curru triumphali, aut aliquo superbiæ titulo solemniori. Hic poterant dicere Pharisei : O hominem calamitosissimum! nescit vivere. Sed possunt hic respondere Christiani : O Dominum mitissimum! nescit ferocire. O Regem humillimum! nescit superbire. In hoc igitur facto clamat, quod prius verbo dixerat : *Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde* (Matth. n). Quid hic dicit nostra superbia, qui non dico asinis et burdonibus, quis enim hoc auderet? qui nec equis mediocribus uti jam dignamur? Cernere est quosdam prælatos Ecclesiæ, usque ad teneritudinem delicatissimarum reginarum impudentissima effeminari mollitie, et omnem ambulaturam equi respuere; præter illam solam, quæ suavis et quieta passibus incedit æqualibus, usque ad capillum capitis non movendum; adeo nihil interesse volunt inter ambulationem et navigationem. Alii quos oportuerat esse, non quasi dominantes in clero, sed formam gregis facti, nec ipsos palefridos suaviter ambulantes sua sessione dignos existimant, nisi forma et decore athletos representent Bucephalos, ostentantes videlicet nobilitatem generis, ut quasi Alexandrino sanguine respersi videantur. O super-

bia, quousque ascendisti! sed si in cœlo posueris nidum tuum, inde te detraham, dicit Dominus. Quid dicam de phaleris et ornatu superfluo? Hodie pomposius incedunt clerici, quam milites, episcopi quam duces; algente et esuriente Christo ad eorum ostia. Equi eorum in medio platearum de patrimonio Crucifixi pannis operiuntur sericis, et fulvum mandunt sub dentibus aurum. Dicite, pontifices, in freno quid facit aurum, aut in pectorali, aut in cella, aut in calcari? An equi vestri calcaria sentire non possunt, nisi auro fulserint: aut freno regi nequeunt, nisi sub dentibus aurum masticaverint! Parcite, quæso, parcite divitiis, quas amatis. Si juxta Plautinam sententiam melius est istos efferre, quam lædere, ad æquitationis Dominicæ mysterium revertamur. Ascensurus ergo Dominus ad civitatem regiam perstringendus erat coruscatione honoris ante grandinem confusionis, juxta illud : *Ante grandinem præibit coruscatio* (Eccli. xxxii). Conflicturis ergo nobis cum gemino hoste, honoris scilicet et contumeliæ, geminum nobis præbuit auxilium, videlicet exemplum humilitatis et patientiæ; quod sanctificare voluit ascendendo super asinum animal mansuetum et humile, oneriferum et quietum, ut per hoc nobis demonstraret humilitatem servandam in prosperis et patientiam in adversis. Hæc est enim duplex acies, quam producit adversus nos mundus: blanditur, ut decipiat; terret ut frangat. Isti sol et boreas, qui juxta parabolam sapientis posito inter se pignore certamen ineunt de tollendo spolio viatori; in quò quidem certamine sol fortior fuisse quam Boreas memoratur: quia revera fortius, facilius, frequentius nos subvertunt læta, quam tristia; minusque nocet homini calamitas quam successus. Unde noster ille Claravallensis orator, « Facilius invenies, qui sapientiam retinuerit contraria sibi fortuna, quam qui propitia non perdiderit. » Habet autem hæc equitatio Domini etiam significationem corporis castigandi. Asinus enim corpus humanum significat, quod ita subijci debet nostro rationali, sicut subjugale homini, unde Sallustius. « Animi imperio, corporis servitio magis utimur. » Hinc illud in Cantico Deboræ : *Qui ascenditis super nitentes asinos, benedicite Dominum* (Judic. v). Ascendere super nitentem asinum, est invenire corpus delicate a pueritia enutritum; et juxta illud comici, solidum et succi plenum, et splendore circumdatum, naturali amore freno temperantiæ regere, et castitatis legibus edomare. Asinus iste solvitur, quando homo noster exterior a vinculis vetustæ conversationis absolvitur. Scriptum est enim : *Funibus peccatorum suorum unusquisque constringitur* (Prov. v). Hunc asinum solvunt duo discipuli, id est fides et spes; fides solvit asinam, id est carnem a vinculo pravæ delectationis. Primus quippe gradus fidei est timor futuri judicii: nam, ut ait Augustinus, « qui incipit credere, incipit judicium timere. » Spes solvit pul- lum, id est opus a consuetudine peccandi. Sic se-

luti adducuntur ad Jesum, id est ad quemlibet sa-  
lutaris observantiæ præceptorem; imponunt apo-  
stoli vestimenta sua, id est sanctæ conversationis  
exempla. Sicut enim vestis se habet ad corpus, sic  
conversatio corporalis ad animam. Super hæc se-  
det Jesus, id est requiescit salus. Cujus itinerarium  
ad supernam Jerusalem ostendit processio, quam  
facimus per claustrum. Prius autem videndum est,  
quid sit, quod turba processit ei obviam; quorum  
quædam pars, ante pedes hujus asini flores spargit,  
alia ramos jacet, tertia vestem substernit. Certum  
est autem, flores pedibus asini non nocere, sed  
passus ejus facere minores. Rami autem gressus  
ejus impediunt, vestes involvunt. Turba igitur oc-  
currens obviam significat turbidas cogitationes no-  
stræ conversationis principiis occurrentes. Hæ sunt  
immissiones, quæ fiunt per angelos malos. In pri-  
mis autem objectat nobis diabolus voluptates, quas  
reliquimus; et honorem et gloriam mundi, in quo  
florere solebamus. Talium cogitationum immissio  
est velut suavium et suave olentium florum asper-  
sio. Sed facile est ista contemnere, consideranti,  
de contemptu temporalis gloriæ et præsentium vo-  
luptatum nos mercari beatitudinem sempiternam.  
Cum autem videt diabolus se in hujusmodi sugge-  
stionibus nihil proficere, addit et tentare de mo-  
lestiis ordinis servandi, de austeritate ciborum, de  
continuatione jejuniorum, de prolixitate vigiliarum,  
de grossitudine et vilitate vestimentorum, de in-  
stantia laboris, de censura silentii, de tædio clau-  
stri, de tolerantia contra invidos et detractores ne-  
cessaria; de voto obedientiæ vix aut nunquam per-  
solvendo. Hæc et similia suggerere, est quasi in via  
ramos sternere, et offendicula transituri pedibus  
offerre. Qualia et eorum exemplum, qui tot victi-  
molestiis perseverare non potuerunt, sed velut ca-  
nis revertens ad vomitum, ad sæculum redierunt.  
Sed facile superatur terror illatus ex consideratio-  
ne molestiarum temporalium, si respiciat animus  
ad acerbiter et longitudinem æternarum; nec  
multum valet ad dissuadendum exeuntium pauci-  
tas, si consideretur perseverantium multitudo. O  
jumentum infelicissimum, quod aut illectum flori-  
bus, aut impeditum ramis, aut involutum vestibis,  
Salvatorem projicit, quem portabat! Potens est  
Jesus noster in momento, in ictu oculi, de via ju-  
menti sui omne offendiculum remove. Tantum  
non projiciat onus lenissimum, et suum magis alle-  
vians quam congravans portitorem. Sic autem Sal-  
vator jumentum suum ducit in coelestem Jerusa-  
lem. Prima statio procedentis fit ante capitulum,  
et ante dormitorium. In capitulo confitemur, in  
dormitorio quiescimus, in auditorio tacentes au-  
scultamus, quid nobis prior aut abbas injungat,  
juxta illud: « Tacitus citius audies. » Auditorium  
namque dicitur, ab officio discipuli, locutorium  
ab officio magistri, non quia ibi passim omnes loqui  
debeant, sed quia ibi prior et abbas de necessariis  
disponunt. Sicut discipulo tacere et audire conve-

nit, sic magistrum provide et justè concedet cuncta  
disponere. Igitur primum stallum peccatori neces-  
sarium confessio est, juxta illud: *Præoccupemus  
faciem ejus in confessione*, vel juxta aliam titulatio-  
nem. *Incipite Domino in confessione*. Est autem con-  
fessio duplex, privata de occultis, publica de mani-  
festis. Post confessionem vero prima debet sequi  
cessatio a peccatis juxta illud: « Peccasti, quiesce. »  
Hæc est prima pars pœnitentiæ peccatori injungen-  
dæ. Ideo statim post capitulum sequitur dormito-  
rium, quod significat requiem a malis operibus. Ad  
hoc autem ut suaviter et salubriter quiescamus,  
oculi claudendi sunt; quia prima lex verecundiæ  
imponi debet oculis. Hæc est fenestrarum domus no-  
stræ prima et maxima, per quam mox ad animam  
accessum debet habere non difficilem. Idcirco præ-  
cipitur, ut in dormitorio caputia in nostris capitibus  
semper profunde demissa ante oculos habeamus.  
Quinque sunt de quibus præcipue tacere debemus;  
mendacium, juramentum, detractio, adulatio, ver-  
bum scurrile et otiosum. Est quoddam Capitulum  
velut quædam fabriferrarii officina; in qua equus ille  
nobilis, qui de sella regis est, ferratur. Jam enim  
equi vocabulo dignus est asinus, postquam ad Sal-  
vatorem adductus, vehiculum esse meruit tanti re-  
gis. Quatuor ferra quæ in pedibus accipit, sunt illæ  
quatuor austeritates pœnitentiæ gravioris, quæ con-  
sistunt in vigiliis, et in jejuniiis, in castigatione ver-  
borum, et prolixa decantatione psalmodiarum. Clavi  
sunt doloris punctiones multiplices, quæ cor pœni-  
tentis excruciant. Porro verecundiæ color rubeus  
est, quasi stramentum purpureum, quo palefridus  
regius operitur. Censura vero regularis silentii est  
quasi frenum ejusdem palefridi decoratum auro sa-  
pientiæ, quæ in verbis innotescit paucis, rationabi-  
liter et opportune, et sine risu et clamosa voce pro-  
latis. In quo auro tanquam gemmæ quædam inclu-  
duntur istæ quinque virtutes, quas modo, enucleavi-  
mus. Post custodiam oculorum et linguæ, sequitur  
custodia ventris et manuum, quam significat secunda  
statio, quæ fit ante lavatorium et refectorium. In  
lavatorio manus abluimus, in refectorio ventrem  
reficimus. Ablutio manuum significat omnem im-  
munditiam ab omni tactu corporis repellendam.  
Hæc est tertia linea, in qua et duæ sequentes conti-  
nentur. Nam in visu et alloquio et contactu omnes  
amoris blanditiæ consistunt. Est autem tactus du-  
plex. Est tactus de proximo, et est tactus de lon-  
ginquo. Tactus de proximo est, qui fit membro ad  
membrum; tactus de longinquo est, qui fit per mu-  
tuam missionem et acceptionem donorum. Ab utri-  
usque tactus immunditiæ abluendæ sunt manus no-  
stræ. Illa non est pudica, quæ se tangi ab alia carne  
permittit, et, ut ait S. Hieronymus, non est casta  
matrona, quæ munera accipit.

In sobrietate et refectione quatuor consideranda  
sunt: tempus statutum, ne ante horam, vel extra  
comedamus; qualitas victualium, ne nimis sum-  
ptuosa vel delicata sumamus; quantitas summen-  
to-



rum, ne ventrem ciborum onere distendamus; apparatus eorum, ne cibos vulgares more notabili parari faciamus. Hac abstinencia et sobrietate infrenandus est equus noster: et illa quæ prædiximus duplici tactus continentia, tanquam duobus fortissimis cingulis astringendus. Post hoc sequitur tertia statio, quæ non sit in tertio latere claustrum, sed in quarto. In tertio enim non consistimus, sed illud pertransimus, quod non sine ratione fit. Nam tertium latus claustrum, quod est juxta viam publicam, significat viam sæculi, quam reliquimus et ad quam ulterius redire non debemus; sed ab ea corpore et corde recedere. Ideo in eo non stamus, sed in quarto. In quo plus quam in aliis solent esse monachi in lectione et meditatione, quibus itur in Jerusalem, quam significat oratorium, in quod post tertiam stationem intramus. Omnes autem stationes juxta oratorium limitantur. Nam in prima statione stat abbas juxta oratorium; in secunda laici, qui processionem sequuntur; in tertia monachi, qui processionem faciunt. Quia ergo, ut ait Apostolus, nihil boni, non dico facere, sed nec cogitare possumus a nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est (II Cor. iii); rogemus Deum, ut nos sic in mandatis suis incedere et procedere faciat, quatenus ordinate incedentes, et de virtute in virtutem, de bonis ad meliora procedentes, ad supernam Jerusalem cum gaudio perducamur. Amen.

## SERMO X.

## IN RAMIS PALMARUM III.

Transi per mediam civitatem in medio Jerusalem; et signa Tau super frontes virorum gementium, et dolentium super cunctis abominationibus quæ sunt in medio ejus (Ezech. ix). Hæc dicit Dominus ad virum lineis indutum; id est Pater ad Filium mundissimæ carnis multiplici pressura circumdatum, et adhuc multifarie circumdandum. Sicut enim limum, quod de terra nascitur, multis lusionibus prius oportet alteri, quam pervenire ad perfecti candoris munditiam; sic, teste ipsa Veritate, prius oportuit Christum pati, quam intraret in gloriam suam (Luc. xxiv); Christum autem dico totaliter, id est caput cum corpore, Christum cum Ecclesia. Nam caput et corpus unus est Christus. Sic enim exponit Apostolus, cum dicit: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei (Act. xiv). Hinc quod in Apocalypsi idem Agnus Dei dicitur esse occisus ab origine mundi (Apoc. xiii); quia in membris suis ex tunc occidi cœpit. Eadem quoque ratione potest dici occidendus usque ad finem mundi, qua in seipso in Petro confessus est venire Romam, iterum crucifigi. Denique et Paulus dicit se supplere in corpore suo ea quæ desunt passionibus Christi (Coloss. i): per quod manifeste ostendit, quod Christus nondum totus passus est, sed usque ad finem sæculi passurus est in membris suis. Omnes enim qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur (II Tim. iii): et quoniam nondum totus passus est, nondum totus intravit in gloriam suam. Oportet illum prius pati,

A quam glorificetur. Facienda est vis in verbo oportet; quia sic omnino necesse est, et aliter impossibile est, aliquem intrare in regnum Dei, quam per multas tribulationes. Angusta est via, quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui intrant per eam (Matth. vii). Omnibus quoque dicitur. Contendite intrare per angustam portam (Luc. xiii)

Et notandum est, quod duplex est candoris species: naturalis et artificialis. Naturalis, ut in lilio; artificialis, ut in lino. Primus candor ad Christum pertinet, secundus ad Christianum. Christus enim sine labore perfectam semper munditiam possedit cordis et corporis, quia nullos sensit in carne stimulos, sicut nos ex corruptionis semine procreati: qui ex pœna originalis peccati naturalem repugnantiam carnis ac spiritus semper conferimus ad exercitium pugnae spiritualis. Christus autem conceptus ex Spiritu sancto et Maria Virgine, venit ad corpus incoquinatum, in quo Sapia edificavit sibi domum (Prov. ix) tali habitatore dignam, et arcam de lignis Setim tanto thesauro dignam. Unde dicit in Canticis: Ego flos campi, et liliu convallium (Cant. ii). Porro artificialis candor linearum vestium, candorem duplicem designat animarum, sanctitatis laboriosæ et claritatis æternæ. Primus meritorius est, secundus retributorius; neuter autem sine magnis laboribus acquiri potest, neuter sine magnis difficultatibus obtineri. Quis enim unquam mortalium virtutem castitatis obtinuit, nisi corpus castigavit; quis humilitatem sine contumelia, mansuetudinem sine injuria, paupertatem sine indigentia; quis denique vel minimam justitiæ portionem sine disciplina? Quid hic dicent infelices et miseri, quibus a Spiritu sancto vix dicitur, quia terram ingrediuntur duabus viis? Hi sunt, qui sine laboribus virtutes obtinere volunt; omnia relinquere, et nullo indigere; castitatem habere, et satis comedere; pauperes appellari, et mollibus vestiri; humiles reputari; et contumeliam nullam pati; in præsentem florere cum mundo, et in æternum regnare cum Christo; illic mentem, et hic ventrem pascere; de deliciis transire ad delicias, et in utroque sæculo apparere gloriosi. Hi sunt, qui contra legem induuntur veste ex lana linoque contexta: sectantes mollia et aspera professi. Non sic Jacobus frater Domini, qui lineis non est usus, sicut nec balneis, requiem carnalem in nullo quæritans; sed cum beato Baptista vestiri mollibus in omnibus aspernans. Si caput eorum qui sine peccato mundum intravit, sine peccato in mundo vixit, sine peccato de mundo exiit, cum Dominus esset virtutum et rex gloriæ, tamen sine passionibus non intravit in gloriam suam, id est quæ ipsius erat, antequam ad eam intraret; quomodo nos peccatores et impii de perditionis misericorditer extracti, et ab ea separati; sine observantiis disciplinæ et passionum purgationibus putamus nos peccatores posse venire ad eam? Gloriam, inquit, meam alteri non dabo (Isa. xlii), alteri, id est mihi dissimili, meas semitas non ambulanti.

Vestes sacerdotales vestes lineæ sunt : per quod ostenditur, maxime pastores et doctores ecclesiasticos laborare debere præ cæteris ad munditiam carnis et spiritus obtinendam. Nam ab immundo quis mundabitur? (*Eccli xxxiv.*) Solent etiam fures, qui ad tormenta trahuntur, antequam suspendantur, omnibus suis vestimentis exui, et in lineis tantum dimitti, ne illorum nuditas publici aspectus incestet reverentiam, sed in ipsis damnatis salva sit verecundia, et pudoris dignitas non damnetur. Igitur per hoc quod vir iste in lineis apparuit, significatur, Christum quidem semper fuisse paratum ad crucem sustinendam : sed exspectasse tempus, quod opportunius ad hoc ipse providerat, et Pater prædelinierat ab æterno : *Tempus enim nascendi, et tempus moriendi* (*Eccl. iii*). De quo tempore moriendi ipse dicit : *Tempus meum nondum advenit* (*Joan. vii*). Sicut enim in ejus potestate fuit, quo genere mortis animam suam poneret; ita etiam quo tempore faceret. Idcirco usque hodie mortem fugit, hodie vero ad eam cueurrit. Nam multoties ante hunc diem voluerunt eum Judæi apprehendere, sed nemo misit super eum manus; quia nondum venerat hora ejus. Aliquando etiam duxerant eum in supercilium montis, ut eum præcipitarent; ipse autem transiens per medium illorum ibat. A principio etiam vitæ suæ Herodes quæsierat eum ad perdendum; sed in ipsa nocte qua in erastinum perdendus erat, *angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens : Surge et accipe puerum et matrem ejus, et fuge in Ægyptum* (*Matth. ii*). Has igitur fugas et absconsiones Domini significare mihi videntur cruces et crucifixi, qui per totam Quadragesimam velorum appensione teguntur. Quid est enim absconsio Christi, et ipsa gemina, prior a facie persequentium, secunda a cognitione videntium? Nam videbant illum, nec tamen cognoscebant, sicut de illis prophetatum erat : *Obscurentur oculi eorum ne videant* (*Psal. lxxvii*). Et iterum : *Ego autem cum molesti mihi essent, induebar cilicio* (*Psal. xxxiv*), id est molestas, insidiosas et subdolas inquisitiones eorum de divinitate mea, per humanitatis assumptæ defectus visibiles eludebam, ut non solum similitudinem carnis peccati habere me crederent, sed et ipsam carnem peccati. Hinc est illud S. Jeremiæ prophætæ : *Dabis eis scutum cordis laborem tuum* (*Thren. iii*). Labor enim multiplex, per quem Christus humanitatis assumptæ mysterium dispensabat in oculis Judæorum, esuriens post inediam, sitiens post calorem, dormiens post vigiliam, fatigatus post laborem, perfusus opprobriis, circumfusus etiam conviciis, opportunus injurnis, expositus flagellis : hæc, inquam, et similia, corda Judæorum, quasi scuto septemplici crassioris ignorantiae contegebant. Cujus scuti spissitudo ac durities omnia divinorum verborum jacula et miraculorum fulgura repellebat, ne ad illorum intima penetrarent. Potest tamen prædicta velorum oppansio ante cruces et crucifixos in Qua-

dragesima illud significare; idem scilicet, quod significant illæ duæ cortinæ : quarum prima appenditur inter laicos et clericos; secunda inter clericos et altare. Significat autem prima obscuritatem legis Judaicæ, quæ ante passionem Domini nunquam plene potuit revelari : et cujus figuras et cæremonias necesse erat auferri de medio, postquam *pascha nostrum immolatus est Christus* (*I Cor. v*). In cujus rei significationem mox ut Christus in cruce spiritum exhalavit, velum templi scissum est a summo usque deorsum.

Cur autem magis scissum est, quam vel convolutum in unum locum, vel in quamdam partem retractum : cum utrumque, divinæ virtuti æque foret facile, sicut et illud scindere : nisi quia aperte per hoc significabat Spiritus sanctus legales cæremonias auferendas esse de medio, tanquam ad nihilum jam utiles, postquam in illo singulari sacrificio omnis utilitas completa fuerat, in quo Christus sacerdos et hostia semetipsum obtulerat? In hujus rei significationem cortinas non retrahimus, sed ex toto auferimus quarta feria septimanæ pœnosæ. Porro secunda cortina, quæ appenditur inter chorum et presbyterium, inter clericos et altare, significat obstaculum carnis nostræ, quod nos impedit ab æternorum intuitu, ne videamus interim vel sanctorum gloriam, vel pœnam reprobatorum. Ideo in Dominicis et festis sanctorum cortinas retrahimus; significantes quod in generali resurrectione nobis nuda et aperta erunt, quæ nunc occulta; et quod animæ sanctorum corporibus exutæ jam vident quod crediderant, et tenent quod speraverant, quod concupierant jam habent; Christo quem amaverant inhærent, sicut sine periculo et sine termino, sic etiam sine obstaculo inhærendi, sine periculo relabendi, sine termino perfruendi. In hujus etiam rei significationem cruces omnes detegimus in Parasceve, et cortinam retrahimus ad missam præsentis defuncti, et ad illius exsequias crucem deferimus non velatam : significantes utique defuncti animam jam transisse carnis parietem, et videre locum sibi pro vitæ merito deputatum. Hinc est illud in Canticis : *En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos* (*Cant. ii*). Ipse scilicet personaliter, non tantum per nuntium, stat paratus ad adjuvandum; et exspectans pœnitentem; post parietem continuo, scilicet post mortem inveniendus. Sic Ezechiel vidit eum stantem in porta (*Ezech. xl*); id est nec totum foris, nec totum intus. Respiciens per fenestras, id est plene cognoscens; prospiciens per cancellos, id est diligenter intendens. Auris enim zeli audit omnia, et oculus similiter zeli videt omnia. Per fenestras præsentia, per cancellos futura. Per fenestras videt futura opera; per cancellos intricatos cogitatus, vel sermones perplexos. Videt quædam intuitu cancelato, ut væ divitibus, et qui nunc rident : beati pauperes, et qui nunc lugent. Unde : *Recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala. Nunc autem consolatur, tu vero cruciaris* (*Luc. xvi*). Sic Jacob

cancellatis manibus filios Joseph benedixit, latro A currit ad paradysum, Judas ad infernum. Nec tantum per cancellum videt, sed etiam per parietem, qui clausis intrat januis. Frustra ergo dicent: Parietes sunt undique, quis nos videbit? Vel per fenestras, apostolos; per cancellos, prophetas. Felix, cui tantum post unum parietem stat Dominus; quem sola ab eo separat lex peccati, quæ est in membris. Nam qui addit consensum, actum, consuetudinem, et contemptum, post parietes, quinque stat illi Dominus, et tarde ei subvenit, si primo solvatur corporis paries, et ante rapiatur a rugientibus præparatis ad escam. Igitur oppansio velorum ante cruce et crucifixos triplicem significationem præterdit, id est velamen figurarum legis Judaicæ, velamen tenebrarum mortalis vitæ, velamen latentis absconsionis Dominicæ. In cujus absconsionis revelatæ significationem hodie crucem detectam ferimus ad processionem.

Nam qui a facie mortis usque hodie declinavit, hodie ad eam non minori alacritate quam humilitate currit, ostendens se nec timore mortis hactenus detrectasse pugnam, nec amore laudis suam deinceps patientiam ostentaturum. Sciens ergo Pater tempus advenisse redemptionis humanæ, dicit ad Filium suum: *Transi per medium civitatis, et signa Tau, etc.*; id est appropinqua Hierosolymis ad invidios Judæos, quos hactenus declinasti, qui quærebant te interficere. Nam oportet te per medias eorum manus ad mortem et infernum usque transire. Sufficit, quod hactenus infirmioribus dedisti exemplum fugiendi persecutionem, quandiu salva conscientia eam fugere possunt; nunc oportet, ut perfectioribus des exemplum decertandi pro justitia usque ad mortem. Transi ergo per mediam civitatem; ego te ad inferni civitatem deducam, ut inde reducam salvum et incolumem; sed per mortem mediam, et per manus Judæorum qui quærent animam tuam oportet te transire. Volo autem ut solus ad infernum transeas, sed nolo ut solus inde redeas; imo volo, ut tecum triumphantes ab inferno redeant, quicumque triumphantis tuæ crucis ab initio sæculi portavere vexillum. Transi ergo per mediam civitatem; id est amodo ne quæras latebras contra mortem, neque tuam a Judæis perfidis abscondas deitatem; sed in transitu manifesta te illis, ut te quasi verum Salvatorem hodie suscipiant, quem postea tanquam latronem sunt suspensuri. Et hoc est quod addit: *In medio Jerusalem*, id est in aperto et publico hodie te suscipiat infelix illa civitas; nec solum pacifice tanquam amicum, sed etiam pompaticè tanquam Dominum; ut honoris transitorii præmissa coruscatio ante secuturam grandinem passionis et tibi patientiæ pondus accumulet, et illis aggravet onus vindictæ. Sicut enim gaudia præmissi cumulant inopina dolores, sic omnis contumelia de præmissi honoris magnitudine cummulatur. Sequitur: *Et signa Tau super frontes virorum, gementium, etc.* Regiæ consuetudinis est,

regalia signa reges singulos procedentes ad bellum præcedere; a quibus hostes territi fugiant, securi milites non recedant. Sic Pater Filium mittens ad bellum, signum proprium jubet conferre, et suorum singulis illud imponere, vel imprimere: per quod agnosci valeat, qui sint ejus.

Quod est autem hoc signum, nisi illud de quo dicit Apostolus; *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis?* (Galat. v). Signa Tau, id est signa signum, nam Tau signum interpretatur: sed signum antonomastice et excellenter, tanquam signum principale, regium, seu imperiale, singulare et excellens, tanquam signum signorum. Sicut enim rex cujus est hoc signum dicitur Rex regum, et Dominus dominantium: sic et signum ejus signum signorum. Quid enim potentius isto signo; quod solo aspectu adversarium vertit in fugam, et signifero confert victoriam? Non solum si a cive, sed etiam si ab hoste feratur: sicut legitur de Judæo signo crucis exterius signato, cui dæmones crucis inimici nocere volentes, sed non valentes exterriti fugerunt, dicentes: « Vas vacuum, sed signatum. » Quasi dicerent: in hoc vase possemus habitare ut in vase vacuo, nisi clausum undique, et fortiter munitum signo terribili, tanquam muro impenetrabili, nobis omnem aditum denegaret. Sic dæmones qui capitulum tenuerant de culpis non delendis, sed scribendis, pro eo quod in sine capituli solemus dicere: *Adjutorium nostrum in nomine Domini* (Psal. cxxiii), compulsi sunt clamare: *Destructorium nostrum in signo Domini.* O signum singularis potentiae, et virtutis plusquam humanæ, quod non solum signum, sed et scutum est, et gladius, arbor et sceptrum! Signum, ut discernat; scutum, ut protegat; gladius, ut perimat; arbor, ut pascat; sceptrum, ut regat. Signum fidei, scutum auxilii, gladius vindictæ, arbor vitæ, sceptrum justitiæ, pignus et arrha felicitatis æternæ. Unde legitur de signifero Constantini, qui ex legitime dignitatis officio signum crucis aureum præferebat in bello, quod nunquam vulneratus sit, nunquam in bello captus, vel in captivitate ductus, nec ullum infortunii genus pertulerit. Neque enim signum victoriæ sine felicitatis auspicio potest ab aliquo circumferri. Ac de hoc signo dictum fuerat prius regi Constantino: *In hoc vince.* Adhuc signum sanctæ crucis nimis ignobiliter latebat in terra, et jam virtus ejusdem signi valde mirabiliter coruscabat e cælo: quando signum crucis velut in radio solis Constantino apparuit litteris pulcherrimis, in se tantum continens hanc scripturam, *Εν τούτω νικά:* id est, *In hoc vince.*

Ideo sapientia semper sapienter agens, prius sanctæ crucis adorare voluit signum, quam lignum: ne solum lignum illud adorabile putaretur, in quo corpus ejus extensum fuerat; et non signum, quod corporis ejus extensio in salutem credentium divinitus consecrasset. Sicut enim in arte geometrica figurarum virtus et veritas magis attenditur secun-

dum abstractam quantitatem ; quam secundum concretam : sic virtus et dimensio sanctæ crucis magis æstimanda est secundum formam , quam secundum materiam. Neque enim dæmones terrentur ad aspectum lapidis, vel ligni, vel metalli, cujuscunque materiæ crucis ; sed potius ad virtutem invisibilem formæ invisibilis de Crucifixi corpore in arte expressa invisibiliter, in cruce visibiliter. Et sciendum, quod signum Tau nunquam tantæ virtutis existit, quandiu tantum tres dimensiones habuit ; hoc est longum, latum, et profundum : nam quartam dimensionem, id est altitudinem tunc primo habere cœpit, cum Filius Altissimi in ligno crucifixus est. Hanc enim tribus antiquis dimensionibus Pilatus superaddidit, ut in ea describeret imperatoricæ majestatis et regalis victoriæ triumphalem titulum inscriptione trium linguarum. Bene autem signum crucis per ultimam alphabeti Hebraici designatum est litteram, quæ figuris legalibus terminum imposuit, et virtutem charitatis, quæ totam legem continet, confirmavit. Omne siquidem redemptionis humanæ mysterium, quæ in viginti duobus libris Veteris Testamenti latebat occultatum, in cruce revelatum est, et plene consummatum. Unde Dominus in cruce positus cum accepisset acetum, dixit : *Consummatum est* (Joan. xix). Est aliud sacramentum, quod in isto mysticali numero 22, litterarum secretius latebat. Nam numerus iste duos undenarios continens duplicem transgressionem significat : legis naturalis, et legis scriptæ. Homo quippe ad imaginem et similitudinem Dei factus ; ad imaginem in sapientia, ad similitudinem in justitia ; ad imaginem in ratione, ad similitudinem in electione boni et reprobatione mali, decalogum legis accepit in tabulis cordis carnalibus indelebili memoria conservandum, ad hanc brevitatem redactum : Quod tibi non vis fieri malum, alii ne feceris : et quod tibi vis fieri bonum, alii facias (Matth. vii). Adam vero transgrediens mandatum Domini, primus omnium mutuatus est a feneratore diabolo undecim pro duodecim ludo vanitatis. Sicut enim undenarius mandati transgressionem significat, sic duodenarius peccati ultionem. Continet enim senarium geminatum ; qui numerus est operis et laboris, juxta illud : *Sex dies sunt, in quibus oportet operari* (Luc. xiii). Quid est ergo geminatus senarius, nisi labor geminatus ? Cum igitur peccator post laborem hujus vitæ transit, non ad requiem, sed ad laborem futuræ, non facit transitum de senario ad septenarium, quasi de sexta feria ad Sabbatum ; sed potius redit ad alterum senarium, id est ad laborem iteratum. Sic igitur solvit duodecim pro undecim, ultionem peccati per transgressionem mandati, pœnam pro culpa, judicium pro injustitia. Ergo, sicut ostensum est, primus undenarius a diabolo mutuatus, id est mutuo nobis datus, fuit legis naturalis transgressio, secundus autem legis scriptæ prævaricatio. Ideirco in ejus alphabetico viginti duæ litteræ continentur ;

A quarum postrema est Tau figura crucis Dominicæ ; quia Christus in cruce positus exsolvit quod non rapuerat, sed quod nos rapueramus. Et quidem in antiquis libris Samaritanorum, teste B. Hieronymo Tau figuram crucis exprimere solet : sed in novis Hebræorum, quos Esdras reperit, quarta illi deest dimensio, id est altitudo ; quæ in Christi passione reperta est et superaddita. Crucis enim supplicium, quod apud Romanos et Judæos præcipue in usu nabebatur, ex duobus lignis compactum erat, uno in terram fixo, et in sublime erecto, altero in transversum posito ; ita quod suspensi caput reclinatorium non habebat. In hoc supplicio lignum rectum erat pro longitudine, lignum transversum pro latitudine. Id vero in quo fixum stabat lignum erectum, quidquid illud esset, sive lapis, sive lignum, sive ipsa terra, profundum appellabatur. Filius autem Altissimi exaltatus in cruce, crucem suam non potuit non exaltare : perficiens in ea dimensionem altitudinis, ex altitudine divinitatis. Quod significavit causa ipsius super caput ejus scripta : *Hic est Jesus Nazarenus Rex Judæorum* (Matth. xxvii). Cujus scripturæ simplex sensus est : Iste nomine Jesus, patria Nazarenus, gente Judæus, non ob aliud crucifixus est, nisi quia dixerat se regem Judæorum, sicut et revera est. Hoc enim significat illa judicis affirmatio : *Quod scripsi, scripsi* (Joan. xix). Ex tunc ergo signum crucis cunctis suis partibus absolutum cœpit esse tam terribile catervis dæmonum, et tam venerabile choris angelorum, quam salutare filii hominum. Tunc enim primo comprehendi cœpit ab homine, quomodo consultum esset humano generi in illius hominis crucifixione. Totum quippe genus humanum cruce signatum est, cum Verbum caro factum est. Nam forma divinitatis nil aliud est, quam forma crucis. Est enim divinitatis forma simplicissima, indivisibilis, sicut invisibilis, æternitate tamen longa, charitate lata, potestate sublimis, sapientia profunda. Quid enim æternitate longius, charitate latius, sapientia profundius, sublimius potestate ? Propter æternitatem dictum est : *Longitudine dierum replebo eum* (Psal. xc). Propter charitatem : *Latum mandatum tuum nimis* (Psal. cxiii). Propter sapientiam : *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei : quam incomprehensibilia sunt judicia ejus* (Rom. xi), etc. In quo loco ponitur altitudo pro profundo, sicut cum dicitur : puteus altus est. Propter potentiam autem dictum est : *Quoniam Dominus excelsus terribilis super omnem terram* (Psal. xlvi). In his quatuor demensionibus continentur sex species linearis motus. Nam in longitudine sunt ante et retro, in latitudine dextrorsum et sinistrorsum, in profunditate et altitudine sursum et deorsum. Æternitas longa est ante, quia caret fine ; longa retro, quia caret principio ; quæ duo notantur in Apocalypsi per  $\alpha$  et  $\omega$ . Hæc longitudo crucis duo climata continet orbis, orientem et occidentem. Oriens enim ante nos est, occidens retro. Charitas lata est a dextris, et a si-

nistris: a dextris per amicitiam, a sinistris per patientiam. Hæc duo notantur ibi: *Charitas patiens est, benigna est* (II Cor. xiii); id est lata in immensum, ex utraque parte; omnia largiens, et omnia patiens. Hæc latitudo crucis duo continet climata orbis, septentrionem et meridiem, per Aquilonem et Austrum designata: quorum ille sinister est, iste autem dexter. Humillima potestas est, quæ non nisi ex aliena infirmitate vires accipit. Talis est potestas dæmonum, quos potentes efficiunt sola peccata nostra. Tantum est enim potens adversum te diabolus, quantum illi consenseris, et nihil amplius. Cur ergo Christianus diabolum timeat, cum nil omnino adversus eum possit adversarius, si ille non consentiat? Denique omnis potentia tantum habet altitudinis, quantum justitiæ. Nam posse malum facere, et non bonum, non potentia est, sed infirmitatis; non virtutis, sed impotentia. Cur ergo superbiunt principes hujus mundi de potestate nocendi, quæ communis est bestiis et serpentibus, muscis et pulcibus, et propria dæmonibus? Nil prodest, quod non ledere possit idem: sed non e converso. Posse et non prodesse, et non velle, tam omnino nihil est, quam quod omnino non prodest; et ideo, sicut dixi, omnis potestas tam excelsa est, quam justa voluntas. Sed quoniam voluntas hominis, etiam justa, plerumque effectum caret, parva et humilis est omnis potestas hominis, magna vero et alta potestas angeli, summa Dei, nulla diaboli. Unde ad eum dicitur: *Nihil factus es* (Ezech. xxviii). Sapientia Dei tam profunda est, quam ubique attingens propter suam munditiam. Profundum est cor hominis, quis cognoscet illud, nisi Deus, qui solus novit corda filiorum hominum? O profundam illam sapientiam, quæ usque ad hoc profundum attingit cordis humani, et usque ad profundum inferni. Propter has quatuor dimensiones signum crucis factum est, attingens a fine usque ad finem fortiter, per longitudinem æternitatis, et ideo terribile dæmonibus fugitivis, disponensque omnia suaviter per latitudinem charitatis, et ideo salutare hominibus miseris: trahens sursum usque ad cælos per sublimitatem potentia, et ideo venerabile virtutibus angelicis: penetrans deorsum usque ad inferos per profunditatem sapientia, et ideo rursus intolerabile spiritibus immundis. Perit ab eis fuga; non est enim quo fugiant a facie longitudinis crucis Dominicæ. Frustra exardescit eorum invidia; non est qua nocendi aditum inveniant altitudine charitatis divinæ. Frustra intumescit eorum superbia; non est, quo ascendant a sublimi potentia illos comprimente. Frustra delitescit eorum timor et ignavia: non est, ubi se abscondant a profunditate ubique attingentis sapientia. Hac igitur quadam fide divinitatis forma figurata est humana natura, quando incarnata est Dei sapientia. Sed ejusdem formæ mirabile mysterium, nisi per crucem Christi hominibus nunquam esset revelatum; quamvis in conversatione Christi,

A qua inter homines tanquam homo conversari dignatus est, apparuit hujus formæ quoddam superficiale vestigium in obedientia, charitate, patientia, et justitia. Nam longanimitatem crucis demonstravit ejus obedientia usque ad mortem; latitudinem, dilectio suorum usque in finem; profundum, patientia usque ad crucem; altum, zelans justitia usque ad sanguinem. Sic igitur vivendo et deinde moriendo monstravit Christus humano generi, quomodo crucis signaculo debeant signari; videlicet obediendo, patiando, zelando. Est autem primum ejus præceptum, quod in terra præcepit homo inter homines, istud: *Pœnitentiam agite* (Matth. iii). Hæc nostræ crucis longitudo, si longa sit ante et retro. Retro sunt peccata præterita, ante futura. Perfectus ergo dolor peccati præteriti, perfecta cautela futuri nos longos efficit ante et retro.

Qui de perpetrato præterito dolet, sed non cavet ne iterum peccet, longus est retro, sed curtus ante. Et ideo necesse est, ut incidat in manus inimicorum crucis Christi; quia ejus longitudini non commensuratur. Sicut ille miser homo apud Abrincensem civitatem qui doluit se tentatum a spiritu fornicationis, sed non cavens ab illius impetu, quasi Deo satisfaciens de crebra ruina, novies ivit Romanam orationis causa, et cum de nona peregrinatione rediret, securior factus de tantis laboribus reversus est ad vomitum, id est versus ad coitum, et in ipsa emissionem seminis spiritum exhalavit. Qui cavet ne aliena rapiat, sed tamen aliena retentat, longus est ante, sed curtus est retro. Sic comes ille Teutonicus, qui cum alias justissimus fuisset, tamen pro eo solo quod injuste detinuerat quoddam jus Ecclesiæ Metensis beati Stephani protomartyris, quod parentes ejus longi temporis præscriptione sibi usurpaverant, ardere visus est in inferno. Charitas autem nos latos facit a dextris et a sinistris; a dextris dando, a sinistris dimittendo. His duobus brachiis amplectimur Christum in cruce clamantem ad nos voce et opere. *Dimittite, et dimittimini, et dabitur vobis* (Luc. vi). Dimittite peccanti, date indigenti. Prius autem dixit: *Dimittite, quam date*; quia qui petitor est veniæ, prius debet esse dimissor culpæ, juxta illud: *Homo homini servat iram, et a Deo querit medelam* (Eccli. xxviii). Qui dare sciunt, et dimittere nesciunt, lati sunt a dextris, sed a sinistris stricti; qui dimittere sciunt et dare nesciunt, econtrario. Odium et invidia nos strictos faciunt a sinistris, a dextris cupiditas et tenacitas; cupiditas alieni, tenacitas proprii. Invidia nil dimittit, tenacitas nil tribuit. Utraque est inimica latitudini Christi. Profundum crucis Christi humilitas est omnia tolerans, usque ad mortem, et ipsam mortem; sublimitas justitiæ zelans usque ad sanguinem. Sicut omnis baptizatus per aquam abluitur, sic per aquæ judicium examinatur; in quo examinationis genere fluctuantes damnantur, mersi salvantur.

Aqua tribulatio est. In hac aqua fluctuat qui vel

recalcitrat, vel tacitus submurmurat; mergitur autem, qui æquanimitè omnia tolerat, et hic solus salvatur, si tamen habeat quartam dimensionem, id est zelum justitiæ usque ad fundendum pro ea sanguinem. Sic enim scriptum est: *Signa Tau super frontes virorum gementium super abominationibus quæ fiunt in medio Jerusalem (Ezech. ix)*. Quibus verbis ostenditur quod isti signandi jam a peccatis propriis abstinebant, qui de alienis dolebant; et ita jam longum crucis habebatur per cautelam peccati, latum per compassionem, fundum etiam habebant per humilitatem latendi. Sed quoniam sublime non habebant per zelum corripiendi, idcirco adhuc signo Tau signandi erant in fronte. Væ illis, qui signum hoc victoriæ et honoris non in fronte ferunt, sed sub pede abscondunt. Væ prælati, laminam lanceam, in qua nomen Domini tetragrammaton scriptum est, non in fronte gestantibus, sed sub pedes calcantibus. Hi sunt pastores mercenarii, qui videntes lupum venientem, dimittunt oves et fugiunt. Sex viri qui securim gestabant, sunt sex ordines nuntiorum, quos Deus in mundum per sex ætates misit; viri, id est viriliter loquentes. Vas interitus, quod LXX Interpretes securim appellant, significat gladium spiritus, quod est verbum Dei, quod est vas interitus illi, qui auditor est tantum, et non factor. Nota, quod isti viri non dicuntur ferre lyram vel citharam, sed securim; quia prædicator verbi Dei non palpare peccata debet, sed ferire et pungere, sicut scriptum est: *Verba sapientum quasi stimuli, et quasi clavi in altum defixi (Eccli. xii)*. Nemo enim secures virorum illorum evadere poterit, quæ jam ad radices arborum positæ sunt, nisi signum Tau in fronte statuerit. Sic enim signatus venit hodie Dominus in Jerusalem, non solum appropinquaturus ad Judæos, sed etiam provocaturus eos, eiciendo de templo vendentes et ementes, eversurus mensas nummulariorum, et nummos effusus; vehementer inimicos suos corripiens, quos sciebat nullatenus corrigendos. Sic Joannes Baptista Herodem de adulterio corripuit, quem tamen non dimissurum adulteram nequaquam dubitavit. Non est autem quod æstimet aliquis has omnes crucis dimensiones nimis esse asperas, aut graves ad portandum. Sicut enim crux olim terribilis ad videndum, jam delectabilis aspectu facta est, quia decorem de membris Domini suscepit singularem: sic etiam levis ad portandum facta est, quia lenitatem lucrata est ex charitatis onere, unctionem ex signo, suavitatem ex unctione. Nihil enim Christo lenius, qui portantem se portat, nihil unctione suavius, quæ non solum lenit asperum, sed etiam recreat fatigatum. Charitas autem tota in cruce extensa est, et ejus unctio per totam crucem diffusa, pretiosissimo Redemptoris sanguine rivis largissimis per singulas ejus dimensiones currente. Uncta est siquidem crucis profunditas sanguine currente de pedibus Christi, latitudo de ma-

nibus, altitudo de vulneribus capitis per spineam coronam, longitudo de fonte lateris facto per lanceam. O quam mali æstimatores rerum sunt, qui crucem Christi tam levem, tam suavem, vel asperam, vel gravem reputant! Vere nimis infirmum palatum gerunt, qui dulcedinem ejus non sentiunt. De qua dulcedine feliciter crapulatus erat sanctissimus ille Mammertus episcopus Viennensis, cum metricè canebat:

*Cruz fidelis inter omnes  
Arbor una nobilis,  
Nulla silva talem profert  
Fronde, flore, germine:  
Dulce lignum, dulces clavos,  
Dulce pondus sustinens*

Sane qui gustavit istam dulcedinem, non erubescit in fronte sua portare crucem, id est certare pro justitia usque ad mortem. Quod est signum præcipuum servorum Crucifixi, juxta illud: *Nolite nocere terræ et mari neque arboribus: quoadusque signemus servos Dei in frontibus eorum (Apoc. vii)*. Quo nos omnes signare dignetur Deus et Dominus noster Jesus Christus, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

#### SERMO XI.

IN RAMIS PALMARUM IV.

*Hosanna Filio David! Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel! Hosanna in excelsis (Matth. xxi; Luc. xix)*. Vulgo dicitur: « Domino omnes honores, » supple debentur. Proverbium istud verum est, sed non generaliter intelligendum. Non enim omni domino debetur omnis honor. Sed quanti hodie domini sunt, qui vel nullo, vel modico honore digni sunt. Unus solus Dominus est, cui convenit istud proverbium. Quis ille? Qui est Rex regum et Dominus dominantium, id est Dominus noster Jesus Christus Filius Dei, et filius David. Filius Dei secundum divinitatem; filius David secundum humanitatem: qui secundum quod Filius Dei creator est omnium; et secundum quod filius David, hominum Redemptor, non tamen omnium, sed tantum fidelium. Huic Domino omnis honor debetur, quia ab eo omnis honor proficiscitur; sicut scriptum est: *Ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur, ut iterum fluant (Eccli. i)*. Quod autem omnis honor ei debeatur, testantur hodie pueri Hebræorum, non solum in platea ludentes, sed etiam ad ubera matrum pendentes; quorum puerile decus hodie Domino sedenti super asinum, et per viam transeunti prompsit Hosanna pium. Non autem ex naturali sensu hanc laudem ei dixerunt. Sicut nec major ætas, quæ voces easdem promebat; sed potius ex dono Spiritus sancti, qui hodie ad laudem Christi linguas infantium fecit disertas. Dicunt ergo: *Hosanna filio David*, id est salus sit filio David. Sic glossat Hieronymus super Marcum. Tale est illud in Apocalypsi. *Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, et Agno (Apoc. vii)*. Cum autem hoc dicimus, non optamus ut Deus

noster, vel ut Filius David salvus sit, quod idem est, sed sensus est: Quicumque salutem sperat vel exspectat, a filio David tanquam a Salvatore illam sperare et exspectare debet. Ipse est enim Salvator in imis, et in excelsis, in caelo et in terra, angelorum et hominum, animarum et corporum. Jesus autem Filius David appellatus est, antequam natus. Sic enim ait angelus ad Mariam: *Hic erit magnus et Filius Altissimi vocabitur. Et dabit illi Dominus sedem David patris ejus, et regni ejus non erit finis (Luc. 1)*. Nullus filiorum David regnare potuit in aeternum, praeter Christum; de quo dicit Daniel: *Potestas ejus potestas aeterna, quae non auferetur: et regnum ejus, quod non corrumpetur (Dan. vii)*. Et de quo dicit Apostolus: *Qui factus est ei ex semine David, secundum carnem (Rom. 1)*. Soli ex omnibus patriarchis Abraham et David appellati sunt patres Christi secundum carnem; quia illis solis specialiter facta est promissio, quod Christus ex eorum semine nasceretur; et ideo eorum filius in principio nuncupatur, cum dicitur: *Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham (Matth. 1)*. David autem ideo primus ponitur, quia propinquior fuit Christo, quam Abraham. Prius tamen facta est promissio Abraham, quam David; quia in haereditate Christi primum locum accipiunt justis, secundum poenitentes. Verumtamen semel tantum legitur in Evangelio Christus appellari filium Abraham (*Matth. 1*), sed saepissime filius David; quia paucissimi sunt, qui post primam vocationem suam perfectissime conservent justitiam: plurimi vero, qui post lapsum ad priorem gratiam per poenitentiam revertantur. In hoc ergo quod Christus saepius appellatur filius David, quam filius Abraham, magna spes indulgentiae peccatoribus posita est, non solum indulgentiae, sed etiam totius gratiae, vel etiam plenioris, quam unquam habuit, recuperandae; sicut apparet in David post trinum lapsum adulterii, homicidii, et proditoris: et in Petro apostolo post trinæ negationis abyssum. Uterque enim poenitendo plenioris recuperavit gratiam, quam peccando amiserat. Denique adeo deleta sunt peccata David per poenitentiam, quod etiam dicitur non peccasse. Sic enim legitur in libro Jesu filii Sirach: *Praeter David, et Ezechiam, et Josiam, omnes peccaverunt (Eccli. XLIX)*. Quid est hoc, Domine? Ergo David non peccavit, qui haec et illa fecit? Hic plane responsurus est Deus: Non memini quid fecit, et quis hoc mihi probare poterit? quod omnino deletum est, omnino non est. Ego omnium peccatorum testis sum et iudex, et quis testificari poterit, quod ego non memini: quisve rescribere, quod ego delevi? Impius si conversus egerit poenitentiam, omnium iniquitatum ejus quas fecit non recordabor. Non peccavit ergo David, non enim ipse est qui peccavit, sed alius juxta illud: *Verte impium, et non erit (Prov. XII)*, subaudi, impius, sed pius, quia versus est de impio in pius. Hinc est illud Salomonis: *Talis est via*

*adulterae, quae comedens, et tergens os suum, dicit: Non sumo perata malum (Prov. xxx)*. Mulier adultera est peccatrix anima, alii adhærens quam vero Sponso. Hæc mulier adultera comedit, quando carnis desideria perficit: sic enim pascit sterilem, quæ non parit, et sibi ipsi quæ vidua est bene non facit. Tergit autem os suum, quando confitetur peccatum. O quanta urbanitas est tergere os, postquam comederis, id est poenitere, postquam peccaveris! Tergendum est autem os cordis per veram contritionem, os corporis per puram et integram confessionem; et ut ita dicam, os operis per dignam et congruam satisfactionem. Beatus qui sic tergit os suum, ut a Domino sibi repropitiato recipi jam mereatur in pacis osculum; qui humanarum animarum aeternus amor est, et amator non fastidiosus, sed facile indulgens, amatamque post delicta suscipiens, nec impropersans quod deliquit, juxta illud Jeremiae: *Si dimiserit vir uxorem suam, et recedens ab eo duxerit virum alterum: nunquid revertetur ad eam ultra? nunquid non polluta et contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus, et ego suscipiam te (Jer. III)*. O benignitas incomparabilis! Dicit ergo mulier adultera; jam non adultera, sed altera, postquam tersit os suum post comestionem: Non sum operata malum. Super quem locum eleganter Ambrosius ait: « Non dicit soluta sum, dimissa sum, tecta sum, lota sum; sed confidenter loquitur: *non sum operata malum: non sum quæ faeram, alia facta per te, qui vertis impium et non erit.* » Sane tale est illud: *Praeter David, et Ezechiam, et Josiam, omnes peccaverunt (Eccli. XLIX)*.

Non enim David iste est ille qui peccavit, sed alius sine dubio per illum factus, qui vertit impium et non erit. Nec solum adnumeratur David illis qui non peccaverunt, sed etiam praepositur; ut etiam quodammodo dignior ostendatur. Sic et in sanctorum invocationibus Maria Magdalena non solum connumeratur virginibus, sed etiam praepositur universis; pro eo videlicet quod tam eleganter tersit os suum, ut pateat tam Deo quam hominibus, nunquam antea comedisse. O quam bene tergenat os suum, quando osculabatur pedes Domini, rigabat lacrymis, tergebat capillis, et unguento ungebat! (*Luc. vii*.) Ecce quare Filius Dei maluit in Scripturis saepius appellari filius David, quam filius Abraham: ut videlicet ex hac appellatione spem certissimam peccatores conciperent plenissimam veniam consequendi. Propterea merito bene dicitur filius David, et tanquam Rex et Salvator suscipitur, non solum a puerili innocentia, sed etiam a turba utriusque sexus, et omnis aetatis, vocibus prophetis exclamante: *Hosanna filio David! Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel*. Omnis rex dominus est, sed non omnis dominus rex. Omnis autem dominus tantum debet esse salvator, quantum et dominator. Omnis enim

dominus statuitur ad salvandum pro posse suo illos vel illas, quibus dominatur: excepto tamen regno Satanæ, in quo omnes præpositi et omnes satellites constituuntur ad perdendum. Nam, ut ait Tertullianus, « dæmonum operatio est hominis eversio. » Malitia spiritualis a primordiis auspicata est in hominis exitium. Quanto magis autem nobis, tanto magis etiam sibimetipsis adversantur; quia quantus in eis est conatus deceptionis humanæ, tantus et profectus est damnationis propriæ; sed tantus in eis est furor in judicem, ut parvi ducant quantumlibet onus supplicii, dummodo videant homines ad paria supplicia perurgeri: et ideo desperata conditio illorum ex prædamnatione solatium reputat fruendæ interim malignitatis occasionem de pœnæ mora; quamvis nec interim sine pœna sint, et ipsa multiplici et gravissima; sed leve æstimant quidquid tolerant, dummodo ad decipiendos homines ex libitu discurrant. Igitur omnes homines qui suos subditos ledunt, de regno Satanæ sunt. *Non est potestas, nisi a Deo; quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt* (Rom. xiii). Omnis autem divina ordinatio in rebus humanis humanæ salutis est procuratio; qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire. Nemini mandat Deus impie agere: facit tamen, id est permittit, aliquando regnare hypocritam propter peccata populi; vel quia talem regem tales merentur subditi; vel quia tale regnum, tales perversi. Igitur omnis dominus a Deo super homines constituitur ad salvandum, id est ad disponendam subditorum salutem. Væ autem illis, qui sua dominatione abutuntur in alios, ad illorum vel propriam perniciem, ut Alexander, qui nil salvare noverat, sed omnia destruere: quod etiam nativitalis ejus certissimum præmonstravit præsagium. Ea namque nocte qua natus est, non solum terra mota est, et tonitrua magna facta sunt, sed etiam de cælo veri lapides cecidere, significantes utique, quod ille puer qui natus erat, lapidare homines veniebat. Tales sunt hodie multi dominantes in clero vel in populo, turbatores pacis, hostes justitiæ, dilapidatores rerum, lapidatores hominum: qui sic in provinciis debacchantur, ac si ad flagellandum Job egressus sit Satan a facie Domini. Sic conversantur inter eos quibus præpositi sunt, ac si ad lædas in facinus excitandas mittantur ab inferis Tisiphone vel Megera. Apud hos iudicium nihil est nisi publica merces, vixque tenent lacrymas, cum nil lacrymabile cernunt. Omnium sane dominorum nomen venerabile esset in populo, si tanta impleretur sollicitudine, quanta petitur ambitione; si juste judicarent, si prodesse quam præesse mallet; si exactionibus parcerent; si projicerent avaritiam ex calumnia, et excuterent manus suas ab omni munere, nec omnem quæstum pietatem putarent. Omnis dominus subditorum suorum et res et corpora salvare et servare debet. Ubi tamen invenietur inter mor-

A tales Dominus, qui vel ista semper salvare possit?

*Non domus et fundus, non æris acervus et auri,  
Ægroto domini deduxit corpore febres.*

(Hor. Ep. 1, 2, 48.)

Ponatur tamen quod omni homini salva sint hæc duo, scilicet corpus et possessio: *quid proficit homo, si universum mundum lucretur; animæ vero suæ detrimentum patiatur?* (Matth. xvi.) Solus ergo ille verus Dominus est, qui verus Salvator est, id est qui animas, et corpora, et res in æternum servare potest. Nam si de animabus constat, ergo et de corporibus et rebus. Nonne anima plus est quam esca: et corpus plus quam vestimentum? Qui potest quod majus est, utique et quod minus. Servat Christus animas Eliæ et Enoch, ne corpora sua relinquunt; qui jam per tot annorum millia in eisdem corporibus sine ulla perturbatione vixerunt. Salvavit olim in deserto 40 annis Judæorum corpora et indumenta: et per tantum temporis spatium non fuit in tribubus eorum infirmus, et vestimenta eorum non sunt attrita. Hic autem non temporalem nobis, sed æternam salutem attulit, et animas nostras salvari docuit per fidem et obedientiam mandatorum; corpora per mortificationem membrorum, res per sustentationem pauperum. De primo: *Fides tua te salvum fecit* (Luc. xviii). Et: *Si vis venire ad vitam, serva mandata* (Matth. xix). De secundo: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, multum fructum affert* (Joan. xii); et Apostolus: *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram* (Coloss. iii); et rursus: *Quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur* (Cor. xv). Augustinus: « Frumentum si servas, perdis; si seminas, renovas. » De tertio: *Thesaurizate vobis thesauros in cælo, ubi nec arugo, nec tinea demolitur; et ubi fures non effodiunt, nec furantur* (Matth. vi). Item Augustinus: « Manus pauperum gazophylacium Christi sunt. » Anima per fidem vivit, corpus per pœnitentiæ sationem resurgit, res per eleemosynæ largitionem non perit. Benedictus ille Dominus, qui sic salvari docuit nos, et nostra. *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Hoc nomen Dominus significat quasi dans munus. Quod munus, vel quantum dat iste Dominus? Omne bonum, et summum bonum. *Ego, inquit, ostendam tibi omne bonum* (Exod. xxxiii). *Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est* (Jac. i). *Benedictus ergo qui venit in nomine Domini, Rex Israel*. Super hunc locum ait Augustinus in Joannem scribens: « Quid magnum est Christo Regi Angelorum, regem esse Judæorum? » Neque enim rex est Christus ad exigenda tributa, aut congregandos exercitus, hostesque debellandos: sed Rex Israel est, quia mentes regat, et ad regna cælorum credentes, sperantes, amantesque perducat. Quod ergo Filius Dei æqualis Patri Rex Israel voluit esse, dignatio fuit, non promotio: miserationis indicium, non potestatis augmentum.

Notandum tamen, quod tribus in locis legitur in



Evangelio Christus Rex appellatus; et ibi maxime, ubi minime secundum homines apparebat ejusdem regiae majestatis insigne. Ut enim paucis omnia comprehendam, appellatus est Rex jacens in præsepio, sedens in asino, pendens in patibulo: et hæc omnia quid ad regem, Deus bone? Quid regi et præsepi? Quid principi et subjugali? Quid imperatori et cruci? Nonne primum jumentis, secundum infimis, tertium parari solet maleficis? Ubique tamen, si sit qui bene consideret, vera regiae majestatis iusignia monstrata sunt. Superius diximus, quod omnis dominus et rex salvator debet esse eorum quæ sub ejus dominio constituta sunt; quoniam ad ea servanda pro jure constituitur. Nunc igitur videamus, quæ signa Salvatoris fuerint jacentis in præsepio, sedentis in asino, ejusdemque pendentis in patibulo. De primo signo dicit angelus ad pastores: *Natus est enim vobis Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David. Invenietis infantem positum in præsepio* (Luc. 11). Ecce quale signum Salvatoris, infantia in præsepi. Infantile silentium neminem accusat, infantilis imbecillitas neminem percutit, fenum in præsepio jumenta reficit. Significabat ergo infans iste positus in præsepio, quod non venerat peccatores accusare, vel punire, sed tolerare, et eis parcere, et animas pœnitentium feno carnis suæ reficere. Et hoc est Salvatorem esse, vere regere, et esse dominatorem. Magi tamen aliud signum regiae majestatis ejus protulerunt, dicentes: *Ubi est, qui natus est Rex Judæorum? Vidimus enim stellam ejus in Oriente* (Luc. 11). Et ut demonstrarent quantus Rex esset, subsequuntur, et dicunt: *Venimus adorare eum* (Ibid.). Vere enim stella noviter creata, et nova claritate, et regia magnitudine novum hominem significabat, et novum regem non solum dominatorem hominum, sed et creatorem stellarum, et ideo ab omnibus hominibus, etiam a regibus adorandum. Clementiæ vero maximum signum fuit in sessione asini: juxta illud propheticum: *Exsulta, filia Sion, jubila, filia Jerusalem. Ecce Rex tuus venit tibi justus, et Salvator ipse pauper, et ascendens super asinam, et super pullum filium subjugalis* (Zac. 11). Hinc est illud Ambrosianum (25-26):

*O quam stupenda pietas!  
Mira Dei clementia,  
Sessor aselli fieri  
Dignatur auctor sæculi.*

Plane ita sessio significavit et sessoris Regis mansuetudinem, et mansuetorum salutem. Ad hoc veniebat, ut mansuetorum et humilium sessor fieret: ut jugum suum suave, et onus suum leve mansuetis imponeret; quatenus sub jugo Christi suaviter et recti incederent, qui sub jugo diaboli prius infeliciter curvabantur, ut scriptum est: *Incurvare, ut transeamus* (Isa. 11). Beatus plane, qui potest dicere cum Psalmista: *Ut jumentum factus sum apud te: et ego semper tecum* (Psal. LXXII). Beatum (25-26) Ambros. in hymno.

A jumentum, quod Salvatorem portat, quod Jesus equitat, quod Christus insidet, quod Messiam sustinet, quod unctionem suavitalis et sanitatis redolet, quod apostolorum vestimentis legitur; cujus pedibus flores sternuntur, quod a servitute plurimorum dominorum jugum peccati excussit, quod a vinculis peccatorum manus apostolica jam exsolvit, quod uni Deo se subjicit, quod ad æternæ pacis visionem perducit. Signum quoque dominatrici potentiae erat clamor ille repentinus, atque propheticus, ex ore infantium et lactentium laudem perficiens Salvatoris; quorum linguas in laudem Regis nostri faciebat disertas, non humana doctrina, vel naturalis industria, sed gratia Spiritus sancti per illorum testimonia credibilia virus inimicum destruens, et ultorem, id est Scribas et Phariseos mirabiliter confundens: qui quasi in unctionem legis Judaicæ inimici veritatis et hostes justitiæ facti erant. Denique signum illud magnum omnipotentiae, quod nuper factum fuerat in suscitatione Lazari quadriduani de sepulcro ad vitam mirabiliter revocati, præcipua causa erat propter quam turba cum veneratione et devotione Christo obviam veniebat. Sic enim dicit Evangelista: *Propterea et obviam venit ei turba; quia audierunt eum fecisse hoc signum* (Joan. 11). O vere signum magnæ pœnitentiæ, mortuum in sepulcro jacentem; et per dies quatuor in fetore saniei suæ manentem non solum vitæ, sed etiam incolumitati perfectæ subito restituere; et hoc sola virtute vocis hujus qua clamavit, voce magna: *Lazare, veni foras de claustris sepulcri, ubi homines te posuerunt, et statim, inquit, prodiit qui erat mortuus, ligatus manus et pedes institis* (Joan. 11). Sed quid mirum, quando ille jusserat, qui claves habebat mortis et inferni? Ecce quæ signa regalis potentiae, quæ regiae majestatis iusignia secum deferebat, qui tam mansuetus et humilis super asinum veniebat. Nam se Dominum majestatis esse non tacuit, qui se templi Dominum appellavit, dicens: *Scriptum est, quia domus mea domus orationis vocabitur; vos autem fecistis illam speluncam latronum* (Luc. 19). Factoque flagello de funiculis, omnes vendentes et euentes ejecit de templo, significans unumquemque suorum peccatorum funibus constringendum; et non alio flagello quam suorum ipsius peccatorum merito de cœtu sanctorum ejiciendum. Super quem locum dicit Hieronymus, « Inter omnia signa videtur hoc mirabilius, quod unus homo ad flagelli verbera tantam ejecerit multitudinem illorum, quorum lucra destruebat in eum sævientium. » Et addit: « Igneum enim quiddam atque sidereum radiabat ex oculis ejus, et divinitatis majestas lucebat in facie. » Porro in die passionis suæ ter appellatus est Dominus Rex, et ter ei est regibus honor exhibitus, semel irrisorie, et bis assertive. Irrisorie a militibus Pilati præsidis, deferentibus ei cum irrisione honorem regium; assertive ab ipso Pilato scribente

titulum, et a latrone pœnitente et confitente : *Memento mei, Domine, dum veneris in regnum tuum* (Joan. xix). Uterque enim Pilatus et latro Christum regem esse testatus est ; ille scribendo titulum triumphalem, et scripturam confirmando, dicens : *Quod scripsi scripsi* (Luc. xxiii) : iste confitendo, et regiam elementiam implorando, dicens : *Memento mei, Domine, dum veneris in regnum tuum*. Sciendum tamen, quod illa militum illusio huic eidem veritati testimonium triplex, quamvis ignoranter perhibuit. In illa enim illusionem duo valde magna, et ad nostram eruditionem omnino necessaria significabant milites nescientes, id est honorem mundi vanum esse, et honorem Christi verum esse. Omne regnum et imperium hujus mundi caducum est et fragile brevitatem temporis, pungitivum et triste molestia sollicitudinis, ignem et terribile expectatione judicii gravioris. De primo scriptum est : *Omnis potentatus brevis vita* (Eccli. x). Ecce revera sceptrum arundineum, quod leviter frangitur. De secundo : Reges et principes hujus sæculi moles rei mediocriter malos esse non sinit. Ecce revera diadema spineum, quo caput gestantis molestissime pungitur. De tertio : *Potentes potenter tormenta patientur ; et fortioribus fortior instat cruciatio* (Sap. vi). Ecce revera chlamys coccinea, et vestimentum igneum, quo corpus induti totum comburitur.

Hæc autem omnia honorem Christi regum veraciter exprimebant. Nam sceptrum arundineum significabat ipsum esse, qui scripsit in cordibus hominum legem justitiæ, et qui redditurus est unicuique juxta opera sua (Matth. xvi) : nam arundine scribere solemus et mensurare. Corona spinea significabat Christum esse, qui perfecte peccatum vicerat, et perfectam de peccatis victoriam reportabat. Nam *peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus* (I Petr. ii). Nec solum peccata, sed etiam peccatores semper triumphat Dominus ; aut ipsos convertendo misericorditer, aut juste æternaliter puniendo. Porro vestimentum ejus purpureum tria significabat : immortalitatis decorem præcipuum, summæ potestatis honorem regium, quo resurgens a mortuis caro ejus ornata est, et similis decoris commune participium, quo sancta Ecclesia in die judicii circum ornanda est, et præcipue sanguinis ejus pretiosissimi roseum lavatorium, quo in die passionis ejus redempta, et abluta, sicut prædictum fuerat in præclara prophetia Jacob, in benedictione filii sui Judæ. *Lavabit in vino stolam suam ; et in sanguine uvæ pallium suum* (Gen. xlix). Stola ornamentum, ut aiunt, matronale significat corpus Christi, scilicet Ecclesiam, quod et per pallium designatur ; quia Ecclesia ornamentum Christi est atque vestimentum. Unde scriptum est : *His omnibus velut ornamento vestieris* (Isa. xlix). Sanguis autem uvæ sanguinem Christi significat, qui secundum humanitatem vitis vera est, in qua palmites manentes ferunt fructum multum ; secun-

Adum divinitatem agricola non exterius culturam adhibens, sed interius dans incrementum. Et bene sanguis Christi vinum dicitur, et lavacrum : vinum, quia lætificat ; lavacrum, quia mundat, abluet et sanctificat ; juxta illud : *Qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo* (Apoc. i). Alibi dicitur : *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, et sanguinem Jerusalem laverit* (Isa. iv), etc. Hic per sanguinem peccatum designatur, O sanguinem virtutis eximia, potentiæ singularis ! Omnis alius sanguis sordidat et maculat : hic solus a sordibus abluet, a maculis emundat. O novum fullonis genus, qui sanguinem sanguine lavat ! Quid non poterit sanguis Creatoris omnium, si tantum potest sanguis quorundam animalium ? Legimus tres species sanguinum potentissimas ; hirci, mulieris menstruatæ, et muricis. Primus scindit adamantem lapidem durissimum ; secundus dissolvit bitumen gluten tenacissimum ; tertius tingit purpuram colorem optimum. Sane nil minus ab his, imo multo plus his habere debuit sanguis illius Agni, qui tollit peccata mundi, juxta illud Apostoli : *Si sanguis hircorum et vitulorum inquinatos sanctificat, etc. quanto magis sanguis Christi* (Hebr. ix) ! Ideo in hujus sanguinis effusione, ad designandam ejus abluendi et sanctificandi potentiam terra tremuit, infernus crepuit, sol expavit, petra scissæ sunt. Et ut aliquid morale sanguines isti nobis eliciant, sciendum est quod toties in virtute sanguinis Christi adamas scinditur, quoties peccator obstinatus ad pœnitentiam emollitur ; bitumen dissolvitur, cum inveterata injustæ libidinis consuetudo violenter dirumpitur ; purpura tingitur, cum in tribulationibus et persecutionibus usque ad mortem pro justitia certatur. Adamas scissus est in conversione magorum, ut Cypriani et Dariæ ; bitumen dissolutum in continentia fornicatorum, ut Bonifacii et Pelagiæ ; purpura tinctorum in constantia martyrum, ut Laurentii et nostri Thomæ.

## SERMO XII.

IN RAMIS PALMARUM V.

*Empti enim estis pretio magno : glorificate et portate Deum in corpore vestro* (I Cor. vi). Prædicator egregius tanquam juris peritus convenientissime nostro jure nos convenit ; sciens nimirum hoc in usu esse apud omnes homines, ut tanto servus in opere domini sit instantior, quanto altiori fuerit peculio comparatus. Idcirco nos hortaturus ad glorificandum Deum in præcepti custodia, et ad eum portandum, in flagelli disciplina, præmonere nos voluit de semper cogitanda magnitudine pretii, quo sumus a Domino miserante redempti, dicens : *Empti enim estis pretio magno*. Sic Petrus : *Non corruptilibus auro et argento redempti estis ; sed pretioso sanguine Agni immaculati Christi Jesu* (I Petr. i). Isaias : *Gratis venundati estis et sine argento redimemini* (Isa. lii), Non ait, et gratis redimemini ; sed sine argento, id est non corruptibili pecunia nunquam Deo placita ; sed Agni man-

sueti salutari victima ab eo singulariter acceptanda. A Empti estis pretio magno. Paulus dicit : *Empti*; Petrus : *Redempti*. Utrumque verum est. Redempti sumus de manu inimici; empti de manu Dei. Redempti sumus de vana nostra conversatione, ut non in illa remaneamus; empti sumus a Domino, ut justitiæ serviamus. Redempti sumus, quia prius venditi fuimus; empti sumus, ne amplius vendamur. Vere enim liber est, quem Filius veritas liberat. Primus nos vendidit Adam, quando per culpam suæ inobedientiæ nos omnes constituit filios iræ, sicut scriptum est : *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit et per peccatum mors.* (Rom. III). Deinde nosmetipsos vendidimus, quando diabolo sponte consensimus, sicut dicit Dominus per Isaiam : *Quis est creditor meus, cui vendidi vos?* *Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis; in sceleribus vestris dimisi matrem vestram* (Isa. I). Pulchre autem dictum est : *Gratis venundati estis* (Isa. LII), id est sine pretio et fructu aliquo : nihil enim peccando lucratur, nisi servitutem et mortem, quæ peccati stipendium est, merces et fructus.

Nihil aliud habet diabolus, quod dare possit : adeo pauper est et inops, ut omni bono careat; adeo miser, ut omni malo abundet. O quanta stultitia, quanta infelicitas, tali Domino se vendere, qui nec se, nec alium potest adjuvare, nec sibi prodesse, nec alii. Nemo autem semel sub peccato venundatus semetipsum redimere potest; quia peccati se servum fecit, sicut scriptum est : *Qui facit peccatum, servus est peccati* (Joan. VIII), et adeo servus, ut et si mente legi Dei consentiat, carne tamen contradicat : ideo non potest evadere peccati servitutem, id est concupiscentiam, nec peccati stipendium, id est mortem et gehennam. Unde Augustinus super illum locum : « Virtus vero peccati lex. Auget, inquit, prohibitio desiderium operis illiciti, quando justitia non sic diligitur, ut peccandi cupiditas ejus delectatione vincatur. Ut autem sic diligatur, et delectet vera justitia, non nisi divina subvenit gratia. Solus ergo ille potuit nos redimere, quem nemo alius potuit vendere; in quem peccatum non potest cadere, mediator scilicet Dei et hominum homo Christus Jesus, qui sic solus implevit omnem justitiam, ut cum de peccato non posset argui, pro peccatoribus non reeuserit mori. » Idem Augustinus hom. *De Incarnatione Domini* : « Tantum te pressit humana superbia, ut te non posset nisi humilitas sublevare divina. » Empti ergo fuimus a diabolo pretio nullo, sed redempti a Christo pretio magno; qui dedit semetipsum pro nobis pretium; non diabolo, qui nos gratis emerat, et gratis possidebat; sed Deo Patri suo, qui nos juste vendiderat, id est vendi permisit, juxta illud Psalmistæ : *Vendidisti populum tuum sine pretio* (Psal. XLIII), id est vendi permisisti. Et Moyses : *Nonne ideo, quia Deus suus vendidit eos, et Dominus conclusit illos?* (Deut. III). Sic enim dicitur Deus nos vendidisse

(27) Ambros. in hymno.

A sicut Pharaonem indurasse, et convertisse cor Ægyptiorum, ut odirent populum suum. Sicut autem a carne et sanguine venditi fuimus, id est hominis carnali voluptate; sic carne et sanguine redempti sumus, id est secundi hominis pia oblatione : qui idcirco naturam nostræ mortalitatis assumpsit, ut haberet, quod pro nobis Patri offerret. *Omnis pontifex, sicut ait Apostolus, ad offerenda munera et hostias constituitur* (Hebr. VIII), et ideo necesse est hunc habere aliquid quod offerat. Sed dicit hæreticus : Quid pertinet oblatio carnis et sanguinis ad redemptionem animæ substantia spiritualis? Quid est enim quælibet caro et sanguis, nisi caro et sanguis? Audi, miser : *Non omnis caro eadem caro. Alia est caro volucrum, alia caro piscium, alia jumentorum, alia pecorum, alia bestiarum, alia reptilium* (I Cor. XV). Omnis caro humana ex immundo concepta semine naturaliter immunda est, et sordida. Caro autem Christi, quia sine virili semine sumpta est, et de virgine, naturaliter purissima est; quia vero personaliter Deo conjuncta, etiam purgatissima. Unde Ambrosius (27) :

*Culpat caro,  
Purgat caro,  
Regnat Deus,  
Dei caro.*

Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es? (Job XIV.) Subaudi, conceptus sine semine. Qui enim facit aliquid de nihilo, potest facere mundum de immundo. Omnis sanguis humanus eo ipso quod est humor sanguineus inquinat et polluit. Sanguis autem Christi, quia sanguis Dei est, potentissime lavat et abluat, non dico maculas vestium, aut corporum, sed quod incomparabiliter majus est, animarum. Est enim sanguis Agni illius, qui tollit peccata mundi. Unde Joannes in Apocalypsi : *Qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo* (Apoc. I). Unde Apostolus ad Hebræos optime argumentatur a minori, dicens : *Si enim sanguis hircorum, et taurorum, et cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis : quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi?* (Hebr. IX). Et ne cui forte tanta virtus carnis et sanguinis incredibilis videatur, consideret, obsecro, carnem tiri serpentis, et hirci sanguinem. Nonne de carne tiri theriaca conficitur, quæ veneni perniciem depellit a carne humana? Ergone de carne Dei non potuit confici medicina, quæ venenum serpentis antiqui, id est peccati putredinem depellere possit ab omni anima? Unde scriptum est : *Medicina omnium in festinatione nebulæ* (Eccli. XLIII), id est antidotum salutis humanæ vere confectum est in tridua morte Christi; cujus caligo festinanter pertransiens, et acceleratæ resurrectionis illustri mi-

rasulo velociter evanuit, et potenter exsufflata est a cordibus fidelium; tenebras palpabiles crassioris ignorantiae relinquens in cordibus superbiorum. Hæc enim nebula tam crassa fuit, ut etiam in cordibus discipulorum tempore passionis pene totum fidei lumen exstinxerit. Unde dicebant: *Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel* (Luc. xxiv). Sed, ut dixi, ista caligo Domino post resurrectionem illis apparente cito pertransiit, et in solis cordibus superbiorum remansit, qui Scripturis sanctis non volunt credere; et ideo ad scientiam veritatis non possunt pervenire. Sicut scriptum est: *Nisi credideritis, non intelligetis* (Isa. vii). Nonne per hircinum cruorem frangitur adamantis invicta durities? Ergone per Christi Filii Dei sanguinem resolvi non poterit peccatorum nostrorum quantalibet indurata glacies? Unde: *et sicut in sereno glacies, solvuntur peccata tua* (Eccli. iii). Ideirco Dominus ipse per serpentem æneum et hircum emissarium designari voluit: quorum serpens levatus in peritica, et respectus a turba sanabat in percussis morsus serpentium; hircus autem, cum in preceatione pontificis peccata populi portabat in desertum. Serpens æneus nullam prorsus habebat veneni perniciem; sed solam serpentis figuram et imaginem. Sic et Christus nullam habebat peccati corruptionem, sed solam carnis peccati similitudinem. Caro quoque ejus, quia ænea fuit, quia semper incorrupta permansit; ante passionem sine corruptione culpæ, post passionem sine corruptione pœnæ. Propter quod dicebat Job: *Nec fortitudo lapidis fortitudo mea, nec caro mea ænea est* (Job xii). Si figura passionis Christi tantum potuit in serpente æneo, quantum poterit veritas in sanguine patientis effuso? Respectus illius sanabat morsus serpentium, respectus hujus sanat peccata confitentium, et eis aperit paradysum: sicut dictum est ad latronem, culpam suam, et ejus innocentiam simul et potentiam confitentem: *Amen dico tibi, hodie mecum eis in paradiso* (Luc. xxiii). Dicat ergo Apostolus: *Empti enim estis pretio magno* (I Cor. vi). Ac si aperte dicat: Nemo magnitudinem hujus pretii parvipendat; quia quanto altiori sollicitudine redempti sumus a mansuetudine Christi pendentis in patibulo, tanto acriori districtione judicandi sumus ab ejus majestate jam regnantis in cælo. Unde Augustinus in quadam homilia. « *De Incarnatione Domini.* » Hinc intelligimus, quam graves æstimet apud se Deus humanorum criminum causas; propter quas non angelum, non archangelum, sed Deum Dei Filium misit ad terras. Et addit: « *Quam gravis, et quam dura sit peccati conditio, prodit remedii magnitudo, quanta malorum discussio erit qua damnabuntur, sollicitudo indicat, qua redimuntur.* » Hoc ipsum terribiliter probat Apostolus argumento a minori in Epistola ad Hebræos, dicens: *Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur; quanto magis mutatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei*

*conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, et spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Non ergo Filium Dei conculcemus, nec sanguinem testamenti pollutum ducamus, in quo sanctificati sumus, nec spiritui gratiæ contumeliam faciamus voluntarie peccando, et nos iterum diabolo vendendo; sed glorificemus et portemus Deum in corpore nostro. Glorificandus est autem Deus tripliciter: corde, ore, opere. Corde, credendo; ore, confitendo; opere, vincendo. De primo genere glorificationis dixit Dominus ad Moysen: *Quia non credidistis mihi, ut glorificaretis me in conspectu filiorum Israel, non introducetis populum istum in terram, quam dabo eis* (Num. xx). Est confessio duplex: criminis, et laudis. Unde: *Confitebimur tibi, Deus, confitebimur tibi* (Psal. lxxiv). Confitebimur peccata nostra, confitebimur beneficia tua; nam per utraque glorificatur Deus. Unde Josue ad Achan, qui furtum fecerat in anathemate. *Fili mi, da gloriam Deo, et confitere quid feceris* (Jos. vii). Hoc de confessione criminis. De confessione laudis est hymnus ille angelicus, *Gloria in excelsis Deo*. De glorificatione operis ait Dominus in Evangelio: *Videant opera vestra bona, et glorificent Patrem nostrum, qui in cælis est* (Matth. v). Et Apostolus: *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite* (I Cor. x). Sine ista tertia glorificatione operis aliæ duxæ nihil sunt; quia et fides sine operibus otiosa et mortua est; nec est speciosa laus in ore peccatoris, qui opere blasphematur. De talibus laudatoribus ait Dominus ad Phariseos: *Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Isaias dicens: Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longe est a me* (Matth. xv). Cui simile est illud Jeremia: *Prope es tu ori eorum, et longe a renibus eorum* (Jer. xii); qui in luxuria vel pecunia delectantur, nihil turpius Dei laudatore.*

Quale est enim ore Deum laudare, quasi cælibem; et renes suos super terram trahere, quasi bufonem? Quale est, magnis vocibus prædicare cœlestem patriam, et totis viribus congregare terrestrem pecuniam? Illud faciunt clerici summis labiis, hoc autem imis medullis. Ideirco ne quis putaret glorificationem vocis illud magnis vocibus, hoc autem totis viribus sermonis sufficientia; subjunxit Apostolus dicens: *Et portate Deum in corpore vestro* (I Cor. v). Glorificare Deum, sicut supra diximus, pertinet ad præcepti custodiam; portare vero ad flagelli disciplinam. Nam portare Deum est flagella ejus, et correptiones paternas non solum patienter, sed et libenter suscipere; et ex eis mores reprobos emendare. Nam qui flagellati a Domino se non corrigunt, disciplinam ejus non recipiunt. Unde Dominus de talibus per Jeremiam conqueritur, dicens: *Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt* (Jer. ii). Hinc est illud Apostoli ad Hebræos: *In disciplina perseverate: tanquam filiis vobis se offert Deus. Quis enim est filius, quem non corripiat pa-*

ter? etc. (Hebr. xii). Et ostendens pulcherrima ratione quare hanc disciplinam libenter suscipimus, subdit deinde: *Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, et verebamur eos: non multo magis obtemperabimus Patri spirituum, et vivemus? (Ibid.)* Et paulo post: *Omnis disciplina in præsentī videtur non esse gaudii, sed mœroris; postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam, reddet justitiæ (Ibid.)*. Ut ait B. Cyprianus (28) duodecimabus gradus est plebs sine disciplina, quam sic describit ipse: «Disciplina est morum ordinata correctio, et majorum præcedentium regularum observatio.» Et addit: «Corporis Christi tunica disciplina est Ecclesiæ. Qui extra istam est, alienus est a corpore Christi. Non scindamus eam; sed sortiamur cujus sit. Non solvamus quidquam de mandatis Christi, sed unusquisque in quo vocatus est, in eo permaneat.»

Optime tunica Christi disciplina Ecclesiæ dicta est; nam semper Christus disciplinæ tunica indutus fuit, et totus, ut ita dicam, involutus. Unde puer et servus Domini nuncupatur. Pueri enim et servi semper in disciplina sunt. Unde B. Benedictus pueris custodiam et disciplinam adhiberi præcipit, usque dum ad intelligibilem ætatem perveniant. Et de servo scriptum est in Ecclesiastico: *Cibaria et virga et onus asino: panis et disciplina, et opus servo (Eccli. xxxiii)*. De Domino autem scriptum est: *Ecce puer meus electus, quem elegi: posui super eum spiritum meum (Isai. xlii)*. Item: *Servus meus es tu, quia in te gloriabor (Ibid.)*. Item: *Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, etc. (Isai. xlix)*. Servo malevolo tortura et compedes. Nihil hoc servo melius, vel benevolentius, nihil obedientius: et tamen contumelia et tormento interrogatus est super omnes servos, et morte turpissima ac injustissima condemnatus. Servus sciens voluntatem domini sui et non faciens digna, plagis vapulabit multis. Iste servus omnia digna fecit, nihil egit perperam, nihil indignum; et tamen nemo alius tantis plagis vapulavit. Verberatus est enim non solum tanquam servus ad quæstionem, sed etiam, ut vulgo dicitur, tanquam asinus ad pontem: quamvis ipsum pontem, id est mortis angustiam libentissime pertransiret; pedetentim tamen, quia caro passibilis et infirma naturaliter horrebat mortem; sed spiritus promptus eam tanquam asinum mansuetissimum, et nimis oneratum onere peccatorum nostrorum prudentissime maturis passibus deducebat per pontem. Ex qua tarditate, id est maturitate factum est, ut iste asinus amplius gravaretur in suo corpore, ut nos raelius ab onere levemur. Cibaria hujus asini, vel panis hujus servi fuit obedientia. Unde: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei, qui misit me, et perficiam opus ejus (Joan. iv)*. Virga disciplinæ patientia. Unde: *Disciplina pacis nostræ su-*

*A per eum, et livore ejus sanati sumus (Isai. li)*. Opus ejus et opus est iniquitatum nostrarum portatio, unde: *Posuit in eo Deus iniquitates omnium nostrum (Isa. liii)*. Denique ideo hodie Rex virtutum, Rex gloriæ appropinquans loco passionis, cujus tempus appropinquabat, super asinum venire dignatus est; ostendens se per hanc mansuetudinem non tam exhibiturum servis suis severitatem Domini, quam servitutem et utilitatem domestici jumenti. Ipse est enim Samaritanus, qui vulneratum a latronibus miserans, et infusione vini et olei vulnera ejus alligans, imposuit eum super jumentum suum, et duxit in stabulum (Luc. x). Asinus est jumentum nimis brutum; et ideo hoc genus jumenti insidere voluit humillimus hominum veniens nobis in auxilium contra Regem superborum, debellaturus eum mansuetudine et obedientia; infirmitate carnis et stultitia crucis: cujus infirmum et stultum sapientius est et fortius non solum hominibus, sed etiam dæmonibus universis. Venit ergo servus noster, asinus noster, ut dorsum suum ponat ad flagella; disciplinam pro nobis suscepturus. Septem disciplinas pro nobis recepit, in flagellis, in colaphis facie velatus, in sputis, in spinis, in clavis, in confossione lateris, in gustu fellis et aceti, quando dixit: *Consummatum est (Joan. xix)*, id est consummata sunt quæ de mearum passionum tolerantia prædicta fuerant; consummatæ sunt disciplinæ corporales, quæ mihi pro fratribus meis injunctæ erant. Sic ergo Christus quasi jumentum tulit jugum nostrum, onus nostrum; implens prior illud mandatum, quod dedit per Apostolum suum: *Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi (Galat. v)*. Quid ergo magnum est, si portamus Christum in corpore nostro, qui prius nos portavit in suo? Pro magno tamen habet, si dignemur eum ferre sessorem, tanquam subjugales, quem primum habuimus subjugalem, id est jugi et oneris nostri portitorem. Jugum nostrum pœnalis mortalitas, et necessitas moriendi.

Unde: *Grave jugum super filios Adam, a die exitus de ventre matris, usque ad diem reversionis in matrem omnium (Eccli. xl)*. Onus nostrum iniquitas nostra, unde: *Iniquitates meæ sicut onus grave gravatæ sunt super me (Psal. xxxvii)*. Utrumque portavit Christus mortalis pro nobis factus, et pro peccatis nostris mortuus, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, vulneratus propter peccata nostra, et attritus propter scelera nostra. Vult ergo ut etiam ipsi jugum et onus ejus feramus. *Tollite, inquit, jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde. Jugum enim meum suave est et onus meum leve (Matth. xi)*. *Tollite, inquit, jugum meum, sicut ego tuli vestrum: portate onus meum, sicut portavi vestrum. Jugum vestrum asperissimum, onus vestrum gravissimum.*

(28) De 12 abusio. sæc.

Denique sub jugo et onere vestro toto corpore sanguinem sudavi, pertuli crucem, fudi cruorem, eruentavi carnem, animam exhalavi. At jugum, inquit, meum suave est, et onus meum leve. Jugum meum lex mea, onus meum crux mea; lex mea dilectio. Jugum dicitur a jungendo, lex a ligando; dilectio est quasi duorum ligatio. Omnis enim dilectio ad minus inter duos est. Charitas non solum ligat hominem homini, et angelum angelo: sed etiam Deum angelo et homini, et angelum et hominem Deo. Deum ligavit homini per Incarnationis mysterium: hominem ligat Deo per veræ fidei sacramentum, et hilaris obedientiæ suave vinculum; quidquid enim hilaritas facit, suave est. Unde Hieronymus: « Nihil amanti durum, nullus difficilis cupienti labor est. » Ideo charitas dicitur ab angelo vinculum perfectionis, quia perfecte ligat, id est fortiter et suaviter. Cætera vincula quanto fortiora, tanto minus suavia; quanto suaviora, tanto minus fortia. Ferrum ligat fortiter, sed non suaviter: filum suaviter, sed non fortiter. Charitas autem quanto ligat fortius, tanto suavius: quanto suavius, tanto fortius; ideo vinculum perfectionis est, quia perfectissime ligat id est fortissime et suavissime. *Quis nos, inquit, separabit a charitate Christi? (Rom. viii.)* Quasi dicat: Nullus. Certus sum, quia neque mors, neque vita, etc., nec alia creatura poterit nos separare a charitate Dei (*Ibid.*) Ecce vinculi fortitudo inseparabilis. Ecce et delectatio incomparabilis. *Quid mihi est in cælo, et a te quid volui super terram? Mihi adherere Deo bonum est (Psal. lxxii), supra omne bonum optabile, quia optabile tanquam summum bonum. Bene lex charitatis dicitur jugum et vinculum, quia ligat et jungit spiritum creatum suo Creatori. Dicitur etiam onus et crux, quia premit et cruciat carnem rebellem, et eam subjicit et subjugat suo spiritui. Sed hoc totum leniter et suaviter, tanquam onus leve, et crux suavis: quippe juncta per totum sancti liquoris unguine, id est roseo Christi cruore, qui per omnes crucis dimensiones rivis largissimis emanavit. Non potest esse aspera neque gravis ad portandum crux inuncta, quam sacer cruor perunxit, fusus Agni corpore. In dedicatione Ecclesiarum cruces chrismate liniuntur, quia spiritus adjuvat infirmitatem nostram, ut quanto libet cruciatus pro Christo cum gaudio patiamur. Quod est autem gaudium vel glorificatio in tribulatione, nisi unctio in cruce? Vide 12 cruces chrismate inunctas. *Ibant apostoli gaudentes, etc. (Act. v),* Hujus crucis latitudo est largitas dandi, et facilitas dimittendi; ut omni petenti se tribuat, et omnem injuriam pœnitenti remittat. His duobus brachiis amplexatur nos Christus, et a nobis amplexari desiderat. Deus enim proprio Filio non percipit, sed pro omnibus nobis tradidit illum. Quomodo non cum illo omnia nobis donavit? Ecce donandi largitas. De dimittendi facilitate est illud: *Donantes vobismetipsis sicut et Dominus donavit vobis (Coloss. iii). Venite, ad me omnes qui laboratis et**

*onerati estis, et ego reficiam vos (Matth. xi).* Omnes allicit, neminem repellit. Omnem donat injuriam, nil reservat ad vindictam. Ideo clamat ad nos: *Date et dabitur vobis; dimittite, et dimittimini. Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis (Luc. vi).* Longitudo crucis est longanimitas expectatio, omnia sufferens, omnia sustinens. Suffert enim charitas omnia quæ crudeliter inferuntur; omnia sustinet, quæ fideliter promittuntur. Unde: *Usque in finem sustinebit patiens, et postea redditio jucunditatis (Eccli. i).* *Sufferentiam Job audistis, et finem Domini vidistis. Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Væ qui sustinentiam perdidit (Jac. v).* Sublimitas hujus crucis est cœleste desiderium corda nostra sursum levans; profundum timor castus corda nostra penetrans, et nos semper in humilitate conservans. Deum ergo in corpore nostro portabimus, si illud Apostoli præceptum impleamus: *Alter alterius onera portate (Galat. v).* Quod nobis præstare dignetur, qui hanc legem primus adimplendo, onera nostra portare dignatus est, Jesus Christus Dominus noster. Amen

## SERMO XIII.

IN PASCHA,

*Exsurge, gloria mea, exsurge, psalterium et cithara: exurgam diluculo (Psal. li, cvii).* Exurgamus ergo tandem aliquando, Scriptura nos hortante et dicente: *Hora est jam nos de somno surgere: nunc enim propior est nostra salus quam cum credidimus (Rom. xiii).* Vere propior est: quando ostensa est jam nobis via, aperta est janua, parata est mensa, vox turturis audita est. Ostensa est via peregrinis, aperta est janua mendicis, parata est mensa famelicis, vox turturis facta est amicis. Ostensa est via disciplinæ, sive obedientiæ, aperta est janua misericordiæ, sive indulgentiæ, parata est mensa epulantis, et ad epulas invitantis Sapientiæ, vox turturis audita, ut jucundemur. Viam diem professio est ordinis in quo tria profitemur: stabilitatem in loco, conversionem, hoc est correctionem morum, obedientiam secundum Regulam. Stabilitas in loco, est non moveri de loco sine presidentis imperio: nam qui jussus locum mutat, non perdit stabilitatem, quia obedientiam servat. Conversio morum, est eversio vitiorum, et virtutum plantatio. Obedientia secundum Regulam, est non tarda, non trepida, non murmurosa, non tepida; sed velox, serena, hilaris, et fervida; et hoc tantum in duris et contrariis rebus, et carni non placentibus. Nam in voluptuosis et nihil in se pœnitentialis amaritudinis habentibus, et tarde ac tepide obediendum est, si res ipsa citra peccatum est.

Si autem sine peccato transigi non potest, obediendum est Deo, magis quam hominibus. Nihil enim homo debet homini, nisi salva innocentia. Hæc igitur est via, ambulate in ea via in principiis arcta et ardua, sed post principia lata et spatiosa, facilis et plana: in utrisque autem pulchra et

recta (*Isai. xxx*). Ut enim ait legislator noster (29), via vitæ non nisi angusto initio incipienda est; at deinde dilatato corde inenarrabili dulcedine curritur, juxta illud Psalmistæ: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum (Psal. cxviii)*. Porro arcta via jumentum nimis incrassatum non vehit; ardua viatorem oneratum non provehit; via pulchra inquinatum nil admittit; recta non transmittit erroneum. Equus incrassatus cito recalcitrat; viator oneratus cito fatigatus ab itineris labore cessat. Vir immundus quidquid tangit polluit, et tanquam ovis morbida omnem gregem contaminat; erroneus autem cum ratione nunquam concordat. Incrassantur gulosi, onerantur avari, polluuntur luxuriosi, errant vagabundi, et vagantur errabundi omnes hæretici et inconstantis animi. Hæc via nobis ostensa est in itinerario Jesu Christi dupliciter, verbo et exemplo. Verbo nobis ostensa est arcta via, cum dixit *Videte, ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate, et curis hujus vitæ (Luc. xxi)*. Exemplo; cum jejunat quadraginta diebus et quadraginta noctibus, et cum discipuli ejus tanta arctabantur esurie, ut ambulantes per sata spicas vellerent, et vulsas et confrictas ambulando manducarent. Via ardua nobis ostensa est verbo, cum dixit: *Si quis non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus (Luc. xiv)*; et iterum: *Si quis non bajulat crucem suam quotidie, et sequitur me, non est meus discipulus (ibid.)*. Ecce solam crucem ferre jubemur, et quidquid est aliud, habere prohibemur. Quæsitum est aliquando a quodam dæmone per hominem obsessum loquente de monacho proprietatem habente, quid de tali monacho sibi videretur. Qui respondit: Monachus qui habet obolum, non valet obolum. Nemo, ait philosophus quidam, cum sarcinis enatat. Ego autem dico, quod multo magis nemo cum sarcinis volat. Omnis pecunia, omnis terrena possessio, quidquid habetur supra victum et vestitum, quo contenti esse jubemur, onus est. Via pulchra nobis ostensa est per Verbum; quando ab incarnata Dei Sapientia datum est mundo perpetuæ virginitatis consilium, dicente Domino: *Sunt eunuchi, qui se castraverunt propter regnum Dei, qui potest capere capiat (Matth. xix)*; et Apostolus præcipuus: *De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do (I Cor. vii)*. Ostensa est nobis hæc eadem via per Christum, quando ipse Dei Filius dignatus est nasci de Virgine; ac dilecto virgini discipulo etiam commendare dilectam matrem et Virginem moriendo in cruce. Hæc pulchritudo viæ nihil patitur immundum. Si ergo omnis immundus secundum legem Moysi a sanctorum castris ejicitur; quam merito secundum severitatem Patrum nostrorum omnis immunditia non solum in opere, sed etiam in quolibet signo aut verbo a conventu sanctorum

corporaliter eliminari jubetur! Via recta nobis ostensa est verbo, quando dictum est: *Hæc autem scripta sunt, ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei, et ut credentes vitam habeatis in nomine ejus (Joan. xx)*. Ostensa est nobis per exemplum; quando ille qui sic vixerat, et sic docuerat, videntibus discipulis elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum. Hæc igitur est via, ambulate in ea. *Beati immaculati in via qui ambulant in lege Domini (Psal. cxviii)*. In hoc loco sub nomine maculæ omne impedimentum comprehenditur, id est crassitudo et onus, immunditia et error. *Beati, inquit, immaculati in via*. Quam viam dixerit, exposuit, cum subjunxit: *Qui ambulant in lege Domini*. Immaculati ergo in via sunt, qui nec incrassantur per gulam, nec onerantur per avaritiam, nec polluuntur per luxuriam, nec per hæresim errabundi vagantur. Sicut autem ostensa est nobis via, sic aperta est nobis janua. Quibus aperta? Latroni, neganti, peccatrici, homicidæ, apostatæ; septem dæmoniis subjectæ; sed latroni confitenti, apostatæ amore flenti, peccatrici valde diligenti. In latrone confessio, in Petro contritio, in peccatrice diligens satisfactio, vel satisfaciens dilectio commendatur. Idcirco autem tres istos maximos peccatores maxime numeravi, ut nullus peccator quantumlibet maximus, de aperienda sibi misericordiæ janua desperaret. Parata est etiam nobis mensa, id est sacrosanctum altare, in quo agnum Paschalem comedamus. Sic autem comedendus est. *Renes, inquit, vestros accingetis, calceamenta habentes in pedibus, baculos tenentes in manibus, et comedetis festinanter. Est enim Phase, id est transitus Domini (Exod. xii)*. Caput cum pedibus et intestinis vorabit. In accinctis renibus carnis castigatio, in calceatis pedibus mortis appetitio, vel affectuum nostrorum munitio; in baculis in manibus operis rectitudo, aut certe judicii æterni assidua meditatio. Quod judicium quasi baculus est, quia regit et percutit, sustentat, et prosternit. Utrobique baculus rectus, quia reddetur unicuique quod rectum est. Caput hujus agni est potestatis divinæ sublimitas; pedes humanæ dispensationis humilitas; intestina in utraque natura viscera pietatis. Hæc omnia voranda sunt, id est credenda firmiter, adoranda simpliciter, devote et medullitus honoranda. Vox turturis audita est in terra nostra, hæc scilicet: *Exsurge gloria mea, etc.* Vox turturis est, id est vox Patris suum comparem, id est sibi coæqualem Filium, velut plangentis, dicentisque: *Fili mi, gloria mea, cecidisti in contumeliam, exsurge in honorem; Fili mi, psalterium meum, id est laudem meam sonans a superiori, cecidisti in confusionem, exsurge in gloriam; Fili mi; cithara mea, id est laudem meam sonans ab inferiori, cecidisti in passionem et mortem, exsurge in immortalitatem, impassibilem. Catulus leonis Juda; ad prædam ascen-*

*disti, Fili mi: quis suscitabit eum? (Gen. xlix.)* Quis de angelis, vel archangelis? Non Michael, non Gabriel, non Raphael, non alius ullus. At se ipsum potuit suscitare, jubente ac dicente Patre: *Exsurge gloria mea, exsurge psalterium, et cithara,* ipsoque respondente: *Exurgam diluculo.* Dixit ergo, et fecit, quia ejus dicere facere est. Ecce resurrexit, et adhuc non solum cum Patre est, sed etiam nobiscum fratribus suis, et erit omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi. Possunt etiam verba ista Patris non solum de Filio ejus unigenito, sed etiam de ultimogenito intelligi. Habet enim filios tres: unum unigenitum, alterum primogenitum, tertium ultimogenitum. Unigenitus est Dominus noster Jesus Christus; primogenitus B populus Israeliticus in electis Patribus; ultimogenitus C populus Christianus. Ad nos ergo loquitur dicens: O Fili mi, popule Christiane, *gloria mea* per remissionem peccatorum gratuitam; *psalterium meum*, annuntiando laudem meam; *cithara mea*, confitendo iniquitatem tuam. *Omnes*, inquit Apostolus, *peccaverunt et egent gloria Dei, justificati gratis per gratiam ipsius (Rom. iii).* Vel *gloria mea*, vivendo sapienter; quia gloria patris est filius sapiens: *psalterium meum*, vivendo concorditer; nam pacem summa tenent: *cithara mea*, agendo viriliter, et sustinendo patienter. Vel *gloria mea* per redemptionem, *psalterium meum* per dilectionem, *cithara mea* per carnis mortificationem. Nam redempti sumus in gloriam et laudem ejus. In psalterio decachordo psallimus, cum proximum diligimus. Omnis enim lex in hoc sermone instauratur, *Diliges proximum tuum, sicut te ipsum (Rom. xiii).* Igitur monachordum dilectionis valet decachordum legis. Citharizamus, cum carnem mortificamus. *Exsurge*, id est ex terra usque ad cælum surge: quærendo quæ sursum sunt, sapiendo quæ sursum sunt. Respondet Christianus: *Exurgam diluculo*, id est mox ut sol justitiæ mihi ortus fuerit, et radiis gratiæ suæ mentem meam afflaverit: ut a terra me suspendat, ut post se me trahat, ut ad cælum me pertrahat, et ad se ipsum me tandem accipiat. Sic ipse discipulis promisit, dicens: *Veniam ad vos, et accipiam vos ad me ipsum: ut ubi ego sum, et vos sitis (Joan. xiv).* Quod ipse nobis D omnibus præstare dignetur: qui hodie novus auctor resurrectionis, ab inferis resurrexit. Amen.

#### SERMO XIV.

##### IN ASCENSIONE DOMINI I.

*In velamento alarum tuarum exultabo (Psal. lxi).* Bone Jesu, qui me sub umbra alarum tuarum protegis, qui mihi obumbras scapulis tuis, qui in odore unguentorum tuorum me trahis, qui obviis manibus et in ulnis tuis me suscipis, tu me hodie doces sublimiter in cælum post te volare, qui me prius docuisti humiliter in terra post te ambulare. *Cum essem parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus (I Cor. xiii):* nunc autem de profectu sapientiæ et ætatis, et gratiæ gran-

A descens, sapientiam loquor et audio inter perfectos. Ad utraque nos, Domine, instituisti, tunc gallina, nunc aquila: tunc parvulus cum parvulis dixisti de parvulis: *Sinite parvulos ad me venire; talium est enim regnum cælorum (Marc. x):* et puerum statuisti temetipsum in medio, et sic venisti quærere quod perierat, sic sollicitus mei. Quæsivit me diabolus, et invenit, et circumvenit. Quæsivit me Christus; invenit, et subvenit. Quæsivit me diabolus per serpentem non diabolum; sed diabolo nescienter plenum: et in luce me invenit, et seduxit. Quæsivit me Deus per angelum non Deum, sed Dei bonum nuntium; et in umbra me invenit, sed non reduxit. Postea Deus per hominem non Deum, sed hominem purum, quamvis prophetam magnum, scilicet Moysen, quæsivit me, et invenit me in luto et latere laborantem molli et effeminata luxuria, dura et obstinata malitia diabolo servientem; et invenit et eduxit, sed ad quietem non perduxit. Tandem Deus per hominem Deum, id est per Jesum Christum me quæsivit, invenit, duxit, et induxit in montem sanctificationis suæ. Sed duxit ut gallina pullos suos congregans sub alas et fovens, quæsivit scalpuriens, et domum subvertens, et universum stratum ejus in infirmitate versans; quasi abbas scrutans lectos monachorum, non qui jam erant, sed qui esse debebant, propter opus peculiare, ut inveniretur: sic gallina super pullos suos contracta, docuit nos sobrie, et juste, et pie vivere in terra sub alis suis, quæ sunt exemplum vitæ, et C verbum doctrinæ, humilis utriusque. Ut parvulus cum parvulis conversabatur, ut parvulus cum parvulis loquebatur, terrena docens, id est usum sacramentorum, in terra duntaxat exercenda; nondum fructum terræ sublimem, et in cælo percipiendum proponens, quibus dixit: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo (Joan. xvi)* Sic quæsivit in pulvere pulverem, et in pulvere margaritam; pulverem, qui apparebat; margaritam, quæ latebat: et tandem quem quæsivit, invenit in terra deserta, in loco horroris et vastæ solitudinis; id est in carne corrupta, sed inevitabili necessitate mortis, in sensuum interiorum corruptione: vere solitudo vasta, in qua solus erat vastatus homo; solus sine vero, sine bono, sine seipso, sine Deo; nesciens unde veniat, aut quo vadat, tam principii sui, quam finis ignorans. Hinc ejus consilium infatuatum, judicium reprobum vel falsatum, desiderium corruptum. Consilii est discernere inter bonum et malum, commodum et incommodum; judicii inter justum et injustum, verum et falsum, tanquam inter lucem et tenebras: desiderii inter jucunda et tristia, amara et dulcia: et sic in se retorsit triplex væ propheticum, væ qui dicunt bonum malum, etc. (Isa. v.) Sic ignorans seipsum abiit post gregem sodalium suorum, presentibus intendens, non ad futura se extendens; primum bonum vinum ponens, non rerum exitus prudenter metiens; quia cujus finis bonus vel ma-



ius est; ipsum quoque bonum vel malum. In his invenit homo Deus hominem non Deum, et more gallinæ circumduxit eum, et docuit, et custodivit quasi pupillam oculi sui. Circumduxit undique naturam purgans, adjectiva tanquam superflua amputans et circumcidens; circuiens et immolans carnis vitia, et impiorum qui in circuitu ambulant vestigia delens. Sapientia namque non solum terram circuit, sed et gyrum cœli: circumduxit eum, et circumdusi docuit, et custodivit carnem, ut gallina; mentem, ut aquila. Ignis autem eum præcedit, et inflammat in circuitu inimicos ejus; ignis videlicet terroris, qui semper in sensu cogitat circumspersionem Dei; quem charitas foras mittit ad custodiam, quo secure quiescat intus in lectulo cum Salomone suo. In hunc modum circumduxit per timorem, docuit per spem, custodivit per fidem. Docet mortem non tinendam, sed per eam potius transeundam ad vitam; ut justus gaudeat vehementer, cum invenerit sepulcrum, quia cum se consumptum putaverit, orietur ut Lucifer. Quam dulcis somnus, ubi hæreditas Domini, cum de curru transferetur ad currum more regio, de sub alis gallinæ super humeros aquilæ. Egredietur de prælio mortis dolore percussus, et ipsi morti moriturus revertetur in regnum suum, juxta illud: *In lætitia egrediemini, et in pace deducemini* (Isa. LV). In hac spe docet Deus hominem scientiam, quem tandem custodit per fidem, sicut pupillam oculi sui. Sine fide virtutes oculos habent, sed pupillam non habent: nesciunt quo dirigant intentionem; quo devotionem, quo orationem; sed sic currunt quasi incertum; et sic pugnant, quasi aerem verberantes. Idola oculos habent, sed non vident, quia pupillam non habent. Sic Deus per fidem custodit et dirigit consilia, judicia et desideria; ne deviant et exorbitent a bono et vero, utroque jucundo. Sic sic gallina nostra pullis suis terram desertam, in qua non invenit Apostolus bonum, sed spinis et tribulis obsitam convertit in hortum deliciarum, juxta illud: *Terra illa deserta facta est ut hortus voluptatis* (Ezech. xxxvi); locum horroris convertit in portum salutis, ubi Christus stat in littore. Tunc erit mors tua pretiosa, et mori lucrum (Philip. i); cum suscipientes te angeli sancti revertentem de mari, prius in conversione tua gavis, merces exoticas et pretiosissimas exponentes de manu tua, et in fluctibus acquisitas stabilient in conspectu Domini, cujus multiplicasti pecuniam: et propter pauca stabiliet te super multa. Navis ista regularis est disciplina. Sic Dominus in humilitate nos circumduxit, et docuit, et custodivit, quasi dicens: *Terrena tanquam parvulis dixi vobis: amodo cœlestia dicam vobis, et credetis, dicetisque: Et si cognovimus Christum secundum carnem; sed nunc jam non novimus* (II Cor. v). Unde sequitur: *Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans* (Deut. xxxi). Hæc aquila filios habet,

*cit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrente, et comedant eum filii aquilæ* (Prov. xxx).

Hic oculus voluntatis propriæ et perversæ contra Deum obstinatæ: non enim timet Deum, nec hominem reveretur: per quem mos ingreditur et egreditur, alios per ipsum, et ipsum per alios fascians, et fatuans. Hic subsannat patrem, vitam Christi contemnens humilem et laboriosam, mortemque sanctorum pretiosam: et hic partus Ecclesiæ, quæ cum parit tristitiam habet. Hunc effodiant, et de loco suo, de proposito expellunt corvi de torrentibus, id est sancti corpora sua mortificantes, et de torrente in via cum Christo bibentes, stigmata Jesu in suo corpore circumferentes. Tales corvi pascunt Eliam in torrente pane et carne (III Reg. xvii), id est devotione cordis et mortificatione carnis, mane et vespere, in principio conversionis et fine. Filii aquilæ sanctorum animæ, quos Sol justitiæ foris denigrat, intus illuminat et decorat. Sic justii peccatores auctoritatis exemplo corrigunt, et zelo charitatis in se trajiciunt. Hos filios suos hodie Christus aquila provocat ad volandum, ut quo tendit, intendant. Super eos volitat, imo et super cherubim, et super pennas ventorum, super omnia sanctorum merita, et super omnes ordines angelorum, longe transcendens illorum vitam et gloriam, sicut et scientiam. Prælati est, super pullos suos volare, ut omnes præcellat merito, sicut et loco. Juxta eos volitat, si æqualis est vita illius vitæ subditorum: infra, si inferior est vita ejus vita illorum; supra, si major. Expandit Christus alas suas, quæ sunt remissio, ab inferioribus expediens, et emissio ad superiora contendens. In velamento alarum istarum nobis est exultandum, sicut exultabat, qui dicebat: *Adhæsit anima mea post te* (Psal. Lxii). Adhæreat avarus et cupidus, et terrenus, imo terra et pulvis pulveri suo, id est divitiis suis terrenis, cujus anima humiliata est in pulvere. Quid enim sunt divitiæ terrenæ, nisi pulvis, leves, instabiles, incertæ? *Præcipe, inquit, divitibus hujus sæculi, non sperare in incerto divitiarum* (I Tim. vi). Adhæreat carnalis et luxuriosus meretrici suæ, imo stercorei suo. Omnis enim mulier quæ est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur.

Qui ergo adhæret meretrici, efficitur non solum unum corpus, sed etiam unum stercus. Dicat animalis et acediosus. *Adhæsit pavimento anima mea* (Psal. cxviii), quod est durum et insensibile, boni fastidium, juxta quod sequitur: *Dormitavit anima mea præ tædio*. (Ibid.) Et hoc illius est expositio. Non sic spiritualis, dicens: *Adhæsit anima mea glutino amoris sancti post te. Mihi adhærere Deo bonum est* (Psal. lxxii). *Quis me separabit a charitate Christi?* (Rom. viii.) *Trahit sua quemque voluptas, sic et me mea. Dextera tua suscepit me* (Psal. xvii). Manus Christi operatio Christi, læva ejus operatio humilitatis ejus, caput meum levans, quod nequaquam sine illa levarem, etiam si justus

essem. O pulchra lævæ trajectio, ignominia glorificans, paupertas locupletans, dolor exhilarans, stultitia sensificans, infirmitas corroborans, sitis inebrians, miseria felicitans, mors ipsa tandem vegetans animas et vivificans. Hæc læva nos levat, ab hac scilicet captivitate ad libertatem gloriæ filiorum Dei. Mittit enim radices deorsum, et facit fructum sursum. Læva levat ad dexteram; dextera ejus nos amplexatur, assumendo nos in gratiam et gloriam. Hæc dextera est operatio Trinitatis, quæ tripliciter nos suscepit, juxta illud: *Dextera Domini fecit virtutem, me liberans: Dextera Domini exaltavit me* (Psal. cxvii), ad alta intelligenda et operanda me illuminans et confortans et coadjuvans: *Dextera Domini fecit virtutem, me beatificans. Liberavit ab Ægypto, illuminavit in Sinai sancto; glorificavit in regno.*

Prima nos suscipit operatio potentie in sacramento sanctitatis, deinde operatio sapientie in documento veritatis, tandem operatio benignitatis et benevolentie in experimento beatitudinis. In hac tertia susceptum non est qui de manu Dei possit eruere; nam de duabus primis evelli possunt etiam, si fieri potest, electi. Nam et post sacramentum sancti nonnunquam profanantur, et post documentum sapientes nonnunquam infatuantur, juxta illud: *Si fuerit Jechonias filius Joachim regis Juda annulus in manu dextra mea, inde evellam eum.* (Jer. xii.) Quod est: Si fuerit justus in operatione sacramenti et documenti divini, quasi signaculum cæteros exemplo et verbo insigniens et informans, et erraverit a justitia, et fecerit iniquitatem, inde evellam eum, quia nec lavacrum baptismi, nec verbum fidei proderit ei. In hæreditate vero Domini fixa sunt omnia (Ezech. xlviii), nec commovebitur in æternum, qui habitat in Jerusalem illa quæ vocatur Adonai samma, id est Dominus ibidem. Jesus ipse Deus meus, et salutaris meus, non movebor amplius. Sic Dominus Jesus terram convertit in hortum voluptatis; locum horroris in portum salutis, vastitatem solitudinis in civitatem habitationis. Civitas illa munita virtus et sanctificatio. Suscipe me, Domine Jesu, post hoc meritum et gratiam in illam potentie tuæ lætitiâ, quæ tuis erit sufficiens præmium, et gaudium plenum in sæcula sæculorum. Amen.

### SERMO XV.

IN ASCENSIONE DOMINI II.

*Tolosæ habitus ad clericos scholares in ecclesia B. Jacobi.*

*Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus, et mundo corde.* (Psal. xxiii.) Cum sermonem hunc facere coactus sum, tam justæ reprehensioni expositum, quam præmeditatione legitima non exsculptum, occurrit illud poeticum:

*Carmen reprehendite, quod non  
Multa dies et multa litura coercuit, atque  
Perfectum decies non castigavit ad unguem.*

(HOR. De art. poet., 292)

Cui sententiæ consentit Quintilianus in libro Con-

*stitutionum oratoriarum, dicens: « Sit modo tardior, dum diligens stylus. Nihil enim magnarum rerum natura cito effici voluit praposuitque cuilibet magno operi difficultatem. » Verum istud periculum sæpe mihi accidit ex temerario plebis judicio, quæ, sicut ait Salustius de fortuna, cunctas res magis ex libidine quam ex vero celebrat, obscuratque; facitque ut aliquis nomen habeat quod vivat, et mortuus est; quod eleganter de omnibus disserat, et balbutit. Hinc est, quod a devotione vestra laudabili sic ad me concurritur quasi ad vocem jucundam, et carmen amicæ Thebaidis, cujus auctor Statius, cognomento Surculus, hujus civitatis oriundus. Ubi, ut Hieronymus asserit, recitationis dulcedine adeo placebat Romanis, ut teste satyrico subsellia frangeret auditorum. Verum multos alios auctores celebri laude dignissimos legimus quantum ad notitiam supervixisse ignobiles, et quasi nati non essent, pene universis ignotos: adeo leve et frivolum et fortuitum est placere hominibus, ut, sicut ait orator egregius, in quibusdam etiam ipsæ virtutes gratiam habeant, in aliis vitia ipsa delectent.*

Væ igitur favori humano a temeritate judicii; quando explorata facultate virium humeris debilibus sæpius imponit onus gravissimum, et negotium magni conaminis et multi operis ab infirmo, et in brevi desiderat absolvi. Sed ista lectio jam loquatur: *Quis ascendet in montem Domini?* etc.

*Scandere celsa juvat, pudor est descendere celsis;*  
(HORAT.)

ait quidam, et alius:

*Unicus est, de quo sollicitantur, honor.*

Omnis enim rationalis spiritus quasi naturaliter in arduum nitens, et honoris appetens satis indicat et generositatem suæ originis, et honorem pristinae dignitatis. De primo est illud Arati poetæ:

*Ipsius enim et genus sumus.*

De secundo illud Psalmistæ: *Homo cum in honore esset, non intellexit.* (Psal. xlix.) Hinc est, quod homo requiem non invenit in loco terreno et humili, quia principiam trahit a sublimi, id est regione cœlesti. Auctor enim ejus in cœlis est, juxta illud: *Pater noster, qui es in cœlis.* (Math. vi.) Illuc igitur oportet ipsum recurrere, ut ibi veram requiem possit invenire. Unde Michæas: *Surgite, et ite, quia non habetis hic requiem.* (Mich. ii.) Et Apostolus: *Quæ sursum sunt querite, ubi Christus est, etc.* (Coloss. iii.) Certe quidquid in Deo est, in excelso est: nihil enim Deo excelsius. In excelso igitur est fides nostra, salus, et pax, et requies. Hinc est, quod Hebræorum pueri cum Salvatore obviarent, se salvari postulabant in excelsis: scientes ibi esse, et ibi tantum, veram et plenam animarum requiem, corporum salutem, amborum pacem, locum et civitatem omnium salvandorum: juxta quod Christus in cœlum ascensurus discipulis suis promittebat, dicens: *Vado parare vobis locum. Et si abiero, et paravero vobis locum, iterum veniam ad*

vos, et accipiam vos ad me ipsum, ut ubi ego sum, et vos sitis (Joan. xiv). Ad hanc ergo assumptionem, vel hujus assumptionis preparationem invitatur omnis homo, cum dicitur: *Quis ascendet in montem Domini?* etc. *Innocens manibus, et mundo corde* (Psal. xxiii). Audiant filii Adam ascensionis cupidi, venatores gloriæ, potestatis aucupes, altitudinis amatores. Audiant, et gaudeant, se non solum ab ascensu non esse prohibitos, sed magis ad ascensum nunc esse provocatos, juxta illud Ambrosii.

*Nunc provocatis actibus,  
Christum expectare nos aecet,  
Vitaque tali vivere,  
Quæ possit cælos scandere* (30).

Et ne quis forte causaretur, iter ad cælum aut penitus impossibile homini, aut nimis arduum: ecce ascensor cæli, tanquam via, et veritas et vita, manifeste monstravit hodie se esse viam ad cælum in exemplo innocentiae, veritatem viæ in verbo doctrinæ, vitam veritatis in jucundo spectaculo ascensionis suæ. Væ, qui vocati exemplo, non veniunt; provocati verbo, non audiunt; provocati miraculo, non accurrunt. Nihil enim excusationis remanenti relinquitur; quando tanta merces innocentiae demonstratur. Certe servanda erat a nobis innocentia, etiam si nulla merces speraretur innocentiae, nulla pœna iniquitatis timeretur. Sufficiebat enim ut faceret servus, quia præcepit dominus; ille præsertim Dominus, cujus natura bonitas, cujus voluntas potentia, cujus opus misericordia est. Nunc autem cum tantum gloriæ pondus innocenti promissum sit, et tantum miseriæ onus sit repositum nocenti; ut et illud omne desiderium superet, et istud exsuperet omnem metum, justissime quidem, sed districtissime arguendus erit, quisquis non ascenderit, de peccato, de justitia, et de judicio. De peccato quod commisit, innocentiam non servans; de justitia quam omisit, mercedem justitiæ non desiderans: de judicio quod non timuit, damnationem diaboli non ignorans. Veniet certe, veniet magister innocentiae, nocentiæ vindex, veniet ad judicium, sicut ivit in cælum: quantum desiderabilis ad dexteram, tantum intolerabilis ad sinistram; id est ineffabilia redditurus innocentibus præmia, nocentibus tormenta: illis ascensuris ad cæli palatia, D istis in tartara ruituris.

Sed dicit aliquis: Quis potest ascendere in cælum? Audi quis. *Innocens manibus, et mundo corde.* Cælum namque dicitur mons Domini; quia nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, *Filius hominis qui est in cælo* (Joan. iii): subaudi integer, id est caput cum corpore. Nam caput et corpus unus est Christus. Cælum igitur dicitur mons Domini, vel propter habitationem, juxta illud: *Ad te levavi oculos meos qui habitas in cælis* (Psal. cxxii): vel propter ascensionem, juxta illud: *Qui ædificavit in cælo ascensionem suam: Dominus nomen*

*illi* (Amos, ix). Christus prius habitavit in cælis, quam in cælos ascendit; quia prius fuit Deus in cælo habitans, quam homo se de terra ad cælum levans. Nobis autem prius est ascendere, quam habitare, quod in loco dicitur stare. Idem prius quaerit Propheta de ascensione, et postea de statione, dicens: *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus.* Hanc quaestionem facit ipse, quasi in sacrario cordis sui consistens, et orans. Et respondetur ei ex aditis templi et quasi ex cornibus altaris emittitur ad eum vox ista, dicens: *Innocens manibus et mundo corde.* Innocentia aliquando stricte accipitur, aliquando large. Stricte, ut apud Senecam: « Innocentia, inquit, non est perfecta virtus, sed abstinencia alieni. » Etiam apud Hieronymum super illum locum: *Non privabis bonis eos qui ambulant in innocentia* (Psal. lxxxiii): « Melius, inquit, habes in Hebræo in perfectione: quia innocentia non est perfecta virtus. » Innocentia quoque ponitur aliquando pro simplicitate, ut apud Salomonem in Proverbiis: *Innocens credit omni verbo, astutus considerat gressus suos* (Prov. xiv). Porro large accipitur innocentia, quando perfectionem justitiæ designat, ut apud Augustinum (30) super illum locum: *Perambulabam in innocentia, cordis mei:* « Habe, inquit, innocentiam, et justitiam perfecisti. » Hujus innocentiae duæ sunt partes: nec facere miserum, nec deserere miserum. Facimus autem miserum, aut verbo, aut facto, aut consensu solo. Verbo tripliciter: aut detrahendo, aut adulando, aut contumeliam inferendo. Detrahis vero tripliciter: aut ut inventor, aut ut relator, aut ut non invitus auditor. Nam si desit qui audiat, deest qui dicat. Sicut autem detractoris est bona minuere, et mala augere: sic adulatoris e contrario. Unde apud Terentium Thrasoni quaerenti:

*Magnas vero agere gratias, Thais, mihi?*  
respondit Gnato:  
*Ingentes.*

(TERENT., Eun., III, 1, 1.)

« Satis erat, ut ait Cicero, dixisse *magnas*; sed assentatoris est semper augere quod is velit audire cui assentatur. » De hoc est illud Satyrici:

*Quid quod adulandi gens prudentissima laudat  
Sermonem indocti; faciem deformis amici,  
Et longum invalidi collum cervicibus æquat  
Herculis, Antæum procul a tellure tenentis*

(JUVEN., III, 89.)

Porro contumelia sermonis duplex est: in Deum blasphemiae, in proximum iræ. Blasphemia in Deum duplex est, aut opinionis hæreticæ, aut jurationis illicitæ. Illicita juratio est, quoties causa non subest, ut ad purgationem criminis, ad fœdera pacis, ad persuasionem virtutis. Contumelia in proximum dupliciter fit; aut voce non significante, ut *raca*; aut significante, ut *fatue*. Item facimus

miseros vel nos ipsos vel alios, et loquendo mendacium, et tacendo veritatem. Mendacium vero large dicitur falsa significatio : stricte vero falsa significatio cum intentione fallendi. Et dicitur significatio non vocis tantum, sed scripturæ, vel nuntius. Mentiri large dicitur falsum dicere, stricte et proprie contra mentem ire. Et describitur sic : Loqui contra hoc quod animo sentit quis, sive illud verum sit, sive non. Omnis ergo qui loquitur mendacium, mentitur : sed non convertitur. Tria sunt genera mendacii. Primum indolis vel utilitatis quæ fit causa proximi, et est veniale ; secundum joci, et similiter veniale, nisi ducatur in consuetudinem ; tertium deceptionis, et istud est crimen. Augustinus (51) octo describit mendaciorum genera. Primum religionis, ut in articulis fidei. Secundum læsionis, quod tale est, ut nulli prosit, et obsit alicui. Tertium læsionis similis, et talitatis, quod scilicet prodest alicui, et obest alteri. Quartum est libidinis, sola scilicet voluntate mentiendi. Quintum adulationis, quod fit placendi cupiditate, suaviloquio. Tria reliqua solius utilitatis sunt, sed differunt ; quia sextum fit pro vitando damno pecuniæ, septimum pro vitando damno personæ, octavum pro vitanda jactura pudicitiae. In his octo generibus tanto quisque minus peccat, quanto magis a primo recedit.

Est autem veritas duplex : est veritas rei, et est veritas Christi. Veritas rei attenditur circa inhærentiam prædicati ad subjectum ; veritas Christi circa constantiam loquentis. A veritate vel fasitate rei dicitur quis verus vel falsus ; a veritate Christi dicitur quis verax vel fallax. Proinde, terminis commutatis, potest quis esse simul verus et verax, et tunc utrumque est a Deo ; falsus et fallax, et tunc utrumque est ab homine ; verax et falsus, fallax et verus ; et tunc alterum a Deo, alterum ab homine. Facimus etiam miserum facto dupliciter : aut læsione corporis, aut damno rei familiaris. Quorum utrumque duobus modis committitur, aut manu propria, aut aliena : velut quando David occidit Uriam gladio filiorum Ammon. Item utrumque istorum dupliciter adimpletur, id est aut facto proximo, aut remoto, et quasi longa manu peccando. Proximo, ut quando ipsi facimus, vel ut fiat admonemus. Remoto dupliciter : causaliter, vel occasionaliter. Causaliter, ut quando pro peccato unius alter punitur, sicut plerumque contingit, aut per judicis ignorantiam, aut per iracundiam ejus qui læsus est, et expetit vindictam. In quo casu puto, illum qui primus peccavit teneri occurrere, ut liberet innocentem objectione proprii corporis, dicendo illud Virgilianum :

*Me, me (adsun qui feci), in me convertite ferrum...*  
(*Æneid.* ix, 427.)

Sicut et fecit David angelo percutienti populum pro peccato quod ipse commiserat, dicens : *Ego sum qui peccavi, convertatur, obsecro, gladius tuus*

*in me, etc. (II Reg. xxiv).* Occasionaliter facimus miserum ; ut quando dicimus vel facimus aliquid unde alter occasionem peccandi sumit : quamvis non ad hoc illud dixerimus vel fecerimus. Tale fuit illud, quando David accepit ab Abimelech panes propositionis et gladium Goliæ in præsentia Doeg Idumæi, unde dixit ad filium ipsius Abimelech, qui ad ipsum confugerat : *Ego sum reus omnium animarum domus patris tui (I Reg. xxii).* Tale etiam fuit illud, quod in præsentia trium fortissimorum suorum desideravit aquam de cisterna Bethlehem, quæ sine periculo afferri non poterat. Unde quando allata est, reprehendens se ipsum de tali sermone, noluit eam bibere, sed libavit eam Domino, dicens : *Absit, ut sanguinem istorum bibam (II Reg. xxiii).* B. Ista tamen occasio proximior est quam prima, et magis reum constituit.

Facimus quoque miserum consensu solo dupliciter, vel expresso verbis, vel qualibet significatione, ut fiat : et iste consensus valde proximus est, et facto æquipollet, pari poena puniendus ; vel tacito aut remoto ; ut quando consilium non damus, sed tamen ut fiat volumus, vel si fiat gaudemus, aut certe non dolemus ; vel tacito et remotiore, ut quando dolemus factum, sed non impedimus faciendum, cum impedire possemus. Qui enim non resistit, cum resistere potest, consentit. Item deserimus miserum in sex operibus misericordiae, quæ Dominus in Evangelio enumerat dicens : *Esurii, et dedistis mihi manducare, etc. (Matth. xxv).* C. Et in septimo, id est in sepultura mortui, de qua legitur in Tobia, et in Ecclesiastico : *Et mortuo non prohibeas gratiam (Eccli. vii), sepulturæ scilicet.* Quamvis enim facilis sit jactura sepulcri, et sepe liat natura relictos, nec ad mortuum perveniat talis jacturæ sensus ; tamen quantum in nobis est, relinquimus illum miserum, si relinquimus inseputum. Plus tamen nosmetipsos miseros relinquimus, qui opus misericordiae non implemus. Item deserimus miserum, omittendo non solum corporales eleemosynas, sed etiam spirituales, quæ multo majores sunt corporalibus, et periculosius ac perniciosius deseruntur : ut quando errantem non docemus, vel peccantem non corripiamus. Verum quoniam omnis misericordia a nobis ipsis debet incipere, juxta illud : *Miserere animæ tuæ, placens Deo,* periculosissime nosmetipsos miseros deserimus, quoties de peccato statim non poenitemus. Omne namque peccatum quod per poenitentiam non statim diluitur, suo pondere ad aliud trahit. Ecce quot et quantis modis innocentia perditur ; dum non solum propria vel aliena miseria procuratur, sed vel tantum deseritur, eique non succurritur. Maximus ergo labor necessarius est, et multa sollicitudo adhibenda, ad hoc ut innocentia conservetur. Unde Augustinus in libro *De civitate Dei* : *Sicut, inquit, non est beneficentiæ, adjuvando*

(51) Aug., *De mendacio.*

efficere ut bonum quod majus est omittatur, sic non est innocentiae, parcendo severitati, ut in gravius malum incidatur.

Pertinet ergo ad innocentis affectum, non solum malum non facere, sed etiam ne fiat, adjuvare, vel punire peccantem; quatenus is qui corripitur corrigatur supplicio, aut alii terreantur exemplo. Est autem ad innocentiam conservandam necessaria cordis munditia, quia scriptum est: *Manus in manu non erit innocens malus* (Prov. xi). Sufficit enim ad perdendum thesaurum innocentiae, solum nocentiae voluntas, vel negligentia custodiae cordis: quia si peccandi facultas subtrahitur, sola voluntas pro facto reputatur. Licet enim nunquam habiturus sis effectum pravi operis; tamen jam praecipitas te in reatum voluntatis. Omni ergo custodia conserva cor tuum; quia ex ipso vita procedit. Haec omnimoda cordis custodia ejus munditia est, quam maxime timor Domini operatur. *Beatus enim homo qui semper est pavidus* (Prov. xxviii). Timor Domini expellit peccatum tanquam ostiarius, qui jugiter sedet ad cordis ostium, ut neminem admittat, nisi qui meretur ingressum. Quia vero immundus est apud Deum omnis arrogans, praecipue necessaria est ad obtinendam munditiam cordis humilitas, et inanis gloriae solidus contemptus. Unde Augustinus in libro *De civitate Dei*: «Tanto est quisque Deo similior, quanto ab immunditia inanis gloriae mundior. Haec autem cordis munditia nunquam nisi de timore Dei casto et sancto nascitur, de quo scriptum est: *Qui timet Deum, nihil negligit* (Eccle. vii), id est nec magna, nec minima; nec illa quae oportet facere, nec illa quae omittere oportet. Proinde munditia cordis est illa simplicitas oculi, de qua scriptum est: *Lucerna corporis tui oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit* (Matth. v). Solus talis oculus Deum visurus est, sicut scriptum est: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (ibid.) Sed ubi visurus? Ubi habitat, sicut scriptum est: *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in caelis* (Psal. cxxii). Igitur duae partes innocentiae quae sunt, nec facere miserum, nec miserum deserere, sunt duo gradus scalae, quibus in caelum scanditur. Cordis autem munditia est oculi claritas, per quam Deus videtur. Propterea quaerenti: *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus*, ita responsum est: *Innocens manibus et mundo corde*. O responsum breve, non leve, planum, sed plenum veritatis; perspicax et efficax, divinum et deificum. *Innocens manibus et mundo corde*. Audite, filii Adam, quam facile ascenditur non dico super equum, vel super thronum regium, sed super ipsum caelum.

Unde philosophus sapiens caelo impositus intelligit, cum sellam aut tribunal ascenderet, quam humili loco sederet. Nemo est sapiens, nisi sit innocens, qui solus est ascensor caeli, et caelestis cognitoris ascensor. *Quis ascendet in montem Domini*

*aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus et mundo corde*. Ecce, fratres charissimi, invenit artem divina Sapientia, per quam possint homines volare super volucres, calcare super daemones, saltare super nubes, super caelos ascendere, super astra caeli exaltare solum: inter ipsos angelorum ordines collocare sibi nidum. Quid hac arte subtilius, quid hac utilius scientia, quid ista facultate salubrius, quid hac sublimius potestate? *Filii hominum usquequo gravi corde: ut quid diligitis vanitatem, et quaritis mendacium?* (Psal. iv) et negligitis tantam artem, et tantum magisterium? Hanc artem nescivit obscurus ille Lucifer, licet sit ille artifex, qui tanquam fulgur de caelo cecidit. Nescivit Alexander ille superbus rex, qui de potestate sua occubuit. Nescivit ille maleficorum princeps Simon Magus pestifer, qui de praesumpto volatu corruit. Nescierunt philosophi, qui defecerunt scrutantes scrutinio: rimantes coelestia, relabentes ad terrena, quia relabentes ea; ponentes in caelum os suum, dum lingua eorum transiret in terra, et ipsi terram lingerent: dum in terris suis nomina sua vocarent, ut ab eis notarentur discipuli Pythagorei, vel Platonici, Epicurei vel Stoici, et caetera hujusmodi. Hos fallaciter beatificat poeta fallaciae, dicens:

*Felices animae, quibus haec cognoscere primum,  
Inque domos superas scandere cura fuit.*

(OVID., *Fast.* 1, 297.)

Et post pauca:

*Admovere oculis distantia sidera nostris.  
Aetheraque ingenio supposuere suo.*

Falleris, miser, falleris, non enim est felicitas ista curiositas, imo nihil infelicius, quam in caelum scandere per cognitionem coelestium, et mox de caelo ruere per elationem animorum. *Fallax equus ad salutem* (Psal. xxxii). Non sunt hujusmodi ascensores caelorum, sed ascensores equorum, de quibus scriptum est: *Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormitaverunt, qui ascenderunt equos* (Psal. lxxv). Equi dicuntur homines superbi et rebelles, filii Belial, id est absque jugo, jugum non ferentes Dominicum, calcitrantes contra stimulum disciplinae, ferventes ad coitum, exsultantes ad bellum: haec est enim equi natura. Vae tibi, mortalium caeca semper ambitio; vae tibi, ruinosam dominandi libido; ut quid temetipsam extollendo dejicis, magnificando minuis, multiplicando annihilas, dilatando dirumperis, exaltando praecipitas? Ecce enim ut ascendat vel voluptatis lectum, vel dignitatis gradum, vel aequitatis sellam, vel honoris cathedram, innocentiam perdis, humilitatem deseris, munditiam polluis, sine quarum vehiculo omnis ascensus casus est, omne sublime praecipitium, omnis altitudo ruina. Habet enim regula veritatis, quoniam: *Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur* (Luc. xviii).

*Alta cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.  
. . . . . Frangit Deus omne superbum.*

*Non sic, impii, non sic* (Psal. 1); non sic ascendi-

tur in montem Domini. Sed quomodo? Audi: *Quis ascendet in montem Domini, aut, quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus et mundo corde.* Sed nunc sermones simplici pauca loquamur ad simplices, ut et ipsi nobiscum pariter ascensuri, invenire possint per Dei gratiam in sermone nostro viam et vehiculum, lucernam et viaticum. Viam in errore, vehiculum in lassitudine, lucernam in caligine, viaticum in fame; ne vel a via recedant, vel in via deficiant. Longe peregrinantur homines ad descendendum. Multi multa tolerant, propter lucrum; urbem et orbem circuire solent scholastici, ut ex multis litteris efficiantur insani. Quid enim aliud conferre possunt nihil salvantes litteræ, nisi *semper dicentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes* (II Tim. III.) nisi tamen aliquando ad insaniam ducere? B

*Insani sapiens nomen feret, æquus iniqui,  
Ultra quam satis est, virtutem si petat ipse.*

Ultra quam satis est litteras petunt, qui cum jactura morum illas addiscunt. Unde Apostolus: *Non plus sapere quam oportet, sed sapere ad sobrietatem* (Rom. XII); vel, ut in Græco habetur, *ad pudicitiam.* « Melius est, inquit Hieronymus, aliquid nescire, quam cum periculo discere. Idcirco B. Benedictus videns in scholis artium liberalium multos ire præcipites per abrupta vitiorum, illum quem jam in mundo posuerat, retraxit pedem. Recessit igitur nescius, et sapienter indoctus.

Ecce quærent clerici Parisius artes liberales. Aurelianus auctores, Bononiæ codices, Salerni pyxides, Iolei dæmones, et nusquam mores. Nam de moribus non dico ultima, sed nulla fit quæstio. Ubique quæritur scientia, et nusquam vita; sine qua non solum nihil prodest, sed et nihil et scientia. Ideo nec ipsa scientia invenitur, quia ubi est non quæritur, id est in libro vitæ, qui etiam est liber scientiæ, hoc est Dei sapientia, *in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi* (Coloss. II). At iste liber hodie se recepit in armarium suum, quia se levavit in cælum. Necesse est ergo illuc ascendere, si ad veram scientiam vis pervenire, sicut ostendit B. Bernardus in nocte qua transiit ex hoc mundo ad patrem, dilecto, et dilectori suo Guillelmo, qui fuerat dominus Montispessulani, et tunc monachus vivebat in monasterio Grandisilvæ, quod est in partibus Tolosanæ. Videbatur ei in visu noctis, quod sanctus ille satis eum demulcebat alloquio. Deinde dans ei manum educebat eum de dormitorio versus quemdam montem altissimum juxta Jerusalem, et dicebat, se oportere illum montem ascendere. Tunc Guillelmus: « Ad quid, domine? » Qui respondit: « Ut discam. » Cumque ille diceret, se opinari ipsum esse sapientiore cunctis mortalibus, ait: « Tunc primum sapiens ero, postquam illuc ascendero. » Et statim ascendebat velocissime. Cumque ille admirans oculis sequacibus deduceret ascendentem, signum horologii pulsando ad vigilias, excitando eum cum fratribus finem fecit visioni. Sicut autem in hoc

A libro absconditi sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ, sic et in hoc scrinio repositi sunt omnes thesauri sufficientiæ. Est enim liber iste legentibus sapientia, videntibus sufficientia, gustantibus vita. O quanta faciunt homines, et quam gravia, quam dura tolerant, ut divites fiant! Quoties ob incertum lucrum incurrunt pericula certa, damna sustinent negotiatores, milites, athletæ et fures! Multo plus sudatur ad acquirendas divitias, quam ad litteras addiscendas. Nam dives qui fieri vult, cito vult fieri. Utrique tamen incassum sudant, tam illi qui fallaces divitias, quam illi qui falsi nominis scientias acquirere laborant. Non est enim census super salutem corporis. Vera scientia est sapientia salutaris, quæ sanctorum scientia proprie nuncupatur. Unde: *Et dedit illi scientiam sanctorum* (Sap. X). Scientia sanctorum est pie vivere, scire abundare et penuriam pati, scire timere Deum, scire declinare a malo, et facere bonum; scire salvare animam suam, scire pro æternis evitandis malis, bonis adipiscendis, præsentia bona contemnere, mala tolerare. Sapientia prima est stultitia caruisse. Prima mihi debes animi bona. *Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patitur?* (Matth. XVI.) Vera salus animæ justitia est; vera salus corporis gloria immortalitatis. De justitia quoque legitur, quod perpetua sit et immortalis. Ad hanc salutem animæ nihil conferunt nihil sonantes litteræ. Ad hanc salutem corporis nihil conferunt divitiæ hujus temporis. Non proderunt thesauri in die ultionis. Justitia vero liberat a morte. Anima sanari non potest, nisi suo Salvatore Christo adhæreat. Corpus quoque salvari non potest, nisi in cælo maneat, tanquam in proprio corporum humanorum salvatorio. Et hoc paucis advertite.

Omnia elementa hujus mundi humanum corpus exterminant, quamvis ipsum componant. Tabesne cadavera solvat, an rogas, haud refert. Tabesunt corpora nostra in aqua, vel terra, vel aere, incinerantur in igne. Ad hoc ergo ut salva esse possint corpora, super omnia elementa levata sint. Sicut ergo Salvator animarum non est alius quam Christus, qui hodie cum carne glorificata cælos ascendit; sic, ut ita dicam, salvatorium corporum non est aliud quam cælum, quod Christum ascendentem suscepit, et susceptum custodit. Hoc enim significabat ipse, cum dicebat: *Vado parare vobis locum* (Joan. XIV); quasi diceret: *Vado parare vobis repositorium, in quo vos reponam; vado exornare capsam, in qua vos transferam; vado parare hospitium, in quo vos suscipiam.* Vas repositorium mundis piscibus, capsam pretiosam sanctis corporibus, hospitium regale recipiendis civibus. Væ piscibus malis et immundis, rejiciendis in stagnum sulphureum. Væ putridis et libidinosus corporibus, projiciendis in sterquilinum. Væ gratiæ repulsoribus repellendis in infernum. Sagena Christi modo ex omni genere piscium congregat. Sed cum im-

pieta fuerit, educetur, et boni pisces eligentur, et in vasa caelestia reponentur; in illas videlicet mansiones, de quibus scriptum est: *In domo Patris mei mansiones multae sunt* (Joan. xiv). Mali vero pisces foras projicientur in stagnum ignis et sulphuris: quod illis paratum est, non ut ibi in voluptatibus ludant, sed in doloribus gemant. Boni pisces sunt secundum legem, qui squamas habent et pennulas, fortes et loricati ad mala toleranda; hilares et exercitati ad bona peragenda; alacres et veloces ad transiliendum, id est contemnenda bona praesentia, acres et ardentes ad desideranda futura. Porro capsam caelestem, in qua reponenda sunt corpora sanctorum, tanquam verae et caelestes reliquiae, significant capsae illae aureae et argenteae, in quibus nunc reponuntur. Quarum ornatus triplex in auro et argento et lapidibus pretiosis significat tam exteriorum caeli ornatum in sole, et luna, et stellis, quam interiorum in tribus hierarchiis. Nam sol rubet ut aurum optimum, luna nitet ut argentum, stellae fulgent et radiant sicut gemmae. Supremam hierarchiam significant lapides pretiosi; mediam aurum, inferiorem argentum.

Tres enim primi ordines sunt quasi gemmae incomparabiles, Regem caeli coronantes, vel vicinius ei adherentes. Tres medii quasi vestis ejus aurea, tres infimi quasi vestis ejusdem tintinnabula, per quorum nuntium quasi per argenteum tinnitum secreta caelestia plerumque mortalibus referantur. Magis autem proprie significat ornatus sanctorum capsarum, in quibus sanctorum reponuntur reliquiae, sanctorum exuviae, virtutes, et pretiosa miracula, quibus meruerunt exaltari a terra. Nam virtutes sanctorum et opera justitiae sunt quasi pulcherrima et pretiosissima quaedam aedificia, super fundamentum fidei a cunctis extruenda fidelibus, juxta illud Apostoli: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus. Si quis autem superaedificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, etc.* (I Cor. iii.) Nunquid credendum est in illa caelesti civitate, quam paravit Deus sanctis suis, qui et eam aedificavit, ligneas aut feneas domos contineri? Absit! Non recipit tam dives patria tam viles mansiones. Omnis materia corruptibilis vel combustibilis locum ibi non habet. Quidquid ex ligno, feno, stipula super pretioso fidei fundamento aedificatum est, igne comburetur. Per haec autem tria intelliguntur peccata venialia, sine quibus non vivitur. Nam mortalia non sunt lignum, fenum, stipula, sed cuprum, aes et ferrum. Et hujusmodi peccata fundamentum non solum polluunt, sed omnino destruunt. *Fides enim sine operibus mortua est* (Jac. ii). Est autem veniale aliud alio venialius; sicut mortale aliud alio mortalius. Ligna sunt rigidiores quam justum est, fenum molliores et delicates, stipula leviores. Lignum aedificat tardior ad dimittendum, ad dandum parior; fenum, ad corpus castigandum pigrior, ad fovendum

A pronior; stipulam, ad risum, vel discursum, vel otiosum verbum paratior, ad censuram silentii, vel gravitatem quietis intemperantior.

Hic autem oritur non contemnenda quaestio. Nam si lignum, fenum, stipula, peccata venialia significant, sine quibus praesens vita non ducitur: quare sancti similiter non dicuntur aedificare lignum, fenum, stipulam, sicut et caeteri, cum sine talibus vitam non transigant? Nam si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est (I Joan. i). In multis enim offendimus omnes (Jac. iii). Ad hoc ego respondeo, quod verbum aedificandi multitudinem venialium significat. Non enim ex uno ligno, feno, vel stipula aedificium potest construi, sed ex multis talibus simul adunatis. Sancti vero et perfecti quilibet, non solum ab omni mortali, verum etiam ab omni veniali quantum possunt se abinent. Ideo non contrahunt ex illis tantam multitudinem, ut aedificium possit appellari. Significat etiam nomen aedificii moram et assiduitatem in quolibet veniali. Sancti vero quotidianas offensas quotidianis bonorum operum sacrificiis redimunt: et ideo de ipsis offensis nullum aedificium construunt. Sed quia multa bona opera congregant, idcirco aurum, et argentum et lapides pretiosos aedificant. Aurum in rubore patientiae, pudoris et verecundiae; argentum in bona opinione, in verbo doctrinae; lapides pretiosos in splendore castitatis, in fervore charitatis, in puritate conscientiae, in soliditate perseverantiae, in miraculorum coruscatione. Ideo autem sanctorum opera levantur de terra; quia satis indignum est ut qui corruptionis opera non fecerunt, in tabe corruptibili putrescant; sed magis signis ostendendum fuerat, quod praemium incorruptionis expectant; et quod licet terrestris eorum dissoluta sit habitatio, tamen domum habent ex Deo, non manufactam, aeternam in caelis (II Cor. v). Quam domum ipse Dominus significabat, cum dicebat: *Vado parare vobis locum* (Joan. xiv). Hic locus est ab origine mundi praedestinatione, et paratur quotidie justificatione. De primo parandi modo est illud: *Venite, benedicti, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi* (Matth. xxv). De secundo est illud, quod hic dicitur: *Vado parare vobis locum*. Parat enim Dominus mansiones in caelo, ut ait Augustinus, cum eisdem mansionibus parat mansores, subtrahendo eis corporalem praesentiam in terris, ut eidem praesentari desiderent in caelis. Sic enim Christus ascendens in altum, miro modo, ut ait Leo papa, factus est divinitate praesentior, et humanitate longinquior. Parata est civitas caelestis futuris in ea civibus terrigenis; ex quo diabolus de caelo cecidit: qui terram illam velut arbor mortua et inutilis occupabat. *Parata, inquit, sedes tua ex tunc* (Psal. xcii), id est ex quo Satanas cum angelis suis apostaticis velut arbores eradicatae, bis mortuae ab illa ceciderunt. Vel ex tunc, id est ex die ante Sabbatum, a quo die ille psalmus ac-

cepit titulum : quando factus est homo ad imaginem et similitudinem Dei (*Gen. 1*), etiam in eo sedem sibi paravit sapientia, cujus sedes est anima justus, et etiam poenitentis humilitas a peccatis quiescens præteritis ; et tremens ac præcavens a futuris, juxta illud : *Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et trementem verba mea ? (Isai. LXVI). Justitia, inquit, et judicium præparatio sedis tuæ (Psal. LXXXVIII). Justitia, quæ servat innocentiam ; judicium, quod perditam recuperat per poenitentiam.*

O singularis dignitas conditionis humanæ, cujus præparator hospitii ascensor est cœli, cujus loci mundator est mundi fabricator ! O quam nobilis creatura homo purus ! cujus servus homo Deus ad præparandum illi hospitium præcucurrit ad cœlum, deferens secum litteras ad Patrem a nobis commendatitias, pro nobis deprecatorias, tam potentes ad impetrandum, quam delectabiles ad legendum. Ad has litteras pro nobis faciendas membranam ministravit virginalis uterus, ministratam paravit Spiritus sanctus, paratam inscripsit Altissimi Filii, litteris aureis scribens de terra corporis sui digito Dei, et stylo vel calamo sapientiæ, opera redemptionis humanæ. Rubricavit autem has easdem litteras pretioso minio cruoris rosæ, quo genæ virginales ornantur, juxta illud Agnetis sponsæ Agni : « Et sanguis ejus ornavit genas meas. » Porro ad corroborandam auctoritatem litterarum, ut incon-  
vulsa maneat et æterna stabilitate servetur, inviolabilis conservetur, regale sigillum crucis a foris appensum est vestigio clavorum et lanceæ firmissime bullatum. In impressione tota sigilli certitudo consistit. Non est verum sigillum [quod] bulla caret ; non est vere crux, quæ clavos et lanceam non habet. Crux est exterior afflictio, et corporalis exercitatio ad modicum utilis : clavi et lancea sunt pietas valens ad omnia. Clavi sunt timor Domini, qui manus et pedes perforat, quando carnis opera mortificat, et affectum mentis humiliat, juxta illud : *Confige timore tuo carnes meas (Psal. cxviii)*. Lancea charitas est, quæ latus aperit, quando cor ipsum vulnerat, juxta illud : *Vulnerata charitate ego sum.*

Hic fortasse quærat aliquis : Quomodo crucem, clavos, lanceam secum in cœlum tulit ? Ad quod respondeo, quod forma crucis secum tulit in elevatis manibus, clavorum et lanceæ vestigia in suis cicatricibus. Cum enim more hominis peregre proficiscens, prius habuisset solemne et familiare convivium, illo expleto, eduxit eos in Bethaniam, et elevatis manibus benedixit eis, ut merito et numero populus ei serviturus augetur. Deinde in eodem schemate manibus sic elevatis videntibus illis elevatus est, deferens eandem formam crucis usque ad consessum Patris. Neque enim fatigatus est Jesus noster scutum suum sic elevans, dicente ad eum Patre : *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum (Psal. cix)*. Formam crucis habet navis dum navigat, homo dum

natat, avis dum volat, sacerdos dum missam cantat. Sic igitur ascendit Christus in cœlum, quasi navigantes ducens ad portum, pisces ad salvatorium, aves ad nidum, plebes ad Deum. Beati qui participarunt convivio Jesu in suo profectu. Beati quoque, imo beatiores, qui participaturi sunt convivio ejus in suo reditu.

Primum nobis datur in sustentatione viæ, secundum reservatur in plenissimam refectionem patriæ. Primo interfuerunt apostoli, secundo assidue intersunt angeli. Sic ergo, ut diximus, parat nobis Christus hospitium, assistendo vultui Dei pro nobis ; illum Psalmistæ versiculum sub persona Ecclesiæ quæ illum præmisit ad cœlum, non tam vocis elatione, quam corporis elevatione, et vulnerum ostensione decantans : *Protector noster aspice, Deus, et respice in faciem Christi tui (Psal. LXXXIII)*. Sane hujus versiculi sensus exaratus est valde legibiliter, et omnino indelebiter in corpore Salvatoris. Ait ergo : *Protector noster aspice*, id est inspice ante te sapientiam incurvatam Filii tui, quam pro nostra liberatione ad nos transmisisti. *Et respice*, seu iterum aspice ejusdem Filii tui humanitatem exaltatam, et tuo vultui pro nobis assistentem. Vide, quam ferventer tuam jussionem impleverit, quam alacriter ad nos cucurrerit, quam sapienter causam nostram egerit, quam fortiter hostem nostrum fortissimum solus superarit, quam largiter pro nobis sanguinem suum fuderit, quam potenter inferni claustra fregerit, et inde reducens captivitatem nostram captivam et liberam ad te reduxerit, quam liberaliter dignitatem suam nobis communicaverit, ut nos secum in cœlo regnare faceret, et ad tuam dexteram jam in suo corpore, quod est caput nostrum, sublimissime collocaret. Aspice in Christum tuum : ut eum pro nobis apud te interpellantem pro sua ipsius reverentia exaudias. Respice in corpus ejus, quod nos sumus, quod adhuc peregrinatur in valle lacrymarum et miseriæ, ut illud pro tua misericordia suo capiti jungas et cunias. Aspice in Christum tuum, quem misisti ad nos ad peregrinandum nobiscum. Respice in nos miseros, qui eumdem ad te remisimus ad parandum nobis hospitium. Fratres, beatus, qui se parat ad paratum jam hospitium in cœlo : ne imparatus corruat in præparatum supplicium in inferno. Sicut enim parata jam sunt justis gaudia, sic impiis jam parata sunt tormenta, juxta illud : *Parata sunt derisoribus judicia, et mallei percipientes stultorum corporibus (Prov. xix)*.

Sicut enim benedictis jam paratum est regnum ab origine mundi ; sic etiam maledictis paratus est ignis æternus ; ille idem, qui paratus est diabolo, et angelis ejus.

Hunc paratum invenit princeps ille Matisconensis, qui, cum in solemnitate quadam ad solemne convivium in proprio palatio resideret, multis militibus diversi ordinis constipatus, repente ignotus homo equo insidens per ostium palatii ingressus,



cunctis videntibus admirantibus usque ad ipsum equitando pervenit, dicens se velle ei colloqui, instans ut surgeret, et se sequeretur. Qui invisibili potentia jam ligatus non valens resistere, mox surrexit, et usque ad ostium palatii processit: ubi equum paratum invenit: quem jussus statim ascendit: cujus habenas ille eques accipiens, qui eum vocaverat, velocissimo cursu per aera cunctis videntibus ferre coepit. Ille autem miserabili et horribili voce clamans: Succurrite, cives, succurrite, totam civitatem commovit. Omnes autem eum currentem per aera diutissime conspexerunt, quandiu naturali oculorum acie eum prosequi potuerunt. Sicque tandem subtractus visibus hominum, factus est æternus socius dæmonum. Exivit autem cum socio suo per ostium muri palatio proximi; quod ostium cives ob tantæ rei horrorem lapidibus obstruxerunt. Hoc autem ostium Guillelmus nuper Ogerius Guillelmi comitis præpositus innovare cupiens, propter quædam quæ privato vel publico usui necessaria videbantur, conductis quadam die operariis lapides ab ostio removebat. Et dum ibi instaret, ecce invisibiliter a diabolo raptus est, et post modicum dimissus corruit, totoque corpore graviter colliso brachium confregit. Quod videntes socii rursus ostium obstruxerunt.

O quam melius hospitium paraverat sibi Dunstanus Cantuariensis archiepiscopus, qui dum instaret dies Ascensionis Dominicæ, peractis vigiliis, more suo orationis causa remansit in ecclesia solus. Et ecce innumera candidatorum multitudo coronas aureas in capitibus gestantium inæstimabili fulgore micantes, per ecclesiæ januam irrumpens, ante ipsum conglobata constitit, et hac voce illum salutavit: Salve, Dunstane noster, salve: mandat tibi, quem pie desideras Filius Dei, quatenus si paratus es, venias, et diem hanc, ad cuius gaudium suspiras, nobiscum celebres. Ad quod ille imperterritus manens, sciscitatus est, qui essent. Cherubim, inquiunt, ac seraphim sumus; et responde quid velis. Tunc ille: Hodie dies solemnissimus est, et incumbit mihi pane verbi Dei plebem reficere, et ostendere illi quomodo ad hoc gaudium possit pervenire; propter quod multi convenerunt, nec debeo illos decipere; et ideo hodie venire non possum. Qui dixerunt: Eia paratus esto, ut in die Sabbati paratus sis hinc nobiscum Romam venire, et coram summo pontifice Sanctus, sanctus, sanctus, æternaliter canere. Annuit ille, et illi recedunt. Lecto igitur hoc die ad missam Evangelio; locutus est ad plebem, qualiter nunquam locutus fuerat. Et reversus ad altare celebravit mysteria. Ubi autem ventum est ad benedictionem super populum, iterum ab altari prædicaturus regreditur; ita ut non hominem, sed angelum loqui putares. Iterum ad altare revertitur, et data benedictione tertio ad populum redit cunctis stupentibus. Et mox ut os ad loquendum aperuit, tanta claritate vultus ejus resplenduit, ut nemo eum videre posset;

A obitumque suum illis instare prædixit, promittens se illis nunquam postea defuturum. Post hæc ad mensam corporis reversus est. Cumque a mensa sumpto cibo surrexisset, oratorium petiit, et designavit locum in quo voluit sepeliri. Mox languor eum invasit. Sexta feria lecto decubuit. Omnes ad se adventantes ad sequenda Christi vestigia invitabat. Sabbato iterum communicatus est. Et cum horam suam expectaret, subito cum lecto in quo jacebat usque ad superiora levatus est, trabibus obsistentibus ad terram leniter demissus. Quo demisso, cum quasi ad quiescentem illi qui autegerant reverterentur, iterum cum lecto suo ad trabes raptus est ut prius, et iterum dimissus. Hoc etiam tertio factum est. Tunc ait ad circumstantes: Videtis quo vocor. Si vultis mecum venire, ite via qua incessi. Deus qui me vocat, ipse dirigat corda et corpora vestra ad faciendam voluntatem suam in pace. Et responso ab omnibus, Amen, transiit feliciter ad Dominum. Vere feliciter: ad quem beatificandum de felici assumptione sua tam proxime futura tot et tanti nuntii tantæ dignitatis et excellentiæ missi sunt de coelo a cœli Rege benigno. Missi vero non solum propter eum lætificandum, sed etiam propter circumstantem populum in fide confirmandum.

Ut quid enim assumebatur cum lectulo, nisi ut evidenter ostenderetur, quod felix illa anima, quæ tunc assumebatur sola sine corpore, quandoque etiam cum ipso corpore foret assumenda? Erit enim quando in omnibus electis implebitur anagoge, quod in illo paralytico impletum est historice; cui sanato dicebat ille magnus medicus: *Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam (Matth. ix)*. Quasi enim in lecto paralytica jacet omnis anima, quandiu corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena habitatio sensum. Postquam vero conscissus fuerit saccus mortalitatis, tunc vere tollemus lectum nostrum, et ibimus in domum æternitatis nostræ. Pro cuius itineris præconcepta jam spe exsultat in Domino Ecclesia, ascensiones in corde suo disponens, et dicens: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus (Psal. cxxi)*. Quod erit, quando *simul omnes rapiemur in nubibus obviam Christo in aera (I Thess. iv)*. Quod significavit illa nubes testium, hoc est societas, cui hodie exhibitum est per jucundum spectaculum Ascensionis Dominicæ. Fuerunt enim centum viginti numero, qui numerus constat ex quindenario in trigonum ducto, id est insimul cum omnibus suis unitatibus aggregato. Componitur autem iste numerus ex heptade et ogdoade. Heptas autem omnes electos Veteris Testamenti, ogdoas omnes Novi significant. Nos autem qui residui sumus in adventu Domini, *non præveniemus eos qui dormierunt, sed simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera (ibid.)*, ut quasi 120 ex duabus quindenarii partibus aggregati, simul omnes cum Domino ascendamus; ut tot

in mysterio simus Ascensionis, quot hodie in numero fuerunt Ascensionis Dominicæ spectatores. Quod nobis præstare dignetur Jesus Christus qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XVI.

IN FESTO PENTECOSTES I.

*Factus est repente de cælo sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis, etc. (Act. ii).* Sermonis hodiernæ festivitati solemniori more debiti materia fervens et torrida, torrens et fervida utinam me duplici torpentem frigore, conversationis videlicet et sermonis, vitæ et facundiæ, tantum calefecisset, quantum tremefecit; et quantum tremefecit, et quantum terruit, tantum torruisset. Quem enim non terreat hujus torrentis ignei de fonte bullienti adventus flammeus, imo fulmineus, non nisi verbis igneis, imo fulmineis explicandus? Ad loquendum quippe de igne divino, imo de igne Deo indigna et inefficax est omnis lingua, nisi sit ignea; incongruus et inutilis omnis sermo, nisi sit igneus. Ad hoc enim pertinet, quod Spiritus sanctus hodierna die super discipulos in unum congregatos, in linguarum dispersitis formulis visus est illabi; ut ostenderet legem suam igneam non nisi verbis igneis, et per linguas igneas rite sive recte posse prædicari. Quasi enim quidam barbarismus doctrinæ est, de lege ignea frigidam ferre sententiam, et de re vivifica mortuum proferre sermonem. Omnis autem sermo frigidus aut mortuus reputatur, qui a summis, ut aiunt, labris elabitur; qui non exit a pleno pectore, nec a fonte cordis ebullit. Omnis, inquam, sermo frigidus et mortuus reputandus est, qui non in secreto vivit conscientiæ, nec in vitæ speculo relucescit. *Factus est repente de cælo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis.* Et post pauca: *Et apparuerunt illis dispersitæ linguæ tanquam ignis, etc.* Igitur in hoc loco tria præcipue consideranda sunt, id est tres illi comites, quos secum adduxit Spiritus sanctus: videlicet sonus, ignis, et lingua. Et mihi quidem absque præjudicio sententiæ potioris videtur esse istorum trium triplex significatio. Primo enim per hæc tria significari arbitror S. Trinitatis notitiam, quæ hodie primum mundo delata est. Secundo tripertitam discipulorum gratiam, quæ hodie illis collata est. Tertio nostræ conversionis formam, quæ in his tribus breviter expressa est. De singulis per ordinem videamus. Sciendum in primis est, quod S. Trinitatis mysterium non simul, sed per partes et per successiones temporum mundo innotuit. Nam antequam Filius carnem assumeret, sola persona Patris mundo erat cognita, etiam ab illis qui unum Deum tantum credebant esse, sicut et nos credimus. Sed nec illa plene cognoscebatur, quia nondum sciebat mundus, quid esset dicendum in Deo persona, quidve substantia; sed id solum credebant, Deum esse omnium creaturarum auctorem, creatorem, Patrem; sed Patrem creatione, non generatione;

quia nondum mundus sciebat illum habere Filium; et ideo nec Filii, nec Spiritus sancti adhuc aliquis habebat notitiam, exceptis paucissimis perfectis, sicut prophetis et patriarchis præcipuis, qui Trinitatis eandem habuerunt notitiam, quam et nos, etiam perfectiorem quam nos; quippe quibus Deus seipsum revelaverat, quos Pater contra potentias hujus mundi patientiâ confortaverat, Filius contra errores sapientiâ illuminaverat, Spiritus sanctus contra inimicitias armaverat amore. His ergo, sicut dixi, exceptis, totum reliquum vulgus adhuc de solo Patre habebat notitiam, et ipsam valde modicam. At postquam Filius incarnatus mundo se ipsum cognoscendum præbuit, et jam per os proprium, non per os prophetarum, se esse Deum docuit: tunc duarum personarum notitiam, Patris scilicet et Filii mundus habere cœpit, nec Patrem esse sine Filio, nec Filium sine Patre; sed sempiternum Patrem sempiternum habere Filium, et e converso. Sed de Spiritu sancto nihil adhuc cognovit. Postquam vero Spiritus sanctus in igneis linguis mundo apparuit, et suæ divinitatis potentiam manifestavit, tunc primo S. Trinitatis mysterium innotuit, et tunc mundus credidit tres in divinitate personas esse inconfusas, sicut unam substantiam indivisam. Hinc est, quod in lege veteri solus Pater introducitur loquens, cum dicitur: *Hæc dicit Dominus*; in Evangelio vero Filius ipse per se ipsum loquitur, dicens: *Audistis, quia dictum est antiquis. Ego autem dico vobis, etc. (Matth. v).* Quasi diceret: Eadem mihi auctoritas est tradendi Evangelium, quæ fuit Patri meo tradendi antiquis Vetus Testamentum. In scriptis autem et in Actis apostolorum, quæ tertia pars est totius canonis sacræ Scripturæ, tota sermonis auctoritas ad Spiritum sanctum refertur, tanquam ad auctorem ejusdem partis, et ejusdem auctoritatis, cujus et duo primi: ut cum dicitur: *Dixit Spiritus sanctus (Act. xiii).* Sic ergo S. Trinitas quamvis in se nullos gradus habeat, tamen per quosdam, ut ita dicam, gradus ad humanam pervenit notitiam, dum primo solus Pater cognitus est, secundo cum Patre Filius, tertio cum utroque Spiritus sanctus. Notandum quoque, quod hæc Trinitatis notitia sicut per successiones temporum, ita per distinctiones eorum processit. Tria quidem magna et præcipua opera fecit Deus: primum fuit creatio mundi, secundum redemptio, tertium redemptorum ad virtutem confirmatio, et quasi subarrhatio ad amorem. Primo enim creatus est homo, ut esset qui non erat; secundo redemptus, ut resurgeret qui ceciderat; tertio confirmatus est, ut staret qui resurrexerat. Hæc tria opera paria sunt.

Ejusdem namque virtutis et potentiae, bonitatis, et sapientiæ est, de nihilo non solum aliqua, sed et bona facere, et perdita restaurare, et restaurata ne pereant conservare. Porro singula istorum operum referuntur ad singulas personarum. Nam mundi creatio refertur ad patrem, redemptionis redemptio ad Filium, con-

servatio ad Spiritum. Pater enim creavit, Filius redemit, Spiritus sanctus conservat et custodit. Singula tamen opera ita singulis appropriantur personis, ut etiam singulæ in omnibus operentur. Nam in singulis istorum operum singularum patent indicia personarum. Mundus quippe creatus est magnus, pulcher, et utilis. In magnitudine Pater se ostendit, in pulchritudine Filius, Spiritus sanctus in utilitate. Siquidem potentia est magna facere, sapientia pulchra, bonitatis utilia. Sic igitur in propria operatione Patris invenire est vestigium totius Trinitatis. Similiter et in opere proprio Filii, id est in redemptione mundi, quam operata est dispensatio incarnati Verbi, tota Trinitas fecit se agnoscere. Nam cum baptizaretur Dominus a Joanne, Pater in voce innotuit, Filius in carne apparuit, Spiritus sanctus descendit in columba (Matth. III.)

Oportebat ergo similiter in operatione Spiritus sancti Trinitatis aliquod vestigium inveniri. Ideo descendit Spiritus sanctus hodierna die super discipulos cum quodam signo Trinitatis, id est cum sono, et igne, et lingua. Cum sono terribili, cum igne visibili, cum lingua coruscante. Sonus factus est de cælo, ignis ex sono, lingua ex igne. Sonus repentinus, ignis fulgidus et innoxius, lingua ignea. Sonus ut audiretur, ignis ut videretur, lingua ut loqueretur. Sonus ad terrorem, ignis ad splendorem, lingua ignea ad ardorem simul et splendorem. Sonus terrificus signum fuit fortitudinis atque potentia; ignis fulgidus et innoxius signum sapientia et justitia; lingua ignea signum amoris et doctrina. Igitur in sono Pater insonuit, qui est potentia; in igne Filius effulsit, qui est sapientia, et a quo omnis justitia; Spiritus sanctus, qui est amor Patris et Filii, et qui docet omnem hominem scientiam, in linguis igneis coruscavit. Pater exterruit, ut timeretur; Filius resplenduit, ut crederetur, Spiritus sanctus ignivit, ut diligeretur. Quis rectius timendus est, quam qui potest omnia? Cui magis credendum est, quam ei qui novit omnia? Quis magis diligendus est, quam qui donat omnia? Timeamus ergo Patris potentiam, quia potest nos damnare; credamus Filii sapientiam, quia nescit fallere; diligamus Spiritus sancti bonitatem, quia nescit lædere. Revera timenda est potestas, quia potenter percutit, credenda est sapientia, quia nunquam errat, et neminem fallit; diligenda est charitas, quia nunquam odit, sed semper diligit. Timeamus omnipotentem, credamus omnia scientem, diligamus omnia donantem. Primo enim timendus est Deus, deinde credendus, tertio diligendus. A timore salus incipit, per fidem proficit, in dilectione consummatur. Initium quidem salutaris scientia timor Domini, fides augmentum, dilectio finis. A timore incipimus, per fidem ambulamus, per dilectionem pervenimus, quo tendimus. Timor nil est sine fide, fides nil sine dilectione.

Sed de sono, igne, lingua, latius in sequentibus dicetur. Interim autem sciendum est, quod ideo

A sancta Trinitas in singulis operibus singularum personarum manifestari se voluit, et ostendere, quod indivisa et inseparabilis est illarum operatio; et quod quidquid una illarum facit, faciunt et reliquæ. Hoc autem satis eleganti comparatione nobis ostenditur, cum in sacra Scriptura Filius manus Patris dicitur, et Spiritus sanctus ejusdem manus digitus appellatur: vel cum ille os Patris, et Spiritus sanctus ejusdem oris lingua nuncupatur. Artifex enim per manus operatur, quidquid facit, et quidquid manus faciunt, per digitos faciunt. Homo etiam, et manus hominis, et digiti non sunt tres artes, artifices, vel operatores, sed unus. Similiter quidquid homo loquitur, per os loquitur: et quidquid os loquitur, per linguam loquitur: et homo, os, et lingua ejus non sunt tres locutores, sed unus locutor. Igitur secundum hanc similitudinem quidquid facit vel dicit Pater, per Filium facit et dicit: et quidquid facit vel dicit Filius, per Spiritum sanctum facit et dicit, sicut scriptum est. *Quaecunque facit Pater, hæc et Filius similiter facit* (Joan. V). Et isti tres non sunt tres operatores, vel locutores, sed unus. Sic quidquid facit vel dicit Filius, facit et dicit Pater, et Spiritus sanctus: et quidquid facit vel dicit Spiritus sanctus, hoc dicit et facit Pater et Filius; sicut quidquid facit manus hominis facit homo, et ejus digitus; et quod faciunt digiti manuum, facit homo ipse, et manus suæ. Sic quidquid dicit os hominis, dicit homo et lingua ejus, et quod dicit lingua, dicit homo et os ejus. Quia vero Deo idem facere est, et dicere, quia dicendo facit, faciendo dicit, juxta illud: *Dixit, et facta sunt: mandavit, et creata sunt* (Psal. CXLVIII), ideo Filius appellatur non solum manus, sed et os Patris; et Spiritus sanctus non solum digitus, sed et lingua. Hæc est una ratio, cur in sono, igne, lingua, venit Spiritus sanctus, videlicet ut opus ejus proprium Trinitatis aliquod daret vestigium; sicut prius fecerat opera Patris et Filii; præsertim cum Trinitatis ipsius notitia præcipue in hoc tertio opere primum esset comparanda. Porro secunda significatio est triplex gratia, quæ in hoc adventu discipulis collata est. Sonus enim factus est super eos, ad significandum magnam illis collatam potentiam. Ignis effulsit super eos, ad designandum eorum justitiam et sapientiam. Lingua dispersa est super eos, ad insinuandam ardentem illorum charitatem, et igneam doctrinam. Sonus terrificus signum fuit magnæ et mirabilis illorum potentia in signis faciendis; ignis fulgidus et innoxius signum fuit sapientia in præceptis Domini intelligendis, et justitia in custodiendis. Lingua ignea signum fuerunt ardentissimæ charitatis in diligendis proximis, et prædicationis efficacissimæ in populis convertendis. Primam gratiam receperunt ad terrendum mundum, secundam ad illuminandum, tertiam ad incendendum. Potentia quippe fecit eos terribiles; sapientia et justitia lucentes et commendabiles; charitas autem tam fecunda quam facunda, tam eloquentes reddidit, quam ardentem. Primam propriam

acceperunt ad pugnandum contra potestates aereas, A  
secundam contra carnales illecebras, tertiam con-  
tra fallacias mundiales. De prima facti sunt terri-  
biles etiam dæmonibus, de secunda honorabiles ho-  
minibus, de tertia amabiles omnibus. Facta sunt  
ergo hæc tria signa super discipulos, ut per ea ter-  
rerentur securi, illuminarentur cæci, docerentur  
magistri, admonerentur conversi; corripenterentur  
admoniti, corrigerentur correcti, accensi præficerentur.  
Has autem gratias prius quidem acceperant discipuli a Patre et Filio. Sed in hodierno ad-  
ventu Spiritus sancti plenius acceperunt. Nam po-  
testas a Filio data fuit signorum faciendorum,  
quando ad eos dictum est. *Ecce dedi vobis potesta-  
tem calcandi super serpentes et scorpiones; et nihil  
vobis nocebit (Luc. x).* In baptismo quoque justifi-  
cati fuerunt et mundati, sicut ad Petrum dictum  
est: *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet  
(Joan. xiii).* Porro de sapientia et charitate, quod  
utramque jam accepissent, testatur Dominus, cum  
dicit ad eos: *Jam non dicam vos servos, sed amicos  
meos: quia omnia quæcunque audivi a Patre meo,  
nota feci vobis (Joan. xv).* Et iterum: *Ipsæ enim  
Pater amat vos: quia vos me amastis, et credidistis  
mihi (Joan. xvi).* Ipsum quoque Spiritum sanctum  
jam a Domino perceperant, quando eis dictum est:  
*Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis pec-  
cata remittuntur eis, etc. (Joan. xx.)* Sed quæ jam  
habebant a Patre et Filio, hodie plenius a Spiritu  
sancto habere ceperunt: non quod Spiritus sanctus  
plenius hæc habeat, quam Pater et Filius: sed  
quia, qui post illos insinuandus erat, donis cum-  
latoribus erat honorandus. Justum quippe erat ut  
quod notitiæ Spiritus sancti quasi defuerat, ut  
tempore postremo donorum majoritas resarciret:  
sciretque mundus quod Spiritus sanctus quamvis  
post Patrem et Filium veniret in notitiam, non mi-  
norem tamen quam illi potentiam vel gloriam pos-  
sideret.

Quod pulcherrime demonstravit Spiritus sanctus  
in quodam concilio, cui præsidebat papa Hilde-  
brandus (32-33), alio nomine dictus Gregorius VI.  
In eo enim concilio archidiaconus quidam acensa-  
tus de hæresi Macedoniana, quæ Spiritum sanctum  
asserit esse creaturam, et negat creatorem, jussus  
a pontifice præsentari, adfuit. Interrogatus de fide  
sua, respondit se esse catholicum; cui papa: Cre-  
dis in Patrem et Filium et Spiritum sanctum? Re-  
spondit: Credo. Credis, inquit, has tres personas  
ejusdem esse virtutis, majestatis, et gloriæ? Re-  
spondit: Credo. Ut ergo, ait apostolicus, credam  
te verum dicere, dic mihi hunc versiculum: *Gloria  
Patri et Filio et Spiritui sancto.* Erubuit primo ille,  
æstimans se a summo pontifice quasi laicum æsti-  
mari, et litteras ignorantem: Domine, inquit, ego  
laicus non sum, sed litteras novi. Cui papa: Non  
curo, inquit, de tua scientia, sed de tua fide: et

ideo præcipio tibi in virtute Spiritus sancti, ut si  
bene credis in Spiritum sanctum dicas mihi istum  
versiculum, si autem non bene credis in Spiritum  
sanctum, ne possis illum dicere. Tunc cœpit ille  
dicere cum tremore: *Gloria Patri, et Filio,* et sta-  
tim obmutuit, nec potuit perdicere: *Et Spiritui san-  
cto.* Apostolicus autem sæpe faciebat eum repetere  
totum versum a principio; sed ille nulla ratione  
poterat versum finire, sed semper obmutescibat  
post *Patri et Filio.* Quo viso, ait ad eum papa:  
Ecce, miser, quomodo Spiritus sanctus per tuum si-  
lentium ostendit se Patri et coæternam et coæqua-  
lem habere gloriam, quam tu per tuam insipien-  
tiam ei conabaris auferre. Et deposuit eum ab omni  
officio et honore ecclesiastico. Sic ergo, ut prædixi-  
mus, Spiritus sanctus cum majore gloria mundo  
innotuit, quam prius innotuerat Pater et Filius;  
quia copiosiora gloriæ multiformis attulit munera,  
quam illi prius dedissent: ut per hoc sciretur, quod  
licet posterior innotesceret, non inferior tamen illis  
esset. Nam qui solum Patrem prius cognoverant,  
acceperunt spiritum servitutis in timore, ut time-  
rent Patris potentiam. Adveniente autem Filio da-  
tus est apostolis Spiritus sanctus scientiæ et cogni-  
tionis in ipsorum prædicatione ad intelligendam  
Filii sapientiam. In adventu vero Spiritus sancti  
datus est spiritus amoris in ignearum linguarum si-  
militudine, ad diligendam simul et prædicandam  
ipsius Spiritus sancti benevolentiam.

Sicut ergo per quosdam gradus advenit Trini-  
tatis notitia, ita per quosdam gradus crevit ipsius  
gratia. Sed de secunda significatione trium signo-  
rum soni ignis et linguæ ista sufficiant. Nunc de  
tertia videamus, quæ est nostræ conversationis for-  
ma, in his tribus breviter expressa. Quando enim  
peccator in seipsum revertitur, ut ad Deum con-  
vertatur, prius ei sit sonus de cœlo, deinde ignis ex  
sono, tertio formatur lingua ex igne. Prius enim  
terretur homo a Deo, ut eum reverenter timeat,  
deinde compungitur ardentem, ut, vehementer doleat  
consumitur sapienter, ut peccata sua prodat. Sonus  
enim pertinet ad terrorem, qui peccatorem conver-  
tit, ignis ad dolorem, qui poenitentem coquit: lin-  
gua ad confessionem, quæ sicut lingua canis vulnus  
dum lingit, curat, etiam peccatorem sanat, dum  
peccata manifestat. Sciendum vero quod singula  
istorum trium tripliciter habent fieri. Nam triplici  
comminatione, ut terreat, nobis minatur: videlicet  
æternum ignem, purgatorium, repentinum interi-  
tum; poenas æternas, poenas purgatorias, subita-  
neæ mortis insidias. Primum minatur non timentibus  
se, secundum parum timentibus, tertium non  
semper timentibus. Igitur necesse est, fratres cha-  
rissimi, quia necessarium valde et utile ut Deum  
non solum timeamus, sed et multum timeamus, et  
semper timeamus. Timeamus, ut peccatores de-  
bent, timeamus multum, ut justii solent, timeamus

semper ut perfecti timent. De primo est illud : *Deum time, et mandata ejus observa : hoc est omnis homo* (Eccle. xii). De secundo : *Semper, inquit, quasi tumentes fluctus timui Deum* (Job xxxi). De tertio : *Beatus homo, qui semper est pavidus* (Prov. xxviii). Timendus est Deus, propter pœnam æternam : multum quoque timendus est propter pœnam post mortem purgatoriam ; semper etiam timendus est propter mortem improvisam, et horam mortis incertam. Qui Deum non timent, necesse est ut infernum descendant, et ab eo non exeant. Qui non multum timent, necesse est ut per ignem post mortem transeant. Viæ inferni peccata sunt mortalia et quot peccata talia sunt, tot quæ ad infernum ducunt : *Libera me, Domine, de viis inferni*. Deus bone, quis se custodiet ab his viis, ut non in eis persistat, ut non per eas transeat, ut non in eas incidat ; ut non ad eas tendat ? Periculosum est ad eas tendere, miserum in eas incidere, miserius per eas transire, miserrimum in eis stare. Beatus plane, qui in cathedra pestilentiae non sedit, sed beatior qui in via peccatorum non stetit : at ille beatissimus, qui in consilio impiorum non abiit. Ille est enim, qui nec ad vias inferni gressum tetendit, id est qui nec peccare mortaliter deliberavit. Nam qui tale peccatum vel tantum deliberat, jam gressus illius ad infernum spectat. Qui vero deliberatum peragit, jam in vias inferni incurrit. Qui autem peractum repetit, per viam inferni transit, vel potius currit. Et qui repetitum non deserit, in viis inferni persistit. Necesse est autem, ut quandoque ad infernum perveniat, quia a via inferni nunquam declinat, et semper eam percurrere festinat. Libet igitur exclamare cum Propheta : *Quis est homo qui vivit et non videbit mortem : eruet animam suam de manu inferi* ? (Psal. lxxxiii.) Quis enim ad inferos non dico non pergit, sed et non currit ? Quis est, inquam, homo, qui mortem non videat, id est qui mortale peccatum aliquando non incurrat ? Mortale peccatum est homicidium, mortale est odium ; nam qui odit fratrem suum homicida est (I Joan. iii). Mortale peccatum est unum solum verbum ex rancore animi, vel ex tumore superbiæ, vel ex fervore iracundiæ in proximum prolatum. Qui enim dixerit fratri suo Raca, reus erit gehennæ ignis (Matth. v). Quis autem in hujusmodi verbo aliquando non peccat ? Mortale peccatum est unicum adulterium. Plus dico ; mortale peccatum est unicus aspectus libidinosus ; dicente Christo : *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo* (ibid.). Plus etiam dico : mortale peccatum est unus solus affectus libidinis in proposito confirmatus. Qui enim in sola cogitatione sua usque ad consensum operis delectatur, hic non solum videndo, sed etiam cogitando mœchatur. Sic qui viderit rem quamcunque proximi, ad furandum eam, jam furatus est eam in corde suo. Ideo inter

præcepta non occidendi, non furandi, etc., positum est præceptum non concupiscendi : ut ostenderet Scriptura, quod, cum concupiscenti facultas tollitur, sola voluntas pro facto reputatur. Fugiamus ergo vias inferni, id est omnis peccati mortalis actum, affectum, consensum.

Cavendum quoque est ab igne purgatorio ; quia nulla magnitudo pœnæ præsentis potest comparari illius urentis ; cum ignis ille tantum molestior sit igne temporali, quantum ignis ardens in fornace molestior est igne depicto in pariete. Cavet autem ab igne purgatorio, qui cavet a veniali peccato. Nam omne veniale peccatum, quod in hac vita purgatum non fuerit, necesse est in eo igne purgatum iri. Deus bone, quis cavere poterit a tot viis, et se a tot laqueis explicare ? Quis cavere potest vias, quas enumerare non potest ? Infinita sunt venialia peccata, et eo periculosius, quo facilius perpetrantur. Multa enim mala sunt, quæ bona putantur. Unde poeta :

*Et mala sunt vicina bonis, errore sub ipso,  
Pro vitio virtus crimina sæpe tulit.*

Multa quoque sunt mortalia, quæ putantur venialia. Unde Propheta : *Delicta quis intelligit* ? (Psal. xviii). Porro beatus Augustinus (34) enumerans quædam minora peccata, dicit esse hujusmodi ; quoties scilicet aliquis in cibo vel in potu plus accipit, quam necesse est. Et certe sæpe hoc mortale peccatum est. Sed intelligendum est Augustinum hoc dixisse de modico excessu, non de nimio, qui crapula est vel ebrietas. Demum addit : « Quoties aliquis plus loquitur quam necesse est, vel plus tacet, quam expedit. » Verum in his exemplis quæ ponit Augustinus, non determinat citra quos fines peccatum sit veniale, vel ultra quos mortale. Fortasse hoc voluit intelligere, quod quantumcunque attenuentur ista, ad minus sunt peccata saltem venialia. Denique multa sunt venialia in imperfectis, quæ perfectionem professis mortalia reputantur. Unde beatus Bernardus (35) ; « Os tuum consecrasti Evangelio, nugis illud aperire illicitum, assuescere sacrilegium. » Vix igitur adducor, ut credam monachum vel presbyterum nugis assuetum non peccare mortaliter. Nam si omnes homines de hujusmodi verbis in die judicii rationem reddituri sunt, cum quanta putamus districtione hæc ratio exigetur ab illis, qui perfectionem ordine vel habitu professi sunt ? Quem autem non terreat exemplum de quodam monacho Cluniacensi, qui pro suæ religionis testimonio non solum abbas factus est, sed etiam raptus ad cathedram sedis Tolosanæ ? Hic enim cum in cæteris circumspicere esset, tamen verba risum moventia plus quam decebat monachum frequentabat. Super quo vitio sæpe increpatus est a S. Hugone : cum sæpe corripere, et non corrigeretur, prædixit ei quod sero pœniteret, videlicet cum post mortem labiis spumantibus dolens et an-

(34) Serm. 41, *De sanctis*.

(35) S. Bern., lib. ii, *De consider.* in fine.

xius appareret. Quod ita factum est. Nam mortuus apparuit cuidam capellano præfati Hugonis abbatis, ita ut prædictum fuerat labiis spumantibus; rogans capellanum ut iret ad S. Hugonem, ut eum orationibus suis a pœna, quam ei prædixerat, liberaret. Qui vocatis septem fratribus injunxit eis, ut septem diebus pro anima ejus tenerent silentium. Quod præceptum sex fratribus diligenter servantibus, septimus dissolvit, qui silentium injunctum non tenuit. Iterum ergo præfatus episcopus apparuit eidem capellano, multum conquerens de illo fratre, qui silentium non bene tenuerat, et salutem suam sic interruperat. Quod ille retulit ad abbatem. Qui vocato fratri transgressori injunxit pœnitentiam, jussit solum silentium septem diebus taciturnitate resarciri. Quibus expletis defunctus episcopus vultu hilari, et in veste pontificali apparuit ipsi abbati liberatori suo, gratias agens de sua liberatione. Hic plane de sola nugacitate damnari potuit, nisi ei tot virtutes aliæ, quibus abundaverat, succurrissent. Caveamus ergo ignem purgatorium, cavendo, ut possumus, omnis venialis peccati actum, affectum, consensum: et quotidiana pœnitentia quotidiana diluendo peccata. Sed oportet ut non solum timeamus Deum, sed ut multum, et semper timeamus: ut non solum caveamus a pœna æterna, et a pœna purgatorii, sed etiam a morte subitanea, quæ nunquam bene cavetur, si non semper timeatur, si non semper ante oculos habeatur, si non semper cogitetur.

In hæc tria pericula nos impellunt oblivio nostræ mortalitatis, lætitia carnis, securitas mortis. Contra primum est illud: *Memorare novissima tua, et in æternum non peccabis (Eccli. vii)*. Contra secundum: *Risus vester in luctum convertetur, et gaudium in mœrorem (Jac. iv)*. Contra tertium: *Beatus homo qui semper est pavidus (Prov. xxviii)*. Item: *Sollicitudine non pigri (Rom. xii)*. Hic mihi dicet aliquis: Quis semper potest cogitare de morte, sine tristitia continua et mœrore? Nam memoria mortis tristis est, et amara. Verum est, sed illis, qui non confidunt in Deo, quibus æterna non sapiunt, quibus temporalia dulcescunt. Nam qui justorum præmia fide præsentiant, spe præodorantur, dilectione et desiderio prægustant, istis revera non est amara mortis memoria, sed dulcis potius et jucunda. Hi enim mori non metuunt, sed cupiunt dissolvi, dicentes cum Propheta: *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est! Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei (Psal. cxix)*. Quanquam legatur in Evangelio Nazaræorum (36) Dominus dixisse discipulis: « Nunquam læti sitis, nisi cum fratrem vestrum videritis in charitate. » Hoc est ergo quod ait Apostolus: *Quasi tristes, in sæculo, semper autem gaudentes, in Domino (II Cor. vi)*. *Quasi tristes* dixit, et non, tristes: et *gaudentes*, non autem, quasi gaudentes: quia vera tristitia vel lætitia in hoc sæculo non est nisi

A de accusante vel defendente conscientia. Denique, ut ait Apostolus: *Est tristitia, quæ salutem operatur (II Cor. vii)*. Nihil enim utilius ad victoriam de peccato futuro, quam tristitia de præterito. Hinc apud poetas victoria dicitur filia Stygis, quæ interpretatur *tristitia*: quia per tristitiam vincuntur vitia, per lætitiā vincunt. Unde quidam:

*Dum non læta fuit, defensa est Ilion armis,  
Militibus gravidum læta recepit equum.*

Hæ sunt ergo tres comminationes a Domino, quasi tria tonitrua de cœlo, quæ nos exterreant a peccato. Infernum nobis minatur Dominus per se ipsum, dicens: *Ibunt hi in supplicium æternum (Matth. xxv)*. Ignem purgatorium per Apostolum, cum dicit: *Ipse salvus fiet, sic tamen quasi per ignem (I Cor. iii)*. Mortem subitaneam, cum dicit: *Veniet dominus servi illius in die quam non sperat, et hora quam nescit (Matth. xxiv)*. Hic est ergo triplex sonus, qui fit de cœlo super peccatorem ad eum exterrendum. Fit autem sonus de cœlo dupliciter, aut signo aliquo præcedente, ut turbato aere, vel nubibus concurrentibus, aut ex improvise et repente nullis signis præcedentibus, ut cum sereno cœlo, et aere tranquillo subito mugire audimas tonitrua. Sic sonus terroris a Domino fit aliquando signis præcedentibus; aliquando nullis præcedentibus signis. Signis præcedentibus fit quando peccator flagellatur a Deo vel damno rei familiaris, vel læsione proprii corporis, aut morte propinqui, antequam terreatur. Fit autem de cœlo sonus repentinus, quando peccator subita inspiratione divinæ gratiæ, nullis rebus adversis præcedentibus, in se ipsum revertitur, et a propria conscientia terretur. Factus est sonus de cœlo cum signo præcedente super Paulum apostolum, qui prius cæcitate percussus est, quam voce territus. Factus est autem repente de cœlo sonus super Mariam Magdalenam, quam repente mutatam interius, nec exterius flagellatam, prius humiliavit divina gratia, quam pœnis castigavit. Idem contigit fratri, de quo in Vitis Patrum, qui cum ingressus fuisset ecclesiam a dæmonibus misere vinctus, vultu teterrimo et horribili, repente ibi ad Deum conversus, fugato dæmone angelis stipatus visus est. Vere super illum factus est repente de cœlo sonus. Repente, id est nullo signo præcedente. Sed de sono ista sufficiant. De igne vero et lingua in sermone sequenti, quod Deus dederit, explicabimus.

## SERMO XVII.

IN EADEM SOLEMNITATE, II

Ignis qui factus est ex sono, sicut sonus de cœlo, significat quemdam splendorem divinæ gratiæ, simul et ardorem, qui sequuntur in animo peccatoris ex timore Domini conturbato. Sicut enim sonus præcessit ad percutiendum et perturbandum peccatorem: sic ignis succedit ad illuminandum simul et

illustrandum mentem. Illuminatur autem peccator tripliciter, ut sciat, si fieri potest, peccatorum suorum pondus naturam, et mensuram; id est qualiter et quantum, et quoties peccaverit. Pondus refertur ad qualitatem peccati; mensura ad quantitatem, numerus ad peccandi consuetudinem. Qualitas attenditur in peccati substantia, quantitas in circumstantiis, consuetudo in recidivis. Sic igitur post sonum de cœlo, fit ignis ex sono: quia postquam peccator timore Domini percussus in seipsum revertitur, statim recogitare cogitur quomodo peccando Deum offenderit; qualiter, quam graviter, quam frequenter. Et hæc triplex illuminatio est in malis quæ commisit. Illuminatur quoque tripliciter ad considerandum mala, quæ meruit: id est vermem, qui non moritur; ignem, qui non exstinguitur; mortem, quæ non finitur. Illuminatur etiam tripliciter in consideratione bonorum: quia considerat bona quæ non fecit, et bona quæ fecit, sed non sicut facere debuit; et bona quæ perdidit, id est quæ meruisset si ea quæ debuit, ut debuit fecisset.

Est autem singulorum triplex consideratio: quia tria bona non fecit, quæ facere debuit. Non dilexit Deum, non proximum, non seipsum. Non reddidit cuique quod suum erat: non Deo obedientiam, non proximo justitiam, non sibi temperantiam, juxta illud: *Sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc sæculo (Tit. II)*. Item bona quæ fecit, tripliciter non fecit, ut facere debuit; quia non ea puritate intentionis, non ea perseverantia longanimitatis, qua debuit. Et, ut ait S. Benedictus: *Omnia justitia tepida, transitoria, vendita in oblivione erit coram Deo.* Trium ergo maxima bona meruisset, si homo fecisset sicut debuerat; carnis glorificationem, animæ beatitudinem, et beatorum visionem. Quæ autem hæc omnia subtiliter considerat, doloris materiam sibi cœcervat; et quanto perspicacius mentis intuitum ad singula direxerit, tanto ardentius singula delebit. Scriptum est enim: *Qui apponit scientiam, apponit et dolorem (Eccle. I)*. Nemo ergo potest ab hoc igne accendi, nisi prius ab eo illuminatus fuerit; quia nemo potest flere peccata sua, vel damna spiritualia, nisi prius ea cognoverit, et cognita prudenter æstimaverit. Illud ergo in hoc igne mirum est, quod ardor ex splendore procedit; cum alibi soleat splendor sequi ex ardore. Verum ita est in ipsa ignis substantia, ignis enim ex calore splendidus est, et non calidus ex splendore. Sed in participatione ignis aliter est. Nam qui prius ab igne remoti fuerant, cum ad illum ardentem et lucentem appropinquare cœperint, necesse est, ut ab eo prius illuminentur, quam calefiant: et ut ante splendoris ejus fiant participes, quam calor. Nam splendor ignis longius procedit, quam calor: et ideo prius se participari facit. Quod in solari radio manifestum est, qui ubique æqualiter lucet, sed non ubi-

que æqualiter fervet: imo multos illuminat, quibus parum aut nihil caloris præstat. Denique sol in ipso ortu suo nobis lucet, sed non in nobis ipsis fervet: imo mane splendore instuit, et ignibus meridiem. Similiter ergo necesse est ut peccator prius sua peccata videat, quam pro illis doleat. Et quis sic digne doluit, ut dolere debuit? Facilius, inquit B. Ambrosius (37); inveni, qui innocentiam conservassent quam qui condignam egissent poenitentiam. Nec mirum, cum poenitentia nobis agenda sit, non solum de malis nostris actibus, sed etiam de bonis, quando ipsa bona in mala convertimus; quando ea non bene facimus. Ideo dicit Isaias: *Omnes justitiæ nostræ quasi pannus menstruatus (Isa. LXIV)*. Si justitiæ nostræ tales sunt, quales injustitiæ? Si lumen quod in nobis est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Ecce Deus homines mulieribus comparat; nec solum homines molles et fluxos, sed et fortes et robustos; nec mulieribus tantum, sed mulieribus menstruatis. Væ nobis omnibus a fragilitate corruptionis et corruptione fragilitatis, qui mulieres appellamur! Væ nobis a scæda mollitie! væ nobis a virtutibus, quæ panno immundis imò comparantur.

Quantum nobis flendum est pro injustitiis, si pro justitiis est dolendum! *Maledictus enim qui facit opus Dei negligenter, et ille amplius, qui fraudulenter (Jer. XLVIII)*. Siquidem uterque a mandatis tuis declinat, qui mandasti mandata tua custodiri nimis (*Psal. CXVII*). Negligenter opus Dei facit, qui facit tepide, aut in incœpto non fervet opere, aut non perseverat in operis fervore. Opus autem Domini facit fraudulenter, qui vel de suis præsumit viribus, vel suis laudibus totus inservit; qui ipsum opus alii vindicat quam Deo; qui aliud præmium captat quam Deum; qui operis sui aliud pretium taxat quam ipsum; qui bonorum suorum operum alium quam solum Deum auctorem existimat, aut remuneratorem exspectat. Postquam autem ignis ille sic illuminavit ad intelligendum peccata, sic inflammavit ad dolendum, mox de seipso linguam formabit ad confitendum. Nec enim pro peccato suo condigne dolet, cui illud necdum perfecte displicet. Nemini autem perfecte displicet, qui adhuc illud tanquam thesaurum servat et possidet, dum illud celat et retinet. Nam qui perfecte peccatum odit, statim illud a se tanquam venenum nocentissimum exspuit et evomit. Igitur post recognitionem et contritionem continuo curritur ad confessionem, ut visitatio sancti Spiritus cunctis suis partibus absoluta sit: ut sicut de cœlo sonus emittitur, et de sono ignis egreditur; sic et de igne lingua formetur. Omnis autem lingua quæ de igne formatur, necessario ignea est. Ignea igitur debet esse confessio. Nihil igne purgatius, aut etiam purgantius, vel eo clarius aut lucidius, vel rutilantius, aut rubicundius. Ignis res est purissima, cla-

(37) Ambros., lib. II, De venit., cap. 10.

rissima, coloratissima, quia rubicundissima, nihil habens admistum rubiginis, aut alicujus sordis, vel obscuritatis, nihil palloris vel coloris emortui. Similiter confessio debet esse pura, clara et rubicunda. Pura, ut non nisi peccata sua confiteatur, id est nec virtutes proprias, nec peccata aliena. Integra, ut omnia peccata et peccatorum circumstantias relegat, et nihil a confessore abscondat; rubicunda, ut confitentis faciem erubescere cogat. Confessio quippe quæ cunctis suis partibus absoluta est, pura est per humilitatem, nec aliena mala publicare didicit, nec sua bona novit jactitare; et clara est per simplicitatem, quæ veritatem nescit abscondere, quæ mendacium fingere non novit; et rubicunda est per verecundiam, quæ colore roseo confitentis faciem didicit ornare, ut hoc velut lenocinio interno plus placeat inspectori. Sunt qui peccata sua tanquam aurum in sinu suo abscondunt; sunt qui hujusmodi possessionem vendentes tanquam Ananias et Saphira avare dispensant, quædam exponentes, et quædam retinentes, et Spiritui sancto mentientes. Sunt qui non solum propria, sed et aliena dicunt. Sunt qui sua tantum recitant, sed tanquam fabulam, vel quamdam historiam sine pudore et verecundia, sine rubore et tristitia, sine fletu et gemitu, sine contritione et dolore. Sunt qui in confitendo superficie tenus suspirant et gemunt, ne nihil facere videantur. Sunt qui virtutes suas enumerant, jactantes sicut Nabuchodonosor somnia sua, visiones capitis sui phantasticas, vel dæmonum sophisticas apparitiones. Sunt qui confitendo peccata sua gemunt et plorant, sed de hoc ipso laudem affectant. Non sic ille qui ait: *Dixi: Confitebor adversum me injustitiam meam Domino (Psal. xxxi)*. Dixi, inquit, id est firmiter in corde meo facere proposui me facturum. Quid? Quod sequitur.

Confitebor ego ipse, antequam alius me accuset; sed sponte et voluntate pronuntiabo adversum me, non adversus alium, injustitias meas, non justitias. Confitebor Domino, id est ad laudem et honorem Domini, non ad honorem vel laudem mei, imputans mihi peccata mea, gloriam autem Deo. Igitur ubicunque Spiritus sanctus hospitaturus est, necesse est hæc signa tota præcedere; quia per hæc tria in electorum cordibus sibi ipse solitus est hospitium parare. Timor enim Domini, qui fit de sono repentino, et qui principatum possidet in tota domo, domum jubet everri, et sordes ac quisquillas diligenter inquiri. Cognitio peccati et damni recordatio, tanquam quidam famuli obsequentissimi domum diligenter everrunt, et sordes et quisquillas in unum colligunt. Doloris vehementia quasi quædam flamma voracissima collatas comburit; confessio autem quasi scopa quædam convostas ejicit. Hæc est scopa, quæ hospitium Spiritus sancti evacuat et mundat. Hos ergo famulos præmittit Spiritus sanctus ante se. Cum autem remanserit, quos socios retinebit? Utique hos eosdem. Cum iisdem

A comitibus, cum quibus intrat ad nos, permanet apud nos, id est cum sono, igne et lingua; cum terrore, luce et ardore, cum timore, dolore et confessione; sed alio et alio modo. Qui enim advenerat cum timore servili et initiali, permanet cum timore casto et filiali. Et qui advenerat cum dolore ex peccato perpetrato, permanet cum dolore ex præmio dilato. Et qui advenerat cum confessione peccati, permanet cum confessione laudis, id est cum gratiarum actione de beneficiis perceptis, et cum spe de percipiendis. Sicut enim in principio timebamus, ne damnaremur; sic jam confortati a Spiritu sancto timemus adhuc quidem, sed non jam ne damnemur a iudice, imo ne ab eo minus laudemur. Unde Apostolus: *Vis non timere? Bonum fac, et habebis laudem ex illa (Rom. xiii)*. Aliter quidem timet ancilla dominam, aliter uxor maritum. Illa timet, ne prorsus expellatur; ista, ne parum diligatur. Similiter jam in Spiritu sancto exhilarati, dolemus adhuc quidem, non pro diluto crimine, sed pro dilato munere, sicut dolet quidam dicens: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est! (Psal. cxix)*.

Confitemur quoque Domino, non quidem peccata nostra, quæ jam confessa et dimissa sunt, sed beneficia divina, quæ nobis gratis data sunt, sicut confitebatur, qui sic loquebatur: *Confitebor tibi, Domine rex, et collaudabo te Deum salvatorem meum; confitebor nomini tuo, quoniam adjutor et protector factus es mihi, et liberasti corpus meum a perditione (Eccli. li)*. Hujusmodi autem ignis mentem quidem nostram non contristando macerat, sed exhilarando impinguat, sicut apparuit in illo fratre, qui pane et aqua per annum sustentatus, post annum apparuit pinguis et hilaris, velut in Domino confortatus. Nam sine intermissione in cella sua cum multa lætitia et exultatione Deo gratias egerat, quia eum a sæculo revocaverat, et societati sanctorum conjunxerat, et ab inferno eripuerat. Sic etiam in nostris congregationibus multoties accidit: in quibus sunt adolescentes, qui cum cibus aridissimis nutriantur, tamen corpulentiores et coloratiores sunt, quam cum olim in sæculo cibus delicatissimis utebantur. Quod in Daniele et sociis ejus, qui cibos D regios leguminibus et aqua commutaverunt, olim præfiguratum est (*Dan. i*). Habemus etiam linguam igneam, cum non soli salvari volumus, sed de aliorum salute solliciti sumus, edocendo ferventer, vel exhortando efficaciter pro aliis laboramus. Quod utrumque linguæ officium debet esse igneum, quia nec oratio frigida ascendit in cælum, nec exhortatio tepida accendit animum. Et hæc fuit tertia ratio, quare Spiritus sanctus venit cum sono, igne et lingua.

Quarta quoque potest induci, quod ideo venit cum his tribus signis ad significandum videlicet, quod eodem ordine quo jam venit ad suam gratiam nobis conferendam, veniet ad iudicium, ad rationem de collatis suis muneribus exigendam. Nam de Domini Jesu secundo adventu legitur: « Qui



venturus est in Spiritu sancto judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem (38). » Si autem veniet in Spiritu sancto, ergo et Spiritus sanctus veniet cum ipso. Ipse, inquam, Spiritus sanctus in Filio discretionem judicialem faciet; quia arguet mundum de peccato, et de justitia et de judicio. Veniet autem cum Filio, id est in persona Filii, in qua habitat plenitudo divinitatis corporaliter, id est qui perfectissime plenus est potentia, et sapientia, et sanctitate, et bonitate Dei. Sicut enim Pater in Filio, et Filius in Patre, sic et Filius est in Spiritu sancto, et Spiritus sanctus in Filio. Veniet ergo ad iudicium cum sono, igne et lingua. Sonus erit in iudicio repentinus, quia calamitas erit repentina. *Sicut enim in diebus Noe edebant homines et bibebant, etc., usque in diem qua intravit Noe in arcam, et tulit omnes, ita erit adventus Filii hominis (Matth. xxiv). Cum enim dixerint, pax et securitas, veniet repente calamitas, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet (I Thess. v).* Sonus ergo erit repentinus, id est terror subitus, et immensus ignis cum sono adveniet, non super centum viginti tantum, sed super mundum totum. Qui etiam non solum erit lucidus, sed etiam urentissimus. Erit autem fortassis injustis noxius, et justis innoxius; sicut fuit ignis Babylonicus tribus pueris in fornace, quibus omnino non nocuit, et tamen Chaldæos fornaci proximos incendit. Porro lingua ignea non est nisi illa definitiva iudicis sententia, qua reprobis dicet: *Ite, maledicti, in ignem æternum, etc. (Matth. xxv)*; electis autem: *Venite, benedicti Patris mei, etc. (Ibid.)*. quæ ignea, id est molestissima erit reprobis; sed ignea, id est clarissima, charissima et utilissima, quibus dicetur: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi*. Ad quod nos perducatur iudex ipse vivorum et mortuorum Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre et Spiritu sancto venit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

## SERMO XVIII

IN FESTO PENTECOSTES, III.

«Advenit ignis divinus (39). » Est ignis bonus, et est ignis malus; est ignis divinus, et est ignis diabolicus. Ignis malus et diabolicus, alius est culpæ, scilicet concupiscentia; alius pœnæ, scilicet gehenna. Uterque ignis nunquam dicit: Sufficit; uterque insatiabilis est. Ad differentiam hujus mali ignis, is qui hodie in discipulos Christi venit, divinus vocatur. Quod autem dicitur *advenit*, ignem gratiæ declarat, non ignem gloriæ, quæ nondum advenit: ideo hoc tempus dicitur gratiæ, non tempus gloriæ. Ignis ergo divinus, id est ignis divini gratiæ jam advenit, id est abundanter ad nos venit, ut in quibus abundavit peccatum, superabundet gratia. Ecce, fratres charissimi, gratia Dei omnibus se offert. In nobis est vel recipere, vel

(38) Offic. eccles.

A repellere. Pulsat ad ostia singulorum; si quis ei aperuerit, intrabit ad eum; non ad unum solum, sed ad singulos. Ignis est enim; nec ex sui distributione minuitur, sed potius augetur. Augetur dico, non in sui substantia, sed in participatione. Nemo autem se excuset de impossibilitate, quod eam non possit recipere. Ignis est enim, quem omnia possunt sentire, vel incendentes, vel calefacientes. Ad ignem benigne accedentes calefiunt, vehementer autem repellentes incenduntur. Similiter *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (I Petr. v)*. Valles abundant frumento (*Psal. lxxiv*), et inter medium montium pertranseunt aquæ (*Psal. ciii*); sed feriunt summos fulvina montes (*HORAT., lib. II, Od. 10*).

B Hic ignis lucet in quibusdam, in aliis occultus est. Lucet in electis jam bene operantibus: occultus est in electis adhuc errantibus, et adhuc corrigendis, sicut ignis in carbonibus mortuus adhuc reaccendendus.

Videat autem qui hunc ignem receperit, ne perdat receptum, sed conservet in perpetuum. Ad quod necessaria est materia, quæ pascatur. Et ideo, sicut in lege legitur: *Subjicienda sunt ligna per dies singulos, ut hic ignis jugiter ardeat in altari (Levit. lxxii)*. Ligna vero, quæ fomes ignis sunt, exempla sanctorum, vel monita doctorum, vel lectionem divinorum mandatorum accipienda arbitror: vel certe jugem memoriam gravium peccatorum super fundamentum fidei ædificatorum, et per ignem acerrimæ pœnitentiæ purgandorum. Hæc subjicienda sunt mane per singulos dies, id est cogitanda initio cujuslibet tentationis ad inanem gloriam pertrahentis: et similiter vespere, id est in omni tentatione inutilem tristitiam suggerente: et sic semper ardebit ignis, id est fervor boni operis, in altari cordis. Nemo autem desperet, quod a gratia Dei non possit purgari, tanquam nimis sordidus; vel illuminari, tanquam densissimis tenebris obumbratus. Ignis est enim, qui domat omnia, et quo etiam de durissimis lapidibus excutitur scintilla. Item nemo putet ex suis operibus se illam meruisse, vel suis meritis illam posse conservare. Ignis est enim qui per seipsum movetur, per se movens aliud, et semper est in motu. Similiter *Spiritus ubi vult spirat, et nescimus unde veniat*, id est pro quibus meritis nostris ad nos veniat, quando venit, *nec quo vadat (Joan. iii)*, id est nec quare nos relinquat, quando ad tempus relinquit: quod sæpe etiam justis contingit, nihil sibi consciis. Ignis autem quia semper in motu est aut crescit aut deficit; sic gratia Dei. Aut enim in ea proficimus, aut deficimus: nec est medium; quia non potest ignis in eodem statu permanere. Nemo ergo negligat gratiam Dei. Ignis est enim, qui neglectus extinguitur. Unde: *Noli negligere gratiam Dei, quæ est in te (I Tim. iv)*. Et alibi: *Spiritum nolite*

(39) Offic. eccles.

*extinguere* (1 Thess. v). Non negligere autem gratiam Dei, est se in data gratia in omni fervore devotionis exercere.

Item nemo conqueratur se parum gratiæ accepisse. Ignis est enim : et ignis ex modico crescit in immensum. Similiter quilibet gratiam quam accepit de modica potest facere magnam, si illam non neglexerit ; ignis autem ad nimis remota non transit, sed tradit se proximantibus. Sic gratia Dei ad elongantes se non vadit, sed elongat se ab eis, sicut scriptum est : *Noluit benedictionem, et elongabitur ab eo* (Psal. cxviii). Ideo Propheta invitat, dicens : *Accedite ad eum, et illuminamini* (Psal. xxxiii). Nihil igni sic contrarium ut aqua, et gratiæ Dei nihil magis repugnat, quam luxuria, sicut dicit Apostolus : *Corruptio incorruptionem non possidebit* (1 Cor. xv). Ignis nec frigidus est, nec tepidus, nec parum calidus ; sed fervidus et æstuans : sic gratia Dei in frigidis non moratur, nec in tepidis, sed in ferventibus spiritu. Unde in Apocalypsi : *Utinam calidus esses, aut frigidus ; sed quia tepidus es, eromam te ex ore meo* (Apoc. iii). Quod est dicere : Utinam aut Christianitate ferveres, aut infidus esses ; nam de te non gustarem, utpote cibo vel potu mihi ignoto, et ita mihi nauseam non provocares. Sed quia nomen Christiani habes, non possum, quin tentem quid sentias ; et quoniam te tepidum sentio, mihi nauseam provocas et vomitum. Hoc generaliter de omnibus Christianis, specialiter autem intelligendum de nobis monachis : quibus fervorem ju-

A prædictis verbis significatur. Pauca vero de his transcurrendo potius quam exponendo, et divinando potius quam disputando dicamus. Constructio eorum a fine est inchoanda, hoc modo. Nominations seu manifestationes seraphim docet mobile eorum : id est interpretatio et manifestatio hujus nominis seraphim, quod est numeri pluralis. Ideo autem dixit nominationes vel manifestationes, plurali numero ; quia non est unica, sed multiplex nominis seraphim interpretatio. Seraphim autem interpretantur principium oris eorum, vel ardentis, vel incendentes. Prima interpretatio significat, quod hi spiritus primum locum obtinent circa Deum ; et quia primi loquuntur secreta Dei et laudes : secunda significat, quomodo ardeant amore Dei ; tertia quomodo incendant amore proximi. Ait ergo : « Nominations vel manifestationes seraphim ; » id est interpretatio multiplex hujus nominis seraphim, quæ est manifestatio significationis illius, « docet mobile eorum semper, etc., » id est demonstrat, quod illi spiritus semper moventur circa divina et incessanter ; et calidum, id est quod calent ; et acutum, id est quod penetrant ; et superfervidum, id est quod penetracione ferventiores redduntur ad penetrandum. Docet, inquit, mobile, id est mobilitatem motionis eorum, id est affectus ; motionis dico intentæ, id est affectionis in Deum tendentis, et forsitan intimæ. Sic enim postea in alia translatione legitur, id est forsitan in Deum ipsum intrantis.

Quod autem dixit, forsitan, non tam ad dubitandum posuit, quam ad sententiam temperandum : quasi diceret affectionis dico forsitan intimæ, id est non penitus intimæ, sed tamen intimæ. Quidquid enim in Deum intrat, revera intimum est, sed non penitus intimum ; quia non omnia secreta ejus creatis spiritibus penetrabilia sunt, nec intus potest cognosci, nisi a se solo, sicut ait Apostolo : *Nemo scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est ; similiter et quæ sunt Dei nemo cognovit*, subaudi ad plenum et ex toto, *nisi spiritus Dei* (1 Cor. ii). Ideo etiam præmiserat circa divina. Non enim dixit in divina, sed circa divina. Quantumcunque enim intretur in cognitionem Dei ab his beatissimis spiritibus, semper tamen sunt quasi circa, non quasi intra. Intra sunt tamen, quantum ad ea quæ capiunt ; sed circa sunt, quantum ad ea quæ non percipiunt. Ideo etiam ait circa divina pluraliter, non circa Deum, quia in Deo sunt multa beatis spiritus cognoscibilia, sed etiam multa incomprehensibilia. Hoc est ergo forsitan intimæ, id est non usque ad plenitudinem, ut ita dicam intimæ divinæ ; vel si legatur, non indigentis, id est affectionis non a suo desiderio frustratæ, sed suum desiderium ex toto complentis, et inflexibilis, id est non in fastidium se reflectentis. Et est quasi expositio ejus quod dixerat, intentæ, id est in Deum

semper tendentis, et nunquam ab eo se avertentis. Igitur mobile significat velocitatem affectionis eorum. Motus enim eorum, vel potius, mobilitas, nihil aliud est, quam voluntatis eorum vel affectionis, vel concupiscentiæ, vel desiderii summa agilitas, celeritas, velocitas, vel potius volatus. Unde non solum cum pedibus, sed etiam cum pennis et alis pinguntur; quia sicut penna avis levis est, et jucunda, et fulgida; et sursum ferens, ita et affectus eorum. Nostri autem affectus pedes animæ vel gressus dicuntur. Unde Propheta: *Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei (Psal. LXXII)*, id est affectus mei fere ad malum opus prolapsi. Et bene Gregorius (41): « Velle, inquit, aliquid facere, jam mente ire est. » Si autem nostri affectus, qui per carnis et spiritus repugnantiam multum tarditatis patiuntur, aliquando etiam in sanctis adhuc in carne positus, pennæ appellantur: quanto rectius affectus illorum, qui totisunt spiritus! Velocitas ergo affectionis illorum significatur per hoc nomen *mobile*: munditia vero et sanctitas per hoc quod sequitur, *circa divina*. Nihil enim aliud desiderant, quam Deum. Perseverantia vero per hoc quod subditur, *et incessabile*; hujus perseverantiæ fervor notatur, cum dicitur *et calidum*. Potest enim aliquid semper et remisse moveri; ut fluvius Arar, qui semper currit, sed adeo lente, ut dubium sit aspicientibus in utram partem currat. Sed quia est aliquis fervor sine efficacia, ideo sequitur *et acutum*; id est penetrativum et penetrans, quod significat adeptionem rei desideratæ. Sed quia adeptio rei desideratæ solet minorare desiderium adipiscentis circa rem possessam, ideo subditur, *et superfervidum* quod significat quamdam superni fervoris ebullitionem, quæ illos replet ad satietatem, et quodammodo manat ad desiderium; sicut videmus fieri in cacabo assidue bullienti, ut ex fervore continuo repleatur usque ad summum, et evacuetur usque ad fundum; et replendo evacuetur, et evacuando repleatur. Quia vero liquor ille, qui in illis bullit spiritibus inconsumptibilis est; et ardor de quo illa prodit ebullitio inextinguibilis, et ipsa ebullitio imminorabilis, ideo in illis est semper acutum et superfervidum. Quia autem in Deum semper penetrant, et semper penetrare desiderant; quia ut ait quidam sanctus, augent spirituales deliciæ desiderium in mente, dum satiant, juxta illud: *Qui edent me, adhuc esurient, et qui bibunt me, adhuc sitiunt (Eccli. xxiv)*.

Est itaque delectabiliter in illis impressa simul sitis atque satietas. Nam desiderant sine labore, quia desiderium satietas comitatur: et satiantur sine fastidio, quia ipsa satietas ex desiderio semper accenditur. Longe abest a siti necessitas, longe a satietate fastidium; quia sitiennes satiantur, et satiati sitiunt. Hoc est ergo quod ait superfervidum, id est ex fervore superabundans, et ex abundantia

A superfervens. Hoc enim superfervidum significat illud immensum divini gaudii pelagus, quo eorum acutum penetrat, et se immergit, cujus gaudii supereffluentia ineffabiliter scibilis, et liquidi acumen illud potentissimum non retundit et hebetat ad resiliendum fastidio, sed potius animat et renovat ad penetrandum desiderio. Nam ingens ille fervor vehementis incendii, qui in illius ordinis summo camino semper exæstuat, nihil aliud est, quam divini amoris sancta vehementia. Liquor autem, qui in illius camini vasis optimis et probatissimis ex illius ardoris incendio superfervet et ebullit, nihil aliud est, quam divinæ voluptatis torrens, per illorum spirituum corda capacissima superexcurrens; et illud flumen gaudii, et fluvius ille pacis, quæ exsuperat omnem sensum, et illorum beatorum spirituum flagrans desiderium non solum transcendit, sed etiam accendit. Hujus liquoris tenuitas inenarrabilis, et subtilitas inexplicabilis, et ineffabilis jucunditas, in aquis illis supercoelestibus signatur, quæ ibi suspensæ feruntur ad suavitatis rorem inferioribus infundendum. Illud tamen gaudium, illa voluptas aqua dicitur, et vinum, et torrens, et fluvius, et mare. Aqua, quia mundat et sanctificat; vinum, quia delectat et lætificat; torrens, quia desiderium reaccendit et renovat: fluvius, quia abundat et satiat: mare, quia in immensum omne desiderium transcendit et superat. Hoc super fervidum Dionysii videtur promittere Dominus his verbis: *Mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinus vestros (Luc. vi)*. Alibi autem dicit: *Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. (Matth. vii)*. Hujus tamen posterioris loci sensus est. Si parvam mensuram dederitis, parvam recipietis; si magnam, magnam: semper tamen magis recipietis, quam dederitis; quia *mensuram bonam et coagitatam et supereffluentem dabunt in sinus vestros*. Et hoc est, quod etiam dicit Apostolus: *Qui parce seminat, parce et metet: et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet (II Cor. ix)*.

Timor minarum est mensura bona, spes promissorum mensura conferta, custodia mandatorum mensura coagitata. Mensuram supereffluentem possumus dicere additionem ad illa tria, quæ in Deuteronomio leguntur: *Diliges Dominum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex omni fortitudine tua (Deuter. vi)*: non enim ibi additum est, *et ex tota mente tua*. Et tamen legisperitus a Domino interrogatus, quid in lege scriptum esset, ait: *Diliges Dominum, etc., ex tota mente tua (Luc. x)*. Quod responsum Dominus non solum non reprehendit, sed etiam confirmavit dicens: *Recte respondisti*. Aut ergo in Hebræo scriptum erat, ut legisperitus respondit, aut in aliqua translatione, aut certe æquipollens. Nam in eo quod dicitur in translatione nostra tertio loco: *Et ex omni fortitudine tua, puto*

(41) Hom. in Evang.

etiam comprehensum : *Et ex omni mente tua*, quia fortitudo tota hominis non in solis viribus corporis est, sed etiam in viribus mentis. Duplex fortitudo in Deuteronomio comprehensa est sub uno membro. In Luca vero divisa est in duo membra. Quidquid ergo mensuramus, aut de primo gradu est : ut multum de secundo, aut ut perfectum de tertio; superfluentia vero in præmiis tantum, non in meritis est. Vides ergo quomodo superfervidum Dionysii, superfluens Domini, præmium designet. Mensuram bonam nobis remetitur Dominus, quando nos liberat a damnatione perpetua; confertam, quando nos induit stola prima, in qua singulariter nos in spe constituit, et omnino eruit a timore; coagitatam vero nobis reddet, quando secunda immortalitatis, stola nos vestiet : at superfluentem nobis cumulabit, quando suæ visionis, quæ omne desiderium supera, æterna beatitudine nos donabit. Nec solum in hac parte superfluit mensura Domini mensuræ nostræ; sed etiam in singulis istorum graduum. Quidquid enim damus vel facimus, temporale est et transitorium : quidquid autem recepturi sumus immortale est, et æternum : igitur mittentes semina nostra in operibus bonis, et in lacrymis, non deficiamus; tempore enim suo metemus, non deficientes. Væ parce seminantibus ab avaritia : væ nihil seminantibus a pigritia : væ mala seminantibus a stultitia; væ bona seminantibus in perfidia. Primi parce metunt, secundi nihil metunt, tertii mala metunt, quarti etiam nihil metunt, quia semen suum perdunt. Væ, inquam, tepidis, pigris, carnalibus, hypocritis. Sed de his alias. Sic ergo descripsit Dionysius ardorem seraphim in Deum, cum dixit : *Mobile eorum circa divina, etc.* Quod autem sequitur, incendium illorum demonstrat in proximum; de quo ad præsens nihil dicimus : quamvis hoc satis pertineat ad materiam nostram, qui de igne charitatis tractamus. Hæc autem pauca diximus, ut vel ex parte monstrarem, quomodo charitatis igne fervere debeamus. Nam ut nobis de camino illo cœlestis Jerusalem scintillas aliquas sancti fervoris verborum Dionysii malleus excutiat, sciamus nostri amoris mobile esse circa divina nostrorum puritatem affectuum, et operum, quibus ad Deum gradimur. Nam pedes nostri affectus sunt; gressus istorum pedum opera : porro incessabile hujus mobilis perseverantia in utrisque. Calidum hujus incessabilis fervor in opere, et ardentissimus zelus justitiæ, et desiderium patriæ ferventissimum. Acutum hujus calidi aut spes est ipsius desiderii, quæ per acumen suum velut anchora quædam incedit post Christum pontificem usque in interiora velaminis; aut certe excessus noster quantuluscunque in contemplatione. Hic est enim in hoc sæculo nostri amoris acumen. Nam per illum solum amando in Deum penetramus. Hujus autem acuti superfervidum, est ipsius contemplationis tam exundans gaudium in comprehensione, quam stupor inundans ex admiratione. Vide-

atur autem mobile hic significare aptitudinem potius quam actum, ut mobile idem sit ac moveri aptum : incessabile vero privationem cessationis. Igitur mobile pertinet ad eorum subtilem et simplicem naturam, incessabile ad perfectam eorum industriam.

Porro calidum, acutum, et super fervidum tam gratiam prævenientem significant, quam subsequenter. Nam sine calido nec mobile quidem haberetur. Nullus enim motus sine calore, nec calor sine motu : sed motum calor accelerat, et calorem motus augmentat : et magnus calor facit motum velocem, et velox motus magnum calorem. Calidum ergo significat præcedentem gratiam, quæ dedit illis mobilitatem circa divina, id est naturam aptam ad appetenda divina. Incessabile vero significat liberum eorum arbitrium ab hac divina gratia nunquam recessisse. Porro acutum et superfervidum significant divinam gratiam hanc stabilitatem in eis confirmasse, ut jam nec possint esse inhabiles ad intelligendum Deum, nec parum ferventes ad diligendum; sed semper acuti sint ad penetrandum, et superfervidi ad superfervendum, id est non solum ad semper fruendum, sed etiam ad superfruedum, hoc est ad beatius quam alii, fruendum, ut summi angeli. Ut totam mensuram Domini mensuræ Dionysii comparemus, possumus dicere, amoris nostri mobiles semper circa divina versari, id est naturalem nostram aptitudinem bona appetendi, si sit incessabile, hoc est, si in bono appetitu perseveret, esse mensuram bonam. Quod si non solum motum hunc incessabiliter habeat, sed etiam perseveranter in eo caleat et ferveat; esse mensuram confertam. Si autem calidum hoc usque ad acutum penetrativæ et lætificantissimæ spei proficiat; esse mensuram coagitatam. Si vero acutum hoc usque ad excessum contemplationis superferveat, mensuram esse aliquomodo superfluentem. Hic enim excessus dono gratiæ naturam excedit, et ideo quodammodo superfluit. Væ illis, qui mobile semper habent circa divina, et tamen nunquam moventur circa ea. Hi sunt qui talentum intellectus a Deo percipiunt, et illud in terra abscondunt, vel in sudario involvunt; *implicantes se negotiis sæcularibus*, vel carnis operibus insudantes (*II Tim. iv*). Væ etiam eis, qui acutum habent circa divina, sed non incessabile. Hi sunt, *qui ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt* (*Luc. viii*). Væ etiam illis, qui incessabile habent, et calidum non habent: semper in religione conversantes, et in sua conversatione semper remissi et tepidi, nec spiritu ferventes : cum agnum paschalem non solum crudum comedere non debuerant, sed nec etiam *coctum aqua, sed tantum assum igni* (*Exod. xii*). Sunt quidam, qui hujus amoris calidum habent, et acutum non habent. Hi sunt boni simplices et illitterati, qui multum habent devotionis et dilectionis, et parum cognitionis. Multo autem melius est, ut ait sanctus Hieronymus, rusticitatem sanctam habere,

quam scientiam vel eloquentiam peccatricem. Hujusmodi acutum non est acutum calidi sed frigidi: non acutum ignis, sed acutum ferri, quod semper inutile jacet et inefficax, si viribus destituatur urentis, cujus quoque utilitas ipsa et efficacia sæpius assumitur in mortis ministerium, quam in auxilium salutis. Non sic acutum ignis, quod semper ex seipso utile est et efficax, non otiosum futurum, si virtutis alienæ suffragium defuerit; sed semper quod suum est sua ipsius potentia facturum. Est non solum iners, sed etiam pessimum acutum hujusmodi ingenii, si divini amoris acutum defuerit. Quid enim? Nonne jacebit hebes, et consumptum rubigine, si non quadam velut cote subjungatur studii, et exercitii assiduitate levetur? Quod si studiosa exercitatio impendatur in artibus infructuosis, et nihil sonantibus litteris, quæ inde utilitas, quod emolumentum? Omne quippe scientiæ subtilius acumen sic est tanquam arista, qua nihil subtilius, nihil inutilius. Sic etiam in liberalibus disciplinis subtilitas multa, et si non ad amorem Dei transferatur, utilitas nulla. Si quis autem se in Scripturis divinis exerceat, et ipsius Scripturæ præcepta non adimpleat, quæ illi inde salus, imo quæ non perniciēs? Nunquid potentes in Scripturis, si non potentes sint et in operibus bonis, ideo non potenter tormenta patientur? Et certe isti præcipue, ut ait Jeremias, *frægerunt jugum, ruperunt vincula (Jerem. v).*

Quis jam vel pro scientia Scripturarum corrigitur? Quis sua scientia utitur in salutem? Imo quis ea non utitur in suam perniciem? Quem mihi reperies etiam ex divinarum Scripturarum scientiam assecutis, et litteras sacras ructantibus, qui quemlibet illitteratum et luxuriosum non magis vincat luxuria, quam litteratura? Quis ex omnibus stipendiariis Ecclesiæ militibus non magis ventri suo aut gulæ militat, quam sponso Ecclesiæ Jesu Christo, de cujus patrimonio victitat. Heu! quam raro hodie coeunt virtus et scientia? nescio quo vinculo factionis novæ libidines et litteræ sibi cohæserunt. Et hæc non minus prodigiosa, quam perniciosa societas. Quid enim illis ad istas; cum illæ virtutis bonum protestentur ut doceant: illæ vero dedoceant et detestentur? Quando tamen hoc prodigium non regnavit? A diebus antiquis philosophorum celebrissimi, non dico secreta, sed, ut ait Hieronymus, etiam publice concubinas habebant. Adhuc istud regnat prodigium, quando noctuæ de die volant, nec jam solem fugiunt bubones. Quis clericus erubescit comptus procedere in publicum? quis molli et femineo gressu incedere, imo quis mulier esse? Videas illos, quos oportuerat dare aliis exemplum humilitatis et verecundiæ, gravitatis et pœnitentiæ, ornati morosius, discriminato vertice, calamistrato crine, rasitata facie, pumicata cute, capite detecto, nudatis humeris, fluxis lacertis, insculptis brachiis, calceatis manibus, chiroteatis pedibus, fissis inguinibus. Et quid sibi adhuc desit ad formæ lenocinium; et sui ordinis et corporis injuriam tota die

A quæritantes ad speculum, sicque procedentes in publicum cum veste viridissima, mente sordidissima, radiantibus annulis de digito, et de animo ridentibus oculis.

Denique illam tonsuram, quam in summo vertice tanquam pro Christi stigmatate gestare coguntur, ne majore circulo capillarum pexuram attenuet aut hispidet, ita in parvulum orbiculum circumcinnant, ut magis videatur signum venalis corporis, quam ordinis clericalis. Et audent isti de sanctarum Scripturarum sacrosanctis mysteriis, buccis rubentibus, inflatis faucibus, turgentes gutture, protento aqualiculo, verbis suffocatis doctrinam publice profiteri? Et quid mihi persuadebunt isti de voluntaria paupertate et abstinentia Christiana; qui asperitatem crucis, et sordes paupertatis apostolicæ tam se probant nescire, quam demonstrant contemnere? Aut quid apud impudicos rosei isti doctores, et arte, non natura formosuli, de pudicitia perorabunt: quorum impudicitiam non dico signat, sed et aperte clamat fama, facies et oculus, vultus et habitus, sermo et incessus, victus et convictus? Qui tamen et nimis ad loquendum promptuli sunt, et satis ad disputandum spinosuli, et acutuli ad discendum:

*Sed si Virgilio puer, et tolerabile deesset  
Hospitium, caderent omnes a crinibus*

Quid quod etiam ex hujusmodi canina voluptate ingenium suum acui protestantur? Mentior, si non ego ipse a nonnullis ipsorum hoc audivi. Sed plane non legerant illud viri sapientissimi. Nihil tam mortiferum ingeniis, quam luxuria. Sed fuerit stoicus, qui hoc dixit: nunquid hanc opinionem de lutosa doctrina hauserunt alicujus porcorum de grege Epicuri? Sed et ipse voluptatis assertor Epicurus, præter facilem, quæ ex litteris capitur, voluptatem, nihil magis commendasse legitur, quam sobrietatem et continentiam, etiam ab uxore ducenda. Certe Marcus Cato ad filium sic describit oratorem. « Orator est, Marce fili, vir bonus dicendi peritus. Ite nunc, inquit Seneca, et in istis fluxis atque expositis, et nunquam nisi in turpitudine viris quærite oratorem. » Ite, et in eisdem quærite theologos et prædicatores. An forte ad oratorem in curia pertinet, esse virum bonum, et ad oratorem in Ecclesia virum libidinosum? Hujusmodi libidinosus theologis prædicatoribus hæc inclamat Dominus: *Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, et projecisti sermones meos retrorsum (Psal. XLIX).* Væ pueris et adolescentibus, qui hujusmodi præceptoribus traduntur, a quibus ante omnis honestas dediscenda est, quam una littera perdiscenda. Non sic Plinius ad quemdam de filio suo. « Trades, inquit, illum præceptorum ad mores primum, deinde eloquentiam discat, quæ male sine moribus discitur. » Et Quintilianus Plinii hujus præceptor scholaribus dicit cavendum esse non solum a turpitudinis crimine, sed etiam a criminis suspicione. Quamobrem ado-

lescentes in schola permistos discere pueris nequam permittebat. Nunc autem probro impudicitiae tam humanis quam divinis condemnato legibus, et ubique jam pudicitiae titulo per Filium Virginis coruscante; nescio tamen quo pacto velut contra eum conjuratione facta libidines et vitia foedus iniere: adeo ut apud plerosque jam versum sit in regulam, acuti sensus hominem vix posse fieri continentem. Ecce quam periculosum est, nos acutos esse, et calidos non inveniri, id est astutos in malo, et non ferventes in bono, juxta illud: *Sapientes sunt, ut faciant mala, bene autem agere nesciunt (Jerem. iv): Et Dominus in Evangelio: Filii hujus saeculi prudentiores filiis lucis in generatione sunt (Luc. xvi)*. Sunt enim multi hodie disertis adversus justitiam, et eruditi pro falsitate: sapientes ut faciant mala; eloquentes, ut impugnent verum. Hi sunt, qui juris civilis et ecclesiastici captiosam scientiam in piscationis et aucupii artificium converterunt; quorum perplexis retibus pauperes illaqueant, et divites inescant. Et haec de acuto astutiae. Et quoniam supra diximus, naturalis ingenii donum significari per mobile, melius est, ut dicatur per acutum frigidi timorem et reverentiam designari. Quod enim frigus acutum sit, ex illo patet:

*Gelidusque coit formidine sanguis.*

Et Propheta: *Confige timore tuo carnes meas (Psal. cxviii)*. Igitur acutum timoris habere sine acuto calidi periculosum est, imo perniciosissimum; quia timere sine spe nil aliud est, quam desperare. Acutum enim timoris semper quasi deorsum respicit: acutum amoris semper sursum tendit, quia acutum ignis est. Timore respicit ad iudicium, spes ad misericordiam. Nisi ergo acutum spei, quod sursum tendit, acutum timoris, quod deorsum respicit, secum trahat; necesse est ut acutum timoris animum peccatoris deorsum figat, et ita desperatione opprimat. Quamvis autem aliquis sperare possit, qui non diligit, tamen acutum spei nemo qui non diligit potest habere. Hoc enim acutum nunquam procedit, nisi ex calido fervoris. Ergo ne acutum timoris praevaleat, cantemus Domino misericordiam; et ne spes inaniter praesumat, iudicium Domini cogitemus. Et haec dicta sint de acuto. Porro superfervidum habent, et acutum non habent, qui ferventes hoc saeculo, nec spem habent in Domino, nec timorem de inferno. Tale quippe gaudium superfervidum dici potest, id est superflue et inaniter in stultorum cordibus effervescens. Nobis autem dicitur: *Amen, amen dico vobis, quia plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit (Joan. xvi)*: sed statim sequitur consolatio, cum subditur: *Sed tristitia vestra vertetur in gaudium (ibid.)*. Aufer a me, Domine, inane gaudium, et saeculare; ut ad illud caeleste, securum, et solidum, et vere superfervidum tandem aliquando perveniam; et videam oculis meis illud seraphicum mobile, mobile semper circa te, et in-

cessabile, et calidum, et acutum, et superfervidum. Et da mihi interim mobile ad quaerendum, et acutum ad feliciter inveniendum; et superfervidum ad aeternaliter inhaerendum. Amen.

### SERMO XIX

IN ASSUMPTIONE B. MARIE VIRGINIS, I.

*Audite me, divini fructus: et quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate (Eccli. xxxix)*. A bono duplici rosa commendari solet, a pulchritudine et utilitate. Pulchritudo in duobus attenditur, in colore et forma. Roseus color tunc est eximius, cum folia flammeam ruboris accenduntur ad gratiam: excepto quod inferius juxta foliorum radices paululum quid subtilissimi, et subobscuri candoris interlucet: quod ipsum tamen breviter et virides folliculi superius acuminati, velut quaedam pyramides exstructae forinsecus muniendo occultent. Forma vero rosae tunc exactissimi decoris est, quando eadem folia non omnino clausa videri refugiunt, nec languida resupinatione lacescunt; sed ita temperate papillati corymbi circumpansa globositas rigiditate mascula se diffundit et erigit: ut calathilabellula castigata ridentia osculum a superis expetere videantur. Ideo vero calathus quo majore numero stipatur foliorum eo magis accedit ad oculorum gloriam, et aspectus illecebram numero lenocinante successit. Haec materialis pulchritudo rosae: nunc de mystica videamus. Candor ille subtilis juxta radices foliorum rosae, est perpetua cordis munditia in Maria virgine ab ipsa, ut ita dixerim, nativitate affectuum, tanquam e radicibus foliorum procedens, quinary sensuum corporeorum custodia foris inexpugnabili munimento tegens et protegens quam semper integram perfectissime custodivit, et usque ad perennis impeccantiae puritatem provexit. Ideoque adeo subtilis est, et subobscura, ut usque hodie a nonnullis nostrorum temporum theologis nec videri, nec intelligi, nec credi possit; perverse intelligentibus auctoritatem Augustini, qui hanc evidenter asserit, dicens (42): « Quando de peccatis agitur, de B. Maria matre Domini, propter honorem Domini, nullam prorsus volo fieri quaestionem. » Et quasi ab eo quaereret quis, quare hoc diceret, reddit rationem, dicens: « Inde enim scimus plus illi collatum gratiae, ad vincendum ex omni parte peccatum, quod illum concipere meruit, qui nullum potest habere peccatum. » Quoties, inquit, de peccatis agitur, id est sive agatur de peccatis juvenum, sive senum, sive de peccatis adolescentium vel puerorum, sive de peccatis infantium vel de matre nascentium, de cujuscunque aetatis humanae peccatis agatur, semper excipienda est Maria. Si autem proprium aliquod habuit, non ergo ex omni parte peccatum vicit. Sed peccatum ex omni parte vicit. Ergo proprium nunquam habuit peccatum.

Quid manifestius dici potuit? Et tamen nostri theologi somniant Augustinum hoc intellexisse ab

(42) Liber de nat. et grat., c. 20.

illo tempore, quo beata Maria Dominum concepit. Sed beatus Bernardus hoc verius et melius intellexit, dicens (43): « Absit, ut domus Virginis proprii inquinamenti aliquando aliquid habuisse credatur! » Et addit: « Quod si a parentibus originalem traxit maculam, minus a Jeremia sanctificatam in utero, aut minus a S. Joanne Spiritu sancto repletam, credere prohibet pietas Christiana. » Quibus magis credendum est, Augustino et Bernardo viris sanctitatis et scientiæ plenis, doctoribus Ecclesiæ nobilissimis, an præceptoribus modernis? Ideo non mihi placet illa sententiâ, quam Petrus Lombardus in suis *Sententiis* ponit, dicens (44): « Caro Christi obligata fuit peccato semper, antequam Verbo uniretur, sicut et reliqua Virginis caro. » Hiccinne est honor quem Augustinus jubet Matri Dei deferri, ut cum de peccatis agitur, nullam de ea habeamus quæstionem? Ego igitur firmissime credo, et nullatenus dubito, et confidenter dico, quod Scriptura sancta Mariam matrem Domini nequaquam comprehendit. Scriptum est enim: *Qui natus est ex Deo, non peccat* (I Joan. III), subaudi, ait beatus Hieronymus, quandiu semen Dei manet in eo. Semen autem, quod est Spiritus sanctus, semper mansit in Maria a prima sua sanctificatione, non in eodem gradu sanctitatis eam conservans, sed semper magis ac magis eam sanctificans. Ideo in Canticis dicta est progredi nascendo, scilicet quasi aurora consurgens, cujus claritas nunquam minuitur a primo ortu suo, sed semper crescit. Maria igitur sicut sancta, et sine peccato nata est, ita semper sancta, et sine peccato permansit, et semper in sanctitate profecit et claritate. Cui ergo peccato obligata erat caro Christi, antequam a Verbo assummeretur, aut reliqua Virginis caro? Omne peccatum aut originale est, aut actuale. Originale jam dimissum erat, actuale nullum commiserat, semine Dei, id est Spiritu sancto in ea permanente, et eam sanctam conservante. Quomodo enim templum illud deserere poterat, quod semel usibus divinis dedicaverat? Ideo Spiritus sanctus dicitur in eam supervenisse ad implendam conceptionem Verbi, quasi qui nunquam prius ab ea discesserit, semper in ea manendo custodierit immunem a peccato, et in sanctitatis profectu abundare fecerit. Tunc autem abundantius in eam venit, quam in aliquem unquam sanctorum. Hieronymus in libro *Dial.* 3 contra Pelagianos: « Hoc et nos dicimus posse hominem esse sine peccato, si velit, pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporea, quandiu intentus est animus, quandiu nulla chorda nullo vitio laxatur in cithara. Quod si paululum se remisit, quomodo qui adverso flumine lembum trahit; si remittat manus, statim retro labitur, et fluentibus aquis, quo non vult ducitur. Sic humana conditio, si paululum se remisit, discit fragilitatem suam, et multa se non posse cognoscit. » Secundum hanc

A similitudinem Hieronymi, dico gratiam Spiritus sancti semper cor Mariæ intentum, tenuisse, et quasi lembum adverso flumine traxisse: ita ut quod non poterat ex natura, posset ex gratia.

Quod igitur dicit postea Hieronymus: « Perpetuitatem impeccantiæ soli Deo reservare debemus, » verum est. Solus enim hoc potest, qui per se potest sine alterius auxilio. Quod autem Maria hoc potuit, non de se, sed ex gratia conservante potuit. Nam, ut ait Hieronymus in eodem libro: « Quidquid ex alterius pendet arbitrio, non ejus est, quem posse contendis, sed illius, sine quo esse non potest. » Ergone impossibile fuit Dei Verbo, ut carnem quam de Virgine sumpturus erat, ab omni peccato prius mundare non valeret, quam illam assumeret? Aut forte volebat, sed non valebat? Eadem vero quæstio est; de reliqua carne Virginis, quam totam usque ad illud tempus dicunt fuisse obligatam peccato. Ubi est ergo illa Domini sententiâ: *Honora patrem tuum et matrem?* (Exod. xx.) Neque enim illam honoravit ut debuit; si eam ex quo potuit, non a peccato mundavit; ex qua ille in carne et anima homo esse inciperet. Quid igitur fecerat Spiritus sanctus, quando eam sanctificaverat in utero? An forte sanctificarat eam ex parte, non ex toto? Id est in anima sola, non in carne? Sed quid absurdius? Restat ergo ut ex tunc tota sanctificata sit in carne et anima. Ergo ex tunc caro illius desiit esse obligata peccato.

C Sed dicunt, quod etiam Jeremias et Joannes in utero sanctificati sunt, et tamen postea utriusque caro fuit obligata peccato. Quæ comparatio utriusque ad Mariam, ad Dominam! Ergone Spiritus sanctus æqualem gratiam credendus est dedisse illis, et isti? Absit! *Quis in nubibus æquabitur Domino, similis erit Deo in filiis Dei?* (Psal. LXXXVIII.) Idem dici potest de Maria: *Quis in nubibus æquabitur Dominæ, matri Regis angelorum?* Non dico jam existenti matri, sed adhuc futuræ; quæ ab æterno prædestinata fuit velut in conjugem patris spirituum, ut communem cum illo haberet filium et esset mater Filii Dei, sacrarium Spiritus sancti, templum totius Trinitatis, propria domus sapientiæ, sicut scriptum est: *Sapientia ædificavit sibi domum* (Prov. ix). Sapientia sapienter semper agit, ut ait Hieronymus, semper igitur domum suam mundam conservavit. Quis enim sapiens domum sibi ædificans ad habitandum, ab ipso ædificationis initio non velit eam, si possit, omni carere vitio? Certe sicut dignum fuit beatam Mariam post conceptionem semper mundam ab omni peccato manere, quia mundatorem mundi conceperat, ita dignum fuit, eam etiam ante conceptionem filii semper mundam ab omni peccato manere, ut tali conceptione digna fieret. In libro Regum legitur (III, vi), quod dum domus Dei ædificaretur, malleus et securis non sunt audita in ea. In hoc autem loco

(43) Serm. 4 in Assumptione.

(44) In 5 sent., dist. 5

præter sensum historicum de domo lapidea, et anagogicum de peregrinante Ecclesia in cœlum sublevanda, tertius est allegoricus de Virgine Maria, quæ dum ædificata est in domum Dei, per totum scilicet tempus, quo nutrita est a Spiritu sancto ante conceptionem Domini, non sunt audita in ea humanis auribus vel angelicis vel divinis, malleus et securis, peccata scilicet actionis et cogitationis. Per malleum enim quo percussimus exterius, peccatum intelligitur externum operis, quo locutio etiam comprehenditur; per securim, quæ etiam posita est ad radicem arboris, id est ad intentionem cordis, peccatum intelligitur cogitationis, quæ semper est radix pravæ actionis. Unde Isaias (Cap. I): *Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis*. Igitur dum ædificaretur domus Dei Maria, id est dum adhuc præpararetur, ut in ea non solum spiritualiter, sed etiam corporaliter habitaret Deus homo, in ea, et ex ea factus, non sunt audita in ea malleus et securis; quia in toto illo spatio quo ædificata est hæc virgo in domum sublimissimam super cœlos omnes collocandam, in ea post primam sanctificationem quam accepit in utero matris suæ peccatum non fuit, nec exterius nec interius.

Sapientia itaque in ædificanda domo sua nullum opus insipientiæ reliquit. Quod est autem opus insipientiæ, nisi peccatum? Ideo etiam sapientia excidit columnas septem, id est omnis spiritualis gratiæ necessarium fulcrumentum in ea posuit, ad cavendum omne peccatum et ad augendam omnem virtutem. Cujus ergo vitio subjectos dicemus parietes hujus domus post primam sanctificationem; id est cui peccato obligatum hujus sanctissimæ Virginis corpus? Deus bone! cui peccato obligata esse potuit caro hujus Virginis, quam ab æterno in matrem elegeras: quam in matris utero totam sanctificaveras, et Spiritu sancto plusquam Joannem præcursorem tuum repleveras? Quam antequam ex ea et in ea carnem assumeres, tuo sancto Spiritu semper foveras et nutrieras: quam in benedictionibus dulcedinis totam sic præveneras, quam cœlestibus disciplinis totam sic instruxeras, quam auro pudicitiae et omnis sapientiæ spiritualis intus et exterius totam sic ornaveras, quam thesauro humilitatis totam sic repleveras? Qua igitur ex parte intrare potuit peccatum in hortum sic conclusum, in fontem sic signatum? Neque enim propter solam pudicitiam vocata est hortus conclusus, vel fons signatus, aut porta clausa: sed propter perfectam sanctitatis et justitiæ custodiam, et propter carentiam omnis offensionis, qua ita custoditum est corpus ejus et cor ejus omni custodia: ut ex nulla unquam parte intrare potuerit in eam peccati macula, a tempore primæ sanctificationis ejus. Unde antonomastice formosa in Canticis appellatur. Nam, ut ait orator egregius: Non est formosa, cujus crus laudatur aut brachium; sed illa, cujus facies universa admira-

tionem singulis partibus abstulit. Hanc perfectionem, et perennem cordis corporisque custodiam significant illi quinque folliculi, ab inferiori parte rosam circumstantes, in formam pyramidum figurati, sicut in Canticis in laudem ejus dicitur: *Collum tuum sicut turris eburnea*. Per collum quippe caput unitur corpori, et idem collum et tale pulchre Mariam significat, quæ post Christum qui est caput ejusdem corporis, quod est Ecclesia, eminentissimum membrum est, et mediatrix nostra, per quam meruimus auctorem vitæ suscipere: per quam Christus factus est mediator Dei et hominum. Et quam convenienter collum illud turri eburneæ comparatur! Tale namque collum tali capiti congruebat, quod portat omnia verba virtutis suæ: cujus pulchritudinem sol et luna mirantur, in quem desiderant semper angeli prospicere. Sicut enim de isto capite scriptum est, *Dominus regnavit, decorem indutus est, indutus est fortitudinem (Psal. xcii)*: sic et de collo, *Fortitudo et decor indumentum ejus (Prov. xxxii)*. Hæc enim mulier fortis inventu quidem difficilis, sed tamen aliquando tandem inventa est, tam fortis ut semper de hostibus, mulier de fortissimis, sola de innumeris triumpharit: tam pulchra, ut nec maculam, nec rugam peccati aliquando habuerit: et ideo totius pulchritudinis auctor singulariter eam dilexit.

Bene ergo dicitur turris eburnea virgo prudentissima, mulier pulcherrima simul et fortissima: sublimis voto, præcelsa merito, fortis proposito, recta consilio, erecta desiderio, inexpugnabilis inimico, virginitate candida, affectione munda, puritate solida, zelo castitatis armata, proposita omnibus in exemplum sanctimonie, superposita cunctis in refugium misericordie, circumposita singulis in præsidium pugnae, reposita universis certantibus in præmium coronæ. Sane tali ædificio nil speciosius, nil pretiosius propter candorem eboris; nil fortius, nil utilius, propter munimen turris. Ab ipsa quidem nativitate sua in turrim eburneam ædificata est: sed subinde semper in altum crevit, donec in cœlum ascendit, et ad illum statum pervenit, quo ulterius ascendere nequivit. Idem ergo significant illæ quinque pyramides rosæ, quod fortitudo hujus turris eburneæ, id est Mariam ab omni peccato immunem. Denique altior peccati victoria non est, quam peccato resistere usque ad sanguinem: quam perfectionem multi sancti utriusque sexus et ætatis omnis habuerunt etiam pueri et infantes. Septem Machabæi fratres sub Antiochio Epiphane passi sunt: septem quoque filii S. Felicitatis in pueritia. B. Agnes anno ætatis decimo tertio, Eulalia duodecimo, Justus et Pantaleo anno nono, Tryphon anno septimo, ut alios plurimos mittam. Cum ergo certum sit de ætatibus inferioribus, de quibus minus credibile videbatur, non defuisse pueros et puellas, qui a Deo tantam gratiam perceperint, ut pro amore ejus sanguinem suum fuderint, qua altior peccati victoria esse non potest; quantum credenda



est hæc beatissima et singularis Virgo in illis omnibus prioribus annis jam a Deo percepisse: quæ quantamcunque alii perceperint, altiolem omnibus percipere meruit, et sine dubio percepit, alioqui quomodo mereretur mater illius fieri, cujus esse servum, est omne sanctitatis meritum?

Necesse est igitur ut in quolibet tempore vitæ suæ sanctior, et melior, et perfectior, et purior fuerit omnibus suis coætaneis non solum sibi conviventibus, sed etiam eis qui ante illam fuerant, vel post futuri erant. Si ergo ab illo die, quo nascitur homo super terram, usque ad illum diem quo B. Maria concepit Dominum, inveniuntur in utroque sexu, qui peccato restiterunt usque ad sanguinem, qua victoria major esse non potest, et certum est B. Mariam quolibet die usque ad illum concepit Dominum, fortius vicisse peccatum, quam quemlibet alium: profecto irrefragabili ratione monstratur semper eam perfectissime peccatum vicisse. Ergo toto illo tempore sine peccato proprio fuit. Ab alieno autem, si unquam habuerat, jam mundata erat. Cui ergo peccato sanctissima illius caro obligata erat? Sicut ergo infantes baptizati aliquanto tempore sunt sine peccato, ita beata Virgo omni tempore fuit sine peccato, et quod natura non potuit, gratia potuit. Nonne S. Nicolaus in infantia per gratiam et non per naturam, quarta et sexta feria semel sugebat ubera? Nonne S. Joannes in utero exsultavit materno ad salutationem Virginis Mariæ Spiritu sancto repletus? Si ergo ipse Spiritus sanctus tam abundanter supervenit in Mariam, ut salutio matrem et filium ejus eodem Spiritu repletet: quam abundantius putandum est, eundem Spiritum prius in eam venisse, cum adhuc ipsa esset in utero matris suæ! Joannes infans jam sex mensium erat, quando Spiritu sancto repletus est. Credendum est igitur Mariam prius et amplius quam Joannem repletam fuisse Spiritu sancto. Certe quando eam Gabriel salutabat dicens: *Ave, gratia plena*, jam sine omni peccato erat. Neque enim posset esse gratia plena, nisi esset omni peccato vacua. Nam etsi alii sancti leguntur Spiritu sancto pleni fuisse, qui tamen non fuerunt penitus sine peccato, dicente Jacobo: *In multis offendimus omnes (Jac. III)*; et Joanne: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus (I Joan. I)*. Jam diximus Mariam, teste Augustino (45), quoties de peccato agitur, semper excipiendam.

Sed nec omnes plenitudines æquales sunt: non enim omnia vasa sunt ejusdem capacitatis. Spiritus sanctus sua gratia diversos replet, sed diverso modo: sic enim sunt animæ sanctorum, sicut diversa vasa, alia aliis capaciora. Cum ergo dicitur aliquis repleti Spiritu sancto, vel gratia Dei, intelligendum est, secundum suam capacitatem, non secundum absolutam mensuræ plenitudinem. Porro inter omnes spiritus creatos tam angelorum quam

A hominum, excepta anima Christi, nullus unquam adeo capabilis fuit plenitudinis divinæ gratiæ, ut anima beatæ Mariæ. Nullus ergo tam plenus fuit gratia, ut illa. Denique cum sancti dicuntur repleti Spiritu sancto, intelligenda est repletio illa non continua, sed interrupta. Accedit enim Spiritus sanctus ad adjuvandum nos, et recedit aliquando ad probandum. Propter quod et David orabat dicens: *Spiritum sanctum tuum ne auferas a me (Psal. L)*; et alibi: *Non me derelinquas usquequaque (Psal. cxviii)*. At vero beatam Mariam credendum est repletam fuisse divina gratia, non per intervalla, sed continue; non tamen æquali semper plenitudine, sed secundum profectum ætatis; semper crescente in ea plenitudine gratiæ, ut semper seipsa fieret melior: sicut de David legitur, quod semper proficiebat, et fiebat seipso robustior. Non autem simili proportione mansit super eam, sicut super Dominum: sed eatenus super eam mansit Spiritus sanctus, ut eam interius ex exteriori semper sanctificaverit, et sanctam conservaverit, ut ex nulla parte in eam peccatum deinceps intrare potuerit. Quamvis ergo semper fuerit perfecta secundum tempus: erat tamen de die in diem seipsa perfectior. Non enim semper æqualiter perfecta fuit: sed id soli Christo convenit, qui simul viator et comprehensor, semper æqualem perfectionem habuit; tam perfectus in utero matris, quam in patibulo crucis, juxta illud vaticinium Jeremiæ: *Novum faciet Dominus super terram: femina circumdabit virum (Jerem. xxxi)*. Vir enim ideo appellatus est adhuc inclusus utero concludentis Virginis; quia tantæ perfectionis ibi fuit quantæ post circumdatus a Synagoga. Ex quo enim requievit super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, etc., quod in conceptione factum est, mox in tanto culmine perfectionis stetit, ut nec ab eo cadere, aut in majus posset ascendere: nec profectum cuperet, nec defectum timeret. At Maria semper profecit, sicut aurora consurgens; et de prima sua sanctificatione nunquam perdidit, nec post illam peccati labem in anima vel carne contraxit, sicut beatus Bernardus veraciter affirmat. Et hoc significat ille subtilissimus et subobscurus candor inferius latitans juxta radices foliorum rosæ; ut diximus, viridi, et corvo pyramidum quinario ad externam custodiam circumtectus. Nunquam enim interius conservari potest cor in sua custodia, nisi vigilet exterius sensuum corporalium custodia. Nam, ut propheta plangit, mors intrat per fenestras nostras. Unde Isaias: *Qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem; et claudit oculos suos, ne videat malum; iste in excelsis habitabit (Isai. xxxiii)*.

Nunc ad colorem roseum transeamus. Roseus color tria significat in Maria, verecundiæ ruborem, charitatis ardorem, justitiæ zelum: quarum prima verecundia interno inspectori displicere timens,

(45) *Lib. de nat. et grat.*

semper et ubique ab omni malo perfectissime declinavit; secunda in charitate humanarum animarum æterno amatori placere cupiens, semper et ubique bonum facere studuit; tertia summo cognitori se sistendam cognoscens, semper et ubique peccato restitit, et peccantem libere et discrete arguit, prout pudorem decebat virgineum: paratissima, si necesse esset, suum sanguinem fundere, et pro defensione justitiæ animam ponere. Hoc triplici studio Maria semper ad Scripturæ speculum, et conscientia testimonium se depinxit, facta proinde præcunctis mortalibus speciosa et suavis in deliciis suis, et Deo et angelis gratiosa. Propter verecundiam semper solitudinem diligebat; propter charitatis ardorem semper orationi instabat; propter justitiæ zelum cum adhuc educaretur in templo puellula, ut in libro de nativitate ejus legitur, observabat, ne sociæ suæ virgines vel in sermone peccarent. Quælibet harum trium virtutum perfectionem continet; et qui unam habet, tres habet. Nam verecundia, ut ait Augustinus, nihil aliud est, nisi quidam displicendi metus. Quid est autem metus displicendi, nisi metus delinquendi, et Deum offendendi? Verecundia sæcularium timet displicere hominibus, verecundia sanctorum Deum magis veretur, quam hominem, conscientiam plusquam famam: neutram tamen negligit, sed utramque intendit. Verecundia ista sic in specie potest definiri. Verecundia est verens conditori displicere, et vere concupiscens placere conscientia. Hic est timor Domini justus, permanens in sæculum sæculi, omnes continens virtutes. Nam per timorem Domini declinat omnis a malo, qui est effectus verecundiæ: et qui timet Deum, faciet bona, qui est effectus charitatis: nam probatio dilectionis, exhibitio est operis; et qui timet Deum, nihil negligit, id est nec magna, nec minima; nec quæ oportet facere, nec quæ oportet omittere; et hic est effectus zelantis justitiæ. In sola verecundia laudabili, sicut in charitate, omnis lex vetus et nova concluditur, omnis doctrina sacra continetur, omne mandatum divinum absolvitur, omnis justitia perficitur: et ut paucis omnia concludam, verecundia est virtus, in qua consistit omnis animæ pulchritudo, tanquam rosarum rubor, liliorum candor, violarum purpura, crystalli perspicuitas, sapphiri serenitas, smaragdi viror, margaritæ speciositas, topazii superbia, carbunculi lucerna. Quid hic dicent nigerrimi quidam verecundiæ professores in sermone, destructores in opere, inverecundi ad turpia, impavidi ad pericula, inhumani ad humana, ad peccandum frontosi, ad pœnitendum pigri, ad fallendum vulpes, ad detrahendum canes, ad lasciandum equi? Hæc de colore rosæ.

Forma vero ejusdem floris fusa in orbiculum angustioris calathi, et in signum regalis fastigii, quod super flores universos obtinet naturali diademate

A circumfulgens, manifeste significat Mariam virginem regali ortam prosapia, et ab æterno præelectam, ut Regem cœli pareret, et ut regina cœlorum vocaretur et esset. Sic enim rosâ pulcherrima florum, sic Maria pulcherrima mulierum. Et quoniam inter omnes femina obtinuit coronam singularem perfectæ pulchritudinis, inter universas quoque obtinere debuit ornamentum regis dignitatis, moraliter quoque circulus rosæ significat rotunditatem perfectæ castimoniam, et immobilem in omni sanctitate perseverantiam. Nihil habet de rosæ circulo justus avertens sed a justitia sua, describens alpha sine omega, et caput offerens sine cauda. Omnis enim laus in fine canitur; et omnis agonizans non de pugna, sed de victoria coronatur. Vel certe roseus color præsentis vitæ meritum, id est justitiam et sanctitatem significat. Formæ vero coronula futuræ vitæ præmium, id est coronam justitiæ designat; ad quam nos invitat ista rosa, cum dicit: *Audite me, divini fructus, et quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate* (Eccli. xxxix). Vox est Sapientiæ in persona Mariæ. Prius autem dixerat, *Quasi palma exaltata sum in Gades; et quasi plantatio rosæ in Jericho* (Eccli. xxiv). Maria non immerito rosa dicitur, et plantatio rosæ. Rosa, martyr et Virgo fuit; cujus tota vita martyrium, et perpetuæ castitatis exemplum. Imo plusquam virgo, et plusquam martyr. Plusquam virgo, quia mater secunda: virgo concipiens, et virgo pariens; plusquam martyr, quia non in carne, sed in mente passa est in carne filii sui, non corporaliter, sed mentaliter; quod fuit ei acerbius martyrium, quam corporale. Plantatio rosæ fuit, quia rosam genuit et florem mundi Christum, qui dicit: *Ego flos campi*; et vere rosam, id est virginem et martyrem, virginum et martyrum regem. Ait ergo: *Audite me, divini fructus*. O vos, mentes electorum, quas divina gratia per me regeneravit, quas arbor vitæ de paradiso ventris mei producta sibi dignanter incorporavit, et ad suæ crucis brachia suspendit, audite me, seu obaudite (ut vera littera habet), id est mihi semper et in omnibus obedite. Audite me ut matrem, ut magistram, ut reginam: quæ sicut mater diligo, sicut magistra doceo, sicut regina jubeo, et obedientes mihi regina mundi honoro et extollo: audite me, et quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate; id est bene vivendo facite dignos fructus martyrii. Bene namque vivere, ut ait S. Bernardus (46), est bona agere, et mala tolerare. Fructificate ut rosa, id est sicut ego, plantata super rivos aquarum, id est nutrita semper in plenitudine gratiarum; et nunc tandem exaltata super choros angelorum. Nam et vos estis sicut rosæ plantatæ super rivos aquarum; quia translati de potestate tenebrarum in regnum Filii Dei, complantati facti estis similitudini mortis ejus, quando consepulti fuistis, cum illo per baptismum in mortem. Per

(46) Serm. in festo Apostol.

baptismum dico Christi sanguine rubricantem : et ideo omnes animæ sic plantatæ fructificare debent ut rosæ ; quia septiformem gratiam Spiritus sancti in fonte baptismatis perceperunt ; sanctificatæ in utero matris suæ Annæ, quæ interpretatur gratia, Fructificate ut rosa. Quomodo fructificat rosa? Quis est iste fructus rosæ? Fructus rosæ hoc loco nil aliud est, quam id, propter quod rosa prodesse potest, vel placere, id est color, odor, sapor et medicina. Color pulcherrimus, odor suavissimus, sapor optimus, medicina efficacissima. In colore conversatio, in odore opinio, in sapore intentio simul et devotio; in medicina eruditio designatur. Cujus ergo conversatio irreprehensibilis est; ejus opinio laudabilis, ejus intentio casta, devotio continua, ejus eruditio utilis et efficax, salutaris et dulcis, ille vere fructificat ut rosa. Ad primum nos invitat Apostolus dicens: *Ab omni specie mala abstinete vos (I-Thessal. v)*. Ad secundum qui dicit: *Curam habe de bono nomine, melius est enim nomen bonum, quam unguenta pretiosa (Eccli. xiv)*. Ad tertium Christus dicens: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit (Matth. v)*. Item: *In omni sacrificio Domini offeres sal (Levit. ii)*, id est devotionis saporem cum reverentia timoris permixtum. Ad quartum, qui dicit: *Qui audit, dicat: Veni (Apoc. ult.)*, id est qui jam obedit, alios ad obedientiam adhortetur. Illud autem in rosa præcipuum est, quod semper fructificat inter spinas. Ibi enim fructificat, ubi crescit et nascitur, id est inter spinas; non ubi jam collecta reponitur, id est inter rosas. In hoc mundo, tanquam in magno quodam rosario nec rosæ sine spinis sunt, nec spinæ sine rosis. Frutex utrasque generans tribulatio est, quæ patientiam ad spinarum tolerantiam, patientia vero spem ad rosarum fragrantiam operatur. In cordis nostri frutice semper flores rosarum spinarum aculeos superare debent, quod in omni rosario faciunt. Quidam habent spinas sine floribus, id est tribulationem sine consolatione; quidam flores sine spinis, et hoc dupliciter, in bonum, vel in malum. In bonum electi, quibus omnia amara propter Christum dulcia sunt. In malum illi, qui ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt. Quidam flores et spinas habent, qui dicunt: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam (Psal. xciii)*. Multi quoque voluptuose viventes hæc habent, cuius juxta poetam

*Nulla est sincera voluptas.*

Unde addit:

*Sollicitumque aliquid lætis intervenit.*

Quidam neutrum habent; qui scilicet sicut vitula Ephraim docta diligere trituram: quibus etiam tribulationes immixtæ peccatis dulces sunt: quibus sensus ex usu occalluit. In hæc igitur quadripertita distinctione nomine spinæ intelligitur tribulatio, nomine rosæ consolatio qualiscunque, sive carnalis,

(47) Isid. in lib. *Etymolog.*

sive spiritualis. Carnalis propter brevis temporis pulchritudinem, spiritualis propter odorem simul et saporem, et locum spinis super eminentem. Sed melius per spinas et rosas in hoc loco peccatorum et justorum personas accipimus. Igitur secundum hunc sensum non sunt spinæ sine rosis, nisi in inferno. Hic enim spinæ colliguntur, in inferno autem comburuntur. Non sunt rosæ sine spinis, nisi in cælo. Hic enim colliguntur, ibi reponuntur. In hæc autem mortali vita, quæ plena est scandalis, in hæc terra maledicta, quæ germinat spinas et tribulos, necesse est spinas rosis, et rosas spinis misceri; quia, sicut ait Hieronymus, in omni conditione et sexu mista sunt optimis pessima. Sicut ergo voluptates doloribus, et virtutes vitiis, sic justi peccatoribus, tanquam grana paleis admiscuntur in horreo, et tanquam triticum zizaniis in agro. Sinite utraque crescere usque ad messem, et usque ad ventilationem falce messoria, et ventilabro judiciario discernentem. Igitur in diversis collegiis invenire est, secundum diversos mores hominum, duo spinarum genera, et totidem rosarum. Est enim spiritus inter spinas, malus inter malos. Spina inter rosas, est malus inter bonos, Satan inter angelos, Judas inter apostolos. Et rosa inter rosas bonus inter malos; quasi Noe inter gigantes, Lot inter Sodomitas, et generaliter omnes discipuli Christi missi ab eo sicut agni inter lupos. Esse spinam inter spinas valde malum est: esse spinam inter rosas pessimum. Esse rosam inter rosas magnum bonum est; sed rosam inter spinas optimum; istud enim est consummatæ virtutis et laudis eximie. Igitur spinæ nostræ nec penitus extirpandæ sunt, quia rosas generant, probant et commendant; nec charius amplectendæ, quia pungunt et lacerant, et quod miserrimum est, ignem expectant . . . .

*Cætera desunt*

## SERMO XX

IN ASSUMPTIONE B. MARIE, II.

*Mulierem fortem quis inveniet? (Prov. xxxi.)* Vera res est inventu difficilis mulier fortis. Nimirum cum mulier dicatur a mollitie, fortis a fortitudine. Unde videtur quasi oppositio in adjecto fortitudo in muliere. Sed non omnis mollities contraria est fortitudini; nec omnis fortitudo contraria mollitie. Est enim mollities a fortitudine deficiens, et est mollities virtuti conveniens; et est mollities indifferens, ad utrumque se habens. Est mollities reprobata, et est mollities approbata, et est mollities neutra. Prima dicitur mollities vitæ, secunda gratiæ, tertia naturæ. De prima est illud Satyrici.

*sunt et mollis quoque lævia vitæ*

*Magna, voluptates commendat rarior usus.*

De secunda est illud viri sancti: *Deus mollivit cor meum, et Omnipotens conturbavit me. (Job xxii.)* De tertia illud Isidori: *« Mulier dicitur a mollitie, quasi mollier (47). »* Prima mollities in trib.

comprehenditur, in quibus et reprehenditur, in mollitie vestimentorum, vocum, gestuum. Primam reprehendit Dominus indirecte ubi laudat Joannem de veste dura et aspera. Laus enim vestis asperæ, mollis est vituperium. *Quid, inquit, existis in deserto videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt (Matth. xi).* Magna regiarum domorum suggillatio, quod molles nutriunt, quod mollitiem docent, quod asperitatem vitæ ignorant. Unde sapiens quidam: *In magnis involumentis et curis nutritus sum. Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium (Sap. vii).* Secundam reprehendit Salomon dicens: *Ut eruaris a muliere aliena, et ab extranea; quæ mollit sermones suos (Prov. ii).* Et Psalmista: *Molliti sunt sermones ejus super oleum, et ipsi sunt jacula. (Psal. lvi).* Nihil enim ad audiendum mollius, aut penetrantius ad placendum, quam adulantis blanditiæ. Habent enim hoc in se naturale, sicut ait Seneca, quod etiam cum non recipiuntur, placent. Oleum hoc non impinguet caput meum. Hæc sunt illa mollia vestimenta, quibus Joannes mystice non fuit vestitus; quia neminem palpavit, peccantes acerrime reprehendit, nesciens vel regi parcere delinquenti. Væ domibus divitum, quæ talibus mollitiis abundant. Hæc est enim pessima divitum pauperies, quod non invenit dives, qui sibi verum dicat. De tertia mollitie quæ est in gestu vel actu, notatur in libro Saturnalium Quintus Hortensius, vir ex professo mollis, et ad speculum se componens. Ad hanc etiam referendum, quidquid pertinet ad usum dissolutioris vitæ, ut est ludus, jocus, torpor et somnolentia, mollis incessus, et habitus compositus, et alia: tactus etiam petulans, a quo dicti sunt molles, quos Apostolus coniungit masculorum concubitoribus, et a regno Dei se jungit. (I Cor. vi.) Mollities gratiæ trifariam dividitur; in timorem iudicii, in compassionem proximi, in devotionem amoris Dei. De prima est illud: *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* Item: *Deus mollivit cor meum, et Omnipotens conturbavit me (Job ix, xxiii).* *Beatus enim homo qui semper est pavidus, qui autem mentis est duræ corrueat malum (Prov. xxviii),* ut ait Salomon. De secunda mollitie dicitur in laudem Augusti.

*Scilicet ut per vim non est superabilis ulli,  
Mollis et ad timidos sic habet ille preces.*

Hæc plenus erat, qui dicebat: *Ab initio crevit mecum misericordia, et de utero egressa est mecum (Job xxxi).* *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur,* ait Dominus (Matth. v). In descriptione iniquitatis Sodomæ quasi gravissimum peccatum ponitur, quod manum suam egeno et pauperi non porrigebat (Ezech. xvi). De tertia mollitie scriptum est in Canticis: *Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est: quasivi, etc. (Cant. v).* O quanta verbi violentia, per quam sic anima liquefacta est! Velox verbi transitus, sed violentiæ non parum habens, animam liquefactam relinquens,

ut currat, et quærat, etc. De hac triplici mollitie dicit Deus: *Auferam a vobis cor lapideum, et dabo vobis carneum (Ezech. xi),* id est molle atque tractabile, et quod facile penetrari queat triplici gladio, timoris, doloris et amoris. Hoc triplici gladio transverberata fuit mollissima Maria, sicut ei prædixerat beatissimus ille senex. *Tuam, inquit, animam pertransivit gladius (Luc. ii).* Scilicet timoris in nutriendo parvulo, doloris videndo filium crucifixum, amoris accipiendo de resurrectione mortuum suum, maximeque in desiderio ascendendi post illum. Mollities naturæ duplex est, sexus et ætatis; sexus in muliere, ætatis in parvulo. Nam puero est ætas mollis et apta regi; mulier quoque cito mollitur ad preces viri, flectitur a vigore propositi: cito mutatur a sententia consilii, juxta illud Virgillii:

*Varium et mutabile semper femina*

Cito etiam mollit cor durum, cito flectit cor rigidum, cito domat cor ferreum. Propter hanc mollitiem et molliendi potestatem mulier et malleus eandem habent nominis originem. Sicut enim malleus a molliendo dicitur, quia mollit ferrum, sic et mulier quia mollit virum.

*Ferrea lascivis mollescunt corda sagittis*

ait Claudianus (Ferreas mentes libido domat), inquit Hieronymus. Hic est malleus universæ terræ, per quem magnus ille malleator diabolus mundum pene totum malleat, mollit et demolitur. Malleat suggestionibus, mollit illecebris, demolitur malis desideriis, flagitiis et facinoribus. Virtus hujus mallei plerumque Salomones infatuat, ut idola colant: Samsones enervat, ut Philisthæis serviant, Herculeos inflammat, ut vivi ardeant; Joves in boves mutat, ut post Europam mugiant; Martes incatenat, ut Veneri succumbant. Igitur a mollitie naturæ dicta est mulier. Cæsar quoque a quodam mordacissimo dictus omnium virorum mulier, et vir omnium mulierum. At a mollitie gratiæ dicta est Maria mulier, quæ præ omnibus mortalibus Deum timuit, pro Deo doluit, Deum dilexit: maxime que in eo quod precibus sanctis et molliri facilis est ad miserandum, et mollire potens ad convertendum. Est enim mater misericordiæ, et ideo cito mollitur lacrymis pœnitentium, cito flectitur ad preces humilium, cito convertitur ad rogandum pro eis iudicem filium. Est etiam mater gratiæ, et ideo cito potens cito mollire peccatorem, cito flectere iudicem, cito etiam punire, cum necesse fuerit, contumacem. Mollit enim peccatorem ut pœniteat, flectit iudicem ut parcat, punit contumacem: ut blasphemare desistat. In primis duobus malleus pietatis est, in tertio malleus justitiæ. Malleus pietatis fuit, quando Ægyptiacam convertit, et Theophilum: malleus justitiæ, quando contrivit Apostatam Julianum. Sane in hoc malleo videre est sapientiam Christi contra calliditatem diaboli, et clementiam contra crudelitatem. Sicut enim diabolus irtitur muliere pro malleo ad emollienda corda superbiorum

ad lasciviam : ita Christus utitur ista muliere pro malleo ad emollienda corda humilium ad pœnitentiam. Hinc est, quod audito in Ecclesia dulcissimo Mariæ nomine, statim laicorum corda lapidea, quasi quodam malleo pietatis percussa, semetipsa concutiunt, manus et oculos ad cœlum levant, et auxilium a Maria postulant : et tanquam nautæ in periculo constituti, ad stellam sibi cognitam frequentius inspectant. Hucusque de muliere diximus : nunc de forti videamus.

*Mulierem fortem quis inveniet ? (Prov. xxxi.)* Non loquitur hic Salomon de illa fortitudine muliebri, de qua est illud Satyrici :

*Fortem animum præbent rebus, quas turpiter audent.*

Non est fortitudo, fortem esse ad crimina ; sicut nec sapientia, scire facere mala. Talem sapientiam reprehendit Jeremias dicens : *Sapientes sunt, ut faciant mala : bene autem facere nescierunt (Jer. iv.)* Talem quoque fortitudinem reprehendit Isaias dicens : *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum : et viri fortes ad miscendam ebrietatem (Isa. v.)* Tali fortitudine fortis erat Catilina nobilis adolescens : qui cum esset omnium flagitiorum et facinorum officina, erat tamen, ut ait Sallustius, vigiliarum patiens, et laborum ac inediae supra humanum modum. Fortitudo corporis sæpius nocet spiritui, quam prodest. Spiritus enim promptus est, quando caro est infirma. Unde Apostolus : *Quando infirmor, tunc fortior sum et potens (II Cor. xii.)* Hinc est illud Gregorii : *Caro læta trahit ad culpam : afflicta revocat ad veniam.* Fortitudo quæ virtus est, animi est, non corporis. Non tamen omnis fortitudo animi virtus est, sed illa tantum quæ rationi consentit ; juxta illud Augustini, qui virtutem definit, æqualitatem vitæ, undique rationi consentientem. Si autem virtus æqualitas est, similior est illi circulus, quam plana figura. Hinc est Horatio

*Vir sapiens totus teres atque rotundus.*

(HORAT. Sat. II, 7, 85.)

Est enim ratio quasi centrum circuli, æqualitas vitæ circumferentia ejusdem figuræ. Vita ergo hominis ex omni parte rationi consonans, est quasi circumferentia circuli undique concordans. Undique, id est cogitatione, locutione, et opere. Per hæc enim tria circumvolvitur et circumfertur vita humana. Horatio igitur sapiens est totus teres atque rotundus. Nihil fortius est humano animo : qui tantæ fortitudinis est, ut vinci non possit nisi a seipso. Diabolus enim vel homo suadere potest, illicere et terrere et occidere ; at cogere omnino non potest. Vera ergo fortitudo, verum robur animi, est æqualitas vitæ rationi undique consentiens : id est innocentiae perfecta custodia ; ut nunquam facias, quod scias illicitum ; nunquam velis quod scias esse rationi contrarium : nunquam te subicias homini vel dæmoni pro peccato. Hac fortitudine fortes fuerunt sancti, qui per fidem vi-

cerunt regna : sed fortis fuit Maria super omnes mulieres, et super omnes homines. Unde et Christus semper appellat se filium hominis, nunquam filium mulieris. Maria namque pulcherrima mulierum, viris quoque fuit fortior : quia per gratiæ cœlestis auxilium ex omni parte vicit peccatum, ut testatur Augustinus (48). Et beatus Bernardus (49). *« Absit, inquit, ut domus beatæ Virginis quidquam proprii inquinamenti aliquando habuisse dicatur ! »* Et post pauca (50) : *« Ut ergo pium est credere, proprium Maria delictum nunquam habuit : et ideo ab innocentissimo corde pœnitentia tanquam non necessaria longe fuit. »* Fortis plane fuit Maria in fide, credendo impossibilia ; fortis in spe, sperando inaudita ; fortis in charitate, sola promissa cœlestia desiderando, terrenaque omnia contemnendo. Fortis, inquam, fuit vincendo diabolum, mundum, carnem et mortem. Maxime autem in eo vicit mortem, quod moritura non timuit, moriens dolorem non sensit, mortua corruptionem non vidit. Et nos, fratres charissimi, fortes esse debemus in fide, fortes in spe, fortes in charitate. Fortes in fide per obedientiam, fortes in spe per tolerantiam, fortes in charitate per desideriorum sanctorum vehementiam, et per mundalium contemptus violentiam, de qua scriptum est : *A diebus Joannis Baptistæ regnum cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud (Matth. xi.)* De fortitudine fidei est illud Petri : *Resistite fortes in fide (Petr. iii.)*, diabolo. De fortitudine spei ait Paulus : *Gloriamur in tribulationibus, scientes quid tribulatio patientiam operatur, patientia vero spem : spes autem non confundit, etc. (Rom. v.)* De fortitudine charitatis est illud in Canticis : *Fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus convulatio (Cant. viii.)* Sicut mors animam separat a carne, sic dilectio a carnis voluptate. Nullus locus sustinet quod sustinet infernus : tantum calorem, tantum frigus, tantum fetorem etc. Sic et charitas, quæ patiens est, omnia sufferi, omnia sustinet. Suffert quæ crudeliter inferuntur, sustinet quæ fideliter promittuntur : sicut scriptum est : *Usque in tempus sustinebit patiens, et postea redditio jucunditatis (Eccli. i.)* Fortis ergo est ut mors dilectio, et dura sicut infernus æmulatio ; quia sicut mors omnibus prævalet et nullus ei, sic dilectio semper vincit, et nunquam vincitur. Et sicut infernus multa recipit et nihil reddit, sic charitas multa lueratur, et nihil perdit.

Fortes etiam esse debemus ad vincendum diabolum ; id est ad impugnandum, ad repugnandum, ad expugnandum. Ad impugnandum, ut dormientem in reprobis Leviathan suscitemus, sicut scriptum est : *Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan (Job iii.)* Ad resistendum, ut eum in fugam convertamus, sicut scriptum est : *Resistite diabolo, et fugiet a nobis (Jac. iv.)* Ad expugnandum, ut de victoria coronemur, sicut

(48) *De nat. et grat., c. 36.*

(49) *Serm. 4 in Assumpt.*

(50) *Ibid.*

scriptum est : *Non coronabitur, nisi qui legitime certaverit (I Tim. II)*. Qui sic pugnat, expugnat. Impugnat diabolum, qui peccandi occasionem sponte sibi subtrahit. Repugnat ei, qui suggestiones ejus non coactus rejicit. Expugnat autem eum, qui perseverat in bono quod accepit : qui bonum quod inchoaverat melius provehit, et optime consummat. Finis enim non pugnat, sed coronat. Omnes virtutes currunt : sola perseverantia accipit bravium. Fortes etiam esse debemus ad consurgendum, si forte cecidimus : sicut scriptum est : *Septies in die cadit justus, et resurgit (Prov. XXIV)*. Vulgo dicitur, fortis est qui prostravit, sed fortior qui resurgit. Hinc est, quod ista lectio legitur in festo beatæ Magdalenæ; non legitur in aliquo festo genitricis Dei Mariæ; quia Magdalena quæ infirma cecidit, fortis resurrexit. Dei vero genitrix Maria, quia nunquam cecidit per culpam, nunquam resurgere opus habuit per poenitentiam. Fortes etiam esse debemus ad vincendum mundum, sicut ait Augustinus (51) : « Duplicem mundus aciem producit contra milites Christi. Blanditur enim ut decipiat : terret ut frangat. Non nos teneat voluntas propria, non nos terreat crudelitas aliena : et victus est mundus. » Fortes rursus esse debemus ad vincendam carnem, sicut ait Apostolus : *Sic pugno, non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, et in servitatem redigo (I Cor. IX)*. Sane pugnant, sed quasi aerem verberantes, delicati magistri, qui pleno ventre de jejuniis disputant : qui, manus dantes impudiciæ, castitatem prædicant : qui, congestis opibus incubantes, induti veste peregrina, et involuti argento, auroque suffarcinati, paupertatem commendant. Talis prædicatio nihil est aliud quam cortex sine succo, nuptiæ sine sponso, cibus sine condimento, lampas sine oleo : et ideo apud Deum reprobata est, sicut ait Apostolus : *Ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar (ibid.)*. De talibus est elegans illa Chrysostomi sententia : « Qui bene vivit et bene docet populum, instruit quomodo debeat vivere : qui autem male vivit et bene docet, Deum instruit quomodo se debeat condemnare. » Et certe nemo potest vincere mundum vel diabolum, nisi prius vicerit corpus suum. Quare? quia virtus diaboli est in lumbis ejus, et fortitudo ejus in umbilico ventris ipsius; quoniam infirmitas carnis humanæ magnum præbet auxilium virtuti diabolicæ : ideo infirmitatis ejus maxima pars in lumbis est virorum, in umbilico mulierum. Ideo hujusmodi lumbi et umbilicus diaboli esse dicuntur; quia per illa animas nostras persequuntur. Fortes etiam esse debemus ad vincendam mortem, non timendo horam mortis, sed cum bonæ conscientie testimonio eam potius desideranter expectando : ut, cum venerit Dominus, et pulsaverit, confestim aperiamus ei. Ideo etiam antequam pulset, festinemus ei ostium aperire : sicut festinabat, qui dicebat : *Cupio dissolvi et esse cum*

(51) *Serm. de S. Vincentio.*(52) *Ecclesia in pervigilio Assumptionis.*

*Christo (Philip. I)*. Et alius : *Quando veniam et apparebo ante faciem Dei (Psal. XLI)*. Hujusmodi fortitudo facit violentiam illam, de qua scriptum est : *Absorpta est mors in violentia (I Cor. XV)*. Sic enim mors et moriendi necessitas, et corruptionis infirmitas absorpta est in resurrectione Mariæ virginis, et in ejus Assumptione : sic profecto fiet in resurrectione nostrorum corporum, si eam imitati fuerimus, in fortitudine tot victoriarum. Habemus autem eam non solum in exemplum victoriæ, sed etiam in adjutorium pugnæ : sicut aperte demonstrat secreta oratio hesternæ missæ, quæ sic se habet (52) : « Magna est, Domine, apud clementiam tuam Dei genitricis oratio, quam idcirco de præsentis sæculo transtulisti, ut pro peccatis nostris apud te fiducialiter intercedat. » Et certe mediatricem omnibus ita fieri congruebat. Omnis enim malleus fortius ab alto percutit quam ab imo quapropter oportebat hunc pietatis malleum in altum sublevari, cujus violenta percussio efficax est oratio, nunquam ab effectu miserendi frustranda coram divinæ majestatis præsentia : ad quam nos perducat per ejusdem Virginis et matris patrocinium Christus ejus filius, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum, Amen.

## SERMO XXI.

IN NATIVITATE B. M. VIRGINIS I.

*Orta est stella ex Jacob (53)*. Crebras occasiones gaudiorum solemnium offerunt nobis crebræ solennitates perpetuæ Virginis; quæ dulcem et jucundam abundantie suavitatis ejus memoriam sensatis cordibus eo alius imprimunt, quo crebrius affigunt. Quem non lætificat sæpius ad memoriam revocata, semper in auxilium invocanda, dulcis advocata nostra, benedicta in mulieribus; Domina præpotens, nec minus clemens, regina virginum, imperatrix angelorum, mediatrix hominum, genitrix Dei, Mater misericordiæ, nutrix sapientiæ, cultrix justitiæ, inventrix gratiæ, gloriæ reparatrix : sicut scriptum est : *Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Dominum? (Luc. I)* Et in Proverbiis. *Mulier gratiosa inveniet gloriam (Prov. XI)*. Sane huic mulieri gratiosæ, huic reginæ gloriosæ gratiam et gloriam dedit Dominus in tanta multitudine, ut præventa ab eo in benedictionibus dulcedinis, benedicta facta sit ingrediens et egrediens : quippe cujus introitum simul et exitum Dominus custodivit, et custodiens benedixit. Benedictus ejus introitus, per quam lux et vita ad nos introiit; benedictus illius exitus, quæ paradisi januam, quam protoplasti cluserant, nobis omnibus patefecit. Hinc est, quod non solum de ejus Assumptione, qua in cælum assumpta est, sed etiam de Nativitate, qua in mundum ingressa, gaudent angeli et collaudant Filium Dei. Quid, ni gaudeant angeli de Nativitate Dei genitricis, qui tantum gavisus sunt de Nativitate Ge-

(53) *Verba Ecclesiæ ex Num. XXIV.*

novæ virginis? Specialior tamen causa lætitiæ hominibus hodie exhibetur, quam angelis, nobis enim in Maria natum est perfectissimæ sanctitatis exemplum, et potentissimæ intercessionis auxilium: et de illa nobis exortum est per necessariam redemptionis pretium, quorum nullo indigebat perfectio et felicitas angelorum. Nemo igitur est ex omnibus mortalibus, qui non in ortu lætissimo Dei genitricis et lætetur et gaudeat, nisi qui forte quantum de illius partu lætandum sit, ignorat. Partus enim virgineus toti mundo salutaris et necessarius facit ortum Virginis universis fidelibus gaudiosum: nec solum ortum Virginis, sed et ortum præcursoris. Sicut enim hæc nata est, ut Salvatorem pareret; sic et ille a Deo missus est, ut viam Domino præpararet, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.

Cæterorum vero sanctorum dies natalitios non celebrat Ecclesia: illos, inquam, dies quibus in hanc vallem lacrymarum flentes ingressi sunt: sed illos potius quibus de hac valle gaudentes ascenderunt in montem Domini, et in domum Domini lætantes abierunt; intraveruntque in gaudium Domini sui. Vere scriptum est: *Melior est dies mortis, die nativitatis (Eccle. vii)*. Melius est enim exire de carcere, quam carcerem intrare. Omnis homo ad laborem nascitur, imo et ad carcerem: quamvis de carcere, cum carcere, in carcere nascatur. Nascitur enim de carcere materni uteri, cum carcere mortalis corpusculi, in carcere hujus mundi: sed heu etiam ad carcerem inferni! quia nascitur natura filius iræ, perditionis hæres, corruptionis proles, calamitatis et miseriæ comes individuus, tanquam æterni delicti reus. Quis ergo diem tam moestum et tam lugubrem festum ducat et celebrem: nisi qui prorsus rationis expers est, et humanæ conditionis ignarus? Idecirco sancti natales suos non celebrant, quia oderunt animas suas in hoc mundo. Diem hominis non desiderant; sed desiderium habent dissolvi et esse cum Christo. Maledicunt diei in quo nati sunt, parati suscitare Leviathan in hujus mundi dilectoribus dormientem. At infelix Herodes qui se moriturum non cogitabat, se natum in carcere non dolebat; sed gaudebat de paleis ibidem abundanter inventis, quibus præ cæteris conceptivis infeliciter abundabat. Et heu! quam lethalis illi fuit illa lætitia! in qua præcursores Domini, lucernam scilicet ardentem et lucentem, quam Pater paraverat Christo suo, quæ spargebat ubique radios sanctitatis et justitiæ, sobrietatis et castimonie, temulentus adulter extinguere conatus est, et quantum in se fuit exstinxit: quando caput illud sanctissimum ipsis angelis reverendum, cui se Dominus majestatis dignanter inclinaverat, convivis in disco apposuit, tanquam ferculum nuptiale. Sic sic, fratres charissimi, sic extinguunt in se spiritum, quem Apostolus (*I Thessal. v*) nos prohibet extin-

A guere, id est gratiam spiritualem, qui futurorum obliti, inhærent presentibus, qui toto animo resoluti complacent sibi in iis quæ transeunt: non utendo temporalibus, sed fruendo. Hi gratiam Dei decapitant, longe a se facientes timorem Domini, qui est initium sapientiæ: cujus initii caput est, id est initium, timor judicii venturi, juxta illud Augustini: *Qui incipit credere, incipit judicium timere*. O quam profunda nox erat, quando totus fere mundus in tantis tenebris ignorantie versabatur! sicut scriptum est (54): *Aspiciens a longe, ecce video potentiam Dei venientem et nebulam totam terram tegentem*.

Quis autem in magnis tenebris ad ortum novi et magni sideris non respiceret? Juxta prophetiam Balaam orta est hodie stella ex Jacob. Sed quid est, quod prophetia Balaam, hominis magi et malefici, auguris et divini, incantatoris et arioli, et quem Scriptura sancta in multis reprehendit, auctoritate Spiritus sancti confirmata est; nisi quia Spiritus sanctus per eum locutus est, sicut per Caipham et per Sibyllam? Qui enim aperire dignatus est os asinæ ad corripiendam prophetæ insipientiam, vel potius vesaniam, sicut sacra Scriptura testatur; cur non et aperire dignetur os vesani hominis, ad prophetandam redemptionis humanæ clausam sapientiam, in mysterio a sæculis absconditam: quam nemo principum hujus sæculi agnovit? Simulque consideranda est in hoc divino secreto duplex utilitas. Prima, non esse magnum habere ex Deo donum bene loquendi, et non benefaciendi, sicut habuit Balaam: in cujus ore et non in corde posuerat Dominus verbum suum. Secunda, verbum Domini semper esse pretiosum, et cum omni reverentia audiendum, a quocunque homine proferatur. Nam ideo fecit Spiritus sanctus mandari litteris et prophetiam Balaam arioli, a propheta Moyse; et prophetiam Caiphæ pontificis ab evangelista Joanne. Et vide bonitatem Dei. Conductus erat mercede Balaam, ut malediceret Israeli, et non potuit nisi benedicere (*Num. xxiv*): adeo bonum habemus Dominum, et Patrem benignissimum, qui consolator clemens, conciliator sapiens, gubernator prudens, auxiliator potens, pro muro nobis est et antemurali: ut nemo nobis noceat, si boni æmulatores fuerimus. *Non est enim sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum (Prov. xxi)*. Bene autem summam benedictionum suarum conclusit Balaam, prophetando ortum benedictæ Virginis, benedictum Dei Filium parituræ, quam merito benedicunt omnes generationes: quæ tantam benedictionis copiam omnibus generationibus acquisivit; benedictum scilicet fructum ventris sui: qui a Deo benedictus est, ut quicumque illi benedixerit, benedictionibus repleatur: si tamen non coactus vel invitus, nec in sola verborum superficie sicut Balaam, sed voluntarius, et bonæ vitæ formula be-

(54) Verba Ecclesiarum

medicat. Multi enim ore suo benedicunt, et corde suo, id est pravo cordis desiderio, maledicunt, dicentes : Domine! Domine, et quæ Dominus præcipit nequaquam facientes. At non omnis qui dicit ei: Domine, Domine intrabit in regnum cælorum; sed qui facit voluntatem Patris ejus, qui in cælis est (Matth. vii). Unde iste Balaam dicit de seipso in persona talium : Dicit Balaam, filius Beor : Dixit homo, cujus obturatus est oculus. Dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi : qui cadens apertos habet oculos (Num. xxiv). Balaam interpretatur populus vanus, Beor impellens. De populo vano sunt, qui dicunt et non faciunt : vel qui audiunt verbum Dei, et non custodiunt. Quid enim aliud quam verba fidei, non opera sectantur? Qui enim tantum verba sectatur, nihil habebit. Isti sunt filii diaboli impellentis eos in peccatum. Hujus Balaam obturatus est oculus interior, qui cum visiones Omnipotentis videat, id est judicia ejus et præcepta intelligat, non vivit secundum quod intelligit, sed apertis oculis cadit; id est scienter peccat, et descendit vivens in infernum : auditor sermonum Dei, et non factor. Intellectus quidem bonus omnibus facientibus eum, non facientibus autem non bonus, quia non eis deputatur ad bonum, sed potius ad damnationis suæ majus testimonium. Servus enim sciens voluntatem Domini sui, et non faciens eam, plagis vapulabit multis : et melius erat ei viam veritatis non agnoscere, quam post agnitam retrorsum converti ab eo quod traditum est illi, sancto mandato. Beati quidem qui audiunt verbum Dei; sed si illud custodiant, alioqui nemo ex solo auditu beatus est. Sicut enim non prodest sermo auditus non admistus fidei, sic nec fides ipsa sine obedientia. Ideo scriptum est : Qui habet aures audiendi, audiat. Sicut enim fides ex auditu, sic obedientia ex obauditu. Nihil prodest audire, nisi credas; nihil credere, nisi obedias. Hæ sunt geminæ cordis aures spirituales et sanctæ, quas a nobis requirit Spiritus sanctus, credere scilicet et obedire. De prima : Domine, quis credidit auditui nostro? (Isa. liii.) De secunda : Dominus aperuit mihi aurem (Psal. xvii), ego autem non contradico, retrorsum non abii (Psal. xxxix). Item : In auditu auris obedivit mihi. De utraque : Aures autem perfecisti mihi.

Quamvis in hoc loco aures perfectæ intelligi possint obedientia mandatorum, patientia contumeliarum : vel timor comminationum, et desiderium promissionum : et est, qui habet aures audiendi audiat (Matth. xi), id est qui audit, credat; qui credit, obediat : credat minis, credat promissis; credat sacramentis. Credat minis, ut illas caveat : credat promissis, ut illa concupiscat : credat sacramentis, ut de sanctificatione illorum, et de invisibili virtute non dubitet. Obediat præceptis, ut illa fideliter adimpleat, et firmiter conservet, ne sit, sicut Balaam, auditor sermonum Dei, et non factor. Sed hæc de Balaam dicta sufficiant. Nunc ad stellam revertamur. Orta est stella ex Jacob.

A Mira res : humanum genus de limo factum est, et ante partum Christum. Unde ergo de limoso genere jam stella post partum Christum? Quomodo de humano germine, de immundo semine nasci potuit proles siderea? Quid enim stella mundius, quid immundius luto? Quis potest facere mundum de immundo conceptam semine? Audi, quis. Nonne tu, qui solus es? (Job xiv.) Illa ergo virtus, illa sapientia quæ in principio temporum formavit hominem de limo terræ ad imaginem et similitudinem suam, illa ipsa in fine sæculorum cœpit facere stellas ex hominibus, et homines ex stellis, ad reformandam in eis imaginem suam, soli polique patriam unam faciens rempublicam; ut cœlum haberet homines, et tellus stellas. Quid enim aliud sunt justii, nisi stellæ in terra lucentes, juxta illud Apostoli : In medio nationis pravæ et perversæ, inter quos lucetis, tanquam luminaria in firmamento cœli? (Philip. 2.) Et quid sunt justii regnantes in cœlo, nisi stellæ lucentes in suo domicilio, et homines habitantes in sua domo? Unde ipse Apostolus : Scimus quod si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem habemus ex Deo domum non manufactam æternam in cælis (II Cor. v).

Hoc autem opus, facere videlicet stellas ex hominibus, ad opus gratiæ pertinet, non ad opus naturæ, neque justitiæ. Natura namque similia de similibus producit, ut homines ex hominibus, jumenta ex jumentis, aves ex avibus, pisces ex piscibus, etc., in hunc modum. Justitia vero destruit sæpe quod natura construxerat; faciens ægros ex sanis, cæcos ex videntibus, surdos ex audientibus, mutos ex loquentibus, claudos ex ambulatibus, leprosos ex mundis, ex vivis mortuos : et quod terribilius est, ex sanctis et justis peccatores nasci constituit. Porro gratia sæpe reædificat quod justitia destruxerat; et perficit quod natura reliquerat imperfectum : faciens sanos de ægris, vivos de mortuis, justos de impiis, de miseris beatos : quod genus operis maxime Deum omnipotentem probat, juxta illud : Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maxime et miserando manifestas, multiplica super nos gratiam tuam, etc. Sic igitur gratia justificando impium, uno et eodem opere facit stellam ex homine, et de tellure cœlum. Et certe, fratres charissimi, talis proles, et talis habitatio, id est cœlestis atque siderea, olim sancto Abraham jam fuerat promissa, quando videlicet ad eum dictum est : Suspice cœlum, et numera stellas, si potes. Sic erit semen tuum (Genes. xv). Ex eo quod dicitur, numera stellas si potes, manifeste arguitur astrologorum quorundam vana præsumptio; qui se universum stellarum numerum comprehendisse et conscripsisse jactaverunt, ut Aratus et Eudoxus. Quando enim, ait Augustinus, omnes dinumerari possunt, cum non omnes possint videri? Sane qui solus illas creare potuit, solus et dinumerare potest. Et suis propriis nominibus vocare, juxta illud : Qui nume-



rat multitudinem stellarum, et omnibus eis nomina vocat (Psal. cXLVI). Unde sapiens quidam : Ubi habemus hoc adverbium sic, in Hebræo habetur adverbium quo, quod est similitudinis et locale. Aiunt enim peritissimi Hebræorum, idem adverbium positum esse in eo loco Exodi, ubi de Moyse scriptum est : *Cumque circumspexisset huc et illuc et neminem vidisset, percussum Ægyptium abscondit sabulo* (Exod. 11). Ubi enim habemus *huc et illuc* in Hebræo habetur *quo et quo*. Melius ergo transtulit Hieronymus in hoc loco dicendo sic, quam si dixisset illic. Nam locale adverbium solam loci celsitudinem significare poterat : adverbium autem similitudinis et loci celsitudinem, et stellarum multitudinem, et numerosam magnitudinem et cælestis præmii claritatem designat. Ait ergo : *Sic erit semen tuum* : id est tam multum, tam clarum, tam firmum. Tam multum numero, tam clarum merito, tam celsum præmio, tam firmum loco. Dico autem tam et tam, non pro æqualitate, sed pro similitudine demonstranda. Nam in his omnibus semen tuum stellarum gloriam superabit. Erit enim numerosius, clarius, celsius, firmissimumque.

De numerositate habes in psalmo : *Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur* (Psal. cXXXVIII). De claritate : *Fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris eorum* (I Cor. XII). De celsitudine : *Scio hominem in Christo raptum usque ad tertium cælum*. De firmitate et cæteris omnibus habes in Daniele : *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti : et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates* (Daniel. XII). Ait ergo : *Sic erit semen tuum* : id est tam mundum et purum : in conscientia tam purum, clarum et fulgidum in cælibe vita, et in cælesti doctrina, tam firmum et stabile in perseverantia, tam celsum et sublime in cælesti patria, tam gloriosum et nobile in gloria resurrectionis æternæ. Quantum enim pertinet ad vitam justitiæ, qua vivimus in præsentem, per lucem stellarum intelligitur in hoc loco, per ardorem fervor sancti desiderii per stationem firmitas propositi, stella namque dicitur a stando et lucendo, et ardendo. Quantum vero pertinet ad vitam gloriæ qua vivemus in futuro, per lucem stellarum accipitur claritas glorificati corporis ; per ardorem ineffabile gaudium cordis, per stationem securitas, æternitas, et æternitatis securitas in utroque ; ait ergo : *Sic erit semen tuum*, Quasi diceret : Sic tua posteritas cælum possidebit, sic cælestis claritas in ea fulgebit, sic illius charitas solide gaudebit, sic ejus felicitas finem non habebit. Sic erit semen tuum. Sic cælum stellabitur tua genitura, sic sursum plantabitur caro non casura, sic intronizabitur caro regnatura, gloria mutabitur carnis, non natura. Ecce, fratres, quales stellæ S. Abrahæ promissæ sunt. Harum autem stellarum prima et præcipua est hæc singularis stella, quæ hodie orta est ; omnes stellas non solum humanas, sed etiam angelicas merito transcendens et præmio,

A sicut scriptum est : *Multæ filiæ congregaverunt divitias, tu supergressa es universas* (Prov. xxxi) Nulla enim unquam stella sic luxit exemplo, sic stetit proposito.

Discamus igitur ab hac stella lucere per exemplum castitatis, ardere per desiderium beatitudinis, firmi et stabiles stare in proposito sanctitatis. Nihil castitate lucidius ; castitas autem dicitur a castigatione corporis, sine qua impossibile virtutem castitatis perfecte obtineri. Unde Apostolus : *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo : ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar* (I Cor. ix). Castigandum est corpus jejuniis, vigiliis, et labore manuum, assiduitate silentii, et loci solitudine, fame et siti, frigore et flagellorum verberare, sanctis meditationibus, et devotis orationibus. Multa enim meditatio carnis est afflictio. Nihil charitate ardentius, nihil mentis constantia firmitus. Quid prodest, quasi lucere et ardere in cælo ad horam, et breviter et æternaliter ab eo cadere ? *Quomodo, inquit, cecidisti de cælo, Lucifer, qui manebaris* (Isa. xiv), id est oriri incipiebas ? Quam proprie usus est in hoc loco propheta præterito imperfecto, quod significat rem esse inceptam et nondum perfectam ; per hoc enim significata est in diabolo cadente quemdam lucis inceptio, sed profectus nullus, perfectio nulla. Nam in veritate non stetit : *Videbam ait Dominus, Satanam sicut fulgur de cælo cadentem* (Luc. x). *Videbam dixit, et cadentem*, verbum præteriti imperfecti jungens cum participio præsentis temporis, significans diabolum cadere inceptisse, sed nondum totum cecidisse : adhuc enim quotidie cadit in membris suis. Sicut enim Dominus Jesus Christus nondum totus ascendit in cælum, sed exaltatus a terra trahit ad se omnia, non simul, sed per partes : sic diabolus de cælo cadens, trahit post se tertiam partem stellarum, et utinam vel duæ remanerent. Væ stellis non stantibus, sed de cælo cadentibus : quæ se trahi patiuntur a draconis cauda viperea ! Væ stellis sequentibus eam, cujus nomen absynthium, ut amaritudine repleantur æterna. Quid prodest sapientiam invenire, et inventam mox perdere ? Beatus vir qui invenit sapientiam : sed si inventam custodiat, et qui tenet non dimittat. Sapientia enim clamat in plateis : *Si quis diligit sapientiam, ad me veniat, et eam inveniet : et eam dum invenerit, beatus est, si tenuerit eam* (Prov. viii). Invenire sapientiam est agere poenitentiam : tenere eam, est in poenitentia perseverare : quod est in sapientia moram facere, sicut scriptum est : *Beatus vir, qui in sapientia morabitur* (Eccli. xiv).

Tria sunt, quæ hominem in sapientia commorari impediunt, et eum ab inventa repellunt, superbia cordis, illecebra carnis, inconstantia mentis. Prima repulit philosophos, qui *cum Deum invenissent, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt : sed evanuerunt in cogitationibus suis, dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt* (Rom. i, 21, 22). Se-

cunda repulit Salomonem : qui post inventam sapientiam, inclinavit femora sua mulieribus, et dedit maculam in gloria sua. Tertia repulit Demam diligentem hoc sæculum, et Apostolum relinquentem, qui prius propter Apostolum contempserat et reliquerat hoc sæculum (*II Tim. iv*). Hæc eadem repellit religionis apostatas ; faciens eos ut canes immundissimos ad vomitum reverti, et a bono proposito resilire, et dicere anathema Jesu. De quibus est illa terribilis Augustini sententia, in epistola ad clericum et populum Hipponensem : « Sicut difficile expertus sum meliores aliquando, quam qui in monasteriis profecerunt : sic nunquam expertus sum peiores, quam qui in monasteriis defecerunt. Et addit : Hinc arbitror in Apocalypsi scriptum : *Sanctus sanctificetur adhuc : et qui in sordibus est, adhuc sordescat* (55). » Quod velut exponens subdit : « Sicut enim præcedunt cæteros in regno, qui digne votis suis vivunt, sic peiores sunt in mundo, et inferiores in inferno, qui a voto recedunt. » Unde idem Augustinus in epistola ad Armentarium et Paulinam : « Antequam esses voti reus, liberum tibi fuit, quo esses inferior : quamvis non sit gratulabunda libertas, qua fit ut non debeatur, quod cum lucro redditur. Nunc vero quia tenetur apud Deum sponsio tua, non te ad magnam justitiam invito, sed a magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, si non feceris quod vovisti, qualis mansisses, si nihil tale vovisses. Minor enim tunc esses, non peior : modo autem, quod absit, tanto miserior, si fidem Deo fregeris, quantum beator si persolveris. Nec ideo te vovisse pœniteat ; imo gaude, tam tibi non licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Aggredere itaque intrepidus. Ipse juvabit, qui vota tua expetit. Felix necessitas, quæ ad meliora compellit (56). » Hæc Augustinus.

Hujusmodi apostatæ de tertia sunt parte stellarum, quæ a cauda draconis de cælo trahitur ad infernum (*Apoc. viii*). Nam duæ partes quibus illa cauda non prævalet, sunt mutuam conservantes innocentiam, nunquam peccando mortaliter : et recuperantes perditam, acriter et alacriter inceptam pœnitentiam consummando. Primum quidem genus rarissimum et pretiosissimum : quamvis Ambrosius dicat (57), se facilius invenisse qui innocentiam servaverint, quam qui veram egerint pœnitentiam. Quæ est ergo tertia pars stellarum caudam draconis legens, id est in iudicium diaboli incidens : nisi illi qui de perdita innocentia pœnitere incipiunt, et propter mentis inconstantiam et animi levitatem incepta pœnitentia non persistunt ? Nam qui nec pœnitere inchoant, stellarum nomine digni non sunt, nullum lucis initium ostendentes. Idecirco Maria tale nomen divinitus sortita est : videlicet stella maris, id est illuminatrix mundi, qui tanquam mare tumet in superbis, fervet in

A iracundis et invidis, foetet in luxuriosis, ebriosis et gulosis. Quis enim in periculo qualicumque positus, ad hujus stellæ respexit radium, et non statim opem sensit ? Specialiter tamen dicitur stella maris, id est consolatrix mœrentium, illuminatrix pœnitentium, eorum scilicet, qui recogitant omnes annos suos in amaritudine animæ suæ : quorum contritio magna est velut mare, id est lata et profunda, ut amaritudo confessionis omnes circumstantias peccatorum in lucem proferat, et amaritudo satisfactionis per omnia corporis membra discurrat, et amaritudo compunctionis semper de fundo cordis ebulliat. Non est Maria stella marium vel fontium, aquarum dulcium : sed stella maris, quia consolationem ejus non meretur accipere terra suaviter viventium : sicut signo Tau non merentur insigniri frontes ridentium et lætantium, sed virorum gementium et dolentium propter abominaciones quæ fiunt in medio eorum. Caveamus ergo, fratres, caveamus, obsecro, ab his signis quæ futura prædixit Dominus in sole et luna et stellis : id est in prælatis Ecclesiæ, in principibus terræ, in subditis utrorumque, tam clericis quam laicis. Sunt enim quamplurimi utriusque sexus, et utriusque gradus, qui stare quidem videntur in Ecclesia, sed casuri sunt ab ea, vel etiam jam cadunt, non tam loco, quam merito ; per illa tria suprascripta pericula, id est cordis superbia, carnis illecebra, mentis inconstantia.

C Nullus autem casus lætificat diabolus, ut religionis apostatarum (*Job xl*). Absorbet enim fluvium, et non miratur : id est non pro grandi habet, si multos de sæculo post se trahat : sed habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus, id est descensus eorum qui se humiliant ad pœnitentiam peragendam, ut ibi discant a Christo mites fieri et humiles corde. Hos præcipue diabolus absorbere desiderat : quia fenum sicut bos comedit : escæ ejus electæ : captat in animam justæ. Caveant ergo a faucibus diaboli, qui jam masticantur a favore Christi, juxta illud : *Macta et manduca* (*Act. x*). Quam miser, quam infelix, qui ab ore Christi evomitur, ab ore diaboli reabsorptus fuerit, a quo primum absorptus fuerat. Nihil enim sic inhiante desiderat canis ille infernalis, quam vomitum suum relambere, et totum resorbere ; quippe cum peccatorem absorptum nunquam voluntarius, sed coactus evomat, sicut scriptum est : *Divitias quas devoravit evomet, et de ventre ejus extrahet eas Deus* (*Job xxi*). Taliem autem casus, quantum lætificat Leviathan, tantum contristat Mariam.

D Stemus ergo, fratres, succincti lumbos nostros in veritate ; stemus, inquam, in sancto proposito inconcussi et immobiles, sicut B. Genesius martyr : qui cum Romæ appensus esset in eculeo, et unguis abrasus, atque ardentes laminæ ad latera ejus es-

(55) S. Aug., ep. 457.

(56) Ibid., 45.

(57) S. Ambros., *De pœn.*, lib. II, c. 5.

sent appositæ, stabat immobilis, et clamabat dicens: Non est rex præter Christum: pro quo si millies occidar, ipsum mihi de ore, ipsum mihi de corde auferre non poteritis. O columna fortissima in domo Dei! o stella firmissima, et firmissime fixa in firmamento cœli! Quando huic prævaleret draconis suggestio: cui prævalere non poterat incisio ferri et ignis adustio? Sane stella ista Christum sibi impressum habebat: a quo nulla ratione separari poterat. Quod enim de alio martyre in Græcia refertur: qui Nimias et Nehemias dictus est, qui cum similiter torqueretur, et similia responderet, jussit tyrannus ventrem ejus secari per médium; et cor ejus inde integrum avelli et findi, ut videret si Christus in eo esset, sicut martyr dixerat. Quod eum factum esset, apparuit in ipso cordis fissi medio pulcherrima Christi effigies, per totam cordis longitudinem et latitudinem se effundens. Quo viso, confusus tyrannus erubuit: populus autem fidelium valde exhilaratus in tanto miraculo, expansis manibus ad cœlum, et fixis in terram genibus, præ gaudio clamavit ad Dominum, et dixit: Gloria tibi, Domine, qui nos tam magnifice facis experiri, verum esse sermonem Apostoli tui dicentis Christum habitare per fidem in cordibus nostris. Amen.

## SERMO XXII.

IN NATIVITATE B. MARIE VIRGINIS II.

Jucundissima Nativitas gloriosæ virginis Mariæ tot ab antiquis expetita votis, expectata suspiriis, exquisita lacrymis, vaticiniis præcantata, publica jucunditate ab universo mundo celebrari meruit: quia post longam sæculi tristitiam publicæ jucunditatis primitias invexit. Ac si primo vagitu infantie tuæ illam ad omnes filios hominum consolationem evangelicam protulerit dicens: *Respicite et levate capita vestra: ecce appropinquat redemptio vestra* (Luc. XXI). Quod idem est ac si aliis verbis dicatur: Ecce jam paravit sibi Sapientia thronum eburneum, ad cogitandas cogitationes pacis idoneum: quatenus illarum cogitationum sacrosanctis carminibus incantatæ misericordia et veritas in hujus throni medio sibi ipsis obvient; et justitia et pax osculantes se invicem mutuis amplexibus astringantur. Hactenus enim sapientia Dei quasi vaga et profuga super terram, locum ubi requiesceret, aptum non invenit, propter humanarum sordium illuviem. Nunc autem Deo gratias, fecit ei rex Salomon thronum de ebore grandem. Thronus sedes est regia sive judiciaria. Regis, ut ibi: *Thronus tuus Deus in sæculum sæculi, virga æquitatis, virga regni tui* (Psal. XLIV). Judiciaria, ut ibi: *Sedisti super thronum, qui judicas justitiam* (Psal. IX). Et in Evangelio: *Sedebitis et vos super thronos duodecim, judicantes duodecim tribus Israel* (Matth. XIX). Sed quoniam honor regis judicium diligit, honor autem judicis personam non accipit, nullumque malum impunitum relinquit, oportebat necessario ut rex et judex noster, qui Deus ultionum et consiliarius appellatur, prius offerret mortalibus pacis consilium, quam

A inferret peccantibus ultionis judicium: ut prius esset columba vice legati fungens, quam vice percussoris. De prima legitur, quod redierit ad arcam ferens in ore ramum olivæ virentibus foliis. De secunda: *Fugite a facie gladii columbæ* (Jerem. XLVI), id est ab instanti sectione capitalis sententiæ, prius denuntiandæ per legatum mitem et humilem, postremo ferendæ per eundem vivorum et mortuorum Judicem; sed judicem qui sine felle irascitur, et cum tranquillitate judicat, et semper misericordiam judicio superexaltat. Ad legati mansuetudinem pertinet thronus Salomonis: ad iratum judicem thronus Artaxerxis: de quo legitur in libro Esther, quod *sedebat super solium regni sui, indutus vestibus regis auro fulgens, et lapidibus pretiosis: et erat terribiliis aspectu* (Esther XV). Væ gentibus quæ bella volunt, quia dissipabuntur: væ Judæis, qui pacis concilium reliquerunt, repellentes pacificum Salomonem, et eligentes bellicosum Cæsarem, quia suo Cæsari cadendi relinquentur. Secundum enim nomen Salomonis ita et opus ejus, similiter et Cæsaris. Diabolus enim non immerito a cæde et sanguine et armis nequitie, quibus semper abundat. Cæsar appellatus, mensuram hujus nominis, mensura crudelitatis semper implere satagit, juxta illud noeticum:

*Cæsar in arma furens, nullas, nisi sanguine fuso,  
Gaudet habere vias.*

At Salomon noster secundum nomen suum vere pacificus, fecit ut artifex sapientissimus thronum de ebore grandem, quasi primum et præcipuum pacis opus: quando Christus, qui est pax nostra, qui fecit utraque unum, ut pacificaret quæ in cœlis sunt et quæ in terra, tanquam princeps pacis et rex justitiæ innocentissimam virginum et humillimam mulierum elegit sibi in matrem propriam, quasi in sede pacis mediatricem. Thronus enim, ut dictum est, sedes est tam regia quam judiciaria. Ad sedem pertinet quies, ad regem honor, ad judicem timor. Ad quietem innocentia, ad honorem justitia, humilitas ad timorem. De primo habes: *Peccasti, quiesce*. (Gen. IV apud LXX) De secundo: *Anima justæ sedes est sapientiæ: sedes, id est requies quam Sapientia in omnibus quærit, sed in solis humilibus se invenire dicit, juxta illud exemplum. De tertio: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et tremementem sermones meos?* (Isa. LXVI.) Innocentiæ est cavere prohibita; justitiæ, servare præcepta; humilitatis, timere judicia, et omnia merita sua, quasi pro nihilo computare, juxta illud: *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, Servi inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus* (Luc. XVII). Non tamen ad quemlibet innocentem vel humilem referri potest hujus throni descriptio. Nam cum de eodem legatur in sequentibus: *Non est factum tale opus in universis regnis.* (III Reg. X), manifestum est non posse intelligi, nisi de humillima muliere. Humillimus hominum ille est qui ab ipsa Sapientia in persona assumptus est, de quo

dicit Daniel in visione tertia : *Donec cognoscant viventes, quod dominetur Excelsus in regno hominum, et cuicumque voluerit dabit illud, et humillimum hominum constituet super illud.* (Dan. iv.)

Humillima mulierum illa est de qua idem homo id est Christus, natus est. Neque enim sapientia quæ semper sapienter agit, aliunde convenientius aut sapientius corpus posset assumere, quam de humillima muliere. Hæc est enim quæ cunctis innocentior et sacratiores universis, viliorem tamen se omnibus reputabat. Unde salutationi angelicæ, laudationi magnificæ, promissioni mirificæ, sic respondit : *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum* (Luc. 1). Et quoniam semper in humilitate quievit, Deum in se non solum spiritualiter, sed etiam corporaliter requiescere fecit : sicut in persona ejus dicit Sapientia : *Et qui creavit me requievit in tabernaculo meo* (Eccli. xxiv). Quod ergo Salomon dicitur fecisse thronum, Psalmista quasi exposuit dicens : *Inclinavit cælos et descendit* (Psal. xvii). Thronus enim sessionem habet, sessio vero inclinationem simul et quietem.

Sessio igitur Dei quid aliud est quam majestatis exinanitio, et formæ sterilis assumptio? Sicut scriptum est : *Tu cognovisti sessionem meam* (Psal. cxxxviii), id est inclinationem meam æterno iudicio approbasti. Nisi se inclinando sedisset super thronum, nemo ad eum habuisset accessum, juxta illud : *Et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus* (Matth. v). Sed qualis est thronus ille? Eburneus. Fecit, inquit, Salomon thronum de ebore. Væ regibus facientibus thronum de stercore. Quid enim aliud est animus in libidine requiescens, nisi rex in stercore sedens? Nam, ut ait Sallustius : « Animi imperio, corporis servitio magis utimur » Caro ergo libidini dedita sedes est de stercore facta. Quantum distat thronus eburneus a sterquilinio, tantum corpus castum a libidinoso. Ebur dictum est, quod sit e barro, id est ex elephante, qui Græce barrus a fortitudine nuncupatur : unde et vox ejus dicitur barritus. Est autem elephas animal inter cætera bruta magnitudine præcellens et altitudine. Unde et nomen ejus in lingua Græca et Indica montem significat. Nec solum magnitudine, sed etiam fortitudine præeminet. Unde et turres ligneas cum tricenis hominibus armatis portare consuevit. Sensu quoque plurimum viget, ad cognoscendas viarum differentias et draconum insidias, cum quibus ei jure certamen est, et discordia inexorabilis. Est etiam naturaliter clemens, castitatem diligens, diutissime vivens, usque ad ætatem tertiam Nestoris, id est usque ad annos, ut ajunt, trecentos.

Hæc omnia nulli magis congruunt moraliter quam virgini Mariæ. Nam per acumen sensus prudentia, per amorem castitatis temperantia, per fortitudinem ipsa fortitudo, per clementiam justitia designatur; quia, ut ait philosophus quidam, « illa vera

A justitia est quæ erga inferiores servatur : » per magnitudinem magnanimitas, per altitudinem meritorum sublimitas, per longanimitatem perseverantia, per trecentos annos fides et imitatio Dominicæ passionis exprimitur, propter Tau litteram, quæ apud Græcos formam crucis habet exprimere, et numerum trecentorum signare. Est autem ebur dens elephantis, os videlicet natura frigidum, a carne nudum, substantia solidum, colore candidum, antiquitate rubicundum. Per naturalem frigiditatem timor Domini, per nuditatem contemptus mundi, per candorem carnis munditia, per soliditatem mentis constantia, per ruborem antiquitatis fervor multi temporis designatur. Vera namque castitas naturaliter timida est, sed timore Domini, non timore mundi. Timor enim Domini fidelium mentes a carnalium vitiorum æstu refrigerat. Hic est enim angelus Domini, qui descendit cum Azaria et sociis ejus in fornacem, et excussit flammam ignis de fornace (Dan. iii), id est incendium temptationis a carne, prius tamen a corde flatu suggestoris incenso. Timor Domini expellit peccatum, non solum illud quod adhuc foris pulsat importune satis ad cordis januam; sed etiam illud quod jam per consensum intravit ad animam. Timor autem mundi nunquam mentem refrigerat, sed latenti desiderio semper intus exæstuat : et ideo non expellit peccatum, sed fovet et contegit, donec tempus eveniat foras erumpendi. Unde Philosophus : « Multorum, quia imbecillia sunt, latent vitia, non minus ausura, cum illis vires suæ patuerint, quam ea quæ jam facilitas aperuit (58). » Serpens etiam pestifera tractat, cum riget frigore, non desunt tunc illi venena, sed torpent. Unde quidam inter veram et falsam castitatem discernere volens, eleganter ait :

*Si qua, metu dempto, casta est, ea denique casta est, Quæ, quia non potuit, non facit, ista facit.*

(OVID., Eleg. iv.)

Item vera castitas solida est, id est talis interius qualis exterius : talis in secreto qualis in publico : talis occupata temptationis certamine, qualis feriata a tentatione. Non sic temporales et cavernosi : qui ad tempus credunt, et in tempore temptationis recedunt (Luc. viii) : canis similes et cicutis, exterius nitidi, interius vacui : virentes de longinquo, fetantes de proximo : qui cum nihil interius prurit, sunt cælibes ; cum nihil exterius allicit, continentes. At si species concupiscibilis eorum aspectui se fortassis obtulerit, statim, sicut fluit cera a facie ignis, sic pereunt peccatores a facie Dei. Aut enim Briarei manibus et sphingarum unguibus præoptatum cadaver aduncant ; aut si hoc facere mundano timore prohibentur, saltem oculos Argi vagis obtutibus illuc circumferunt, ut aspectu passivo cordis pascant esuriem, et occultæ delectationis jentaculo jejunæ famem libidinis præsignent. Sic perierat qui dicebat :

*Ut vidi, ut perii : sic me malus abstulit error.*

Et alius quidam

*Nimirum hic ego sum satis inter milla fortis.  
Verum ubi quid melius contingit et unctius idem.*

Item omnis vera castitas nuda est, id est voluntariæ paupertatis amica: exentiens manus suas ab omni munere. Nam, ut ait Hieronymus noster, « Non est casta matrona, quæ munera accipit. » Et juxta Quintilianum: « Muliebrium vitiorum fundamentum avaritia est. » Sane multorum et multarum castitas verborum jaculis impetita immobilis et integra stetit: muneribus arietata ruit. Nam ut aliquid de fabulis summam attingamus, irrupit aurum in propugnacula turris Acrisii: et virgini fatuæ quæ de libidine triumphasse videbatur in terra, quasi de cælo aureus pluit incestus. Sic quam non seducit petitor humilis, fallit sublimis. Sic arborem quam non movit favorinus, evertit aquilo. Sic etiam rosarium semper aliquo turbine sua purpura denudatur. Sed nullo facilius quam vento aurigine, id est ærei doni splendore, juxta illud:

*Non ego divitibus venio præceptor amandi;  
Nil opus est illi qui dabit, arte mea.  
Secum habet ingenium, qui cum valet, accipe, dixit;  
Cedimus, inventis plus valet ille meis.*

(OVID.)

Et iterum:

*Munera, crede mihi, capiunt hominesque deosque.*

De talium castitate pulchre ait Satyricus:

*Sic tibi Penelope frugi est, quæ si semel uno  
De sene gustarit, tecum parita lucellum,  
Ut canis a corio, nunquam absterrebitur uncto.*

(HOR., Sat. II, 5, 101.)

Quod autem ebur dens esse dicitur elephantis, quid aliud significat quam castitatem dentatam esse debere, ut magis porrigat tentatori morsum quam osculum, vultum exhibeat tristem, non hilarem; verba respondeat dura, non mollia; paratior ad rejiciendum quam recipiendum viscata, imo venenata munuscula, et litterulas tam deceptrices quam dulces. Nam, ut ait Hieronymus, « blanda munuscula et dulces litterulas sanctus amor non habet. » Elephas enim sine dente est, qui molliter negat consensum turpitudini. Est enim quoddam prognosticum secuturi consensus ad precem alteram, negatio mollis ad unam. Mollis Evæ responsio fecit eam penetrabilem et perviam veneno. Adhuc morem hunc molliter respondendi retinent Evæ filia:

*Vix erit ex multis, quæ neget una tibi.*

Neget, id est perneget, et nulla pernegat. Nam quæ mulier præcidit constanter verba rogantis, quæ petitorum suorum perpetua tristavit repulsa? quin potius favorem quemdam sapit quarundam negativa concessio, vel negatio concessiva. Quantumlibet enim dura respondeant, semper in aliquo verbi sui angulo reperiet procul aliquem fomitem suæ petitionis implicitum, quasi sponte et de industria sic relictum. Quod inde contingit, quia quæque sibi videntur amanda,

*Pessima fit, nulli non sua forma placet.*

(59) S. Ambr., Serm. de S. Agnete.

(60) Seneca.

A *Quæ dant, quæque negant, gaudent tamen esse rogata.*

Unde Hieronymus: « Etsi rogata non cesseris, tamen formæ putas testimonium, si rogeris. » Alieni ergo amoris impetum sumunt ut pulchritudinis argumentum: et unde se vident aliquantulum placere aliis, inde jam incipiunt nimium placere sibi ipsis, juxta illud:

*Delectant etiam castas præconia formæ.*

At revera casta non est, quæ tali præconio delectatur, nimirum mentis elatione jam corrupta. Solet autem elationis occultæ præludium plerumque comitari corruptionis affectum: quod genus ulceris sæpe sordidissimo curatur emplastro, sicut scriptum est: *Balteum regum dissolvit, præcingit funes renes eorum (Job XII)*. Unde Augustinus: « Audeo dicere: plerumque superbis esse utile, cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, unde sibi displiceant, quæ jam sibi placendo ceciderant. » Salubrius enim sibi Petrus displicuit, quando flevit, quam sibi placuit, quando præsumpsit. Igitur elephas bene dentatus est, qui contra procorum-vel potius porcorum grunitus importunos non solum verbis obtingit asperrimis, sed etiam ore dentato indignantis animi remordet et repercutit, et cornuta fronte voluntatis refugæ ita semel petitorum repellit et vincilat, ut secundo opus non sit. Sic respondebat B. Agnes dicens (59): « Discede a me fomes peccati, pabulum mortis, nutrimentum facinoris. » Sic respondere docet philosophus dicens (60): « Efferat matrona oculos jacentes in terram, et adversus officialem salutarem inhumana potius quam inverecunda sit: longeque ante pudicitiam suam ore, quam verbo neget; nemo enim canens fortiter iterum rogatur. » Sic respondit martyr ille invictissimus, qui quoniam ligatus manus et pedes aliter se defendere non poterat, linguam suam allisam in os impudicæ jactavit. Sic respondit occulto tentatori noster ille gratia Benedictus et nomine, urticarum et veprium volutatione molestissima pruritus bene confricans male blandientem. Fuit ergo Maria per humilitatem et innocentiam thronus, per castitatem et animi constantiam thronus eburneus, per charitatem perfectam thronus grandis, per fecunditatem thronus regius et thronus Salomonis. In throno quies et tranquillitas, in ebore candor et soliditas, in grandi capacitas, in Salomone pacis fecunditas demonstratur. Nihil conscientia se non remordente tranquillius, nihil animi firmitate solidius, nihil capacius charitate. De primo habes: *Secura mens juge convivium (Prov. xv)*. De secundo: « *Occidi possunt, flecti nequeunt (61)*. » De tertio: *Latum mandatum tuum nimis (Psal. cxviii)*. Charitas enim latior oceano, et capacior ipso cælo, hostes colligit ut hospites, et inimicos amplectitur ut amicos: quod nec cælum, nec oceanus facere possunt. Vere thronus grandis fuit, quæ illum totum capere potuit: quem totus non capit orbis (61), » sicut et gentilis

(61) S. Greg.

(61) Offic. Eccles.

poeta Christianis versibus laudem ejus pulchre prosecutus est dicens :

*Virginei tumuere sinus, intactaque mater  
Arcana stupuit compleri viscera partu,  
Auctorem paritura suum : mortalia corda  
Artificem texere poli. Mundi reparator  
Pars fuit humani generis, latuitque sub uno  
Pectore, qui totum late complectitur orbem.  
Et qui non terræ spatium, non æquoris unda,  
Non capitur cælo, parvos conflavit in artus.*

Sicut autem nihil charitate capacius, ita nihil fecundius pace, juxta illud : *Ecce ego declino in eos ut flumen pacis, et ut torrens inundans gloriæ gentium* (Isa. LXVI). Vere thronus grandis fuit, quæ et turris est, sicut de illa in laude sponsæ dicitur : *Collum tuum sicut turris eburnea* (Cant. VII). Scimus, quia collo mediante caput unitur corpori, et corpus capiti coaptatur. Collum quoque eminentissimum membrum est corporis, et per collum tanquam per fistulam trajicit sibi vitale stomachus alimentum. Quid ergo per collum exprimitur, nisi mediatrix nostra, felix Virgo Maria; quæ singulariter eminet in corpore, quod est Ecclesia, per quam meruimus auctorem vitæ suscipere, panem scilicet vitæ, qui descendit de cælo, et dat vitam mundo? Per Mariam enim factus est Christus caput et sponsus Ecclesiæ, quando Verbum caro factum de virginali procedens utero, tanquam sponsus de thalamo suo, eandem sibi Ecclesiam connubio junxit stabili, propriamque dicavit. Pulchre autem collum istud turri comparatur eburneæ : turri propter altitudinem, fortitudinem, rectitudinem, gravitatem. In cujus altitudine sublimitas voti et celsitudo meriti, in fortitudine firmitas propositi et securitas humani refugii, in rectitudine desiderii sanctitas et intentionis puritas, in gravitate omnis morum maturitas designatur. Vere turris fuit Maria, sublimis et ardua voto, præcelsa merito, fortis in proposito, recta consilio, erecta desiderio. Vere turris eburnea, virginitate candida, mentis integritate solida, casto timore frigida, mundi contemptu nuda, zelo castitatis armata. Vere adhuc turris eburnea est, proposita cunctis in exemplum sanctimonie, circumposita singulis in præsidium pugne, superposita omnibus in spectaculum gloriæ, reposita universis legitime certantibus in præmium coronæ. Sane tale collum tali capiti superponi debebat, quod et per omnia conveniret. Quid ergo turri fortius, quid ebore pulchrius? Sicut ergo de capite legitur : *Dominus regnavit decorem induit : induit Dominus fortitudinem et præcinxit se virtute* (Psal. XCII) : sic etiam de collo : *Fortitudo et decor indumentum ejus* (Prov. XXXI). O pulcherrimum ædificium, quod et thronus et turris est : thronus eburneus, turris eburnea : sed thronus propter Deum, turris propter homines. Thronus ad suscipiendum judicem conversum ad clementiam, turris ad suscipiendum peccatorem conversum ad poenitentiam. Thronus, qui Deum majestatis et immensum

A capiat, et lassum reficiat, et iratum mitiget : turris quæ homines confugientes ad se et protegat, et defendat, et salvet. Imitemur, obsecro dilectissimi, turris hujus gravitatem in actibus, candorem in effectibus, suavitatem in moribus, in cavendis excessibus sanctitatem. Sane si sciremus, quam inflexibilis est virga justitiæ, et quam indeclinabilis æquitas judicii, timeremus tam crebro facere jacturam innocentie, et ordinis transgressionem. Vidit enim sanctus quidam gravissimas inferri poenas animabus defunctorum pro talibus excessibus, quos nos insipientes levissimos aestimamus : ut pro risu immoderato verbera gravissima, pro verbis otiosis in facie cædes fere usque ad oculorum excussionem, pro cogitationibus inutilibus, et nimium ex more vagis variam aeris inclementiam ; pro gestu dissoluto vincula asperrima et plerumque ignea, pro signorum multitudine superflua, quibus ludicra et otiosa quæque contulissent ad invicem, digiti negligentium vel excoriabantur usque ad palmam, vel super incudes tusionibus quassabantur. Qui autem vagationes inutiles, et sine necessitate extra claustrum vel cellam quæsierant, licet in ipsa vagatione ordinate se gessissent, tamen quia tædio silentii claustralis, et observantiæ regularis hoc fecerant, et hujusmodi solatia monasticæ quieti prætulerant, durissima de loco in locum jactatione, quasi lapides emissi de fundibulo, collisione omnium membrorum molestissime plectebantur. Sermonem impuritate aliqua, et irreligiositate, vel qualibet turpitudine sordentem, in viris præsertim sacri ordinis, sicut capitalia crimina puniebant. Fugiamus ergo, fratres, ad hujus turris eburneæ fortissimum et inexpugnabile refugium : amando quietem, vitando vagationem, ad omnem levitatem immobiles quasi turris, nullum membrum corporis sine causa movendo : sicut B. Bernardus (62) sanctum Malachiam commendat, quod nemo unquam, etiam si curiose intendit, vidit eum pedem manumve movere frustra. Hæc dicta sint pro his verbis : *Fecit Salomon thronum de ebore grandem* (II Reg. X). Reliquam descriptionis partem ad præsens intactam relinquimus.

### SERMO XXIII.

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM I.

*Gaudent in cælis animæ sanctorum* (63). Gaudent, inquam, gaudio magno valde ; quia hujus mundi reversæ post liminio recuperare meruerunt cæleste palatium, quasi aurum, prædium, et possessionem paternam. Enimvero illorum possessio generaliter in tribus consistit ; in possessione cælorum, in societate angelorum, et ipsius Regine angelorum gloriosæ genitricis Dei, et virginis Mariæ ; postremo in beatissima visione Jesu Christi, Domini virtutum et Regis gloriæ. O quam rapidissimi voluptatum torrentes de singulis istorum velut gaudiorum fontibus oriuntur ! Nam ut interim de duo-

(62) S. Bern. in Vita S. Malach.

(63) Offic. Eccles.

bus reliquis taceamus, quanta gaudiorum materia est vel sola cœlorum possessio! *Gaudent*, inquit, *in cœlis animæ sanctorum*. Quidni gaudeant, qui in cœlis jam habitant? Sed quibus cœlis? Qui sunt, vel quot sunt cœli? Judæi 7 cœlos esse dicunt. Adeo enim septenarium commendant, quod etiam 7 cœlos a principio creatos affirmant. Ethnici quoque philosophi illud notissimum cœlum, in quo stellæ fixæ sunt, ex singulis planetarum orbibus cœlos singulos fabricantur. Fuerunt, qui et mundos innumerabiles, et cœlos innumerabiles esse assererent. Quidam vero non nisi unum esse, vel esse posse dixerunt. Tantum esse enim opus unius cœli, ut secundum fieri non potuerit. Quasi vero omnia magna opera singularia sint: cum videamus tot et tanta flumina et maria huc et illuc diffusa, tot terras latas et spatiosas, tot dracones immensæ longitudinis, tot cetos immensæ latitudinis, tot elephantos immensæ molis. Sed quid ad nos pertinet de Judæorum fabulis, vel philosophorum somniis? Plures cœlos esse, Scriptura veritatis manifeste asseruit, dicens, *Opera manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, tu autem permanebis; et omnes ut vestimentum veterascent* (*Psal.* c1.) Sed quot sint quæritur. Paulus ergo apostolus testis veracissimus in medium producat, qui se dixit raptum fuisse usque ad tertium cœlum (*II Cor.* xii.) Tres igitur cœlos esse manifestissime asseruit. Plures autem quam tres esse, sicut non affirmavit, sic nec negavit quidem. Et certe utrum plures sint, nescio: hoc unum scio, quod tres sunt. Nam salvo omni mystico intellectu, secundum quem hæc Pauli sententia solet exponi, etiam de tribus cœlis materialibus mihi ad litteram videtur posse intelligi. Sunt enim tres cœli, de quibus aperte loquitur Scriptura. Est cœlum aereum, est sidereum, est empyreum. Cœlum aereum terræ est proximum, et suis impletum volucris. Cœlum sidereum a terra est remotum, et suis stellatum sideribus. Cœlum empyreum longe ab utroque est exaltatum, et suis ornatum beatis spiritibus. De primo habes: *Volucres cœli, et pisces maris* (*Dan.* iii). De secundo: *Benedicite, stellæ cœli, Domino* (*ibid.*). De tertio: *Cœli, cœlorumque virtutes, ac beata seraphim* (64). Primum cœlum, quod est aereum, ad beatitudinem animarum non pertinet; quia et ipsum multum miseriis subjacet, et tempestatibus et procellis quatitur, juxta illud poeticum:

*Fulminibus terræ propior succenditur aer.*

(LUCAN. *Phars.* lib. ii).

Denique cœlum illud non solis volueribus, sed etiam dæmonibus datum est ad habitandum: qui ibi positi sunt, non ad ornatum aeris, sicut mentiuntur philosophi; sed ibi usque ad diem judicii tanquam in carcere sunt inclusi. Porro ex duobus aliis cœlis, scilicet sidereo et empyreo, cum suis, ut ita dicam, appendiciis constituitur illa domus cœlestis,

A de qua scriptum est: *Beati qui habitant in domo tua, Domine; in sæcula sæculorum laudabunt te* (*Psal.* lxxxiii): ita tamen, quod hujus domus cœlum sidereum quasi pavementum est, sive fundamentum; cœlum vero empyreum superior structura. Hæc autem domus multis in Scriptura sacra nominibus nuncupatur. Dicitur enim cœlum, terra, thalamus, desertum, patria, civitas, curia, cubiculum, templum. Cœlum dicitur a serenitate, terra a loci firmitate et bonorum omnium fertilitate, desertum a capacitate salvandorum omnium respectu multitudinis perditorum, patria a naturali soli dulcedine, quæ mentes ad se allicit, quasi solum omnium naturale, juxta illud:

*Nescio qua natale solum dulcedine cunctos*

*Ducit, et immemores non sinit esse sui.*

(OVID., *De Ponto*, lib. i).

B Illam vero patriam concupiscunt, etiam qui illius cives non sunt, quia licet illa paucorum sit ex gratia, tamen esse omnium debuit ex natura. Deus enim Pater omnium creatione est, quamvis paucorum adoptione. Civitas appellatur a concordi civium multitudine in unam rempublicam coeunte; curia, ut ait Augustinus, quia ibi agitur cura de nobis; palatium, propter regalis illius ædificii structuram pernobilem; aula, propter personarum ibi assistentium magnam nobilitatem; regio a loci magnitudine; regnum a justitia quæ ibi maxime regnat; domus a sacra et stabili mansione cohabitantium, et a multitudine mansionum, juxta illud: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt* (*Joan.* xiv). Non enim ibi militatur, tanquam in tabernaculo; sed habitatur, tanquam in domo. Atrium vero nuncupatur a solemnibus frequentia ibi collaudantium, et choros ducentium, juxta illud: *Atria ejus in hymnis confitemini illi* (*Psal.* xcix), metonymice continens pro contento; thalamus, a maritali conjunctione Christi et Ecclesiæ; mons, ab eminentia et sublimitate; cubiculum, a summa et secretissima voluptate ibi quiescentium; templum, a sanctimonia ibi ministrantium Christo sedulitate infatigabili, et ab indefesso clamore laudes ibi canentium divinæ majestati. O templum sanctitatis! o cubile voluptatis; thalamus nuptiarum, atria ludantium! o domus Dei, regnum æternum, regio lucis! o aula nobilium, regale palatium! O angelorum curia, civitas gloriosa, patria dulcis, desertum fertile! o terra fluens lacte et melle, cœlum serenum, et sine nube! o mons excelsus valde, *mons coagulatus, mons pinguis; mons, in quo beneplacitum est Deo habitare* (*Psal.* lxxvii); mons in quo præparatum est convivium pinguium, convivium vindemiæ; pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ! Igitur in nomine templi significatur sanctitas, quæ, ne tristis et molesta putaretur, ipsum templum vocatum est cubiculum, in quo significatur voluptas, quæ ne vulgaris putaretur, secreta et intima per

thalamum designatur, juxta illud : *Secretum meum nihi, secretum meum mihi (Isa. xxiv)*. In atrio significatur solemnitas jucunditas ; nam atrium nil aliud est, quam platea. In plateis autem solent ludi celebrari. In domo stabilitas, in regno potentia, in regione abundantia et amplitudo, in aula generositas, in palatio pulchritudo, in curia ordinata dominatio, in civitate pax et concordia, in patria possessionis dulcedo, in deserto possidentium raritas pretiosa. Nam desertum dicitur, non propter locum incultum, sed propter stultam multitudinem ipsum deserentium. In terra firmitas beatitudinis, in cœlo serenitas claritatis, in monte sublimitas habitationis.

In illo templo non ministrant nisi sancti, in illo cubiculo non dormiunt nisi pudici, in illo thalamo non cubant nisi virgines, in illo atrio non ludunt nisi innocentes, in illa domo non habitant nisi unanimi, juxta illud : *Deus, qui inhabitare facis unius moris in domo (Psal. lxxvii)*. In illo regno non regnant nisi pauperes, juxta illud : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum (Matth. v)*. Et tamen in illa regione non sunt nisi negotiatores prædivites et præpotentes, juxta illud : *Simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas, etc. (Matth. xiii)*. Item : *Deus potentes non abjicit, cum sit ipse potens (Job xxxvi)*. In illa aula non assistunt, nisi regi Christo in humilitate servientes. Summa enim ingenuitas ista est, in qua servitus Christi comprobatur. In illo palatio non regnabunt nisi spiritualibus molliis involuti, velut purpura verecundiæ, et bysso castitatis. *Qui enim mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt (Matth. xi)*. In illam curiam non intrabunt nisi quærentes et curantes non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi (*Philipp. ii*) ; et quod aliis est utile magis quam quod sibi. In illa civitate non morantur nisi concordēs et pacifici. Ad illam patriam non revertuntur, nisi gementes et flentes, quia incolatus suus prolongatus est (*Psal. cxix*), et ideo repatriare festinantes, et ex toto animo concupiscentes. Hæc est enim loquela, quæ manifestos facit indigenas illius patriæ, hoc est eorum idioma, fletus et suspirium pro desiderio revertendi. Per illud desertum non deambulant, nisi desertores multitudinis, et amatores solitudinis, juxta illud Pythagoricum : *Per viam publicam ne ambules* ; et illud evangelicum : *Domine, si pauci sunt, qui salvantur, cui respondetur : Contendite intrare per angustam portam (Luc. xiii)*. Ac si dicatur : *Discite paucos esse*. In illo monte non requiescit, nisi innocens manibus, et mundo corde (*Psal. xxii*) ; nisi de virtute in virtutem ascendens, nisi communem aliorum vitam transcendens.

In illo cœlo non gaudet, nisi qui conscientiam servat, nisi qui tenebras fugitat, ac etiam fugat, nisi qui lucem amat. Illud enim cœlum semper suo die fruitur, semper sole illustratur. Postremo illam terram non possident, nisi mites et mansueti.

**A** *Beati enim mites ; quoniam ipsi possidebunt terram (Matth. v)*. Et item : *Mansueti hæreditabunt terram (Psal. xxxvi)*. Sed quam terram ? Non utique terram morientium, sed viventium, de qua dicitur : *Credo videre bona Domini in terra viventium (Psal. xxvi)*. Est enim terra mortuorum infernus, et est terra morientium iste mundus, vel corruptibile hominis corpus. Terra vero viventium est corpus immortale quod habituri sumus ; vel cœlestis illa domus in qua habitaturi. Et vere beati, qui illam terram sunt possessuri. Quam terram ? Non terram, quæ germinet spinas et tribulos (*Gen. iii*) ; non terram quæ subiaceat maledicto, vel quæ percutiatur anathemate ; non terram sterilem et infecundam, sed terram fertilem et opimam, quæ præ deliciis et divitiis devertat habitatores suos (*Num. xiii*) ; terram promissionis et possessionis ; promissionis quantum ad nos, quibus adhuc promittitur, nondum datur ; possessionis quantum ad illos a quibus jam possidetur, quæ est terra quæ fluit lacte et melle.

**B** *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram (Matth. v)*. Quid enim ? Si terra ista morientium maledicto subjacens, et percussa anathemate, et germinans spinas et tribulos illis, a quibus colitur, tot tamen et tanta voluptatum genera suis generat habitatoribus, quanto plura et majora credenda est illa terra viventium suis possessoribus generare ? Si terra ista maledicta tantum delectat miseres mortales, suis vel florum coloribus, vel fructuum saporibus, vel odoribus specierum, vel suavitatibus diversorum concentuum, quanto magis terra illa omni benedictione repleta delectare credenda est beatos et immortales ? Nunquid ibi deesse credendi sunt vel colores pulcherrimi, vel odores peregrini, vel saporēs delicatissimi ; vel suavissimi vocum concentus ? Sed hæc, inquires, corporalia bona sunt. Plane spiritualia similia esse possunt. Nam et bona corporalia nulla corpora delectare, nisi animata, possunt. Inanimata enim ista non sentiunt. Porro si anima incarcerata in corpore suis delectationibus utitur, nunquid, relicto corpore, voluptatibus omnibus privatur ? Quod si non potest gaudere, nisi in corpore, eadem ratione non potest dolere, nisi in corpore. Ergo non potest sentire nisi in corpore, nec vivere nisi in corpore. Sicut enim nullum gaudium sine sensu, sic etiam nullus dolor. Ubi enim nullus sensus, ibi plane nullus vivendi modus, nullumque vitæ genus ; et generaliter nulla omnino vita. Quare omnino anima non vivit sine corpore, aut sentit sine corpore. Quod si de uno sensu conceditur, necessario et de omnibus. Relinquitur ergo, ut anima etiam extra corpus posita videre possit, et audire, et olfacere, et gustare, et tangere. Alioqui dicendum erit, et angelum et Deum nihil istorum facere, quæ corporea non sunt. Quid ergo, inquires ? Habet ne spiritus incorporeus oculos et aures, et membra cætera ? Respondeo, non. Ista quidem necessaria sunt corpori, ut per



hujusmodi membrorum instrumenta sensuum suorum exerceat officia. Sed non sunt necessaria spiritui, qui, quoniam simplex est, etiam sine istis sentire potest, sicut etiam sine istis vivere. Anima ergo ex se tota videt et audit, sicut ex se tota tangit. Non enim solus tangendi sensus generalis est per eam totam, sed et omnes alii sensus per eam totam exercentur. Non enim ex uno membro videt, et ex alio audit, cum membra non habeat, nec ex alia parte videt, et ex alia non videt, cum per partes divisa non sit; sed ipsa tota apta est ad videndum, ad audiendum, ad olfaciendum, ad gustandum, sicut et ad tangendum. Quod si cui mirum videtur, cogitet de ea, quod majus est: et istud quod minus est, mirum non videbitur. Si enim anima, dum in corpore est, tota est in singulis corporis partibus: **B** quid mirum est, si quando extra corpus est, tota est ipsa in singulis suis sensibus? Efficacius igitur sentit extra corpus, quam in corpore. Tunc enim quidquid sentit, ut vulgo dicitur, ad modum spiritus sentit. Tunc etiam quidquid sentit, de toto sentit, nihil de parte; cum nihil circa se habeat, unde facere valeat. Tunc ergo clarius videt, acutius audit, et validius odoratur, et intimius gustat, et fortius, et quodam modo pressius tangit. Et hinc est, quod vehementius gaudet aut dolet. Cum autem corpus suum receperit, non jam animale, sed spirituale; non grave, sed leve, non quod ei sit oneri, sed honori, istam sentiendi non perdet efficaciam, sed vehementius retinebit totam. Habet ergo, sicut dixi, anima jam corpore exuta suos colores, odores, et sapes; aut sibi congruos, quibus delectetur; aut sibi contrarios, quibus crucietur: quod jam sicut per argumenta monstravimus, sic jam monstrabimus per exempla. Legimus ad multorum sanctorum cadavera multam de cœlo lucem effulxisse, multos adfuisse conventus cœlicos, multosque edidisse cantus dulcissimos, multisque suavissimis odoribus ex sua præsentiâ præsentes aspersisse. O quanta est in cœlis istorum omnium plenitudo, si tanta est in terris eorum prælîbatio! Attestantur quoque philosophi, si tamen verum est eorum testimonium, cœlestis sphaeræ motum suavissimum generare concentum. Sed quidquid sit de concentu cœli, indubitanter credo, solam vocem **D** unius angeli suaviorem esse, quam motum citatissimum firmamenti. Quæ sit autem vox angeli sciri non posse credo ab homine mortali, nisi forte qui cum Paulo raptus fuerit usque ad tertium cœlum, et ibi audierit ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui (*II Cor. xii*).

O Israel, quam magna est domus Dei, et ingens locus possessionis ejus! (*Báruch. iii*.) Qualem namque putamus esse latitudinem regalis illius palatii, cujus pavementum tam mirabiliter est cælatum, tot oculatum sideribus, illustratum fulgoribus, tanta sublevatum altitudine, discretum latitudine, porrectum longitudine, solidatum firmitudine, pulcherrime adornatum? O qui pulchras domos in terris

**A** quæritis, quare tam pulchram in cœlo contemnitis; cur in tam vilibus ædificiis divitias vestras insumitis? Denique qualiacunque sint, diruenda sunt, nec relinquetur in eis lapis super lapidem (*Matth. xxiv*). Ubi est domus David cedrina, Salomonis lapidea, Achab eburnea, Cosdroe argentea, Neronis aurea, Assueri gemmea? Ceciderunt omnes, nec adjicient ut resurgant. Quæ etsi possent reædificari necesse esset eas iterum dirui. Felix, qui ruituram et humilem domum commutavit in æternam angelorum! Iturus est enim omnis homo in domum æternitatis suæ (*Eccle. xii*); suæ enim, quam sibi acquisivit merito suo, vel bono bonam, vel malo malam. Pejor est autem mala et æterna, quam mala et ruitura, vel quam omnino nulla. Nihil enim malo immortalis infelicius. Ideo felicem dixi, qui ruituram domum commutavit non in æternam simpliciter, sed in æternam et gloriosam. Sunt enim duæ domus æternæ; pessima et optima, infernus et paradus: quarum prima tota subterranea est, secunda cœlestis. Nullum autem ædificium cœlo gloriosius, nullum durabilius, delectabilius nullum. Quid admiramini pulchra et caduca divitum ædificia? Illud potius inspicere et admirari debetis, quod illorum domus, quanto pulchriores sunt, tanto turpius ædificatæ sunt: quia tanto cum pluribus peccatis, et majoribus nequitis, et crudelioribus rapinis. Minor quippe pars impensarum de proprio ædificantis est, altior de alieno. Sic enim divites didicerunt assuescere alieno, ut nec unam domunculam de suo sciant facere. De suo quippe pessimi, de alieno liberales sunt; liberalitate tamen tam ingrata, quam superba et mercenaria. Nihil enim gratis dant, et cum pauca præsent, pro magnis imputant, reputantes parva quantumcunque acceperint. Hoc autem in eis turpissimum est, quod cum non indigeant, tamen tanquam indigentes, sint, satis improbe multa quasi ex amore rogant, plura timore impetrant, plurima extorquent, omnia vi auferunt. Ipsas ædificiorum materias impudenter petunt ab abbatiis, pecunias illis necessarias injustissime colligunt ab illis, quos super negotia sua constituunt, harpys, operas gratuitas inhumaniter exigunt a subjectis, et sic pulchra ædificia de alieno ædificantes, tamen ita gloriantur, quasi de suo ædificaverint. Miror tamen, si cui videatur ædificium pulchrum, quod non nescitur tam turpiter ædificatum. Quærendum est ab hujusmodi ædificatoribus, cur tantopere laborent in pulchris domibus ædificandis. Nunquid ut in aspectu earum delectentur? Quasi vero quidquam possit esse cœlo pulchrius, vel ornatius firmamento. Miser, si te delectat pulchritudo ædificii, cur non delectat pulchritudo cœli? Certe facilius, si velles, possideres cœlum, quam ædificares tibi palatium. Quippe in emptione cœli sola voluntas in pretio est: in ædificatione palatii necessaria magna facultas.

Verissime ergo dixit B. papa Gregorius: *Nihil vilius regno cælorum, cum emitur: nihil carius,*

*cum possidetur.* Hoc regnum, hæc possessio principaliter et proprie pauperum est, illorum scilicet; qui nihil possidere cupiunt in hoc mundo: secundo vero divitum, qui in bonis operibus sunt divites, quibus pauperes sibi obligant, ut pro eis apud Deum intercessores fiant. O quam felix commutatio, suscipere pauperem in hoc tugurio per tempus modicum, et ab eo suscipi in cælo in æternum! O quanta gloria, fieri pauperem pro te, Jesu bone: et mox apud te fieri patronum pro divite! Unde est illud in Evangelio: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula (Luc. xvi).* Beati ergo pauperes spiritu, quia ipsorum est regnum cælorum; et beati milites, quia possidebunt terram. (Matth. v). Nam et illi cælum, cum possident, suis amicis possunt distribuere; et isti terram quam possident aliis communicare. O quam infelix et stultus dives, a cujus janua pauper excluditur! cum ipse excludendus sit a porta paradisi, nisi per pauperem quasi per ostiarium introducatur. Idcirco vero pauperes et quilibet perfecti nullam sibi faciunt in terris domum propriam, scientes sibi a Deo domum æternam in cælis paratam, ut etiam docet Paulus. Unde et pauper canit: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus (Psalm. cxxi).* Et item: *Replebimur in bonis domus tuæ (ibid).* Propter hujus domus præparationem antiqui sancti ante diluvium, et multi post leguntur domos non habuisse, sed habitasse in tabernaculis et tentoriis, quæ sunt quasi domus mobiles, quæ huc et illuc possunt circumferri; per quod significabant se non habere in hoc mundo civitatem aut domum manentem, sed futuram inquirere. Unde et Christus non in domo, sed in diversorio natus est; ut ostenderet omnem suum discipulum hujus mundi non esse civem, sed peregrinum. Cui concinit illud Catonis apud Tullium [Ita e vita discedo, tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. Commorandi enim natura nobis diversorium, non habitandi dedit.] Primus fraticida Cain legitur civitatem ædificasse (Genes. iv), unde et intelligitur primus domum construxisse. Post diluvium autem turris Babylonica exstructa est.

Primum quidem hominis tegumentum fuit innocentia, secundum contexta ficuum folia, tertium tunica pellicea, quartum domus terrea, sextum lignea, ferrea, et lapidea: et sic paulatim proficiens ad materiam pretiosorem horum tegumentorum, sive munimentorum. Primum potest dici naturæ; secundum culpæ, tertium miseræ, quartum verecundiæ, quintum timoris, sextum et cætera quæ sequuntur, superbiæ. Homo enim, perdita innocentia, quasi naturali veste nudatus est, et munimento gloriæ spoliatus. Qui cum se nudum et inermem vidisset, cito de materia quæ primo occurrere potuit, tegimen simul et munimen sibi texuit quaecumque. Illud autem de foliis factum quasi solam celavit culpam, non fugavit miseriam.

A Quasi celavit, dico, non celavit; quia velut quodam præsigio illum fecit apparere tectum et munitum; qui et vere nudus erat, et ad omnes misérias expositus remanebat. Cum vero statuisset Deus punire hominem propter peccatum, in ipsa tamen pœna misertus illius est, propter infirmæ carnis incommodum; ut iam ex tunc impleret illud propheticum: *Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis (Habac. iii).* Ideo fecit et tunicam pelliceam, qua et ejus nuditatem tegetet, et infirmitatem ex magna parte muniret. Processu vero temporis, cum cœpisset inter homines innocentia non solum exui, sed penitus exstingui, non sufficiente vestimento ad tegendam libidinem, cœpit domus ædificari ad turpitudinem protegendam, sicut scriptum est: *Initium vitæ hominis aqua et panis, et vestimentum, et domus protegens turpitudinem (Eccli. xxix),* id est protegens contra turpium improbitatem. Turpitudinem autem quantum ad oculos hominum, tam bene tegitur calamo quam auro: sed castitas contra mores turpium non tam bene tegitur feno quam ligno: et illa crescente malitia cœpit esse necessaria non tantum tectio libidini, sed protectio castitati, et tuitio iniquitati: et ita primum ex necessitate, deinde ex abundanti iniquitate et timore cœperunt proficere tuguria in palatia, sepes in mœnia, villæ in oppida, vici in civitates.

Porro sobrietatis antiquæ adhuc apud gentes quasdam vestigia remanent. Scythæ quidam domus non habent, sed plaustris vehuntur: quæ coriis tecta sunt contra imbres et ardores: gymnosophistæ in Indiæ solitudinibus non solum sine domibus, sed etiam sine vestibibus nudi philosophantur. Sallustius de gente Mundarum testatur quidem humiles domos habere, quæ ventri carinæ assimilentur. Et revera quanta insania est, unum hominem tantum laborare in laxitate magnarum domorum et corporalis multitudinis, qui tam parvo capitur corporis domicilio! Quid illi proderunt facta in corpore sumptuosa ædificia, quando ipsum corpus relinquet anima? Ut quid perditio hæc? potuerunt et debuerant ista relinqui, et impensæ dari pauperibus. Nostri autem divites, sicut de Megaræ civibus dictum est, vivunt, quasi crastino morituri; ædificant, quasi semper victuri. O quam pessimum ordinem, id enim pessimum ædificare virtutes, quasi semper morituri simus; et vivere, quasi semper victuri. Sic enim consuleretur corporis sanitati, et impensis parceretur. Certe sufficebat ruitura domus hospiti ruituro; sicut mortale corpus factum est homini morituro. Quanta est insania, ruiturum mox hominem sic ædificare, quasi semper victurus esset? Præterit, inquit Apostolus, *figura hujus mundi (I Cor. vii):* et tamen sic volunt homines habitare in hoc mundo, quasi nunquam præterituri. At hic dicet quis: Cur ergo vos Cistercienses, quanquam reliquistis omnia, sobrietatem et paupertatem professi estis, tam sumptuosa et superflua construistis ædificia? Poteratis,

imo debueratis ista dimittere; et expensas pauperibus erogare. Quasi vero pro pauperibus ista non fiant.

Fiunt enim non solum pro pauperibus præsentis temporis, sed etiam longe post futuris. Sed minus simplicia, inquit, fieri poterant. Quid si tam sumptuosa necessaria erant? Neque enim si quid sumptuosum, statim et superfluum. Denique quid in eis curiosum; quæ ibi aut picturæ, aut sculpturæ, aut nihil sustinentes columnæ? Imo quid in eis non necessarium? Magna enim sunt, ut ubertas sperata fructuum simul potius reponatur, quam sub multis ædibus et custodibus dispergatur. Lapidea sunt, ut ruinis et incendiis, et cæteris periculosis casibus facilius resistatur. Hæc autem dico de ædificiis tantum, quæ victualibus repositoria sunt, et mensuram congruam non excedunt: in quibus non solum monachorum, sed pauperum et peregrinorum victualia reponuntur. Cæterum hæc nostra, meticolosa licet, excusatio nil habitura est momenti, nil allatura patrociniis illis de professione nostra, qui quasi pugnantibus cum divitiis, inexhaustis et occultis numerorum scaturiginibus, ædificant palatia pro hospitibus, mœnia pro muris, turres pro refectoriis, castra pro dormitoriis, templa pro capitulis, castella pro templis, villas pro grangiis. Sane merito a sæcularibus pro his excessibus subsannantur: quando poterat sine istis cœna fieri in refectorio, pauper recipi in hospitio, frumentum congregari in horreo, somnus capi in dormitorio, venia peti in capitulo, divinum officium in templo celebrari. Sed dicunt, non pro solis nobis hæc facimus, sed pro religiosis qui futuri sunt apud nos. Quasi vero non sufficiat diei malitia sua, nisi adjiciatur et sollicitudo de die non solum crastina, sed et post centum annos futura. Plane vivendum nobis est in nostro tempore, non in alieno. Satis magna est miseria, nos esse sollicitos de necessariis ætati nostræ sufficientibus; cur nobis imponimus onera futurorum? Satis magna charitas est, alterum alterius onera portare, quod solum de contemporaneis intelligi potest; neque enim alter est a me qui non est. Qui autem nondum est, non est.

Non ergo futurorum onera jubemur portare, sed solum præsentium, et nobiscum viventium: et utinam vel ista faceremus. Certe qui hoc faceret, teste Apostolo, legem impleret (*Galat. vi*). Quænam autem est charitas, non exaudire pauperem jam clamantem ad ostium, et extruere ædificium clamanturo: nihil dare jam esurienti, et reservare elemosynam nondum existenti: qui tamen quando erit, forte de his quæ præparas nil habebit? Tu enim præsentis exemplo stultæ parcimoniæ aures successorum tuorum ad non exaudiendum clamantes instruis; et unguis avarorum acuis ad tua rapiendum. Denique si pauperes sumus, et volumus credi, cur nos facimus divites æstimari? Ista quippe tanta

A ædificia licet pauperibus a nobis pauperibus fiant: difficile tamen creduntur esse pauperes, tanta in ædificiis impendentes. Difficilius autem creduntur ista pauperibus fieri, quæ non tam profutura sunt pauperum alimonie, quam divitum rapinæ. Licet enim hæc ipsa ædificia tum propter inhabitantium religionem, tum ob divini cultus celebrationem vere sancta sint; tamen quia nimis sumptuosa sunt, non tantam apud sæculares lucrantur reverentiam, quantam invidiam de nimia sumptuum quantitate. Certe templum Salomonis sanctum fuit et venerabile; tamen quia tam sumptuosæ facturæ fuit, et vasa tam concupiscibilia habuit, plus provocavit gentes ad suarum divitiarum rapinam, quam ad suarum cæremoniarum observantiam. Sed hæc dicta sint pro contemnendis magnis et pulchris ædificiis; quæ amatores suos multum impediunt ad obtinendam domum non manufactam æternam in cœlis, ubi modo gaudent animæ sanctorum. Gaudent, inquam, primo, sicut jam diximus, de sua triplici liberatione, deinde de sua triplici possessione: cujus prima pars est hujus æternæ domus jam evicta possessio. De qua hactenus dixisse sufficiat: quod superest, pro vitando tædio, sermoni alteri duximus assignandum.

#### SERMO XXIV.

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM II.

*Gaudent in cœlis animæ sanctorum* (65). Vulgo dicitur: Qui de suo prandio aliquid reservat, inde melius est, quando cœnat. Scilicet quod hac ipsa die anni præteriti de hac eadem antiphona specialis cantici dulcedine referta spirituale vobis prandium præparavi: et fortassis nec tam utile, nec tam acceptabile, quam oportuit, sed certe quantum utiliter a me parari potuit. Verumtamen in illo prandiolo minime vobis apponere volui illud minimum quod potui. Nam cum fere dimidium affatim suffecerit loco et tempori, totum apponere non utile judicavi. Illud quippe modicum, quod tunc fuit appositum, tam larga Domini benedictione multiplicatum est, ut ad instar illius refectionis evangelicæ, impletis convivantibus, fragmenta superfuerint (66). Quæ nunc juxta Domini præceptum, cum summa diligentia et gratiarum actione studui colligere: ut ex illis hodie cœnam vobis instruerem, præmisso prandio non minorem. Ad cujus cœnæ reverentiam, ne tanquam illotis manibus accedatis, pauca velut in ablutionem manuum censui perfundenda: *Gaudent in cœlis animæ sanctorum*, etc. Dixi vobis et jam audistis, quod duo cantica citharæ cœlestium ex hac nobis antiphona resonarent; videlicet canticum viæ, et canticum patriæ, canticum exsilii, et canticum regni; canticum militantium pro cœlorum regno, et canticum regnantium jam in cœlo. Ex his duobus primum, quod est canticum viæ, quod semper naturaliter habet præcedere, necesse habui primum vobis explicare.

(65) *Offic. Eccl.*

(66) Alludit ad factum Christi, *Joan. vi*.

Sequitur ergo, ut de secundo, id est de cantico patriæ verbum meum redimam : quippe ad ejus redemptionem promissionis vinculo jam ligatus. Et certe quod cum rubore fateor, consultius esset me nihil promisisse. Nam cum, ut ait quidam sanctus (67), nemo possit ructare quod non gustaverit, et juxta quemdam alium (68), grandes materias ingenia parva non sufferant ; quid de immortalis gaudii sanctorum disserere poterit mortalis homo, et præcipue peccator levioris scientiæ, gravioris conscientiæ? Proinde recurrendum mihi est ad illud salutare consilium beati Benedicti (69), videlicet ut quod minus habet natura possibile, rogemus Deum, dignetur nobis suæ gratiæ adjutorium ministrare. Rogandus autem est non solum a me, sed et a vobis : quia non tam mihi loquor, quam vobis.

Denique ista dicitur fuisse consuetudo beati Augustini, ut quoties sermonem faceret ad populum, si difficilis locus incideret, ad impetrandum congruum transitum prius preces populi postularet. Et vos igitur in causa simili adauctis votorum clamoribus, invocate pro me illius elementem potentiam, et potentem elementiam, qui fecit surdos audire et mutos loqui : quatenus verbi sui clave potentissima linguæ meæ vinculum resolvat ad gratiam, et cordis vestri ostium aperiat ad intelligentiam ; et nostræ simul omnium voluntatis ad obedientiam pessulum repellat. Alioqui frustra verbum de cælesti gaudio vel audit vel loquitur, qui cælestis regis imperio obedire dedignatur : juxta illam promissionem Domini comminatione mistam : *Si volueritis et audieritis me, bona terra comedetis. Quod si nolueritis etc., gladius devorabit vos. Os enim Domini locutum est (Isa. 1)*. Ubi manifeste ostenditur, quod refectionem bonorum cælestium nemo melius, imo nemo aliter aut mercari aut mereri potest, nisi per obedientiam præceptorum. Alioqui a gladio verbi Dei devorabitur, id est sententia damnationis æternaliter involvetur, et massæ perditorum insolubiliter incorporabitur : ut jam non magis deinceps damnationem possit evadere, quam cibus incorporatus de corpore exire. Quod autem ait, *devorabit*, significat totalem corporis et animæ perditionem. Quia quod devoratur, integrum absorbetur, non particulatim mordetur : sicut devoratur hæc a ceno, vel rana a lucio : sicut devorati sunt reprobi integraliter ab inferno. Optima autem ratio, quod *os Domini locutum est* : quasi diceret : Non os hominis, quod sæpe impune contemnitur ; sed os Domini, cui dicere facere est : cujus maledictio damnatio est perpetua et benedictio salus æterna. Os autem Domini recte appellari potest quilibet catholicus prædicator, quia divini verbi est prolator. Unde et illi dicitur a Domino : *Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris (Jer. xv)*. De talibus quoque dictum est : *Qui vos audit me*

*A audit ; et qui vos spernit me spernit (Luc. x)*. Ergo os Domini vobis loquitur, quando vobis loquimur : Nolite errare : non impune contemnemur, non frustra audiemur : aut de auditu nostro salvandi estis, aut damnandi de contemptu.

*Gaudent in cælis animæ sanctorum*. Triplex est in cælis animabus sanctorum materia gaudendi. Gaudent enim de liberatione sua, gaudent de possessione sua, gaudent de exspectatione sua. Gaudent de eo quod ereptæ sunt, de eo quod adeptæ sunt, de eo ad quod perventuras se certissime sciunt. Gaudent de malo quod jam non habent, de bono quod habituras se prævident. De singulis per ordinem videamus. Tria mala non habent animæ sanctorum corporibus exutæ, in quibus omnis humana miseria continetur. Jam enim peccatum nullum habent, jam dolorem nullum sustinent, jam periculum nullum timent. Jam solutæ sunt ab omni nexu culpæ, ab omni sensu pœnæ ; a metu et periculo utriusque. His autem tribus malis nunquam carere poterant, dum in corporibus erant. Nam sine primo et tertio nemo vivit hominum, sine secundo nemo sanctorum. De primo habes : *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est (I Joan. 1)*. De tertio : *Qui stat videat ne cadat (I Cor. x)*. Quod si omnes stantes cadere possunt, ergo omnes in periculo sunt. De secundo dixit Jesus discipulis suis : *Amen dico vobis, quia plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit, etc. (Joan. xvi)*. Hoc proprie sanctis dicitur, a quorum salutari et temporali tristitia iste mundus excipitur, et ideo excluditur ab eorum lætitia sempiterna. *Corpus ergo quod corrumpitur et aggravat animum et terrena inhabitatio, quæ sensum deprimit multa, id est varia et mutabilia cogitantem (Sap. ix)*, probat nos sine peccato non esse, quia illud unum quod est necessarium, non semper cogitemus. Quod autem *in multis offendimus omnes (Jac. 3)*, et quod *dum sumus in corpore peregrinamur a Domino (II Cor. v)*, demonstrant nos sine dolore esse non debere. Quod vero *Non est colluctatio nobis adversus carnem et sanguinem, subauditum, sed etiam adversus principatus et potestates, contra spiritualia nequitiae in cælestibus (Ephes vi)*, significat nos sine periculo esse non posse : et de nobis semper timendum esse. *Beatus enim homo, qui semper est pavidus (Prov. xxviii)*. Alioqui qui peccatum habet, et inde non dolet, nec principium habet justitiæ. Qui autem periculum suum videt, et inde non timet, nec principium habet sapientiæ. Nam porta justitiæ dolor est culpæ : et *initium sapientiæ timor Domini (Psal. cx)*. Sicut autem peccatum justissima causa dolendi est, sic periculum causa timendi.

Hæc tria mala sanctos omnes militantes in corpore comitantia, significant tria Ecclesiæ sacra-

(67) S. Bernard.

(68) S. Hieron.

(69) In Prolog. Regul.

menta, ad eorum significationem simul et cautionem instituta, quæ sunt pedum ablutio, cineris impositio, aquæ benedictæ aspersio. Horum primum a Domino institutum est, duo sequentia ab Ecclesia. In ablutione pedum significatur, quod quandiu super terram vivimus, aliquid de pulvere peccati contrahimus, a quo sanari necesse habemus. Unde hæc institutio magis a monachis frequentatur, quam ab aliis; videlicet ad significandum, quod quamvis mundum reliquerint, quamvis omnibus renuntiaverint, quamvis communem aliorum vitam transcenderint, tamen dum in corpore sunt, sine omni peccato esse non possunt; et ideo si lavari volunt a Domino, oportet ut laventur alter ab altero; id est ut alter dimittat alteri, quod adversus eum habet: alioqui juxta parabolam de servo nequam (*Matth. xviii*), sic et Pater cœlestis faciet illis, nisi remiserint unusquisque fratri suo de cordibus suis. Igitur hoc sacramentum ad tria institutum est: ad mysterium, ad remedium, ad exemplum. Ad significandum peccatum per sordes pedum, quæ vix a pedibus abluuntur. Ad fraternæ charitatis remedium per ablutionem mutuam; ad humilitatis exemplum nobis a Domino relictum, quod et in flexione genuum demonstratur. Hanc autem pedum ablutionem voco sacramentum, quod sacræ rei signum est. Significat enim duas virtutes maximas, primam et postremam, humilitatem et charitatem, quæ sunt omnium bonorum  $\alpha$  et  $\omega$ , principium et finis. Nam ab humilitate inchoatur omne bonum, in charitate consummatur. Idecirco et ista sacramentalis pedum ablutio non incongrue mandatum antonomastice appellatur, scilicet quasi mandatum mandatorum. Unde et cæterorum consummatio, post alia omnia a Domino traditum est, non solo verbo datum, sed exemplo ipsius commendatum. In quo quodammodo visibiliter expressa est divinæ majestatis humilitas, et pietas Patris. Hujus mandati dulcedinem et efficaciam optime noverat beatus ille Thomas Cantuariensis archiepiscopus, qui singulis noctibus XII fratribus flexis genibus propriis manibus pedes lavabat et tergebat; plorans per singulos; vel pro recompensatione talis obsequii preces a singulis expetebat. Quisquis autem lavat pedes alteri, vel lavatur ab altero, et non dimittit ex corde fratri veniam deprecanti, sic est inter fratres suos, sicut fuit Judas inter apostolos, quem nec ipsa magistri charitas et humilitas provocare potuit ad depositionem rancoris in animo præconcepti. Inde cineris impositione significatur, quale peccato stipendium debetur, videlicet necessitas moriendi et combustio ignis. Sicut enim lignum inutile debetur igni, sic peccatum combustioni. Et sicut ignis desinit necessario in cinerem, sic peccatum in mortem. Unde: *Stipendium peccati mors* (*Rom. vi*). Ideo peccatori cinis imponitur, ad habendam mortis memoriam, et ad revolvendum

A semper in pectore ignis gehennalis vindictam. Unde illi dicitur: Memento homo, quia cinis es, et in cinerem reverteris (*Job xxxiv*). Ideo etiam apud philosophos, prima, ut ait Basilius, definitio philosophiæ est meditatio mortis. Hujus sacramenti primum nobis exemplum dedit Job, qui pœnitentiam egit in favilla et cinere. Porro utilitatem memoriæ mortis brevissime et plenissime definivit, qui dixit (70): « Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum. » Ideo beatus Germanus Antissiodorensis episcopus, ut hanc memoriam jugiter haberet in corde, cinerem comedebat, et in cinere dormiebat: ut etiam ad litteram impleteret illud Davidicum: *Cinere tanquam panem manducabam, et potum meum cum fletu miscebam* (*Psal. ci*). Quid hic dicunt Christiani nostri sæculi, et præcipue sacerdotes et clerici, qui se non incinerant, sed balsamant; qui non plangunt, sed plaudunt; qui non in sacco et cilicio dormiunt, sed in purpura et bysso lasciviunt? O honor populi Christiani, ubi es?

In aspersione aquæ benedictæ significatur, semper nobis venire obvios invisibiles inimicos. Unde et ad primam intrantes ecclesiam, et post completorium exeuntes de illa nos aspergimus, significantes, quod sive vigilemus, sive dormiamus, semper et ubique adversarios nostros offendimus paratos ad nocendum. Quid hic dicent filii diffidentiae, qui nec Deum timent, nec hominem reverentur: qui semper in stolidâ securitate sunt, quasi operam sanctorum habeant, qui tuta omnia putant, cum ubique hostes lateant in insidiis? O stulti et cæci filii sæculi, qui ponunt fortunæ mensam, fortunatos se arbitrantur, si semper paratum habeant ad caput cœnophorum cum scypho, non urceolum aquæ benedictæ cum aspersorio: qui pericula proxima non vident; aut si vident, non timent, non cavent; periculose dormientes in mediis serpentibus, et perniciose cum hostibus fœdus incuentes. Hinc est enim, quod illos incautos et securos toties mordet nunc hypnale luxuriæ, nunc prester superbix, nunc hemorrhoidis iracundiæ, nunc elationis pareas, nunc detractionis scorpio, nunc lethalis odii basiliscus. Contra morsus hujusmodi serpentium, contra assaultus istorum hostium, data est nobis aquæ benedictæ aspersio, non solum in mysterium, sed etiam in adjutorium. Aquam enim benedictam valde timent dæmones; non quia aqua est, sed quia benedicta est; quia invocatio divini nominis super eam facta est, cum terribili memoria judicii super eos venturi. Magis autem timent virtutes ipsas, quæ per aquam benedictam significantur: in quarum significatione aqua ipsa exorcizatur. In aqua enim benedicta tria sunt, aqua, et sal, et invocatio divini nominis. Aqua significat timorem, sal discretionem, invocatio fidem vel orationem. Timor enim cupiditatis æstum refrigerat, discretio cum cæteris virtu-

(70) Hieron. ep. ad Cyprianum.

tibus saporem præstat, fides vel oratio impetrat. Aqua sine sale est timor sine discretionem. Timor indiscretus est, quando magis timeatur homo quam Deus; vel quando timetur sine spe. Timendum est enim in spe, et sperandum cum timore. Sed nec timor nec spes prodest, vel potest aliquid sine fide. Fides autem quidquid potest, in Dei nomine potest: et ideo duobus prædictis adjungitur divini nominis invocatio.

Hæc sunt arma potentia Deo, quibus resistendum est diabolo, nobis adhuc positis in agone, et in ambiguo certamine, dubia pendente victoria, et huc atque illuc spe inclinata. Sed jam istis armis animæ sanctorum corporibus exutæ non indigent, quæ periculum nullum timent. Merito ergo gaudent in cœlis, liberatæ non solum a malis omnibus, sed etiam a causis malorum. Emundata est in eis omnis macula, abstersa omnis molestia, exclusus omnis timor, omne periculum transcendens, avulsæ ab eis tentationes, nec potest in eos inimicus suæ malitiæ jacula contorquere. Unde dicunt Deo exultantes: *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium (Psal LXV)*. Quod est dicere: O Domine, omne genus tentationis, te auxiliante, evasimus: aquam timoris et tribulationis et corruptionis, te navigante, tranavimus; ignem concupiscentiæ, et ignem pœnæ, te afflante, transilivimus: et educti sumus in refrigerium, id est in locum securissimum: ubi jam nec culpa maculet, nec pœna sauciet, nec periculum terreat, aut conturbet. Hoc triplex gaudium animarum de triplici liberatione Psalmista his verbis declarat: *Convertere, anima mea, in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi. Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu (Psal. cxiv)*. Vox est animæ sanctæ de ergastulo carnis eductæ, quasi dicentis sibi: Anima mea, considera, mensura requiem tuam: tuam dico, non quam acquisisti merito tuo, sed quam meruisti ex Dei dono. Et hoc est, quod sequitur: *Quia Dominus benefecit tibi*: id est quia Dominus hanc requiem dedit tibi. Quam vero requiem dederit ei, declarat dicens: *Quia eripuit animam meam, etc.* Eripuit animam a morte, id est a peccato, quod est animæ causa moriendi: oculos a lacrymis, id est sensus ab omnibus molestiis, quæ sunt oculis causa languendi: pedes meos a lapsu, id est affectus meos a periculoso carnis lubricæ comitatu, quæ est affectui causa relabendi. Vel sic: Eripuit animam meam a morte, id est ab æterna damnatione; oculos meos a lacrymis, id est a pœnis purgatorii, quæ sic lavant delicta in futuro sæculo, sicut lacrymæ in præsentem, licet acrius: pedes meos a lapsu, id est ab omni periculo et relabendi metu. Et nos si volumus ad hoc primum gaudium animarum de triplici ereptione pervenire, oportet ut in præsentem evitamus eripi a morte peccatorum, a lacrymis dolorum, a periculo lapsuum. Quarum ereptionum prima acquiritur per confessionem et pœnitentiam, secunda

A per securitatem conscientie et patientiam, tertia per timorem et cautelam. Nam omnia in confessione lavantur, et pœnitentia liberat a morte. Illa est peccatorum ablutio, ista est prima mortuorum resurrectionis. Porro secura mens quasi jure convivium; et patientia cuiusvis dolori remedium est. Duo enim sunt dolorum genera: est dolor cordis, est dolor corporis. A primo eripit secura conscientia, a secundo patientia. Secura vero conscientia in duobus consistit: in purgatione peccati de præterito, et firmitate propositi de futuro. Qui purgat peccata præterita, et non proponit et satagit, ut caveat futura, securus est a tergo, sed non ab ante. At qui habet firmum propositum de cavendis futuris, sed non dolet de perpetratis, quasi munitus et securus est a pectore, sed inermis a tergo relinquitur. Qui vero pro commissis conterit cor suum, et affligit corpus suum, et insuper ad cavenda futura firmum habet propositum: ex omni parte securus est. Patientia vero quasi murus ferreus est, cuiusvis doloris gladio impenetrabilis. Qui autem timidus et cautus est, non facile periculum potest incurrere. Nullo autem modo melius cavere possumus periculum, quam fugiendo locum periculosum, scilicet mundum. Sed quomodo mundum fugere possumus, quandiu in mundo sumus? Audi quomodo: *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me (Matth. xix)*. Item audi alium modum fugiendi mundum: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt (I Joan. iii)*. Igitur tria sunt genera fugiendi mundum. Primi abrenuntiant mundanis rebus, sed non desideriis: secundi desideriis, sed non rebus: tertii rebus et desideriis. Primi mundum fugiunt corporaliter, secundi mentaliter, tertii dupliciter, id est mente et corpore. Primi sunt falsi claustrales, secundi boni sæculares, tertii boni claustrales. Primi ignem fugiunt, et in sinu suo ignem abscondunt: secundi pendulo gradu stant in sublimi, quasi funambuli: tertii via recta et regia incedunt exonerati et securi. Propter hanc duplicem fugam credo in Canticis canticorum secundum beatum Gregorium hoc verbum *fuge* bis esse positum, ubi dicitur: *Fuge, dilecte mi, fuge (Cant. viii)*. Quasi diceret: Fuge corde, fuge corpore: fuge interiorius, fuge exteriorius. Unde Philosophus: *Fuge multitudinem, fuge paucitatem, fuge etiam unum*. Et vox ad Arsenium: *Arseni, fuge homines et salvaberis*. Porro, ut ait Sapiens, dormire non debet de fuga cogitans. Hoc dico propter quosdam mihi cognitos, qui fugere quidem jam ab olim proposuerunt; nescientes miseri, quod mors ex improvise adveniens nulli dat inducias fugiendi: teste illo Chrysauro, qui moriens inducias vel usque mane petiit et repetiit, sed non accepit. Et hæc dicta sint de primo gaudium animarum sanctorum, quod habent ipse de liberatione sua. Jam ad secundum quod habeat de possessione sua, stylus noster vertendus est:

sed quia jam hora præterit, hoc in aliud tempus A reservemus.

## SERMO XXV.

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM III.

*Devota sanctorum fides, Invicta spes credentium, Perfecta Christi charitas, Mundi triumphat principem* (71). Omnis rationalis creatura finaliter ad regnandum creata est, formaliter ad pugnandum. Dominus enim quasi vir pugnator, cujus nomen omnipotens, Dominus fortis et potens in prælio, creavit eam ad imaginem et similitudinem suam, ut pugnaret, et vinceret, et regnaret. Nam regnare non potest, nisi prius vicerit, nec vincere nisi pugnaverit. Sine pugna enim nulla victoria, sine victoria nulla corona. Non enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit. Hinc est, quod hoc nomen militia commune est omni rationali creaturæ, tam angelicæ quam humanæ. *Facta est, inquit, cum angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum* (Luc. II). Hoc de bonis angelis. De malis est illud: *Adoraverunt omnem militiam cœli* (IV Reg. XXI). Id est omnem aeriæ potestatem. De hominibus est illud: *Militia est vita hominis super terram* (Job VII). Sive juxta aliam litteram, *tentatio*, quod ad eundem sensum reducitur. Ubi enim tentatio, ibi impugnatio, ibi pugna, saltem ex parte impugnantis. Ubi pugna, ibi militia, id est servitus pugnæ. Militare enim est servire ad pugnandum. Est autem servitus bona, est et servitus mala. Nulla servitus melior, quam servire Deo, cui servire regnare est. C Servit autem Deo, qui justitiæ servit, qui justitiam servare præcepit; servantibus eam præmia, non servantibus supplicia servat æterna. Nulla pejor servitus, nulla turpior, quam servitus peccati: cui servire perire est. *Anima enim quæ peccaverit, ipsa morietur* (Ezech. XVIII). Nulla miserior servitus, quam servire diabolo; cui servit omnis peccato serviens. Qui facit peccatum servus est peccati. A quo enim quis victus est, hujus et servus est. Hinc Deus dicitur Deus Sabaoth, id est militiarum, sive exercituum, quia illi militant et in cœlis omnes sancti beatorum spirituum ordines, et in terris omnes chori et acies electorum. Unde: *Quid videbis in Sunamite* [melius *Sulamite*] *nisi choros castrorum?* (Cant. VII.)

Duo sunt autem, quæ legitimam militem faciunt, tam corporalem, quam spiritualem, electio scilicet et sacramentum. Qui enim non electus seipsum militiæ ingerit, in se gladium provocat, quem propria temeritate usurpat: et ut ait auctor ille Romani maxime eloquii, non miles, sed sicarius recte nominatur. In scripturis enim antiquorum latrones et sicarii dicuntur, quicumque lege non præcipiente arma tractant. Arma namque quibus lex non utitur, legem impugnant. Cato militem non dicit, nisi qui sacramento ad militiam jam consecratus est. Unde filium suum monet in

epistola, ne prælium incat. Negat enim jus esse cum hoste pugnare ei, qui miles non sit, id est electus et consecratus. Oportet enim militaturum prius eligi, deinde electum ad militiam sacramento astringi. Julianus Frontinus ait, Lucio Planco et Caio Varrone consulibus, milites primo jurejurando factos esse: antea enim sacramento tantummodo a tribunis cogebantur. Conceptio sacramenti, ut ait Vegetius, hæc est: Jurant milites per Deum Patrem, et Christum filium ejus, et Spiritum sanctum, et per majestatem principis, quæ secundum Deum humano generi diligenda est et colenda, se strenue facturos omnia, quæ præceperit princeps: nunquam se deserturos militiam, vel mortem recusaturos pro republica, cujus sunt milites. B Igitur legitima militia est, ut eam breviter describamus, juventutis electio voluntaria, et jurata servitus ad defensionem reipublicæ perpetuo suscepta. Hæc descriptio militiæ convenit tam angelis, quam hominibus. Omnes enim electi sunt in Christo ante mundi constitutionem; omnes etiam juvenes sunt, strenuitate magis officii, quam ætate corporali. Omnes etiam voluntarie serviunt, non coacte, libertatem arbitrii sui ad serviendum justitiæ per gratiam inclinantes. Eorum etiam servitus jurata est, id est inviolabili proposito confirmata. Inviolabili dico in angelis, ut violari non valeat: in hominibus, ut violari non debeat. Hanc servitatem juraverunt angeli sancti publice in conspectu Dei, et ejus adversarii Satanae; quando illo cum suis satellitibus contra Deum superbiens, et ab ejus justissimo et beatissimo famulatu et obsequio deficiente defectu spontaneo, et non coacto, firmiter ipsi in humilis obedientiæ proposito voluntarie perstiterunt; et mox in eadem feliciter a Deo remunerante confirmati sunt. Timuerant enim, et territi purgati sunt. Hanc eandem servitatem jurant omnes Christiani, cum baptismi sacramentum suscipiunt. Quomodo igitur princeps hujus mundi illis militibus habet fidem, quos videt domino suo, cui, ut cætera taceam, etiam sacramento militiæ alligati sunt, fidem debitam non servare? Non est, quo se vertat impius, qui hominem Deo præfert. Nequaquam fidem secundam servabit, quæ primam fecit irritam. Defensio reipublicæ defensio est justitiæ. Respublica est res populi. Maxime autem res publica est, quæ toti populo communiter necessaria est, et ab omni populo communiter, et si fieri potest, æqualiter amanda. Quid tam necessarium omni populo, quam justitia? Hæc est res, qua omnibus in præsentem utendum est, in futuro fruendum. Utendum illa per exercitium virtutum, et per desiderium implendæ justitiæ: fruemur ea per satietatem impletæ. *Beati enim qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur* (Matth. V). Vere ipsi, et ipsi soli. Justitia namque perpetuus cibus est, et immortalis,

et qui solus implere possit humanæ cupiditatis infernale barathrum, id est latam et profundam voraginem in immensum patentem. Hostes publici sunt hostes justitiæ, id est omnes dæmones impugnatores hominum, et omnes homines coadjutores dæmonum in peccato: qui omnes facti sunt in adiutorium filiis Lot.

Hæc servitus perpetuo suscipienda est, et nunquam deserenda; sicut non solum Ecclesiæ fidei professio; sed et ipsius particularis militiæ sacramenti conceptio docet, et ordinationis in militem solemnibus consuetudo, quæ talis est. Eo die quo quis militans cingulo decoratur, ecclesiam solemniter adit, missam audit, gladioque superposito et allato, quasi celebri professione facta seipsum altaris obsequio devovet, et gladii, id est officii sui jugum Deo spondet famulatum. Isti ergo deinceps pro Ecclesia plurimum, contra eam nihil licet. Non enim minus facit quam monachus vel abbas, vel episcopus, qui schedulam offert. Igitur usus militiæ ordinatæ est tueri Ecclesiam, impugnare perfidiam, sacerdotium venerari, pauperum injurias propulsare, pacare provinciam, pro fratribus, ut sacramenti conceptio docet, fundere sanguinem, et si opus est animam ponere. Igitur hoc nomen *militia* in hominibus nomen est laboris pariter et honoris: in dæmonibus vero est nomen laboris tantum; in angelis sanctis honoris tantum. Horum namque militia nil aliud est, quam triumphus: quia sine labore militant, sine difficultate pugnant, sine lassitudine ministrant: quippe qui nullo gravantur corruptionis onere, et de Dei semper visione lætantur; quem videre vivere est, vigere, vincere et triumphare. *Factum est prælium*, inquit, *in cælo; Michael et angeli ejus præliabantur cum dracone; et draco pugnabat et angeli ejus et non valuerunt, nec inventus est eorum locus in cælo* (Apoc. xii), scilicet ut possent expugnare electos, quamvis impugnare non cessent. Nam et si aliquando labuntur in culpam, hoc ipsum eis proficit ad cautelam. Bene ergo dictum est: *Militia est vita hominis super terram*; quia quandiu sumus in corpore, et peregrinamur a Domino, non possumus esse sine isto adversario. Fixum est, semel locutus est Deus ad serpentem. *Inimicitias ponam inter te et mulierem: et inter semen tuum et semen illius* (Gen. iii). Inimicitia istæ immortales sunt discordiæ implacabiles. O quam vehementer erravit olim Carpocrates hæreticus! Catharorum, qui dicuntur Gnostici, dux, dicens omnem hominem qui ad perfectionem sui mysterii, seu potius sceleris pervenire volebat, non aliter effugere posse hujusmodi principes scilicet dæmones, vel declinare, nisi per quædam facinora, quæ ipse statuebat, solverentur. Hujus autem erroris tenebras prius sparserant quidam philosophi, quos Porphyrius Platonicus sequens dicebat, bonum Deum seu ingenium non posse inveniri in homine, nisi ante malus fuerit placatus.

(72) Epist. ad Rustic.

Idem tamen sibi ipsi contrarius cavendam esse dæmonum societatem testatur: nimirum inter vitium sacrilegæ curiositatis et philosophiæ professionem, cui contrariam esse hanc societatem sentit, alternantibus sententiis fluctuans. At audiendus sanctus Petrus dicens: *Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret: cui resistite fortes in fide* (I Petr. v). Et Jacobus: *Resistite diabolo, et fugiet a vobis* (Jac. iv). Resistite dicit, non autem, eum placate, ei consentite; nam si ei consenseritis, victi eritis. Cum ergo diabolus nobis semper implacabiliter adversetur, ei semper debemus resistere, et nunquam ejus voluntatem faciendo placare; quod est facere placetas reginæ cæli, ut est in Jeremia (cap. vii). Quanto enim magis sic eum placaverimus, tanto magis Deo displicebimus, et tanto graviora supplicia luenus. Sed quomodo ei resistemus? Resistite ei in fide, ait Petrus. Nihil fortius fide, per quam de diabolo triumphatur. *Quæ est victoria, quæ vincit mundam, nisi fides nostra? Quis est autem qui vincit mundum, nisi qui credit, quod Jesus est Filius Dei?* (I Joan. v.) Sancti per hanc fidem vicerunt regna (Hebr. xi).

*Devota sanctorum fides,  
Invicta spes credentium;  
Perfecta Christi charitas,  
Mundi triumphat principem*

Fides tamen sine operibus otiosa est. Fides autem otiosa nihil vincit, quia nihil agit. Imo non solum otiosa est, sed etiam mortua. Vita fidei est dilectio operans. Nunquam amor Dei est otiosus. Operatur enim magna, si est; si vero operari reauit, amor non est. Fides autem sine dilectione operante otiosa et mortua ideo non vincit, quia nec pugnat: aut si pugnat, quasi aerem verberans, non quasi hostem vulnerans; nec se ab hoste liberans. Pugnant quasi aerem verberantes Pharisei, qui dicunt, et non faciunt; delicati magistri, qui pleno ventre de jejunii disputant; qui manus dantes impudicitæ castitatem prædicant. Similiter pugnant auditores seduli verbi Dei, sed non factores strenui. In talibus fortis armatus custodit atrium suum; et ideo in pace sunt omnia quæ possidet; quia nullus ei resistit, quandiu peccator, qui ab eo per solum consensum prostratus est, non adjicit ut resurgat: quod si facere, fortior illo esset. Victorem a victo superari sæpe vidimus. Vulgo dicitur: Fortis est, qui prosternit; sed fortior est, qui resurgit. Unde beatus Hieronymus (72): *Nihil Christiano fortius, qui vincit diabolum; nil imbecillius, qui a carne superatur*. Unde Apostolus pugnam quæ est inter nos et diabolum luctam appellat, dicens: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem; sed adversus principatus et potestates tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus* (Ephes. vi). Ab arte luctandi est illa perelegans comparatio Sapientis: « Quemadmodum, inquit, non magnus lu-



ciator est, qui omnes nexus diducit, quorum rarus est usus; sed qui in uno aut in altero diligenter se exercuit: non enim refert, quam multa sciat, si sciat quantum victoriæ satis est: ita plus prodest, si pauca sapientiæ præcepta teneas, sed illa in promptu et in usu tibi sint, quam si multa didiceris, sed illa non habeas ad manum. » Nihil verius dici potuit. Enimvero diabolus nexus vitiorum contra virtutes luctantium ex seipso didicit, quia omnes invenit. Unde et mille nocendi artes habere dicitur. Verumtamen in tribus maxime se solet exercere: *In concupiscentia carnis, in concupiscentia oculorum et superbia vitæ (I Joan. II)*. Omne quod in mundo est, id est quidquid a dilectoribus mundi diligitur, est hoc aut illud. Sunt enim in mundo multæ tribulationes et angustiae, sed non diliguntur. Ecce quibus luctandi nexibus se exercet princeps mundi; luxuria, avaritia sive curiositate, superbia. Nam concupiscentia oculorum tam avaritiam quam curiositatem designat. Superbia in Genesi designatur per pectus serpentis, luxuria per ventrem secundum LXX qui, ubi habemus *supra pectus tuum gradieris, dixerunt, pectore et ventre reperi (Gen. III)*: curiositas sive avaritia significatur in eo, quod sequitur: *Terram comedes*. Nam qui terram manducat, profunda et tenebrosa penetrat: sic et curiosus. Et qui terram comedit, semper ei restat, quod manducare possit: sic et avarus nunquam impietur pecunia, sed

*Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.* (OVID)

Aliquando hæc omnia solo cupiditatis nomine designantur, ut cum dicit Apostolus: *Radix omnium malorum est cupiditas (I Tim. VI)*: aliquando nomine superbiæ, ut cum dicitur: *Initium omnis peccati superbia (Eccl. X)*. Unde Rabanus super Ecclesiasticum: « Cupiditas et superbia non duo mala sunt, sed unum; a quo omnia trahunt initium. » Tentator de his omnibus tentavit primum Adam, et vicit: tentavit secundum, et victus est. In primo nexu fortis est, in secundo fortior, in tertio fortissimus. De primo est illud: *Virtus ejus in lumbis ejus; et fortitudo ejus in umbiculo ventris ejus (Job XL)*. Lumbi et umbilicus libidosorum dicuntur esse diaboli, quia pro diabolo contra ipsos faciunt, et eorum animas nexu delectationis illicitæ prosternunt. Nihil illo Christiano imbecillius, qui sic a carne sua superatur. In illa lucta Antheus vincit Herculem, id est libido animum ad cætera fortem. O quanta fortitudo diaboli in hoc nexu luctandi! Hic enim nexus Samsones effeminat, Salomones infatuat, Hercules inflammat, Martes catenis ligat, Joves in boves mutat. Unde Hieronymus: « Nunquam in præterita castitate confidas. Nec Samsone fortior, nec Davide sanctior, nec Salomone sapientior esse potes. » De secundo nexu avaritiæ est illud Apostoli: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationes et in laqueum diaboli, etc.* Et mox: *Radix enim omnium malorum est cupiditas (I Tim. VI)*. Magna valde vir

latus diaboli in hoc nexu, qui laqueus ejus est, et radix omnium malorum. Multi in primo nexu victores exstiterunt, qui in isto victi sunt. Hic nexus Judam laqueo suspendit, Achan lapidavit, Ananiam et Sapphiram verbi apostolici gladio peremit.

Avaritia duos dentes habet, quibus omnia devorat: immoderatiorem appetentiam alieni, et tenacior custodiam sui. Immoderatus appetit, qui quod deest, legem necessitatis et usus excedens, exposcit. Tenentur avidius, quæcunque usui subtrahunt. Cupiditas est, ut aiunt sancti, amor eorum, quæ quis amittere potest invitus. O quam late spargitur laqueus iste! quantos involvit et implicat nexus iste! hodie sic omnes post divitias currunt, ac si ibi laborum requies, dolorumque solatium inveniri possit; ac si naufragi de profundo facilius emergant, et evadant, si prægrandi sarcina onerentur. Quis ulcerosus spinas unquam congescit, ut super eas mollius quiesceret? Hic tamen laqueus maxime publicanos et officiales involvit, quorum omnium cæterus a maximo usque ad minimum, concussioni potius quam justitiæ vacat, et tam in populum debacchantur; ut quod reliquit unus, alii non morentur auferre: ac si ad hoc instituti sint, ut residuum locustæ comedit bruchus. Unde quoque plura in se coacervant officia, licet quod ab uno non accipit, ab alio trahat. Locusta bruchus est, antequam alas habeat, alis succrescentibus cum volitare cœperit vocatur athelebs, cum autem plene volaverit, iterum efficitur locusta. Sic in officialibus idem est bruchus et athelebs et locusta; quia propinquus et remotis nocet publicanus, id est minister publicus. Sic appellari potest omnis curiæ officialis. Hunc sic describit Laurentius Mediolanensis episcopus. Publicanus est caput rapinæ, lex violentiæ, prædo sine pudore, medicus exterminus, immanior furibus. Nam fur timens delinquit, hic autem confidenter: fur laqueos legis timet, hic quidquid fecerit legem vocat. Quis autem iniquior? Qui verbis justitiæ justitiam damnat, et armis innocentiae spoliat, vulnerat, et occidit innocentes, hic lege legem perimit: et dum alios urget ad legem, exlex est. Nam sicut prætor etiam cum inique decernit, jus dicit, habito respectu non ad id quod facit, sed ad id quod facere debet: sic publici officiales etiam cum delinquant, jus se dicunt implere. O quam venerabile esset prælatorum et principum nomen et officium! si tanta impleretur sollicitudine, quanta petitur ambitione. Certe diligerentur ut patres, timerentur ut Deus, colerentur ut sancti; si exactionibus parcerent, et projicerent ex animo, quidquid provenit ex calumnia, nec omnem quæstum pietatem æstimarent. Quis autem pecuniam vel, aureum, vel argenteum, sine sordidatione digitorum, tractavit diutius? At ex ea minus sordet manus, quam animus. Tertius nexus diaboli superbia est. Ipse quoque est rex super omnes filios superbiæ, ut ait Job (*cap. XLII*). Superbia est amor propriæ excellentiæ. Hanc sicut

et cupiditatem semper comitatur stultitia : quæ suadet adamari, et quæri, quod teneri non potest. Stultitia vero, ut ait Augustinus, est eorum quæ scienda sunt ignorantia vitiosa. De superbia nascitur ambitio, id est potentia et honoris cupiditas. Quem mihi dabis, qui non velit vel unum potentia anteire? Maxime vero in curiis potentum inveniri solent potestatum aucupes, et honorum proci. Invenitur plerumque et in claustris sub tunica poenitentis regius animus. Ad Ezechiam regem olim nuntii regis Babylonis cum muneribus accesserunt, et Ezechias rex pius in adventu eorum lætatus est : *Et ostendit eis domum aromatum, et aurum, et argentum, et pigmenta varia, unguenta quoque et omnia quæ habere poterat in thesauris suis (IV Reg. xx)*. Tunc imprudenter quisque exultat, cum a nuntiis regis Babel, id est confusionis, sollicitatur : quia hi tanquam hostes suspecti habendi sunt et timendi, etiam cum dona ferunt (73). Qui ergo aromata bonorum operum, virtutis aurum, argentum eloquentia, orationum pigmenta ostentat, et si qua in thesauris bonæ conscientia sunt reposita; pro certo sciat, quod omnia quæ militare videntur ad gloriam, stipendium confusionis et mortis acceptura sunt. Quæcunque enim ostentationis gratia fiunt, proficiscuntur in mortem. Sicut mel voluptatis, ita et fermentum superbiae adoleri prohibetur in sacrificio Domini. Igitur contra hos tres nexus vitiorum alii tres virtutum nobis perdiscendi sunt; per quos ab his absoluti et liberi evadamus. Contra nexum luxuriæ est illud Domini : *Sint lumbi vestri præcincti (Luc. xii)*. Contra secundum est illud : *Beati pauperes spiritu (Matth. v)*. Et illud : *Nolite cogitare de crastino (Matth. vi)*. Et illud Apostoli : *Nihil intulimus in hunc mundum; haud dubium quin nec auferre quid possumus (I Tim. vi)*. Contra tertium est illud : *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde (Matth. xi)*.

Præcingere lumbos est carnem macerare. Nam sine castigatione carnis nemo potest diu possidere vas corporis sui in sanctificatione et honore. Ideo maceratio carnis præcinctio lumborum dicitur, quia semper castitatis præambula est, sicut libido gulæ. Paupertas spiritus est amor voluntariæ paupertatis propter vitam æternam in corde conceptus, et opere susceptus. Humilitas cordis est amor propriae subjectionis, nec dominationis alienæ appetens, juxta illud Petri : *Servi, subditi estote dominis (I Petr. ii)*. Beati qui subjectione continua gaudent, et alicui in vita præesse refugiunt. Primum pertinet ad sanctorum fidem devotam, secundum ad eorum spem invictam, tertium ad perfectam ipsorum charitatem. Fides devota est, quæ plus carnem macerat quam jubetur. Parum enim devotus est, qui non amplius jejunit, orat, aut laborat, quam ei præcipitur. Virgo Genovefa ab anno 15 bis tantum in hebdomada consensit solvere jejunium, Dominica scilicet, et quinta feria. A vino et omni liquore in-

(73) VIRG., *Æneid.* II, v. 49.

ebriante tota vita sua abstinuit. Quinquaginta annis sic vixit. Dehinc suadentibus episcopis piscem et lac edere cœpit, sed semper cum fletu. Devota fides ejus hanc ei injunxerat poenitentiam. Beatus Arsenius dicebat sufficere monacho unam horam dormire. Publius monachus, ut in *Vitis Patrum* legitur, decem diebus continuis ad orationem stetit, et dæmonem familiarem, quem Julianus Apostata mittebat in Occidentem, transire non sivit. Noster legislator sanctus Benedictus nudum se projecit inter urticas et vepres : ubi diutissime et molestissime volutatus est, ut carnem scaberet male prurientem; sic devotio fidei semper plus facit, quam ei possit præcipi. Invicta spes sanctorum bona sempiterna firmiter et secure exspectans, et ardentem desiderans, omnia bona temporalia tam facile contemnit et deserit, quam pro nihilo ducit respectu æternorum, quorum desiderio jam inhæsit. Perfecta Christi charitas animam pro Christo sive pro fratribus ponit, et nil sibi intolerabile præter Christi carentiam reputat. Charitas patiens est, benigna est. Multi in carnis cruciatibus per defectum charitatis Dei omnia patientis elisi sunt, qui duobus primis assultibus luxuriæ vel avaritiæ elidi nequiverant. At *fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio (Cant. viii)*. Dura sicut infernus dicitur, quia omnia suffert, omnia sustinet. Omnia suffert, quæ crudeliter inferuntur; omnia sustinet, quæ fideliter promittuntur : *Usque in tempus sustinebit patiens, et postea redditio jucunditatis (Eccli. i)*. Primum, id est carnem macerare, pertinet ad virgines; secundum, id est omnia relinquere, ad sanctos confessores; tertium ad sanctos martyres, id est omnia pro Christo infatigabiliter tolerare. O quam devota fides fuit in sanctis virginibus, quæ sic carnis voluptatibus viriliter restiterunt! quam invicta spes fuit in sanctis confessoribus, cum sic inmundum et omnia quæ mundi sunt, pro nihilo duxerunt! quam perfecta charitas fuit in sanctis martyribus, qui tantis vexati suppliciis, tam fortiter in agone certaminis perstiterunt. Sic ergo :

*Devota sanctorum fides,  
Invicta spes credentium,  
Perfecta Christi charitas,  
Mundi triumphat principem.*

Ad quem triumphum nos perducatur meritis et intercessionibus eorundem sanctorum Deus, suorum militum sors, et corona, præmium, Jesus Christus Deus noster. Amen.

#### SERMO XXVI

*In synodo Tolosana, in ecclesia S. Jacobi habitus. Sacerdotes tui induantur justitiam (Psal. cxxxii)*. Prophetalis hæc admonitio, fratres charissimi, non solum nobis, qui sacerdotes Domini vocamur, ministri Dei nostri; sed et omni cœtui fidelium convenienter aptatur, quibus voce Principis apostolorum dicitur : *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis (I*

Petr. II). Genus electum aucti sunt populi fidelium, quos isti apostoli per Evangelium genuerunt in Christo, non solum illi, sed etiam ipse Christus, sicut dicit Jacobus: *Voluntarie genuit nos verbo veritatis; ut simus initium aliquod creaturæ ejus* (Jac. I). Genus, inquit, electum, non genus reprobum; sicut illi quibus dictum est: *Vos ex patre diabolo estis et desideria patris vestri vultis facere* (Joan. VIII). Genus electum, id est separatum a massa infidelium, juxta illud Cantici canticorum: *Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex millibus* (Cant. V). Quod dupliciter intelligi potest: de capite nostro Christo, qui est Sponsus et Dilectus Ecclesiæ: et de singulis membris ejusdem capituli. Est enim Christus in sua persona dilectus a Patre, qui dicit de eo: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui* (Luc. III). Item a Spiritu sancto, qui super eo quievit, et eum unxit: a beata quoque genitrice Maria singulari amore; ab universali Ecclesia, quæ hic Sponsum ipsum candidum vocat et rubicundum: candidum per divinam naturam, in qua ipse candor est lucis æternæ (Sap. VII), et splendor ac figura substantiæ Patris (Hebr. I): rubicundum secundum humanam, in qua ipse ex purissimis sanguinibus virginis Mariæ conceptus est, ut ait Damascenus. Vel totum ad divinam naturam refertur: candidus et rubicundus, id est dulcis et rectus, misericors et justus, mitis ad justos, terribilis ad impios, sicut scriptum est: *Altissimus est patiens redditor* (Eccli. V). Ut enim ait C

beatus Gregorius, peccata nostra patitur et reddit. In cujus rei significatione angelus, qui in resurrectione ejus apparuit, aspectum habebat fulgureum, et vestimentum niveum; illum pro terrendis custodibus, istud pro mulieribus demulcendis. Vel certe utrumque ad ejus pertinet humanitatem: ut candidus dicatur, quia de Virgine natus: rubicundus, quia in cruce passus. Vel candidus justitia, qua nihil mundius: unde scriptum est: *Justus germinabit sicut lilium* (Ose. XIV): rubicundus charitate, qua nihil ardentius, sicut scriptum est: *In dextera ejus ignea lex* (Deut. XXXIII). Electus ex millibus, id est electos omnes incomparabili sanctitate præcellens. Est enim Sanctus sanctorum, non a quolibet sanctificatus homine, sed alios ipse sanctificans, sicut scriptum est: *De plenitudine ejus omnes accepimus* (Joan. I). Electus ergo dicitur ex millibus, id est ex omnibus, tanquam solus impollutus, et segregatus a peccatoribus, qui peccatum non fecit. Si autem hoc de membris ejus accipiatur, sic intellige: Segregatus a massa pereuntium, qui multiplicati sunt super numerum. Sequitur: *Regale sacerdotium* (I Petr. II): id est ad hoc electi, ut sitis regale sacerdotium, seu reges sacerdotalis sanctimonie, sicut et Christus, a quo Christiani dicimini, utriusque dignitatis apice sublimatus, et de utraque tribu, tam sacerdotali quam regia, secundum carnem natus, verum se justitiæ Regem, et animarum sanctorum Pontificem demonstravit.

A Nam ad astruendam regiam dignitatem Pilato interroganti, an rex esset, Regem se esse respondit, et in mundum venisse, ut testimonium perhiberet veritati. Regalia etiam in sua illusionem gestavit insignia, sceptrum et diadema, et chlamydem: illud arundineum, istud spineum, hanc coccineam; significantibus impiis, quamvis ignoranter, omne regnum hujus mundi caducum, et fragile brevitatem temporis, pungitivum et triste molestia sollicitudinis. Porro regnum veritatis sive justitiæ, quod non est de hoc mundo, ut ait Dominus, per venerandæ crucis triumphalem titulum æterna stabilitate firmatum est inscriptione trilingui, et omnino indelebili, Pilato iudice inscriptione tituli his verbis confirmata: *Quod scripsi, scripsi* (Joan. XIX). Porro sacerdotalis dignitas secundum ordinem Melchisedech, quæ multo melior est quam ordo Aaron, sive legalis, in eo confirmata est, quod Apostolus dicit: *Christus assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius et perfectius tabernaculum, et per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa* (Hebr. IX). Ecce quomodo fuit sacerdos, et hostia. Sequitur in verbis Petri: *Gens sancta*, id est gens per gratiam baptismatis a peccatis abluta, et ad divinum cultum consecrata. Vel sancta, id est summe uncta. Unde et mox vocatur *populus acquisitionis*, id est populus, quem Christus sibi acquisivit: et hic ejus gratia vitam acquirit æternam. De prima acquisitione est illud: *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo* (Act. XX). De secunda est illud: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis* (Joan. VI). Hoc autem regnum et sacerdotium clarius ostenditur in Apocalypsi his verbis: *Qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, et fecit nos Deo nostro regnum et sacerdotes* (Apoc. I). In qua sententia quatuor notanda sunt; auctor, opus, causa, modus. Auctor, Deus et homo: opus, ablutio a peccatis, et dignitatis duplicis regie et sacerdotalis collatio; causa, dilectio; modus, in sanguine suo. Auctoris divinitas gloriam, humanitas gratiam commendat. Illa nostros exaltat affectus, ista dilatat; illa a nobis timorem exigit, hæc amorem. Opus, opus egregium, præcipuum, singulare, solique omnipotenti possibile. Nam quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Nemo sane potest peccata dimittere, nisi is solus, qui peccare non potest. Non solum autem a peccatis nostris nos abluit; sed etiam regnum et sacerdotes nos fecit. Regnum justitiæ, ut justitia, non peccatum regnet in nostro mortali corpore. Regnum dixit, non reges, ut exhibeamus membra nostra servire justitiæ in sanctificatione. Sed quoniam servire Deo regnare est: ideo etiam regnum istud active potest intelligi, ut regnemus; sacerdotes, ut immolemus. Ut regnemus, id est regamus nosmetipsos regimine rationis: sacerdotes, ut immole-

mus nosmetipsos maceratione carnis : et hoc totum Deo, ut catholici, veram tenendo fidem ; non ut infideles, qui quæcunque immolant, dæmoniis immolant : nec ut hæretici, per apostasiam ethnicis pejores ; qui seipsos dæmoniis immolant, quoties per erroris sui blasphemiam docent verbo pariter et exemplo abstinere a cibis, quos Deus creavit. Simus ergo reges, ratione nos regendo : simus sacerdotes Dei, non diaboli, per abstinentiam in fide catholica nos ipsos immolando. De primo est illud philosophi : « Multos reges, si ratio te rexerit. » Et poeta :

*Rex eris, aiunt,*

*Si recte facias.*

De secundo est illud Apostoli : *Obsecro vos, ut exhibeatis corpora vestra hostiam vivam, sanctam, Deo placentem (Rom. xii).* Causa autem hujus operis nulla alia fuit, quam dilectio. *Qui dilexit nos, inquit, et lavit nos a peccatis nostris ; et fecit nos Deo nostro regnum, et sacerdotes (Apoc. i).* O dilectio sublimis, et dulcis, magna et fortis. Majorem hae dilectionem nemo habuit. Vere nimia fuit, a comparatione rei emptæ, et pretii soluti. *Empti, inquit, estis pretio magno (I Cor. vi).* Verum dixit, magno, verum quoque dixisset, nimio : sicut prius charitatem Patris non magnam, sed nimiam appellavit : non illam reprehendens, quod nimia ; sed quantum potest commendans eam de magnitudine. Sicut autem vere nimia charitas est Filium tradere, ut servus redimatur : sic nimium pretium fuit, ejusdem Filii innocentissimum sanguinem fundere, ut reus absolvatur. Unde Petrus : *Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis ; sed pretioso sanguine quasi Agni immaculati Christi, et incontaminati (I Petr. i).* Unde Psalmista mirabilem contractum hujus emptionis admirans, ait : *Domine, quid est homo quod memor es ejus, aut filius hominis, quoniam visitas eum ? (Psal. viii.)* Item : *Quid est homo quia innotuisti ei, aut filius hominis, quia reputas eum ? (Psal. cxliii.)* Id est quia cum tanti putas, ut sanguinem tuum pro eo fundas ? *Qui dilexit, inquit, nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. (Apoc. i).* Mira res, lavare in sanguine. Quid enim sanguine humano contaminatus ? Unde alibi legitur : *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, et sanguinem Jerusalem laverit, etc. (Isa. iv).* Prius dixerat, *sordes*, postea repetivit, *sanguinem*. Sanguis enim sæpe peccatum significat in Scriptura. Igitur cum Christus lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, lavit nos a sanguine nostro in sanguine suo. O mirum fullonem, qui sanguinem sanguine lavat ! O sapientia mirabilis candidatrix, quam admirabile lexivium in tuo sanguine procurasti ! in quo caro tua fuit pro cinere, crux pro lignorum strue, charitas pro igne, aqua de latere, ut ablueret, sanguis ut dealbaret, animæ nostræ pro vestimentis lineis, corpora pro lanceis. Unde in Apocalypsi : *Isti sunt, qui venerunt*

*A ex magna tribulatione, et laverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni (Apoc. vii).* O sanguinem virtutis eximie, mirabilis potentie, singularis efficacie ! Quid non poterit sanguis Creatoris omnium, si tantum potest sanguis quorundam animalium ? Legimus tres sanguinis species potentissimas, sanguinem hirci, menstruatæ mulieris, et muricis. Primus scindit adamantem lapidem durissimum, secundus dissolvit bitumen gluten tenacissimum, tertium intingit purpuram colorem optimum. Sane nil minus ab his sanguis habere debuit illius Agni, qui tollit peccata mundi. Ideo in ejus effusione infernus crepuit, terra contremuit, sol expavit, petrae scissæ sunt, monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Moraliter autem per hujus sanguinis virtutem toties adamas scinditur, quoties aliquis obstinatus vel obduratus peccator ad poenitentiam emollitur ; toties bitumen dissolvitur, quoties inescatæ libidinis inveterata consuetudo relinquitur ; toties purpura tingitur, quoties in quibuslibet pro justitia tribulationibus usque ad mortem invincibilis patientia custoditur. Adamas scissus est in poenitentia et conversione magorum, velut Cypriani et Dariae ; bitumen dissolutum est in continentia fornicantium, ut Bonifacii et Pelagiæ ; purpura tincta in passione martyrum, velut Laurentii et nostri Thomæ. Hæc est virtus illius sanguinis, qui nostrorum abluit peccatorum sordes, et fecit nos Deo regnum et sacerdotes. Quibus nunc dicitur : *Sacerdotes tui induantur justitiam. Sacerdos dicitur, quasi sacrum dans. Quid vel quod sacrum ?* Utiq̄e primo sacrum exemplum, secundo sacrum verbum, tertio sacrum cibum, quarto sacrum judicium. Prius est enim facere, quam docere. *Ille, inquit, erat lucerna ardens et lucens (Joan. v).* Ardens amore, lucens sermone ; ardens vita, lucens doctrina ; ardens in conscientia, lucens fama. Prius describuntur in tunica sacerdotali mclogranata, deinde tintinnabula. Prius dicitur apostolis : *Vos estis sal terræ ; deinde, vos estis lux mundi (Matth. v).* Primus apostolorum Petrus, id est firmitas Dei, secundus Paulus, id est doctrina verbi. Ille siquidem privilegiatus fuit in operando, iste in docendo, unde et Doctor gentium vocatus est. Sicut autem prius est facere quam docere, ita prius est docere, quam communicare. Prius enim Christus Evangelium condidit, quam corpus suum in sacramentum dedit, significans neminem recte ordinari in sacerdotem, nisi qui jam potest ædificare subjectum sibi proximum per exhortationis competentem et congruum sermonem. Unde Apostolus ad Timotheum : *Qui bene præsent presbyteri, duplici honori digni habeantur : maxime, qui laborant verbo et doctrina (I Tim. v).* Sicut autem prius est docere quam communicare, ita communicatio præcedit judicium, id est sacerdotalis ordinatio gradum honoris. Judicium namque proprie ad prælatos pertinet, id est ad archiepiscopos, episcopos, et summos iudices.

Est autem quodlibet istorum sacrorum duplex. Sacrum namque exemplum est continentia, sive temperantia in prosperis, patientia in adversis. Unum sine altero non potest sufficere; quia prosperitas sine temperantia corrumpit, et adversitas sine patientia frangit. Sacrum quoque verbum debet omnis sacerdos dare dupliciter, id est orationis ad Deum, prædicationis ad populum, si forte curam suscepit aliorum. Sacrum similiter cibum dupliciter, id est ad altare communionem sacram, et refectionem pauperum quotidie ad mensam propriam. Simile iudicium est de sacro iudicio; quia debet absolvere poenitentes et humiles: rebelles autem et contumaces ligare. Primum sacrum dandum est manu valida, secundum manu discreta, tertium manu munda, quartum manu extenta simul et excussa. Valida namque manu opus est, ne subditus succumbat tentationis onere; nec illicitus blanditijs, nec periculis exterrendus. Hæc est enim, ut ait Augustinus (74) « duplex illa acies, quam producit adversus nos mundus. » Terret, ut frangat; blanditur, ut decipiat. Ergo non te teneat voluntas propria, non te terreat crudelitas aliena, et victus est mundus. Secundum sacrum manu discreta dandum est; quia nec semper orationi et silentio debet sacerdos incumbere, nec semper prædicare. Tempus tacendi, et tempus loquendi; tempus laboris, et tempus quietis. Unde beatus Benedictus in Regula (75) dicit, certis horis vacandum esse lectioni divinæ, certis horis labori manuum. Manu quoque discreta dandum est verbum populo; quia nec mysteriorum magna profunditas referenda est minus capacibus, nec capacibus abscondenda. Sunt enim quidam, qui ex ignorantia succos lacteos adultis offerunt, et ex arrogantia cibum solidissimum mammotrectis. Non sic ille, qui dicebat: *Sapientiam loquitur inter perfectos; et iterum: Tanquam parvulis lac potum vobis dedi, non escam (I Cor. II).* Sic utique danda est tritici mensura Dominici, ut perfectiores, qui exercitatos habent sensus, cibo reficiantur solido, et lacte parvuli nutriantur. Sacer autem cibus dandus est manu munda, ne vel sacra communitio sumatur ad iudicium, vel pauperum relectio rapina fiat in holocaustum. De primo: *Omnis qui de genere Aaron est, in quo est immunditia, non accedat ad ea quæ sanctificata sunt (Lev. XXII).* De secundo: *Ego Dominus diligens iudicium, et odio habens rapinam in holocaustum (Isa. LXI).* Unde Augustinus. Sic non sunt reficiendi pauperes per furtum, sicut non sunt quærendi filii per adulterium. Iudicium vero ad hoc ut securum sit, oportet, ut detur manu extenta, id est sine acceptione personæ; et manu nihilominus excussa prorsus ab omni munere. *Sacerdotes, inquit, tui induantur iustitiam.* Quod dicit tui, dictum est ad differentiam sacerdotum diaboli, qui olim dicti sunt sacerdotes idolorum, vel qui adhuc sunt episcopi hæreticorum, vel eorum electi. In quibus quamvis nulla invenia-

(74) Serm. De S. Vincentio.

atur iustitiæ veritas, multa tamen inventur sanctitatis et veritatis similitudo palliata. Refert enim Hieronymus in libro *Contra Jovinianum*, Chenonem stoicum scripsisse de antiquis Ægypti sacerdotibus, quod miræ fuerint abstinentiæ in victu, continentiæ in concubitu, paupertatis in habitu, humilitatis in victu, gravitatis in incessu. Denique ex quo semel falsorum deorum cultui mancipati erant, nunquam postea parentes visitabant, nec etiam filios venire ante conspectum suum patiebantur. Semper a vino et carnibus abstinabant, nunquam mulieribus jungentur: nec solum carnes horrebant, sed etiam ova et caseum. Quorum primum dicebant esse carnem liquidam, secundum sanguinem colore mutato. Super nudam humum jacebant, scabellum pro cervicali capiti suo supponentes.

Euripides sacerdotes Jovis in Creta dicit semper a certis abstinuisse cibis. Porphyrius in epistola ad Aneionem Ægyptium quærit non immerito, quid est, quod sacerdotes idolorum a contactu rei veneræ prohibentur: cum ad incertos quosque concubitus quemlibet ducere non vereantur: quid est, quod ab animalibus abstinere jubeantur, cum illorum sacrificia sanguine pecudum, et carnum nidoribus celebrentur. Ecce, inquit, tertiam quæstionem facio, cur annulos vetentur gestare in digitis, qui thesauros habere permittuntur in scriniis. Manifestum est igitur, quod sacerdotes idolorum non alio fine ista vetabantur facere, nisi ut ob eorum sanctitatem simulatam facilius eis crederetur. Plane eadem simulatio est in hæreticis nostri temporis. Electi enim abstinere videntur, et forte jubentur, ab esu carnum, et a concubitu mulierum: et tamen credentibus suis persuadere conantur, indifferentem esse omnem cum muliere concubitum; nec magis abstinendum esse a sorore, vel filia, vel matre, quam a propria uxore. O doctrina infernalis, e quibus tenebris emersisti? Patet ergo eosdem spiritus erroris, id est immundos dæmones nunc loqui in mundo per magistros hæreticorum, qui tunc loquebantur in Ægypto per sacerdotes idolorum. Propterea dicitur: *Sacerdotes tui induantur iustitiam (Psal. cxxxI)*, quasi diceret, non simulationem iustitiæ, sicut olim induti sunt sacerdotes falsitatis, et adhuc induuntur magistri erroris; sed ipsam iustitiæ veritatem, qua vere debent indui sacerdotes veritatis: *Sacerdotes tui induantur iustitiam.* O vestis pulcherrima et pretiosissima, vestis iustitiæ quæ non solum simplex est vestimentum ad nuditatem tegendum, sed etiam duplex est ad frigus repellendum: ornatus etiam ad ornandum et honorandum, armatura quoque inexpugnabilis ad protegendum. Est enim vestis puerilis, ut alba; est virilis, ut penula; est regalis, ut purpura; vestis etiam militaris, ut lorica. Tegit ut alba, calefacit ut penula, ornat ut purpura, tegit et defendit ut lorica. Tegit quandiu servat innocentiam, vel perditam reparat per poenitentiam. Nam proximus in-

(75) C. 48.

nocentiæ gradus pœnitentia est. Calefacit, quando subvenit indigenti per misericordiam, juxta illud : *Si non benedixerunt mihi latera ejus, et de velleribus ovium mearum calefactus est (Job xxxi)*. Ornat et honorat, quando omnia suffert per patientiam, omnia sustinet per longanimitatem. Defendit, et ex omni parte protegit, quando reddit unicuique quod suum est, communi utilitate servata. De prima veste est illud : *Beatus qui custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet (Apoc. xvi)*. Item : *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (Psal. xxxi)*. Primum tegumentum pertinet ad innocentes, secundum ad pœnitentes. De secundo, id est de calefactione est illud : *Non timebit domui suæ a frigoribus nivis : domestici enim ejus vestiti sunt duplicibus (Prov. xxxi)*. De tertio est, quod dicitur Christus gestasse spineam coronam, et purpureum vestimentum. Hic est ascensus ille purpureus, qui est in serculo Salomonis. De quarto est illud Apostoli : *Induti lorica[m] justitiæ (Ephes. vi)*. Justitia in eo quod reddit cuique quod suum est, loriciæ comparatur, totum corpus circumtegenti, et nihil intectum deserenti.

Tria debemus Deo, timorem, honorem, amorem. De duobus primis est illud : *Si ego Pater, ubi est honor meus : si Dominus, ubi timor meus? (Malac. 1)*. De tertio est præceptum diligendi Deum ex toto corde, id est dulciter contra carnis illecebras; ex tota anima, id est sapienter contra errores; ex tota mente, perseveranter; ex omnibus viribus, fortiter contra molestias. Reddendum et proximo, quod suum est. Est autem ille triplex, superior, inferior, æqualis. Primo debes obedientiam et reverentiam; secundo disciplinam et benevolentiam; tertio quasi ubera, duo congratulationem in prosperis, et compassionem in adversis, juxta illud : *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus (Rom. xii)*. Diabolo autem nil omnino debemus, nisi pugnam, juxta illud : *Resistite diabolo, et fugiet a vobis (Jac. iv)*. Item : *Estote fortes in bello, et pugnate cum antiquo serpente.* Tunc autem efficaciter contra eum pugnamus, quando, sicut ait Sixtus Pythagoricus, quasi quadrato agmine virtutum incedimus, ut ordinetur virtutum quaternarius, ut castrorum acies ordinata : videlicet in prima D fronte procedat prudentia, fides contra ignorantiam et errores; juxta illud Prudentii :

*Prima petit campum dubia sub sorte duelli  
Pugnatura fides.*

Secundo loco ordinanda est temperantia, quasi in dextro cornu contra carnis illecebras, et mundi voluptates. Tertio in sinistro cornu ordinanda est fortitudo, contra omnes molestias et adversitates. Sunt autem quidam ad tolerandas adversitates satis fortes et strenui, ad respuendas voluptates nimis debiles et infirmi. David, qui Goliath prostraverat, ad unum Bethsabæe aspectum prostratus est. Judas etiam Machabæus, qui Bacchidis dextrum cornu prostraverat, a sinistro cornu

A contritus est (*I Mac. ix*). Porro a tergo debet ordinari justitia, contra vanas glorias et elationes. Acies namque superbiæ prima expugnat, postrema expugnatur; juxta illud :

*Cum bene pugnaris, cum cuncta subacta putaris,  
Quæ magis infestat, vincenda superbia restat.*

Sic resistendum est diabolo, sic pugnandum cum serpente antiquo. Nobis autem debemus quatuor : rosam, liliu[m], ignem et gladium. Rosam verecundiæ, liliu[m] pudicitia, ignem fervoris, gladium macerationis, qui a propheta dictus est gladius occisionis magnæ. Gladius occisionis parvæ est, quando mala consuetudo relinquitur; et mala actio quamvis rarior solito retinetur. Gladius magnæ occisionis est, de quo dicit idem propheta : *Duplicetur ac triplicetur gladius (Ezech. xxi)*. Duplicatur, quando consuetudo mala, et actio prava relinquitur. Triplicatur autem, quando etiam radix originaria malæ voluntatis troncatur. Tunc vere sacerdotes Dei sumus, quando tali gladio corpus nostrum et animam mactamus.

#### SERMO XXVII.

##### IN DEDICATIONE.

*Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. iii)*.

Intonuit, fratres, apostolicæ tubæ clangor terribilis, clamor salutaris. Paveant et caveant quicumque audierint : *Si quis templum Dei violaverit disperdet illum Deus, etc.* Non tacebo; quoniam C vocem buccinæ audivit anima mea, clamorem prælii. Si quis hujus buccinæ sonitum audierit et se de cætero non observaverit, sanguis illius super caput ejus erit. *Si quis templum, etc.* Unde dicit glossula interlinearis : Cavete vobis non est vox apostolorum ut vox hominum cæterorum, et inimici nostri sunt iudices, sicut de quodam apostolo testatur inimicus dicens : Vox ejus quasi tuba vehemens est. Sane congruit hoc testimonium Paulo tubicinantem in aures omnium : *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus.* Siquidem et ipse Paulus Bartholomæus erat interpretatione, non persona vel nomine. Erat enim filius suspendentis aquas, id est Dei, adoptivus Domini nostri Jesu Christi, qui constitutus est a Deo iudex vivorum et mortuorum, iudex justus, fortis et patiens : qui non irascitur per singulos dies, nec cito profert sententiam contra delinquentes : sed altissimus patiens redditor vindictas in extremo reservat examine, quasi aquas suspensas in nube. Erit autem, et sine dubio erit, cum aquæ quæ suspenduntur, ruptis cœli nubibus et apertis undique cataractis cœlestibus super impios effundentur. Quando *pluet super peccatores laqueos : ignis et sulphur, et spiritus procellarum partes videlicet calicis eorum (Psal. x)*; quando pluet Dominus a Domino ignem et sulphur super totam Pentapolim, id est super omnes quinque sensibus carnis suæ deditos, templi Domini corruptores. Unde Psalmista : *Nisi conversi fueritis,*

*gladium suum vibravit, arcum suum tetendit, et paravit illum (Psal. vii).* Idem enim per arcam in nubibus tensam, quod per aquas designatur suspensas. Nam rubeus color cœlestis arcus illam generalem et igneam pluviam non solum prætendit, sed etiam suspendit de quo dicit poeta :

*Communis mundo pluet rogas.*

Ab hujus ergo ignei diluvii inundatione suspensa nos interim præmuniens, et præmonens Paulus tanquam filius suspendentis aquas, tubali voce tonat et fulgurat dicens : *Si quis templum Dei, etc.* O vere tuba vehemens, vox sic vehementer exterruens. Sed quid dico tuba, certo tonitruum est. Nam ut doctissimus ait Hieronymus : Singula Pauli verba non tam verba, quam tonitrua dicenda sunt, et vere tonitrua. Nam et cœlestia sunt, et terribilia. Non est quod filii Zebedæi rectius appellentur Boanerges, hoc est *filii tonitruum*, quam Paulus noster raptus ad cœlum tertium, hoc est ad cœlestem paradisum, ubi audivit verba ineffabilia, quæ non licet homini loqui : tanquam tonitrua, quæ non licet scribi, juxta illud Apocalypsis : *Signa quæ locuta sunt septem tonitrua, et noli ea scribere (Apoc. x).* Tonitruum dicitur, quasi terrenus sonus. Et quid ista comminatione terribilius : *Disperdet illum Deus?* Timent homines hominum minas, hominum corruptibilium, mortalium, infirmorum et impotentium, qui, postquam corpus occiderint, non habent amplius quid faciant : quorum omnis potentatus brevis vita morte corporis, et momento temporis limitatur. Quanto magis timendæ sunt Dei omnipotentis minæ, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam : cujus potestas interminabilis, cujus majestas incorruptibilis, cujus virtus insuperabilis, cujus justitia inflexibilis, cujus in judicio furor implacabilis, terror intolerabilis, vindicta immortalis ! *Ita dico vobis*, ait ipse de seipso, *hunc timete (Luc. xii).* Tonat ergo nobis Paulus de cœlo suo, quando tubicinat de gutture suo, implens illud propheticum : *In gutture tuo sit tuba.* Tubam nimirum habet in gutture, cui timor Domini sapit in mente. Tubam habet in gutture, qui timet humile et cavet, quod alios timere et cavere docet. Tubam habet in gutture, qui servat quod aliis imperat ; quod jubet, implet ; quod præcipit, custodit ; quod loquitur, operatur. Tubam habebat Paulus in gutture, quando non solum alios excitabat ad pugnam, sed et ipse cum aliis et præ aliis pugnabat, dicens : *Sic carro, non quasi in incertum : sed castigo corpus meum, ne aliis prædicans ; ipse reprobus efficiar (I Cor. ix).* Non a summis labris verba ipsa veniebant, sed ab imo gutturis. Habebant voces istæ, sicut ait philosophus, fundamentum. Non erant hæ voces, quales illorum, de quibus ait Veritas : *Alligant onera gravia et importabilia in humeros hominum ; digito autem suo nolunt ea movere (Matth. xxiii).* Non est tuba eorum in gutture ipsorum,

A qui dicunt et non faciunt, non enim sapit illis quod dicunt. Hujusmodi tuba vocem quidem dat aliquam, sed prorsus incertam : *Quod si incertam*, ait Apostolus, *det tuba vocem, quis parabit se ad bellum? (I Cor. ix.)* Quid autem incertius, quam vox vitam remordens, quam verbum vitæ non conveniens, quam unus ædificans et alius destruens, quam unus orans et alius maledicens? Cujus opera respiciet Dominus, cujus voces exaudiet Deus? Quod si etiam hujusmodi voces quamvis incertæ, tamen audiendæ sunt, juxta certissimum testimonium Veritatis dicentis : *Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite (Matth. xxiii)*, ergo auditoribus verbi Dei et non factoribus vae semel, et vae iterum, et vae tertio a somnolentia, a pigritia, ab insania! A somnolentia, quos a somno peccati tonitruum tanti fragor non excitat : a pigritia, quos ad bellum Domini tam certa vox tubæ non præparat : ab insania, quos a facie gladii sagittarius iste non fugat, juxta id quod de diabolo scriptum est. *Non fugabit eum sagittarius, in stipulam versi sunt lapides fundæ illi (Job xli).* De talibus scriptum est : *Congregabo super eos mala, et sagittas meas complebo in eis (Deut. xxxii).* Id est non solum sententias comminatorias et terribiles illis proferam, ut terreantur : sed etiam peremptorias et capitales de illis feram, ut conterantur. Illis autem, fratres charissimi, vobis dico litteratis, in abluionem manuum vestrarum præeffusis, libanda est eodem pane quem vobis apposui, sed fracto diminutius edentula parvulorum esuries, quibus maxime tenetur omnis doctor ecclesiasticus, ut frangat eis panem Dominicum : quippe cujus dentes necessarii non sunt eruditioribus ad frangendum : *Si quis templum Dei violaverit, quod estis vos a tempore baptismi*, ut ait Glossa interlinearis, et verum dicit. Tunc enim primum templum Dei sanctum esse incipimus, cum Spiritus sanctus Dei, qui quælibet sancta sanctificat, in nobis incipit habitare, et nos quodammodo dedicare ; sicut enim omne templum materiale prius ædificatur, quam sanctificatur, et ante constituitur quam conservetur, sic necesse est omnem prius hominem nasci corporaliter, quam spiritualiter renascatur. Naturalia quippe substrata sunt gratuitis, et semper necessario antecedunt. Non enim prius quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale. Nemo sanctus concipitur, nemo nascitur Christianus. Unde Hieronymus : *Fiunt, non nascuntur Christiani.* Altissimo namque consilio creator omnium Deus nihil a prima creatione sanctificari voluit, sed hanc secundam gratiam alteri tempore reservavit. Noluit enim dona sua cuncta simul tribuere, sed maluit ea per partes et tempora dispensare : ut dona sua gratiora efficeret, et charitatem suam in nobis amplius commendaret, juxta illud Sapientis : *Quod gratum voles effici, raram effice.* Hinc est quod in canone missæ, ubi dicimus (76) : *Per quem hæc om-*

nia, Domine, semper bona creas, sanctificas, etc. Ad hoc verbum *creas* non facimus signum crucis, sed ad tria sequentia, signantes utique quod sola creatio quamvis opus sit Trinitatis ter sanctæ, nihil tamen ex se ipsa sanctificat, sed omnem sanctificandi gratiam virtuti sanctæ crucis et passionis Dominicæ sacramento reservat. Igitur in nativitate carnali ædificamur in domum, in regeneratione spirituali dedicamur in templum, sed dedicatione temporali non æterna, conditionali, non absoluta. Quam conditionem, id est promissionem fidei, nisi quisque integram inviolatamque servaverit, peribit. Ut enim vulgo dicitur, pactum legem vincit; et ideo qui pactum baptismalem non servat, a baptismi gratia seipsum alienat. Quæ gratia facit quidem non imputari peccata præterita, sed non facit penitus amputari futura. Aufert ad tempus omnem injustitiam, sed nondum confert omnem justitiam. Paradisi januam confestim aperit baptizato, non continuo intromittit. Remittitur per eam omnis iniquitas, ut sanctificemur gratis per gratiæ donum; sed retinetur cum ea carnis infirmitas, ut exerceamur adhuc ad meritum. Unde Hieronymus super illum locum (77). *Non neophytum*: « Quos videmus, inquit, hodie pro summa justitia eligi. Si enim baptismus statim justum faceret, nequaquam Apostolus neophytum refutaret, sed baptismus vetera peccata concedit, novas virtutes non tribuit; dimittit e carcere, et dimisso, si laboraverit, præmia pollicetur. » Unde miror, quomodo nonnulli litterati quærere soleant, quare Deus hominem mox ut baptizatus est ad immortalitatem non transfert. Cum sciant nec ipsum Adam antequam peccaret, talem factum fuisse, ut mori non posset, et ut sine probatione in convictum angelorum reciperetur. Itaque volunt illi, plus dari ei qui in peccato natus est, et nullum bonum postea fecit, quam patri ejus, qui sine peccato natus est, et postea deceptus in peccatum cecidit; sed tamen postquam intellexit peccatum suum, statim pœnituit, quod utique summæ illi justitiæ, quæ Deus est, non convenit. Certum est enim, Deum summam esse justitiam, et summam bonitatem. Ad summam vero justitiam pertinet, ut potius accipiat præmium qui illud jam meruit, quam qui necdum meruit. Qui enim baptizatus est, nihil adhuc meruit, et tamen multa supra meritum et etiam contra meritum jam gratis accepit. Justius est ergo, ut expectetur de cætero ejus aliquod meritum, quam ut ei sine ullo merito statim summum præmium conferatur. Similiter magis congruit summæ bonitati duo magna tribuere, quam unum solum. At duo magna bona sunt meritum vitæ æternæ, et æternitas vitæ. Plus ergo illi datur, cui datur meritum cum præmio, quam cui datur præmium sine merito. Homini quidem, qui de duplici natura compactus est, conditor suus duo bona ab initio præparavit, unum visibile, alte-

(77) Hieron. in 1 Tim. iii.

rum invisibile; unum corporale, alterum spiritale; unum transitorium, alterum æternum; unum carni mortali, alterum spiritui immortalis. Carni ad solatium, spiritui ad gaudium. Unum statim dedit, alterum promisit. Primum ut gratis possideretur, secundum ut meritis quæreretur. Visibile gratis dedit, invisibile quærendum proposuit; ut ex dono gratuito probaretur excellentia promissionis, et fidelitas promittentis. Si enim tale et tantum est, quod gratis dedit, quale et quantum est, pro quo servitium quæreret? Rursum si tanta bonitas illi inerat, ut nihil meritis tam multa daret, quomodo malitia illi inesse poterit, ut bene meritos sibi servientes non remuneret? Homo creatus continuo constitutus est dominus mundi; serviens fideliter, constituendus erat dominus cæli. Idcirco autem, ut dixi, non omnia simul dedit, quia plus erat summæ bonitati, et meritum dare et præmium, quam sine merito præmium solum. Pro temporalibus autem et transitoriis non quæsivit tunc servitium, ne dignitas humanæ conditionis ad vilitatem deduceretur, si pro eis quæ illi subiecta fuerant servire cogere. Propter hoc et Jesus factus est homo, ut interim, nunc ad tempus quibusdam indigeret, quatenus per hoc indigentiam suam agnosceret, et ut intelligeret quia bonum quod ipse dat, sic sufficiens non erat, nisi et illud quoque bonum habere mereretur, a quo erat. Hoc autem ipsum, quod sufficiens sibi bonum non fuit, bonum illi fuit. Magna quippe dignitas hominis fuit, quod ita factus est, ut nullum ei bonum præter summum sufficeret. Et rursum magna liberalitas fuit, quod is tanto arbitrio suo dimissus est, ut ad ipsum summum bonum cogi non posset, idcirco quæratur a petente baptismum: « Vis baptizari? » Quasi dicatur ei illud beati Jacobi: Non est disciplinæ nostræ, ut aliquis invitus convertatur. Sicut te non potuit cogere diabolus ut subjicereris ei, sic ego te non cogam ut subjiciaris mihi. Hoc idem signat pulsatio episcopi ad ostium clausum ecclesiæ dedicandæ: ac si aperte dicat: *Ecce ego sto ad ostium et pulso. Si quis mihi aperuerit, intrabo ad eum, et cœnabo cum eo, et ipse mecum* (Apoc. iii). Ego nulli violentiam infero; quia coacta servitia non admitto. Fur quoque qui prius intravit, licet effractarius sit, circuire potest, suadere et illicere potest, cogere omnino non potest; nec intrare nisi ei aperiat; quantumlibet clamet aut pulset. Idcirco exigitur ab eo qui baptizari desiderat abrenuntiatio diaboli, et fides in Deum, quæ per dilectionem operatur. Quod nemo faciet nisi voluerit, quia, ut ait Augustinus (78), ire ad Ecclesiam, interesse mysteriis, potest quis non volens; jejuna, vigilare, laborare potest nolens; credere omnino non potest, nisi volens. O suavis et dulcis conditio, in qua nihil grave, nihil difficile a me exigitur. Nihil nisi salutare, et futurum, et utile, et quod facere debueram etiam

(78) Tract. 26, in Joan.



non rogatus. Non tamen hoc non adjutus ab alio potuissem: nam natura humana quæ per seipsam cecidit, sine divino adiutorio non resurgit. Omnes enim peccaverunt et egent gloria Dei, id est gratia ejus qui peccata remittit: propter quam ab omnibus jure semper est glorificandus. Abrenuntiare diabolo est peccatum quodlibet execrari et abjurare, nihil scienter agere, dicere, vel appetere, quod conscientiam reprehendat. Quidquid enim fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam. Et notandum, quod omnibus operibus diaboli jubemur abrenuntiare, non duobus aut tribus, aut medietati, aut majori, sed generaliter omnibus; quia nulla communicatio Christi ad Belial (*II Cor. vi*), neque justitiæ ad iniquitatem; *modicum enim fermentum totam massam corrumpit (I Cor. v)*, et qui offendit in uno fit omnium reus, et multa bona perdit (*Jac. ii*). Omnia vero opera diaboli sub duobus generibus continentur, id est flagitio et facinore. Unde ipse diabolus immundus spiritus appellatur propter flagitia; malignus et nequam propter facinora. Non sufficit abrenuntiare operibus, nisi abrenuntietur et omnibus pompis ejus, id est amori cujuslibet gloriæ sæcularis et temporalis, sive sit in divitiis, sive in honore, sive in laude, aut in qualibet placendi dote. Has duas abrenuntiationes significat Ecclesia dedicanda, in eo quod est munda et vacua. Similiter anima baptizandi mundatur per abrenuntiationem diabolicorum operum: vacuatur autem per abrenuntiationem sæcularium pomparum. Hæc duo abjurat novitius in die consecrationis et dedicationis suæ, id est professionis: propriam videlicet voluntatem, quæ est radix omnium malorum operum: et proprietatem, sub quo nomine omnis pompa sæculi continetur. Per primam abrenuntiationem emundatur ab omnibus immunditiis, et per secundam vacuatur ab omnibus impedimentis. Quod vero omnis abrenuntians diabolo suscitatur Leviathan adversum se, qui prius in se dormiebat, tanquam in umbra et secreto calami, et locis humentibus, per amorem vanitatis, et desiderium voluptatis; ideoque baptizandum armatur sacerdos adversum eum, signans eum oleo sanctificato in pectore, et inter scapulas; ut ante et retro armis salutaribus muniatur. In pectore signatur ut non cedat turpiter, sed fortiter resistat, sicut scriptum est: *Resistite diabolo, et fugit a vobis (Jac. iv)*.

Habet enim se diabolus ad modum crocodili, qui fugientem insequitur, insequentem fugit; contra audacem timidus, contra timidum audax. Porro inter scapulas signatur baptizandus, ut sciat ferre lorica justitiæ, ut tollat super se jugum Christi suave, et onus leve, charitatem, quæ patiens est, ut eum qui mala irrogat portet: benigna est, ut etiam quem portat amet. In patientia crucem, in benignitate oleum sanctificatum intellige. Igitur in pectore signatur baptizandus oleo sanctificato, ut sciat hilariter bene facere; inter scapulas, ut sciat gau-

dentem mala tolerare. In his duabus crucibus omnis justitia continetur. Hæc sunt duo signa, de quibus noster pontifex pontem nobis construxit, per quem transiremus a morte in vitam. Neuter sine altero sufficit. Nam in sola patientia anima possidetur, sed patientia propter injustitiam nullam apud Deum gratiam promeretur. Unde Petrus: *Quæ est enim gratia, si peccantes et colaphizati suffertis? Sed si patienter benefacientes suffertis, hæc est gratia apud Deum (I Petr. ii)*. Post hæc quæritur a baptizando, utrum credat in Deum Patrem omnipotentem, et in Jesum Christum Filium ejus, et in Spiritum sanctum, id est in eum qui omnia potest, et in eum qui omnia scit, et in eum qui omne malum odit, et omne bonum diligit. Quibus tribus valde contrarius est diabolus, qui omnino nihil potest, nihil scit, et nullum bonum diligit, sed omne malum. Qui nihil est, nihil omnino potest, diabolo autem dicitur: *Nihil factus est (Ezech. xxviii)*. Diabolus nullum bonum potest facere, quia nec potest velle. Multa tamen bona facit ignorans, aut invitus: quæ non illi imputanda sunt, sed ei, a quo bona cuncta procedunt; qui per suam sapientiam etiam malis diaboli novit bene uti. Sicut enim medicus ad extrahendum sanguinem superfluum et noxium ab homine, utitur plerumque sanguisuga; sic divina pietas ad subtrahendum nobis noxium carnale desiderium, utitur inimici nostri nequitia. Et sicut sanguisuga non curat de salute hominis, sed de potu sanguinis, sic diabolus non curat de curatione peccatoris, sed gaudet tantum de afflictione. Nullum ergo bonum potest diabolus; nullum quoque malum, nisi permissus. Quidquid autem ex alterius pendet arbitrio, non ejus est qui deorsum facit, sed ejus, qui desursum permittit. Qui autem nec bonum nec malum facere potest, nihil omnino potest. Ideo sacerdos insufflat in faciem pueri, ut ostendat eum nihil amplius posse pulvere, vel pluma, vel palea. Nam diabolus est pulvis sibi non coherens, arefactus penitus a gratia Dei, projectus a facie terræ viventium vento inflationis propriæ, et turbine indignationis divinæ. Pluma est etiam, quia superbia ei actus; palea, quia æterno igne urendus. O quam facile est contra tam infirmum pugnare adversarium, maxime illi, cui Deus omnipotens suffragatur. Item diabolus nihil scit. Omnis enim sapientia in more Domini esse definitur, qui omne malum cavere facit. Diabolus ergo qui factus est, ut nullum timeat, nec ipsum Deum, omni sapientia vacuus est, et fatuus, et insulsus. Ideo in secundo catechismo ponitur sal benedictum in ore pueri, ut per sal timoris Domini sciat expellere suggestiones fetidas dæmonis insulsi. Hoc est sal fœderis Domini, quod in omni sacrificio ponendum est, juxta illud Job: *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti (Job ix)*. Simus ergo semper memores hujus salis, quod in inferiori palatio magni Regis comedimus. Væ illis, qui omnes terras sciunt, et salis hujus memoriam perdiderunt: Ser-

vus enim sciens voluntatem domini sui et non faciens eam, vapulabit multis (Luc. xii). Propterea nihil infelicius diabolo, qui optime novit voluntatem Domini, et tamen semper contrarium agit, non invitus nec ignorans; sed ex malitia malo adhæret, et abhorret a bono. Sicut enim bufo non potest pati odorem bonum vineæ florentis, et sus non potest non diligere foetorem sterquilini: sic Satanas, quamvis habeat aureum circulum discretionis in naribus suis, tamen rostrum electionis semper infigere delectatur in sterquilinio peccatorum. Ideo in tertio catechismo sacerdos aures et nares baptizandi saliva sua cum signo crucis inungit, ut sciat appetitus odore reprobare malum, et eligere bonum: non sicut ille miserrimus, qui seipsum judicat, in eo quod probat, juxta illud poeticum:

. . . . . *Video meliora, proboque,  
Deteriora sequor.* . . . . .

(OVID.)

Hæc ergo interrogatio: «Credis in Deum Patrem omnipotentem,» etc., quasi probatio quædam est ejus interrogationis, in qua quæsitum fuerat: «Abrenuntias Satanae, et omnibus operibus ejus? etc.» Nemo enim potest his duobus dominis tam contrariis servire. Abrenuntiat ergo diabolo, qui semper timet Dei summam potentiam, quæ nos creavit. Et qui credit diabolum nihil posse, abrenuntiat omnibus operibus ejus: qui semper honorat Dei sapientiam, quæ nos redemit; et qui credit diabolum nihil scire, id est nullam utilem scientiam habere, abrenuntiat omnibus pompis ejus. Qui semper diligit Dei justitiam, quæ nos in filios adoptavit; credit etiam diabolum nihil boni posse alicui conferre. Et hoc est credere in Deum Patrem, et in Jesum Christum, et Spiritum sanctum. Quod autem subditur: «Credis in S. Ecclesiam,» sic est intelligendum: Credis unam esse Ecclesiam per totum mundum diffusam, per fidem in dilectione operantem, æterno et inseparabili connubio Deo conjunctam? Ipse enim dixit: *Sponsabo te mihi in fide; et sponsabo te mihi in justitia* (Ose. ii). Quasi diceret: Sponsam meam te faciam; sed hoc dabis mihi dotis nomine, fidem et justitiam. Sed quoniam nec hoc dare poterat Ecclesia sponso suo, nisi acciperet prius ab eo, subjungit: *Sponsabo te mihi in misericordia et miserationibus* (ibid.). In misericordia, remittendo peccata; in miserationibus, conferendo merita. Est ergo sensus:

Credis in sanctam Ecclesiam, id est credis neminem posse salvari, nisi in unitate corporis Ecclesie fideliter permanentem? Beatus Augustinus apponit præpositionem in, nos autem solemus dicere: *Credis sanctam Ecclesiam?* Unitas autem Ecclesie quadripartita est; in fide contra hæreses, in charitate adversus schismata, in sacramentorum communione, in Spiritus sancti vegetatione. Sanctorum vero communio tria comprehendit, sacramentorum communicationem, Spiritus sancti participationem, orationum communitatem. Cum ergo

A dicitur baptizando: «Credis sanctorum communionem,» sensus est, credis orationum et honorum communicationem mutuam inter fideles. Sicut autem respondens «credo,» significat se abrenuntiare operibus Satanae; sic declarat se pompis ejus abrenuntiare, quando interrogatus affirmat se credere remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, vitam æternam. Hæ sunt enim pompæ Christiani, pompis diaboli valde contrariæ. Omnis enim ambitio, omnis gloria Christiani in his consistit. Prorsus nil aliud ambiri debet, quia nil majus aut melius possideri potest. Ecce qualis est conditio, sub qua quilibet fidelium se meminit baptizatum, et in templum Dei dedicatum. Quam conditionem qui non servaverit, peribit: qui vero servaverit, sicut modo ungitur ad conflictum contra hostem pugnaturus; sic in secunda dedicatione sua ungitur ad fomentum et refrigerium, tanquam peregrinus de laboriosa via regrediens, et ex itinere fatigatus: ungendus et in tertia ad regnum, sine fine cum Christo regnaturus. In hujus rei typum primo unctus est David in Bethleem, in medio fratrum suorum: secundo in Hebron super Judam solum: tertio in Jerusalem super Israel universum. In Bethleem ungitur, qui verum cibum animæ justitiam esurit. In Hebron ubi Abraham sepultus est, qui jam in pace dormit, et sepultus in sinu Abrahæ, singulariter in spe requiescit recipiendæ duplicis stolæ, stola prima et candida jam indutus. C Ungitur in Jerusalem, qui jam de proximo pacem æternam conspicit, qui jam tenet quod speravit. In medio fratrum suorum ungitur, qui adhuc in fraterna versatur acie. Super solum Judam ungitur, qui jam convertitur in requiem suam, et super ereptione sua confitetur Domino, illud Davidicum canens: *Convertere, anima mea, in requiem tuam*, etc. (Psal. cxiv.) Super Israel universum ungitur, qui jam cœtibus angelicis aggregatus gloriam humanitatis Christi videt oculis glorificati corporis, et gloriam divinitatis oculis mundi cordis. Prima dedicatio violari potest, secunda et tertia inviolabiles sunt: quia ab omnibus adversis et periculis eximuntur. In prima datur impunitas a peccatis præteritis, in secunda immunitas ab omnibus periculis; in tertia saturitas in omnibus bonis. Sed aliis omissis, de prima quod incepimus exsequamur.

Dedicare est novitatem alicujus domus in usum sanctum et celeberrimum deputare. In baptismo novi efficitur, quando veterem hominem cum suis actibus exuentes, induimus novum, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis. Ad hos usus sanctitatis et justitiæ, pacis et sanctimonie, nostræ domus novitas consecratur. In cuius rei significationem baptizatus mox vestibibus albis induitur, et oleo sacro in vertice inungitur, ac si ei voce Salomonis dicatur: *Omni tempore vestimenta tua sint candida, et oleum de capite tuo non deficiat* (Eccle. ix); id est corpus tuum plenum sit sanctimonie munditia, et pacis suavitas de mente

non pereat. Quod præceptum si bene custodieris, in futuro stola immortalitatis et gloriæ indueris; quod tibi præfiguratur nova vestis candida: et oleo lætitiæ inungeris, et honore regni donaberis, quod tibi præsignat sacra capitis inunctio. Sed quid faciemus, quid dicemus de minis illis terribilibus, quas intentat Paulus dicens: *Si quis violaverit templum hoc, disperdet eum Deus (I Cor. iii)*. Et quis est, qui templum Dei post dedicationem primam non violaverit, nisi qui possit cum Paulo dicere: *Nihil mihi conscius sum (I Cor. iv)*, et cum beatus Job: *Non me reprehendit conscientia mea in tota vita mea? (Job xxvii)*. Tam beatæ vocis pretiosa raritas quotocumque contingit? Quid ergo? Peribunt omnes alii? Absit! Nam tenemus certam promissionem Dei dicentis: *Cum averterit se impius ab impietate sua, etc., ipse animam suam vivificabit (Ezech. xviii)*. Et beatus Joannes: *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Deum Jesum Christum justum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris (I Joann. ii)*. Et Paulus ipse illi, qui templum Dei violaverat, et turpitudinem patris sui revelaverat, ob pœnitentiam quæ secuta fuerat, peccatum in persona Christi donavit. Ubi est ergo, o beate Apostole, quod generaliter prius intonueras: *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus? Ecce huic violatori promittis veniam. Non ergo si quis templum Dei violaverit, et postea pœnituerit, disperdet illum Deus. Quare? Quia restauravit quod violaverat: ideoque nec dicitur violasse. Unde Dominus de impio ad justitiam converso: Omnium, inquit, iniquitatum ejus non recordabor (Hebr. ii)*. Sic igitur sunt omnes iniquitates impii pœnitentiam agentis quasi nunquam fuerint. Unde iterum dicit: *Convertimini, et agite pœnitentiam, et non erit vobis in ruinam iniquitas (Ezech. xviii)*. Certe si non erit in ruinam, non erit: quia non potest esse et non esse in ruinam. Iterum: *Ego sum, qui deleo iniquitates vestras (Isa. xliii)*. Quod scriptum erat, postquam deletum est, non est. Unde Ambrosius (79) super illum locum: *Talis est via meretricis etc. (Prov. xxx)*. Dicit non sum operata malum. Non dicit soluta sum, dimissa sum, lota sum, sed fidenter loquitur: Non sum operata malum. Non sum quæ fueram: *Alia facta per te, qui vertis impium, et non erit*. Item Hieronymus super Osee (80): *Hoc interest inter conjugium hominis, et conjugium Dei, homo ex virgine facit matrem, Deus ex corrupta virginem*. Multa dicuntur non quæ sunt, sed quæ fuerunt, ut Simon leprosus dicebatur, postquam curatus fuerat. Et virga Aaron devoravit virgas magorum, id est dracones. Sic in Zacharia: *Quid est bonum ejus, et quid pulchrum ejus? Nonne frumentum electorum, et vinum gemmans virgines? (Zach. ix)*. In his virginibus non solum carnis corruptio, sed et omnis memoria, et omne vestigium corruptionis perit. Ideo dicebat

(79) Lib. de Salom. in fine.

A Apostolus: *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo (I Cor. ii)*. O quanti in eis erant, qui templum Dei violaverant, sed quasi non fecisse dicuntur, postquam per pœnitentiam sunt mutati. Quia ergo nostra dedicatio multis periculis exponitur, et frequenter ab hostium insidiis et violentiis violatur; Deus noster misericors et miserator et justus suspendit ad tempus ultionis iudicium; ut si forte restauratum fuerit per pœnitentiam quod violatum est per culpam, non inferatur ad vindictam, quod comminatum est ad cautelam. Hanc autem restorationem pœnitentiæ significat usus sanctus et celeberrimus Ecclesiæ dedicatæ. Duo namque sunt opera, quæ maxime in Ecclesia celebrantur, orationes et oblationes. Et audite causam pulcherrimam, quare. Propter iniquitates nostras irascitur nobis Deus, quia summe bonus est, et omne malum odit. Propter justitiam suam nobis peccantibus adversatur, quia summe justus est, et nullum malum impunitum relinquit. Quia ergo nobis irascitur, oratione deprecandus est: quia nobis adversatur, oblatione placandus. Hæc sunt duo potentissima suffragia, quæ in causis sæcularibus requiruntur, eloquens advocatus, et procurator magnificus. Primus captat favorem iudicis, secundus placat furorem indignantis. Advocati vicem supplet oratio, procuratoris oblatio. Nomine autem oblationis etiam sacrificia comprehendo. Omne namque sacrificium offertur; sed non omnis oblatio sacrificatur. Sacrificium proprie ad animata pertinet; oblatio proprie ad inanimata, et tamen unum pro altero in Levitico ponitur.

Duobus autem modis solet placari iudex, munere, et ultione. De primo habes: *Munus absconditum avertet iram, et donum in sinu indignationem maximam (Prov. xxi)*. Item: *Donum hominis dilatat viam ejus, et ante principes spatium ei facit (Psal. cv)*. De secundo: *Stetit Phinees et placavit, et cessavit quassatio (ibid. xviii)*. Et Apostolus: *Si nos ipsos judicaremus, non utique judicaremur (I Cor. ii)*. Oblatio ergo hic significat jejunium et eleemosynam. Jejunium pro sacrificio vel ultione, eleemosynam pro dono vel munere. Oratio est omnis sancta cordis affectio in Deum, mente aut etiam voce expressa. Eleemosyna est omnis benevolentia seu beneficentia in adiutorium proximi propter Deum collata. Jejunium est omnis voluntaria corporis castigatio, in ultionem peccati propter Deum assumpta. Oratio ergo, jejunium, et eleemosyna efficacissima sunt, et potentia ad placandum Deum. Felix ille debitor et sapiens, qui tam magna redimit tam parvo pretio. Hæc sunt tria illa Magorum munera; aurum eleemosynæ, thus orationis, myrrha jejunii; semper ad templum Domini corporis, quod nos sumus, deferenda: quia hæc semper a fidelibus actitanda sunt. Sed videte, fratres, ne seducamini, præsentantes hæc munera sine pace et sanctimonia: qui

(80) In c. ii Osee.

sunt illi duo usus celeberrimi, de quibus prius locuti sumus: et ad quos specialiter nostra domus dedicata est a Filio Virginis acceptati. Nullo enim pretio possunt peccata redimi, nec ipso Christi sanguine, nisi relinquuntur. Nam ut ait Salomon: *Non acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima (Prov. vi).* Et Job: *Non credat frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit (Job xv).* Unde Gregorius: *Quia ita eleemosynam tribuit, ut culpam non dimittat, animam non redimit, quam a vitis non compescit.* Jejunare quoque a cibo, nisi jejunetur et a vitio, nihil omnino prodest, juxta illud Isaia: *Quare jejunavimus, et non aspexisti, humiliavimus animas nostras, et nescisti? (Isa. LVIII.)* Audite quare: *Quia in die jejunii vestri invenitur vestra voluntas. Ecce ad lites et contentiones jejunatis: et percutitis pugno impie (ibid).* Nonne hoc est jejunium quod elegi? *Dissolve colligationes iniquitatis, solve fasciculos deprimentes (ibid).* Ecce hic aperte dicit, quod nec corporis castigatio, nec eleemosynae largitio aliquid prodest; nisi prius peccata relinquuntur. Quisquis ergo a peccato non abstinens, in jejunio, vel eleemosyna, vel oratione confidit; similis est Judaeis, qui in verbis mendacii confidebant, dicentes: *Templum Domini, templum Domini, templum Domini est (Jer. vii).* Hoc dicebant illi vane confidentes in externo ornatu parietum, in inani strepitu verborum orationum, in legali ritu sacrificiorum: quasi dicerent prophetis: *Frustra nobis vaticinamini, templum istud destruendum esse: non enim destruetur, quia templum Domini sanctum est, in quo tantae sunt quotidie orationes a populo; non destruetur, quia templum Domini est etiam gentilibus reverendum, et solum est, in quo quotidie offeruntur sacrificia.*

*Reliqua hujus sermonis desunt, pauca ut apparet.*

#### SERMO XXVIII.

##### DE POTESTATE ET PROBATE ECCLESIAE.

Grave jugum super filios Adam, gravem miseriam conditionis humanae recognoscens Apostolus humiliter in seipso, et deplorans eam: *Scio, inquit, quod non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Velle enim adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio (Rom. vii).* Et paulo post: *Mente servio legi Dei, carne autem legi peccati (ibid).* Et infra: *Sapientia carnis inimica est Deo; legi enim Dei non est subjecta, nec enim potest (Rom. viii).* Hic quaeritur, quare non potest? Respondeo, quia originaliter in Adam maledicta est: *Maledicta terra in opere tuo (Gen. iii),* ait Deus ad Adam. Haec maledictio terrae, fuit etiam maledictio carnis humanae, quae de terra sumpta est, in omni posteritate Adae. Quam maledictionem inflixit ei Deus misericors, et justus, misericorditer et juste; ut dum caro concupisceret adversus spiritum, eundem spiritum erudiret ad bellum. Propter hoc enim bellum ingemiscerat Apostolus, dicens: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? (Rom. vii.)* Ac si aper-

tius dicat: *Donec exeam de corpore mortis hujus, non sum inventurus a labore requiem; quia nec habiturus cum carne mea pacem.* Si ergo terra nostra per primae transgressionis humiliandae superbiam, cum simus inutiles, illam operantibus tantum spinas et tribulos germinare non cessat; quid, putatis, factura est, si per negligentiam nostram inculta remanserit, et eam non fuerimus operati? Plane quod ait Salomon: *Per agrum hominis pigri transivi, et per vineam viri stulti; et ecce totum repleverant urtica, operuerant superficiem ejus spinæ (Prov. xxiv).* Urtica dicitur ab urendo, juxta illud:

*Hortos talpa fodit, digitos urtica perurit.*

Urticae sunt prurientia carnis desideria, quae dum corporales delicias sensibus contrectant corporis, et ad blandos voluptatis aculeos male fornicantem carnis pruriginem scalpendo, quasi mentis humanae digitos urticarum mole suarum superflua contrectatione perurit. Huic pruritu optime satisfacit noster ille gratia Benedictus et nomine, qui inflammante diabolo, nova et insolita carnis prurigine a suis cogitationibus scalpente, maluit carnem suam spinis et vepribus, quam animam carnis delectationibus ulcerari. Spinæ sunt mundanarum curarum pungentes sollicitudines hujus mundi, quae pungunt et lacerant, discernunt et cruentant.

Sed miseri, quorum sensus ad amorem obdulcantur, punctiones suas non sentiunt: et ideo eruentari non dolent, sed sub sentibus esse delicias computant; et semen verbi Dei in suis cordibus suffocant; sterilem pascent, et viduae non benefaciunt: et sic in carne sua seminantes spinas modo seminant, ignem in judicio collecturi. Ecce qualis est fructus terrae, quae non colitur, sed deserta in desertum redigitur. Ad hoc periculum de terra Ecclesiae submovendum, magnus ille Pater familias mane saeculi usque ad nostrum vespere non cessat mittere operarios in vineam suam, qui spinas et vepres in eis succrescentes, mox ut oriri coeperint, radicibus amputare festinent. Hoc est enim, quod Jeremiae dicitur, in persona omnium cultorum vineae Domini: *Ecce constitui te hodie super gentes et regna, ut evellas, et destruas, et disperdas, et edifices, et plantes (Jer. i).* Omnis praelatus ecclesiasticus super gentes et regna a Domino constituitur; quia multitudini saecularium, et potestati regum ac principum a Domino praefertur. Sic enim Dominus ab initio ordinavit, ut omnis dignitas saecularis, et mundana potestas ecclesiasticae dignitati subjecta sit, et ab ea tanquam a superiore inferior, et a potiore indignior regatur. Major est enim qui benedicit, quam qui benedicitur; quia qui benedicit, vicem Creatoris obtinet, qui in principio mundi creaturis animantibus benedixit, dicens: *Crescite et multiplicamini (Gen. i).* Non benedicitur autem sacerdos a principe, sed princeps a sacerdote: sicut summus sacerdos Dei Melchisedech summum patriarcham Abraham, virum sanctissimum benedixit. Denique non solum apud Judaeos et Christianos, sed apud

ethaicos id moris et juris semper legitur existisse, ut cunctis honorum gradibus summum sacerdotium praeferretur. Augustus Cæsar, imperatorum maximus, tandiu sacrorum pontificibus subjectus fuit, donec ipse a senatu vestalis pontifex creatus fuit; ne quis illo honoratior haberetur. Plutarchus philosophus, Trajani principis institutor et doctor, dicit rempublicam esse veint quoddam corpus divini muneris beneficio animatum, quod summæ motu æquitatis agitur, et rationis moderamine gubernatur. Caput hujus corporis princeps est. Qui autem divino cultui et religioni præsent, tanquam ejusdem corporis anima suscipiendi et honorandi sunt. Hinc manifeste colligitur, quod quantum præcellit anima corpori, tantum sacerdos regi. Audiant igitur reges terræ, et mundi principes, et omnes sæculi potestates; et æquis auribus audiant, quod sic ordinavit Dominus, ut illis præsideant sacerdotes: *Ecce, inquit, constitui te hodie super gentes et regna.* Audiant autem sacerdotes et prælati, ad quod constituti sint: *ut evellas et destruas,* etc. Ut evellas malum quod radicatum est; destruas malum quod jam constructum est; disperdas malum quod jam aggregatum est; dissipas malum quod fortiter munitum est. Radicatio pertinet ad voluptatis propositum, constructio ad operis effectum, congregatio ad consuetudinis usum, munitio ad obstinationis duritiam defendentem peccatum suum, vel de eo gloriantem, vel alios corruptentem per exemplum. Ait ergo: *Constitui te, ut evellas vitium, quod jam radices fixit; et destruas quod mali operis perpetratio jam construxit, et disperdas quod per pravam consuetudinem jam inolevit.* Mala voluntas bona voluntate evellitur, malum opus opere bono destruitur, mala consuetudo bona consuetudine superatur et disperditur, mala vitiorum pertinacia bona virtutis perseverantia dissipatur. Doce igitur et prædica, quod mala male radicata evellit contritio, male constructa destruit confessio, male congregata disperdit satisfactio, male munita dissipat perseverantiæ fortitudo. Hæ sunt quatuor partes poenitentiae, sine quibus non sit reversio de malo ad bonum, de diabolo ad Deum. Et fortassis hæc sunt quatuor *Revertere*, quibus revocatur Sunamitis in Cantico canticorum (cap. vi). Primo enim revertimur ad corpus per considerationem et contritionem, quasi de agresti quodam loco, et de eremi solitudine ad domum, quam Jacob vir simplex dicitur habitasse. Secundo revertimur de corde ad os per confessionem, quasi de domo ad templum, ut ibi confiteamur Deo, benedicamus Dominum, et gloriam demus ei, nosmetipsos accusando, et eum justificando; quia scriptum est: *Et in templo ejus omnes dicent gloriam* (Psal. xxviii). Item: *Ore confessio fit ad salutem* (Rom. x). *Os meum annuntiabit justitiam tuam* (Psal. lxx). Tertio revertimur de ore ad corpus, de sermone ad opus per satisfactionem, quasi de templo ad agrum; ut quod ore promisimus, opere

compleamus, et reddamus vota nostra, quæ distinxerunt labia nostra (Psal. lxxv). De hoc agros scriptum est: *Diligenter exerce agrum tuum, ut postea ædifices domum tuam* (Prov. xxiv). Vel quasi de templo ad bellum, ut contra carnis vitia fortiter pugnemus. Unde: *Ascendere feci fetorem castrorum vestrorum in nares vestras, et non estis reversi ad me* (Joel. ii). Fetor castrorum est fetor corporum in luxuria nutritorum; et infamia criminorum. Quarto revertimur de corpore ad mortem, per satisfactionis et cautelæ perseverantiam, quasi de labore ad requiem, de opere ad mercedem, de bello ad pacem, de castris ad civitatem.

De prima reversione scriptum est: *Redite, prævaricatores, ad cor* (Isa. xxvi). De secunda in Evangelio: *Reversus dixit: Surgam, et ibo ad patrem meum; et dicam ei: Pater, peccavi in cælum et coram te* (Luc. xv). De tertia: *Si revertamini et quiescatis, salvi eritis* (Isa. xxx). De quarta: *Virgo Israel, revertere in civitates tuas* (Jer. xxxi). Sicut una Ecclesia, et plures Ecclesiae, sic una coelestis civitas, et plures civitates; propter plures sanctorum ordines. De omnibus pariter est illud: *Quatuor animalia ibant, et revertebantur in similitudinem fulguris coruscantis* (Ezech. i). Nihil velocius fulgure coruscante. Sic sunt omnes istæ reversiones. Velox consideratio velocem contritionem generat, velox contritio velocem confessionem, velox confessio velocem satisfactionem, velox satisfactio velocem perseverantiam; quæ etsi fortassis longa sit in multitudinæ, brevis tamen reputanda est mentis humilitate in comparatione præmii sine fine percipiendi, juxta illud: *Videbantur ei pauci dies, præ amoris magnitudine* (Gen. xxix). Et illud: *Id quod in presenti est momentaneum et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operabitur in nobis* (II Cor. iv). Sequitur:

*Ut ædifices et plantes.* Ædifices quidem aurum et argentum, et lapidem pretiosum multum. Naturale repereris fundamentum, animum paratum et dispositum ad bonum suscipiendum. Hæc materia non timet ignem. Ligna, fenum, stipula ideo ædificanda non sunt, quia per ignem transire habent, et in igne perire. Hæc sunt venialia. Mortalia enim peccata non sunt lignum, fenum, stipula; sed plumbum, æs et ferrum: et hujusmodi peccata fundamentum fidei non solum deturpant, sed etiam destrunt. Est enim duplex impietas, id est infidelitas, non credendi, et non obediendi. Unde Samuel: *Quasi peccatum ariolandi est repugnare; et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere* (I Reg. xv). Et Apostolus: *Qui suorum, et maxime domesticorum curam non habet, hic fidem negavit, et est infidelis deterior* (I Tim. v). Lignum hoc loco significat quamdam cordis rigiditatem; fenum carnis mollietatem, quia omnis caro fenum (Isa. xl), stipula animi levitatem. Lignum ædificat, qui ad dimittendum rancorem animi rigidior est, ad miserendum durior, parcior ad dandum; dimittit tamen, et mise-

reur. et dat, sed tardius et difficilius quam debet. Nam qui omnino dimittit, non ædificat lignum, sed ferrum. Non enim venialiter peccat, sed mortaliter. Fenum ædificat, qui ad corpus castigandum pigrior est, ad fovendum pronior. Stipulam ædificat, qui ad silentii gravitatem inexercitior est, ad risum et otiosa verba facilior et promptior. Aurum autem ædificat, qui Deum et proximum perfecte diligit, cujus perfecta charitas foras timorem mittit: cujus fides probatur per tentationem sicut per ignem aurum, qui tentatus et probatus potest dicere cum beato Laurentio: *Ignem me examinasti, et non est inventa in me iniquitas (Psal. xvi)*. Aurum quilibet ædificat, cui datur sermo sapientiæ de divinis ad instructionem fidei, et ædificationem morum. Argentum ædificat, cui datur sermo scientiæ de terrenis, ad solertem providentiam mundanorum in utilitatem proximi. Melius autem argentum ædificat, qui castitate nitet; qui casta Dei eloquia caste servat, et caste docet; qui in laudibus Dei, in psalmis, hymnis, et canticis spiritualibus, nocturnis ac diurnis officiis, cantando et psallendo se strenne exercet. Lapidem pretiosum nitidum sunt et solidi. Nitor eorum puritatem conscientiæ significat: soliditas patientiæ firmitatem. Lapidem igitur pretiosum ædificat, qui omni custodia servat cor suum; nec conscientiæ puritatem amittit in prosperis, nec patientiæ firmitatem in adversis. Sed hic oritur non contemnenda quæstio; nam si ligna, fenum, stipula peccata venialia significant, sine quibus vita præsens non ducitur: cur non dicuntur similiter sancti ædificare ligna, fenum, stipulam, sicut cæteri; cum sine talibus vitam non ducant? Sed verbum ædificandi multitudinem venialium significat. Non enim ex unico ligno vel stipula ædificium construitur, sed ex plurimis simul adunatis. Sancti autem et perfecti, quia etiam venialia quantum possunt cavent: ideo non contrahunt ex illis tantam multitudinem, ut ædificium possit appellari. Item justè quotidianas offensas quotidianis bonorum operum sacrificiis reddunt, et ideo de ipsis offensis ædificium nullum construunt. Quia autem multa bona opera congregant, ideo aurum, argentum et lapides pretiosos ædificant. *Ædifices, inquit, et plantes*: in terra scilicet cordis et corporis parata, purgata, et impinguata. Ibi planta fidei, germina et plantaria virtutum, ut sit in domo Domini hortus deliciarum in suavi jucunditate communiter viventium; hortus nuncum in duritia et austeritate pœnitentium; hortus aromatum in ferventi cogitatione Deum amantium: lilium convallium in nitenti castitate humilium: paradus pomorum omnium in dulcedine spiritus æterna prælibantium, et spirantium bonæ opinionis odorem. Sicut enim plantavit Deus paradus voluptatis ab initio, in quo posuit hominem, qui ibi habitaret et deliciaretur: sic homo in se debet plantare hortum voluptatis, in quo Deus tanquam in deliciis assidue versetur. Sic enim ait: *Deliciæ meæ esse cum filiis hominum (Prov. viii)*. Et

A in Apocalypsi (cap. iii) dicitur pulsare ostium, ut introeat et cœnet cum homine. Quid est autem, quod pro deliciis ducit habitare nobiscum? Audi Zachariam: *Quid bonum ejus, quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, et vinum germinans virgines? (Zach. ix)*. Frumentum electorum Christus est, qui se frumentum appellat: vinum germinans virgines Spiritus sanctus: qui germinat virgines, cum infundit cordibus amorem castitatis, sanctimoniam et puritatis. Frumentum dicitur a fruendo. Quomodo autem electi fruuntur Christo? Per charitatem fraternitatis: si eam sibi invicem casto impendant amore. Nec enim possunt frui frumento, nisi fruendo et hoc vino, quod de Christo vite procedit. *Cum venerit, inquit, Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit (Joan. xiv)*. etc. De frumento panis conficitur: de charitate fructus panis generatur. Unde: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendit (Joan. vi)*. De cælo nihil descendit mortuum, nihil insulsum, nihil insipidum. Pax sine sanctimonia panis est, sed panis mortuus, insulsus, insipidus; panis de mundo, non de cælo. *Non quomodo mundus dat, ego do vobis (Joan. xiv)*. Mundus dat pacem sine sale, non sic ego; sed dico vobis: *Habete sal in vobis; et pacem habete inter vos (Marc. ix)*. Non potest ergo frumentum electorum esse sine vino, quod germinat virgines. Nam si sine illo sit, erit frumentum reproborum, non electorum. Paulus ad Philemonem: *Ego te fruar in Domino (Phil., 20)*. Non sic fruuntur se invicem, de quibus scriptum est: *Magna inter mores concordia. O quam pulchra est casta generatio cum charitate! Hæc est bonum Dei, hæc pulchrum Dei, casta charitas, et chara castitas. Factus est in pace locus ejus (Psal. lxxv)*; sed et in sanctimonia similiter. Deus auctor pacis et amator dicitur. *Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum (Lev. xi)*. *Tu autem in sancto habitas, laus Israel (Psal. xxi)*. Et iterum: *Deus, in sancto via tua (Psal. lxxvi)*. *Deus meus, impolluta via ejus (Psal. xvii)*. Nil placitum sine pace. Ideo *Pacem habete, ait Apostolus, et Deus pacis et dilectionis erit vobiscum (I Cor. xiii)*. Sed de qua pace loqueretur aperuit, quando ait: *Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum (Hebr. xii)*. Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem, quæ est Deus, non Deus dissensionis, sed pacis. Exhibiturus est sibi *Deus Ecclesiam gloriosam, non habentem maculam aut rugam flagitii aut facinoris, vel aliquid hujusmodi (Ephes. v)*.

Igitur deliciae Dei nil aliud sunt, quam munditia corporum, et pax animorum. Ille igitur prælatus sive prædicator plantat Deo hortum voluptatis et deliciarum, qui verbo et exemplo pacem et sanctimoniam plantat in cordibus et corporibus auditorum. Ecce hoc est opus evangelistæ; ecce quare mittuntur ad nos toties legati a latere domini papæ: ut scilicet evellant et destruant, et ædificent et plantent. Sed quid est, quod propheta quarta tristitia, et

due tantum læta subjungit : nisi quod quotidie iniquitatis abundante diluvio, et refrigerante magis charitate multorum, duplex labor jam necessarius est in rescindendis vitiis, quam in virtutibus inserendis? Repleta est terra iniquitate : non est veritas, non est misericordia, non est scientia Dei in terra : maledictum et mendacium, homicidium, et furtum, et adulterium inundaverunt, et sanguis sanguinem tetigit. Unde hoc? nisi quia juxta poetam :

*Neglectis urenda filix innascitur agris.*

(HOR. SAT., I, 3, 57.)

Non possunt autem virtutes plantari vel inseri, nisi ubi prius vitia fuerint extirpata. Unde Boetius, *De consolatione* (III, 1) :

*Qui serere ingenuum volet agrum  
Liberat arva prius fruticibus,  
Falce rubos filicemque resecat, etc.*

Nonne hoc et Scriptura? *Declina a malo, et fac bonum* (Psal. xxxvi). Et iterum : *Quiescite agere perverse, discite bene facere* (Isa. 1). *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris* (Luc. xii). *Qui diligitis Dominum, odite malum* (Psal. xcvi); id est ab hoc gradu dilectionis incipite. Primus enim gradus dilectionis Dei est odium peccati; qui gradus in tres partes dividitur : in penitentiam peccati præteriti, in eradicationem præsentis, id est renascentis, in declinationem futuri. Horum autem omnium nihil potest fieri sine sarculo disciplinæ, de quo dicit Isaias : *Omnes montes, qui in sarculo sarrientur, non veniet illuc terror spinarum et veprium* (Isa. vii). Sarculus iste disciplina est : ad quam pulchre nos invitat Paulus : *In disciplina, inquit, perseverate. Tanquam filiis vobis offert se Deus. Quis est autem filius, quem non corripit pater? Quod si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes; ergo adulteri et non filii estis* (Hebr. xii), etc. Ex his verbis Apostoli potest disciplina sic describi. Disciplina est paternæ correptionis filialis susceptio; quæ consistit in duobus, in discreta et naturali dispositione præsentium, et voluntaria et humili obedientia subjectorum. De quibus est elegans illa Plauti sententia : *Duo sunt genera potestatum, unum quod jubet, alterum quod obsecundat; sic reguntur omnia. Et addit: Præclarior illa majorum: sed minorum sæpe major est gratia: itaque et invidia et sumptu evitatis, sperate ab inferioribus. Ecce vir eloquentissimus obedientiam et subjectionem potestatem appellat; revera potestas est, et maxima. Multo enim potentius est obedire et subjici, quam imperare et dominari. Tanto utique potentius, quanto difficilius est facere, quam dicere. Nihil enim dicto facilius. Ideo omnis sapiens, omnis vere Christianus magis ambire solet ad humile subjectionis obsequium, quam ad sublimem prælationis gradum; quia revera potentior facit humilis subjectio, quam sublimis prælatio. Pulchre igitur nos sperare jubet ab inferioribus, ubi major quies,*

A major gratia; minor sumptus, et minor invidia. Beatus Cyprianus disciplinam sic describit : *Disciplina est ordinata morum correctio, et major præcedentium regularum observatio: Hæc est, inquit, tunica Christi; qui extra istam est, alienus est a corpore Christi* (81). Non scindamneam, sed sortiamur cujus sit, id est non solvamus quidquam de mandatis Domini, nec de mandatis præpositorum Ecclesiæ ab eo constitutorum, quibus ipse dicit : *Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit* (Luc. x). Hinc est quod idem beatus martyr ultimum et pessimum abusionis gaudium dicit esse plebem sine disciplina. Quid est autem plebs sine disciplina, nisi plebs, quæ majorum imperio regi se non patitur; sed infrenis et erronea per devia B raptatur; cum dimissa propriæ voluntati, velut quoddam animal agreste et indomitum, libertate noxia per campos licentiæ præceps et vagabunda discurrit? Unde scriptum est : *Vir vanus in superbiam erigitur, et quasi pullus onagri se liberum natum putat* (Job xi). Talis erat Durio ille tribunus plebis, quem Lucius Flaccus et collega ejus censores senatu moverunt; quod legem de coercendis sumptibus datam abrogaverat his verbis : *Arcti freni nobis injecti sunt, Quirites, nullomodo perpetiendum; alligati et constricti avaro vinculo servitutis. Lex enim data est, quæ nos frugi esse juberet. Abrogemus istud horridæ vetustatis rubigine obsitum imperium, et nobis quid opus est libertate, si volentibus perire non licet?* C O hominem mille mortibus dignum non modo a senatus ordine, sed ab omni humano genere submovendum! Nolite, fratres, nolite, obsecro, esse de talibus. Nolite esse sine disciplina, ut filii Belial, id est absque jugo; qui juxta Jeremiam (cap. ii) fregerunt jugum obedientiæ, et ruperunt vincula disciplinæ, et dixerunt : *Non serviemus; quin potius, ut ait Psalmista: Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus et pereatis de via justa* (Psal. ii). Apprehendite disciplinam, tanquam spirituale præsidium, tanquam refugium singulare. Apprehendite apprehendentem. *Apprehendi te, inquit, ab extremis terræ; et a longinquis ejus vocavi te* (Isa. xli). Extrema terræ, sunt majora crimina; longinqua, minora. Longius a Deo D sunt qui in extremis terræ, quam qui in longinquis; et plus est apprehendere, quam vocare. Apprehendimur manu, vocamur præcepto, apprehendimur flagello; ubi abundavit peccatum, superabundat gratia. Quid ergo est apprehensio disciplinæ, nisi jucundissimus complexus sapientiæ? *Quia, inquit, vocavi, et renuistis, extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret* (Prov. i). Augustinus ad Docelinum : *Sapientia quos primo alligaverit, et exercitatoriis quibusdam laboribus edomuerit, solvet postea, liberatisque post donabit ad fruendum: et quos primo temporalibus nexibus erudierit, post æternis amplexibus alligabit, quo vinculo nec jucun-*

(81) Cyprian., tract. *De xii abus.*

lius nec solidius quidquam cogitari potest. Prima hæc aliquantulum dura esse confiteor : illa vero ultima nec dura dixerim, quia jucundissima ; nec fragilia, quia firmissima. Quid ergo, nisi quod dici non potest sed tantum credi et sperari, et amari potest? Vincula vero hujus mundi asperitatem habent, nunquam jucunditatem nisi falsam, certum dolorem, incertam voluptatem ; durum laborem, incertam quietem ; rem plenam miseriæ, spem beatitudinis inanem. » Et addit : « Hisne tu inseris et manus, et collum, et pedes, cum terrenis honoribus subjugari affectas : quo non modo invitatus, sed nec compulsus ire debuisti? » Ecce Augustinus Plauto consentiens prælationem jugum appellat, subjectionem et disciplinam libertatem feliciter ligantem. Apprehendite ergo disciplinam, id est suscipite sapientiam pulsantem ad ostium, et dicentem: *Ecce ego sto ad ostium (Apoc. III)*, etc. O deliciarum delicias! habere Deum socium et comitem, hospitem et convivam. Nolite ei auferre delicias suas : ne ipse vobis auferat vestras. Deliciæ ejus esse vobiscum. Erit autem vobiscum, si disciplinam apprehenderitis : *Disciplinam Domini, fili mi, ne abjicias; neque declines, cum ab eo corripieris : quem enim diligit Dominus corripit, et quasi pater in filio complacet sibi (Prov. III)*. O quam deliciose habitat pater cum filio! Quid sit autem apprehendere disciplinam, breviter insinuat Apostolus dicens : *Obedite præpositis vestris, et subjacete illis (Hebr. XIII)*, in his, quæ de vobis disponunt. Ecce præpositus missus a domino papa, legatus iste novus, qui novum ad nos attulit disciplinæ sarculum, novas et multas edidit regulas præceptorum ; sed de multitudine regularum nequaquam causabitur, qui spinarum suarum multitudinem resecari æquanimiter patietur. Siquidem in omnibus nobis increverunt

A multa non solum superflua, sed etiam nociva, quæ omnia resecanda sunt, si fructum afferre volumus ; nec resecari possunt omnia unius præcepti falce, sed plurimum. Alioqui quid prodest, unam spinam resecare, et multas relinquere?

*Quid te exempta juvat spinis de pluribus una?*

(OVID.)

Una sæpe scintilla contempta magnum excitavit incendium. Una spina neglecta magnum aliquoties excrevit in spinetum. Unde Isaias : *Succensa est quasi ignis, et succendetur in densitate saltus (Isa. IX)*. Spinam et voprem singulariter dixit, subjungit in plurali sensu de densitate saltus ; aperte innuens, quod neglectus unius spinæ silvescit aliquoties in condensum saltum nequitiae. Igitur æquo animo toleremus vitiorum nostrorum non novam multitudinem nova præceptorum multitudine resecari. Nam ad exhibendam legato huic debitam reverentiam, et præceptis ejus obedientiam, multum nos inter cætera inducere debet ipsius modestia præceptoris. Non pompaticè incedit, non sectatur avaritiam, non currit post munera, non nostra quærit, sed nos. In summa non est, ut multi : id est non abit post aurum, nec sperat in thesauris pecuniæ : amator est justitiæ, zelator animarum, pecuniæ contemptor, illud poeticum memoriter retinens :

*Aude, hospes, contemnere opes, et te quoque dignum Finge Deo.*

C Et illud Senecæ : « Nemo alius Deo dignior est, quam qui opes contemnit. » Nunc igitur hortor ut audiat s humiliter et devote, quæ præcepta vobis transmisit in salutem animarum, et obedientes sitis secundum meum consilium. Quod vobis præstare dignetur Jesus Christus Dominus noster.